411

Bhabani Bhattacharya

Cine călăreşte un TIGRU

Jurnalist şi romancier de seamă (n. 1906), laureat cu cea mai înaltă distincţie literară a ţării sale — premiul Academiei de Litere —, Bhabani Bhattacharya aparţine generaţiei care a participat activ la lupta de eliberare a patriei sale de sub jugul colonial.

Dintre romanele sale, traduse în cincisprezece state europene, menţionăm: „O melodie pentru Mohini", „Zeiţa numită Aur", „Umbre din Landhakh", „Visul din Haway", precum şi „Foamete în Bengal", tradus şi în limba română.

Eroul romanului de faţă, Kalo, umilul fierar dintr-un orăşel din statul Bengal, izbuteşte, prin pana meşteşugită a autorului, să înfrîngă milenarele convenţii sociale şi să depăşească propria-i condiţie, răzvrătindu-se şi demascînd falsitatea prejudecăţilor de castă, considerate de esenţă divină şi imuabile, pledînd cu convingere pentru egalitate între oameni. Amănuntele exotice, specific indiene, nu fac decît să reliefeze cu şi mai multă forţă mesajul umanist al romanului.

Lei 14

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

2

BHABANI BHATTACHARYA

Cine călăreşte un TIGRU

1985

BHABANI BHATTACHARYA

Cine călăreşte un TIGRU

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Coperta colecţiei de: ION STATE
Grafica: Nicolae Sârbu. Ilustraţia copertei: Denisa Maşek

Bhabani Bhattacharya
He Who Rides a Tiger...
Jaico Publishing House—New Delhi, Madras, Calcutta

GLOBUS

Bhabani Bhattacharya

Cine călăreşte un TIGRU

Traducere de AGOP BEZERIAN

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1985

Pentru Salila

Cine călărește un tigru nu poate descăleca.

Vechi proverb oriental

1

ȘE ÎNTÎMPLĂ adesea ca unii părinți prea-iubitori să-și boteze odrasla, vreun băiețel prizărit și sfios, „Rege viteaz“ sau „Dîrz luptător“. Fetițe voinice și negre ca un fund de ceaun pășesc în viață purtînd nume ca „Fulgeraș“ sau „Cunună de nufăr“. Dar Kalo, Negrul, avea un nume cum nu se poate mai potrivit pentru pielea lui de culoarea funinginii. Gura lumii susținea că atunci cînd asudă poate să strîngă lichidul care șiroiește pe el, să-l pună într-o călimară și să-l folosească în loc de cerneală.

Kalo întîmpina aceste glume prietenești cu voia lui bună dintotdeauna. „Tot sînt vremuri grele, spunea el, iar voi, bunii mei mușterii, țineți prea strînse baierele pungilor. Așa că, n-ar fi mai bine să mă las de meserie și să deschid o fabrică de cerneală ? Priviți ce namilă sînt ! Sudoarea curge gîrlă pe mine. Doar să mă așez într-o albie în preajma focului de la bucătărie sau să stau sub razele fierbinți ale soarelui și aș umple sute de călimări. Ce ziceți ?“

Dar pe măsură ce anii trecură, pe trupul lui Kalo apăru o pată care contrasta cu pielea

lui ca de tăciune : părul de pe creştet i se rări, apoi căzu, lăsînd vederii un nimb maroniu de mărimea unei farfurioare, mărginit de pămătufurile zburlite de deasupra tîmplelor. Părea că cineva i-a ras creştetul capului, un cap bine înfipt în trunchiul înalt şi puternic, lustruindu-l apoi.

Oamenii obişnuiau să spună cu tîlc : „Kalo este turnat din fier. Trei *maunds* * de metal sînt în trupul lui, care — totuşi — are un punct vulnerabil, creştetul capului, şi o singură slăbiciune, fiica lui, Lekha".

Numele fetei, Lekha, avea o poveste de pe vremea cînd Kalo era încă tînăr şi căsătorit abia de patru ani. Un muşteriu, un bătrîn preot brahman, intrase într-una din zile în fierărie şi-i ceruse să-i repare o oală. Preotul se aşezase pe banca îngustă de lemn, rezemată de peretele spoit cu var şi pătat pe alocuri, acolo unde clienţii îşi sprijiniseră capetele în timp ce aşteptau, aşa cum aştepta el acum. Privea la Kalo care şedea pe vine, cu picioarele goale, meşterind de zor cu ajutorul lui „Tunet" şi „Obraji bucălaţi", ciocanul şi foalele.

— Ce-i cu tine, Kalo ? Ce-ţi veni de zîmbeşti aşa de mulţumit, de parcă ai fi mîncat un pepene rece şi dulce ? Ei, ei !

Kalo înălţă ochii către el. Faţa îi era toată luminată de zîmbet, mustaţa deasă şi neagră îi rîdea.

— Mă gîndesc, grăi el.

* *Maund* — măsură de greutate indiană, aproximativ 40 de kg.

— Ce ? Ai înnebunit ? strigă bătrînul brahman îngrozit. Ce îţi trebuie ţie să gîndeşti ? Ai să faci treaba de mîntuială şi ai să-mi strici bunătatea de oală tot gîndindu-te ! Mai bine vezi-ţi de muncă !

Aplecat peste lucrul său, Kalo zîmbea întruna.

— Mă gîndesc, zise el din nou. Nevasta mea... ştiţi... o să aibă un copil. Se apropie sorocul...

— Şi de aia nu mai poţi de bucurie ? Încă o gură de hrănit ! Eşti nebun de legat !

— Mă gîndesc, continuă Kalo fără să-i pese că a fost întrerupt, ce nume să-i dau copilului dacă-i băiat... Şi dacă-i fată ?

— Hmm ! făcu preotul. Păi, de-i băiat, zi-i Obhijit, iar de-o fi fată, să o cheme Chandra Lekha. Asta-i ! Noi, cei de viţă, asemenea nume punem copiilor noştri. Prostimii din casta voastră îi place nume ca Haba şi Goba, Punti şi Muni, nu ?

Kalo era încîntat de cele două nume — Obhijit, Chandra Lekha. Dădu din cap cu mulţumire. Obhijit, Chandra Lekha ! Apoi se cufundă într-o tăcere adîncă şi, absorbit de muncă, chipul lui căpătă un aer de seriozitate profundă.

— Cît zici să-ţi dau ? întrebă muşteriul, după ce oala îi fusese reparată. Dar vezi, să nu ceri şi sufletul din mine !

Kalo clătină din cap, clipind.

— Mi-aţi plătit, domnule, zise el.

— Ce tot vorbeşti ? strigă brahmanul, aplecîndu-se către el. Îţi rîzi de mine ?

— Cele două nume : dacă-i băiat îi spun Obhijit, iar de-o fi fată are să o cheme Chandra Lekha. Mi-ați plătit cu cele două nume. Cu plecăciune !

Bătrînul îi aruncă o privire aspră. Ce pățise Kalo ? Nu găseai în tot orășelul, ce zic !, nu găseai în tot Bengalul un alt fierar care să știe a jupui mai bine ca el un client ! Kalo nu lăsa nici o *paisa* * din prețul cerut. Și, deși era priceput în meseria lui, — de fapt era cel mai bun meșter din Jharna —, avea el grijă să facă treaba în așa fel, încît mușteriul să fie obligat să mai vină. Pungașul !

— Te-ai gîndit bine ? întrebă brahmanul bănuitor, în timp ce privirile îi alunecau cînd spre chipul lui Kalo, cînd la oala reparată pe care o ținea în mînă.

— Fiți liniștit, îi răspunse Kalo, care citea pe fața mușteriului ca într-o carte deschisă. Dacă lipitura nu o ține un an, să veniți la mine și vă repar oala din nou, fără nici un ban. Mi-ați plătit cu cele două nume : fiul — Obhijit, fata — Chandra Lekha. Ce nume, Doamne !

Se întîmplă să fie fată. Nici o trîmbiță nu anunță venirea ei pe lume. Născîndu-se, copilul o ucisese pe tînăra-i mamă. Suferința fierarului fu mare și ținu multă vreme. Dar îi rămăsese fetița ca să-i aline durerea, fetița lui care — pînă la urmă — îi umplu inima toată și pe care o numi Chandra Lekha, Cea-aurită-de-razele-lunii.

---

* *Paisa* — a suta parte a rupiei, moneda indiană.

Nu se mai însură. Îl întrista gîndul că nu o să aibă și un băiețel pe care să-l cheme Obhijit. Dar cum să-și ia o altă nevastă, cum să-și încredințeze odorul unei mame vitrege ! Și-apoi, mama copilei părăsise lumea aceasta, dar nu și casa. O simțea alături de el zi și noapte, și cînd era treaz, și cînd visa. Cînd o luase avea doar cincisprezece ani, era subțirică, plăpîndă și sfioasă și era nevoit să aibă neîncetat grijă de ea. Nu îl lăsa nici măcar o zi să plece de lîngă ea. Și atunci, cum era cu putință să-l fi părăsit, deși lepădase înfățișarea ei pămîntească ? Cum ar fi putut să plece de lîngă Chandra Lekha, fetița ei ? Cu cîtă bucurie încuviințase numele ales pentru copilă ! Propriul ei nume era învechit.

Kalo își amintea, adesea, clipa cînd o apucaseră durerile facerii, cînd zăcea în pat cu ochii închiși, cu trupul — subțire ca de fetiță — deformat. Îi luase mîna și o pusese pe pîntecul ei umflat, apoi își îndreptase privirile către el. Îi văzuse buzele, frămîntate de durere, mișcîndu-se ușor, și își dăduse seama că rostește cele două nume minunate, Obhijit și Chandra Lekha. Îi mîngîiase trupul, ușor, cu vîrful degetelor, încurajînd-o și îmbărbătînd-o, cu dorința aprigă ca atingerea mîinii lui să-i aline durerile și îi spusese, dînd din cap :

— Într-un ceas-două, Obhijit va sosi. Ori, poate că va fi Chandra Lekha.

O privea cum își mișcă buzele întruna, fără a rosti un cuvînt.

Chandra Lekha venise pe lume după cîteva ore, iar mama rămăsese nemișcată, ca și cînd ar fi căzut într-un somn adînc. O mătușă de-a lui Kalo, bătrînă și văduvă, care trăia într-un sat la depărtare de un ceas de mers cu carul, sosise într-o după-amiază cu bruma de boarfe îndesate într-un mic cufăr de tablă. Avea să locuiască într-una din cele două camere închiriate de Kalo, să vadă de gospodărie și să aibă grijă de prunc. Curînd însă, Kalo începu să o pizmuiască pe bătrînă. Nu răbda să împartă cu altcineva dragostea Lekhăi! Lekha era numai a lui, toată! Nimeni nu avea voie să stea între ei!

Cîțiva ani mai tîrziu, cu prilejul unei sărbători care dura o săptămînă, bătrîna o duse pe fetiță în satul ei de baștină. Dar, de-abia trecuseră două zile, că apăru Kalo, cu fața întunecată. Voia să o ia înapoi pe Lekha!

— Nu! grăise femeia scurt. Rămîne aici!

Kalo nu scoase nici un cuvînt, aruncă doar o privire îndurerată către fetiță. Chiar și micuța Lekha, pe atunci doar de cinci ani, putea să-și dea seama de tristețea adîncă întipărită pe fața lui. Se apropiase de el și își strecurase mînuța în palma lui uriașă.

— E sărbătoare! se răstise femeia disperată. Statuia zeiței cu zece brațe a fost așezată în fața casei boierului, pentru ca lumea să o poată vedea și să i se închine. Copiii își vor pune straie noi, vor merge să se plece în fața zeiței și fiecare va căpăta o grămadă de dulciuri cu nucă de cocos, pentru proslăvirea *devi*-ei *. Se vor bucura cu toții, nu pricepi?

— Da, Lekha?

Fetița îl privise lung, cu ochii ei mari și negri, încă de pe atunci partea cea mai frumoasă a chipului ei, și îi spusese:

— Mergem acasă!

— Dar ai să te simți bine aici, ai să te joci cu ceilalți copii, grăise Kalo cu vocea blîndă.

— Să mă distrez! Ha! Buzița de jos îi atîrna. Mă distrez mai bine acasă. Hai, *Baba*! **

Cu aerul unei ființe mature îl trăsese către carul cu coviltir, care îi aștepta la marginea drumului, cu doi boi înjugați.

Vremea cînd Lekha era micuță și trebuia să o poarte în brațe a fost, poate, cea mai fericită pentru Kalo. Cîtă bucurie simțea să o strîngă la piept, să o îngrijească! Părea să aibă în el o adevărată chemare maternă! Dar, pe măsură ce copila creștea și începea să se descurce singură, simțea că îl cuprinde părerea de rău. Brațele îi erau încă flămînde să o îmbrățișeze, umărul puternic, pe care fetița își sprijinea adesea căpșorul, era pustiu. Acum, Lekha avea pătuțul ei, iar Kalo, însingurat pînă și în somn, se zvîrcolea, căutînd-o. Se deștepta cu senzația îngrozitoare că Lekha i-a fost răpită. Sărea în picioare, chemînd-o pe nume. Apoi, se strecura lîngă pătuțul ei, străduindu-se să-i deslușească în întuneric fața

* *Devi* — zeiță.
** *Baba* — tată.

cufundată în pernă, cu gurița întredeschisă. Cu multă grijă, să nu o trezească, îi mîngîia cosițele moi și bogate, îi asculta răsuflarea. Ce minunat era să simtă adierea ușoară a respirației mîngîindu-i mîna bătătorită, de muncitor. Ce și-ar fi putut dori mai mult ?

Cînd împlinise șase ani, o aluniță îi apăruse pe bărbie, iar Kalo fusese fericit.

— O fată trebuie să aibă cel puțin o aluniță, îi spusese el. Mama ta avea trei : una pe bărbie, ca și tine, alta pe obrazul stîng, acolo unde i se ivea o gropiță cînd zîmbea, iar a treia... Se oprise, revăzînd în amintire chipul ei veșnic tînăr și viu. Aceea nu era pe față, era ceva mai jos de rădăcina gîtului.

Privirea îi rămase pierdută în gol...

Îi venise tare greu să se despartă de ea și să o trimită la școală. Dar Kalo își pusese în gînd ca, atît cît îi va permite punga, Lekha să aibă parte de o educație aleasă, ca fetele de familie bună. La temelia acestei hotărîri, destul de năstrușnice pentru un fierar, se afla o dorință scumpă mamei. Pe vremea cînd se gîndea la copilul care urma să vină, adesea ea spunea : „Odorul nostru, băiat sau fată, trebuie să meargă la școala misionarelor, să învețe carte acolo. Trebuie să facem rost neapărat de banii necesari pentru educația ei, chiar de-ar fi să răbdăm de foame“.

Dar nu grija banilor era cea mai importantă. Căci, încă de la început, cînd fierăriei nu i

se dusese vestea cale de zece *kos* * în împrejurimi, Kalo cîștiga destul să poată plăti cărțile și taxele școlare pentru fetiță. Dar oare o vor primi la școală ? Deși era frumușică și știa cum să se poarte, ba avea și un nume plăcut, era totuși fiica unui *kamar* **. Kalo își pusese toată nădejdea în bătrîna doamnă de la școala misiunii, mai mare peste profesoare. Avea o față blîndă și ochi albaștri, calzi. Uneori îi trimitea la reparat cîte ceva, iar Kalo își dădea silința să-i cîștige bunăvoința, cerîndu-i o plată minimă pentru munca lui. De cîteva ori venise chiar ea la fierărie și o văzuse pe Lekha, despre care știa că nu are mamă. Cînd Kalo o rugă să-i facă acea favoare deosebită, femeia încreți buzele și o privi pătrunzător, cîteva clipe, pe Lekha.

— Cum te cheamă, fetițo ?

— Lekha.

— Trebuie să-ți spui numele întreg, nu știi ? interveni Kalo, întorcîndu-se către ea.

— Chandra Lekha.

Kalo oscila între speranță și teamă, văzînd-o pe bătrîna doamnă de la misiune devenind iarăși gînditoare. Dacă va spune nu, asta va însemna sfîrșitul visurilor sale. Dar ochii zîmbiră din spatele ochelarilor cu rame nichelate și femeia înclină capul încărunțit, în semn de aprobare.

— De ce nu ? grăi ea. După o clipă însă adăugă drept avertisment : Fiica dumitale tre-

---

* Cale de zece *kos* — cale de zece poște.
** *Kamar* — fierar.

buie să aibă îmbrăcăminte bună și curată și încălțăminte. Ea știa că fiii și fiicele clasei muncitoare merg desculți la școală.

— Chandra Lekha va avea tot ce îi va trebui, răspunse Kalo cu hotărîre.

A doua zi dimineața o duse la școala de maici, cam la o jumătate de kilometru depărtare, pe strada principală, dar se opri la o oarecare distanță de poartă.

— Hai, acum du-te singură, Lekha. Îi agățase de umăr trăistuța cu cărți și tăbliță. Dar ea îi strîngea mîna și nu se clintea. Lekha!

Fetița izbucni în plîns.

— Nu vreau să merg la școală!

Lui Kalo i se umeziră ochii. O strîngea la piept și îi vorbea blînd.

— Ai să fii fericită la școală. Acolo sînt multe fetițe de vîrsta ta cu care ai să te joci. Ai să înveți să citești cărți de povești. Ai să fii mîndria mea, Lekha. Uite cum arăți dacă plîngi!

— Atunci, hai și tu cu mine, îl rugase ea, frecîndu-și ochii cu mînuța și uitîndu-se la clădirea școlii, construită din cărămidă roșie.

Cum putea să-i spună că nu vrea să-l vadă portarul venind cu ea? Deși pusese pe el straiele cele mai bune, tot l-ar fi recunoscut. „Ia te uită, fiica unui *kamar* merge la școală!“ ar fi zis el.

Mai merseră puțin, apoi Kalo se opri din nou.

— Acum du-te, Lekha. Nu are de ce să-ți fie teamă. Uită-te la cele două fetițe, sînt chiar

mai mici decît tine. Dar Lekha îl ținea mereu strîns de mînă.

— Chandra Lekha! exclamă el descumpănit.

Fetița îl privi mirată, lăsă capul jos și își trase mîna. Apoi se întoarse și făcuse cîțiva pași deja, cînd Kalo o rugă:

— Lekha, zîmbește-mi înainte de a intra în școală.

Fetița se opri, îi zîmbi, iar inima lui se muie de atîta căldură. O clipă mai tîrziu porni și curînd se pierdu în pîlcul școlărițelor. După ce copiii trecură de poarta școlii, Kalo porni înapoi cu pași tîrșîiți. Îi va fi tare greu să muncească, fără să o aibă alături pe Lekha, privindu-l.

Cumpără un ceas deșteptător și, așa cum sta pe vine în veranda ce îi servea drept atelier, ochii îi fugeau întruna către acele lui negre. Pe măsură ce timpul se scurgea și se apropia ora de ieșire a copiilor de la școală, i se părea că minutele nu mai trec. Începea să se neliniștească, ochii nu i se mai dezlipeau de pe ceas și, în cele din urmă, înainte ca deșteptătorul să apuce a suna, lăsa uneltele din mînă și cobora cele trei trepte de ciment care duceau afară, în stradă, îndreptîndu-se cu pași grăbiți către școală. Dar se oprea totdeauna la o oarecare distanță.

Era tare bucuros și mîndru de progresele pe care Lekha le făcea la învățătură. Reuși prima la examenul de sfîrșit de an și trecu două clase deodată. De acum nu se mai ducea să o întîmpine la școală, ci o aștepta pe treptele din fața casei, cu privirile ațintite în josul stră-

zii. Iat-o ivindu-se la cotitura drumului! Cînd își zărea părintele, Lekha începea să alerge. Părul des, legat cu o panglică albastră, i se revărsa pe umeri în valuri bogate, fața îi era îmbujorată de alergătură.

— *Baba*, știi ce s-a întîmplat la ora de engleză?

El o luă de mînă și o duse în casă.

— Mai întîi bea o ulcică de lapte, mănîncă melasă cu pîine, apoi îmi povestești. Dar înainte ca fata să fi răzbit jumătate din mîncare, o întrebă curios: Ce s-a întîmplat?

— Acum mănînc, îi răspunse Lekha, cu colțurile gurii albe de lapte, prefăcîndu-se ocupată.

Mai așteptă puțin, privind-o cum mănîncă, apoi o întrebă din nou:

— Ei, hai, acum poți să vorbești. Ce s-a întîmplat?

— Doamna de engleză ne-a spus că maharajahul de Jharna a murit.

— Da, zise Kalo, stăpînea cel puțin o sută de sate în districtul nostru. A murit azi dimineață.

— Ca semn de respect față de el școala va rămîne închisă mîine, a spus doamna de engleză și două sau trei fete au bătut din palme și au strigat „ura“!

— Ce urît! Apoi o întrebă repede: Tu nu ai strigat, nu-i așa, Lekha?

— Nu. Doamna de engleză era mînioasă. A fost tare caraghios.

Rîdea veselă.

Dar Kalo nu avea de unde să știe că atunci cînd se întîmpla ceva neplăcut, fetița ascundea cu grijă adevărul. Suhashi strigase o dată după ea:

— Fată de fierar, cît ceri să-mi dregi găleata spartă?

Nu era nici o taină că părintele ei este un *kamar*. Celelalte fete chicotiseră, iar Ira adăugase:

— Fată de fierar, să-i spui lui taică-tău să nu-și înșele mușteriii. Ne-a reparat o găleată și după două luni curgea din nou!

Lekha avea încredere nețărmurită în cinstea părintelui ei și nu suporta ca cineva să-l ponegrească. O pălmuise pe Ira, mai întîi pe un obraz, apoi pe celălalt. Fetele tăbărîseră pe ea cu furie. Cînd se înapoiase acasă cu îmbrăcămintea sfîșiată și ciufulită toată, Kalo exclamase cu răsuflarea tăiată:

— Chandra Lekha!

— Am... căzut... Fetița înghiți în sec. Dintr-un arbore de guava! Și începu să se smiorcăie.

O luă pe genunchi.

— Lekha, făgăduiește-mi că nu ai să te mai cațeri niciodată în copaci. Dacă îți rupeai un picior! O privi îngrozit.

— Făgăduiesc, murmură fetița. Cuvintele pline de durere, rostite de părintele ei, îi răsunau încă în urechi.

Tatăl o mîngîie pe cap, pe umeri, palmele lui bătătorite de muncă știau să mîngîie, și rămase tăcut, străduindu-se să pătrundă în sufletul ei. Ceva îi spunea că nu este vorba doar

de o căzătură din copac. Fetița îi ghici gîndurile și se grăbi să pună capăt bănuielilor care îl frămîntau.

— Nu-mi place laptele cu caimac, uite ! Și împinse la o parte ulcica de alamă, țuguind gura a supărare.

În timp ce el îndepărta caimacul cu o linguriță, ea își șterse ochii de lacrimi cu dosul palmei și redeveni fetița cea dulce a lui Kalo.

— Dar tu nu te-ai cățărat niciodată în copaci ? Tu n-ai fost mic ?

Kalo rîse. De bună seamă făcuse destule năzbîtii în copilărie, deși nu fusese niciodată la școală. I le povesti cu lux de amănunte dramatice, ca să o impresioneze, uitîndu-se în ochii ei măriți de uimire. Cînd termină de povestit, Lekha dădu din cap cu hotărîre.

— Nu te cred, tu nu ai fost niciodată copilaș, tu ai fost *Baba* totdeauna !

Mai tîrziu, în aceeași zi, fetița îi spuse :

— Să nu mai repari niciodată gălețile tatălui lui Suhashi !

— Dar cine-i Suhashi ?

— Suhashi Sen.

— Sen, repetă el ca pentru sine. O fi inspectorul sanitar. Dar ce a făcut ?

— Nu a făcut nimic, dar să nu-i mai repari gălețile !

— Ce ar fi să-i fac o reparație de mîntuială. Lipitura...

— Nu ! țipă ea. Aproape că o podidise iar plînsul.

— Bine, o liniști el, mirat de tulburarea care o cuprinsese. Bine, Lekha.

Uneori nu o înțelegea deloc. Îl îngrijora însă faptul că Lekha este firavă și bolnăvicioasă.

— Nu pot să te văd așa sfrijită, numai piele și os, de parcă ai răbda de foame, zise el. Ce o fi spunînd lumea : ia te uită la nesimțitul ăsta de taică-său ! Ditai matahala, cît elefantul, și fetei nu-i dă să mănînce destul ! Ți-ar plăcea ?

Ea cumpăni un timp, apoi strigă brusc, cu patimă :

— Proștii ! și scoase limba la niște oameni răi, nevăzuți, care îl învinuiau fără pricină pe tatăl ei. Nici în gînd nu suferea ca cineva să-și bată joc, sau să-l insulte pe părintele ei.

— Lekha ! Glasul îi suna aspru. Dar după o clipă izbucni în rîs, văzîndu-i chipul îmbujorat de mînie. Adora schimbările care se petreceau pe fața ei, oglindă a stărilor sufletești prin care trecea. Ochii tatălui înregistrau și cea mai ușoară umbră.

Kalo de-abia știa să scrie și să citească și, pe măsură ce fiica lui progresa la învățătură, începu să fie frămîntat de neliniști. Cînd se înapoia de la școală, ea îi punea tot soiul de întrebări, despre rotunjimea de portocală a pămîntului, despre cauzele eclipselor de lună, despre regii și războaiele de demult și despre multe altele. Cum putea să-i arate cît de neștiutor este ? Cu multă hotărîre începu să învețe singur. În timpul zilei era ocupat cu munca, dar noaptea tîrziu, cînd Lekha dormea, lua cărțile din traista ei verde și rămînea aplecat peste ele ore întregi, la lumina lămpii cu

gaz. Învăța repede și cu mult spor, mînat de un puternic imbold lăuntric. Așa nădăjduia să o țină pe fată aproape de sufletul lui vreme cît mai îndelungată, deși știa că odată și odată ea îl va întrece.

Dar adevărul de care el nu își putea da seama era că, în inima ei, Lekha purta mai mult respect pentru meșterul care făurea potcoave din foc și fier, decît pentru învățătura lui. Privindu-l cum face să sară scîntei din metalul înroșit în foc, simțea părere de rău că nu este băiat. Tatăl refuzase categoric să transmită meșteșugul brațelor sale unei fete, mai ales unei fete care învăța așa de bine la școală și era și premiantă.

— De m-aș fi născut Obhijit ! exclamă ea într-una din zile, căci cunoștea povestea ciudată a numelui ei.

Tristețea inundă inima tatălui. Ce se va întîmpla cu meșteșugul lui, transmis din tată în fiu de-a lungul generațiilor și perfecționat prin propria-i practică ? Meseria era rațiunea existenței sale, iar el era ultimul păstrător al tradiției. Văzu privirea plină de jale a fiicei sale și se grăbi să o aline.

— Ia aminte la ce îți spun, fata mea, nu aș da un fir din părul tău pe un Obhijit întreg, mă auzi ?

Și uite așa crescu Lekha, se făcu mare și frumoasă și rămase singura slăbiciune a inimii acestui om aspru. Cu mîndrie le spunea prietenilor :

— Ziceți că-i frumoasă ? Păi, asta i se trage de la numele pe care i l-am hărăzit înainte

chiar de a se fi născut. Așa stau treburile la mine în familie. Tata mi-a spus Kalo înainte ca eu să fi venit pe lume și ia priviți la mine ! Iară eu, de aș fi chemat-o Punti sau Muni... Și ridica din umeri a dispreț.

Dar în adîncul inimii lui știa care este adevărata pricină a frumuseții fetei : îi semăna maică-si. Ce minunat era să o vezi cum crește ! Pielea îi era acum mai deschisă la culoare decît fusese la naștere, ca fildeșul șlefuit, iar ochii, sub genele lungi, erau de un negru și mai intens, și mai frumos. Era înaltă pentru o fată, îi ajungea la umăr. Purtarea ei era plăcută, mișcările mîinilor ei grațioase erau odihnitoare, avea un zîmbet și un cuvînt bun pentru fiecare. „Este vioaie și însetată să cunoască, dar nu este ușuratică“, cugetă el. Îndrăgea cărțile, multe le căpătase ca premiu la învățătură, altele le împrumutase de la bibliotecă, dar niciodată nu se împăuna cu știința ei, niciodată nu o vedeai luînd aerul acela de îngîmfare obișnuit tinerelor fete. Părea că nu-și dă seama de drăgălășenia ei, că nu observă admirația din privirile oamenilor. Era mulțumită totdeauna de *sari*-ul * și *choli*-ul * ce le purta, nu-și invidia niciodată colegele pentru îmbrăcămintea lor aleasă.

Puteți căuta cît poftiți în casele celor avuți din Jharna și nu o să-i găsiți pereche ! Și Kalo se minuna iar că Lekha îi aparține. Cînd îngerașul pogorîse din ceruri să rodească pîn-

* *Sari, choli* — piese care compun îmbrăcămintea femeii indiene.

tecul femeii, de bună seamă greșise și nimerise pe o altă stradă, la o altă casă decît cea spre care pornise. Ori, poate că venise dinadins, de vreme ce și mama fusese plămădită în același tipar plin de gingășie. Nu era om pe lume să merite două asemenea daruri împreună! Și de aceea, fie ca Lekha să-i rămînă numai lui ca o binecuvîntare! Aceasta era rugăciunea fierbinte pe care Kalo o înălța cu mîinile împreunate, invocînd bunăvoința zeilor.

În realitate, o cunoscuse prea puțin pe tînăra femeie care îi fusese soție. Vremea petrecută împreună fusese prea scurtă și, pe măsură ce anii treceau, trăsăturile ei — și așa neîntipărite cu destulă tărie în memorie — începură să se estompeze și să facă loc unei imagini noi, pline de farmec. Kalo simțea nevoia lăuntrică să mențină viu chipul celei care îi fusese tovarășă de viață, dîndu-i un nou sens și o nouă prețuire.

Lekha îl asculta cu nesaț și imaginația ei începea să lucreze nu mai puțin intens decît cea a părintelui, făurind chipul mamei. Mama era o prezență vie și necesară, căci Lekha se simțea tot atît de însingurată ca și tatăl ei. La școală, fetele se purtau rece cu ea, datorită castei umile căreia îi aparținea. La învățătură și la toate era înaintea tuturor, dar asta înrăutățea situația și mai mult. Ar fi acceptat cu dragă inimă să fie ultima din clasă dacă în felul acesta ar fi reușit să le facă pe colegele ei să fie mai prietenoase. Dar ea își dădea seama că nu ar fi avut cîștig de cauză;

abia că le-ar fi dat prilejul să fie mai disprețuitoare.

Cei din aceeași castă cu Kalo își exprimau în mod deschis dezaprobarea. „Fata unui *kamar* să se împăuneze cu podoabele învățăturii! O cioară să se împopoțoneze cu pene de papagal!“ spuneau ei. Așa grăise și moș Brindavan la o întrunire a sfatului bătrînilor din castă, clătinînd a dojană capul lui cărunt. Cei de față se făcuseră ecoul îngrijorării lui. „Dar dacă fata asta, orfană de mamă, se zăpăcește de atîta învățătură?“ își spuneau ei.

Kalo era mînios pe modul în care gîndeau semenii lui și începu să nu se mai apropie de ei. Cu toate acestea, membrii comunității lui sau ai altei comunități din vecinătate veneau la el cu încredere să-i ceară sfat cînd era vorba de vreo zi însemnată de sărbătorit, de vreo neînțelegere de aplanat sau de plîns moartea cuiva. Rostea cuvintele cu calm și înțelepciune, iar sfatul său era acceptat cu o hotărîre definitivă. Radia o forță care părea că izvorăște din interiorul turnat în metal, o forță recunoscută și pe care toți știau că se pot bizui. O toană ciudată îl făcuse să-și trimită fata la școală, în loc să o mărite. Dar, chiar și așa, inima lui era alături de semenii săi, al căror trai îl împărtășea. Rădăcinile sale erau înfipte adînc în pămîntul multisecular din care se născuse propria lui castă.

Cu toate acestea, Kalo simțea că soarta lui și a fiicei sale era de a rămîne însingurați. De aceea îi părea bine că Chandra Lekha aflase mulțumire în cărțile sale, că era dor-

nică să învețe, calitate pentru care a fost răsplătită cînd împlinise șaisprezece ani și se afla în ultimul an al școlii. Urma să fie organizat un concurs de compunere pentru elevii de liceu din Bengal, eveniment care avea loc în fiecare an, cîștigătorul — băiat sau fată — primind drept răsplată medalia Ashoka.

Kalo băgă de seamă că fiica lui era mai gînditoare ca oricînd. Ședea pe jos, pe rogojina cea roasă, cu o măsuță scundă în față, cu bărbia sprijinită în palmă și ochii închiși pe jumătate. Sau umplea pagină după pagină cu scrisul ei frumos (folosea totdeauna cerneală albastră), apoi le rupea și lua totul de la capăt. Uneori citea cu glas scăzut, ca pentru sine, ceea ce scrisese. Așa trecură multe zile și Kalo nu o tulbura niciodată. Din cînd în cînd îi punea în față castronașul de alamă cu lapte ; laptele limpezește gîndurile și le face mai vioaie. Dar castronașul rămînea neatins și laptele se răcea. El îl ridica, îl reîncălzea și îl punea iar în fața ei.

— Bea laptele pînă nu prinde caimac, șoptea cu multă grijă, să nu-i tulbure gîndurile. Să-i mai pun zahăr ?

Era deopotrivă fericit și trist ; fericit că fata are încredere în puterile ei, că se încumetă să ia parte la această înfruntare îndrăzneață, luîndu-se la întrecere cu băieții și fetele de pe tot cuprinsul Bengalului ; trist, la gîndul că va fi dezamăgită.

O lună mai tîrziu, Lekha se înapoie de la școală cu obrajii aprinși. Cîștigase ! O vreme, tatăl nu fusese în stare să rostească nici un

cuvînt, o privea în tăcere, cu răsuflarea tăiată. Era prima fată din Bengal care primea această medalie. Cît de mult subestimase inteligența ei !

Noaptea însă în timp ce îi vorbea mamei nevăzute, mamei care răspîndise harul inimii ei asupra căminului, îl cuprinse melancolia.

— Visul tău s-a împlinit, zise el. Fiica ta face cinste orașului nostru. Numai de ai fi trăit să te bucuri și tu !

În cursul zilelor următoare, Kalo ieși în pragul casei, așteptînd pe fruntașii orășelului să vină și să o felicite pe fata care făcuse de rușine chiar și Calcutta cea mare. Numele ei apăruse în *Hindustan* și fusese citit de toată lumea, știrea precizînd că o mie de compuneri fuseseră prezentate comisiei. O mie ! Mai important însă era scurtul extras din aprecierea făcută de examinator : „Profund și plin de viață !“ Ce ar fi putut cere mai mult ?

Cumpără trei exemplare din ziar și decupă articolul.

— Ce vrei să faci cu trei, *Baba ?* întrebase Lekha rîzînd, nefiind în stare să-și dea seama de valoarea succesului ei.

— Unul pentru mine, altul pentru soțul tău, cînd ai să te măriți.

Ea plecase ochii și insistase :

— Mai rămîne unul.

— Dacă vreunul din cele două exemplare se rătăcește, al treilea îl va înlocui.

„Profund și plin de viață, murmura Kalo, savurînd frumoasele epitete. Ai zice că examinatorul a văzut-o pe Chandra Lekha, gîndi

el. Oare judecătorul va veni să o felicite?“ Anul trecut trimisese de două ori după el, să pună potcoave cailor. Asta se întîmplase înainte de a-și vinde trăsurica, pentru a cumpăra în loc o mașină. Dar inspectorul școlar? Nu încape îndoială că vor organiza o adunare publică, să o prezinte pe Chandra Lekha celor de față, împodobind-o cu ghirlande de flori. Dar dacă îi vor cere și lui să ia cuvîntul? Ar rămîne mut, acolo, pe podium, iar asta ar fi tare rușinos!

Nu veni nimeni! Ca și cînd nimic deosebit nu s-ar fi petrecut în orășelul Jharna.

Primiră medalia, așezată într-o cutiuță căptușită cu catifea albastră. Kalo privea cu nespusă bucurie și plăcere inscripția. Ce noroc că îi pusese fiicei sale un nume așa de frumos, numele care acum împodobea una din fețele medaliei de argint. Dar nu avea cui s-o arate.

Noaptea, Kalo așeza medalia sub pernă și o mîngîia cu dragoste, înainte de a-l cuprinde somnul.

2

ANUL ACELA sumbru se făcu simțit cam la trei sau patru luni după ce Chandra Lekha primise medalia de argint. A fost, poate, cel mai dezastruos an din istoria Bengalului. O molimă cuprinsese pămîntul în ghearele ei, molima foametei, rezultatul războiului.

1943!

Pe frontul de est, forțele japoneze se opriseră amenințătoare în fața rezistenței opuse de armată, dar în calea inamicului dinlăuntrul granițelor nu era ridicată nici o barieră. Cerealele nu fuseseră raționalizate, nu se instituise controlul prețurilor, nu se adoptase nici o măsură de strunire a rechinilor nesățioși, speculanții de tot soiul.

Hambarele erau goale, țăranii fuseseră siliți să-și vîndă recoltele. Piețele erau pustii, cerealele dosite. Țăranii muncitori ajunseseră muritori de foame și nu găseau salvare decît vînzîndu-și pămînturile, pentru ca apoi să poată cumpăra roadele propriului pămînt. Dar acum cerealele costau de cinci ori mai scump decît înainte. Țesătorii își vindeau războaiele negustorilor, care — veniți din orașele cele mari — mișunau prin sate în căutare de chilipiruri. Meseriașii își vindeau sculele, luntrele pescarilor erau sfărîmate în bucăți și vîndute ca lemne de foc.

Molima se revărsa în valuri crunte. Bengalul își dădea sfîrșitul.

Murea și Jharna.

Silit să lîncezească fără lucru, Kalo ședea în atelier cu privirile pierdute în lungul străzii. Populația abandona orașul înfometat. Mulți porneau spre Capitală în speranța că acolo vor găsi de lucru și mijloace de supraviețuire. Kalo aștepta mușteriii, dar nu se arăta nici unul. Oamenii își dăduseră oalele, cratițele și tigăile, mobila și mărunțișurile din casă pentru cîțiva pumni de orez. Douăzeci de care

pline cu ustensile casnice părăsiseră orașul. Negustorii continuau să mișune cu săculețe de orez la îndemînă și bani-gheață în buzunare.

Kalo era silit să trîndăvească și nu era nimic de mirare. Ciocănitul lui „Tunet“ nu se mai auzea, „Obraji bucălați“ nu mai sufla să ațițe focul. Unelte și materiale zăceau aruncate de-a valma pretutindeni prin atelier. „Odihnește-ți ciolanele, «Obraji bucălați», odihnește-te și tu, prietene «Tunet», se adresa Kalo, drăgăstos, sculelor sale, știindu-le necăjite. Meritați să vă bucurați și voi de o vacanță.“

Nici ciocanul și nici foalele nu mai erau vechile unelte care îl slujiseră ani de zile. După ce își îndepliniseră cu credință datoria, le scosese la „pensie“ și le așezase la loc de cinste, pe polița din camera de culcare. Dar uneltele cele noi purtau aceleași nume și continuau tradiția cu aceeași fidelitate.

Într-o după-amiază, un străin se opri în pragul atelierului. Kalo ședea pe rogojina de pe podea, cu capul în mîini. Era poziția pe care o lua în mod obișnuit de cînd fusese silit la inactivitate. Cînd zări picioarele noului-venit, ridică ochii cu repeziciune. Privirea sa deznădăjduită întîlni trupul rotofei al unui bărbat, îmbrăcat în straie bune, orășenești.

— *Pronam* *, îl salută Kalo cu palmele împreunate în dreptul pieptului.

— Ai cumva giuvaericale de vînzare ? Brățări ? Salbe ? Zdrăngănele ? Dau preț bun. Ai ?

* *Pronam* — formulă reverențioasă de salut.

Fierarul rămase cu gura căscată.

— Brățări, salbe ? îl îngînă el.

De bună seamă străinul nu era un mușteriu. Kalo își înghiți amărăciunea.

— Poate ai o fată tînără ?...

Sîngele năvăli în obrajii lui Kalo.

— Nimic ! strigă el plin de mînie, nu am nimic de vînzare !

— Poate că fiica ta dorește...

— Nu am nimic de vînzare ! țipă iar Kalo. Nimic ! Și-i întoarse spatele, apucînd sculele aflate la îndemînă.

— Ascultă, am bătut atîta drum, vin tocmai de la Calcutta...

— Ei și ?...

Negustorul se întoarse și el, bombănind.

— Puturoșii ăștia de castă inferioară nu vor să se plece, dar nu vor avea încotro, mormăi el. Zeii au trimis foametea asta cruntă să le dea țopîrlanilor ăstora lecția pe care o merită. Dar în clipa următoare glasul îi redeveni mieros. — Poate că dorești să vii, împreună cu fiica dumitale, în orașul cel mare. Ce altceva ai de făcut ? Ascultă-mă : cînd ajungi acolo, du-te pe strada Chitpore, în partea de miazănoapte a orașului și caută o ceainărie cu firma „Cabana cosmopolită a unchiului Sadhu“. Intră, urcă scările la etajul al treilea și ai să vezi pe una din uși o plăcuță cu numele lui Rajani Bose. Rajani îți va da de lucru și îți va plăti o leafă bună.

După ce străinul plecă, Kalo rămase cu ochii pironiți pe unelte.

— Primejdia a trecut, frate „Tunet“, nu ți-am stricat vacanța, „Obraji bucălați“, le liniști Kalo cu o undă de alean în glas.

Dar, două zile mai tîrziu, Kalo primi o lovitură : pe brațele Lekhăi se vedeau brățări de sticlă roșie.

— Așaa ! Care va să zică l-ai întîlnit pe negustor, pe gorila aia !

Cînd Lekha împlinise cincisprezece ani, Kalo luase o mică sumă din banii pe care îi economisise și îi cumpărase niște brățări din aur, patru fire subțiri, cîte două de fiecare mînă. Ce bucuroasă fusese la primirea darului acesta minunat !

Lekha îi aruncă o privire dulce și îi zîmbi cu drăgălășenie.

— *Baba,* grăi ea pe un ton glumeț, de ce ești prostuț ?

— N-ai vîndut *choorie*-urile * tale, spune-mi că nu le-ai dat, spune-mi !

— Privește ! Brațele ei frumos modelate se înălțară cu grație. Nu-mi stau la fel de bine *choorie*-urile noi ? Păli însă, la amintirea căldurii umede a degetelor negustorului pe care o simțise cînd acesta îi pipăise brațele, făcîndu-se că vrea să aprecieze greutatea brățărilor.

— Ce păcat să despodobești brațe așa de frumoase ! Gura i se deschisese într-un rînjet,

* *Choorie* — brățări ieftine.

lăsînd vederii dinții înroșiți de sucul frunzelor de *betel* *.

— Cît dai ? întrebase Lekha, dornică să încheie tîrgul înainte ca părintele ei să se înapoieze de la piață, unde se ducea în fiecare duminică pentru tîrguieli.

— Prețul ? Glasul îi era răgușit, o devora din ochi. Aurul se va înapoia acolo de unde a plecat, ai încredere în cuvîntul meu, fetițo ! Fii liniștită și așteaptă.

Fata îi întorsese spatele. Simțea că îi ard obrajii și că inima i se zbate în piept de frică, din cauza grosolăniei pe care o citea în privirile străinului și a înțelesului tainic, prevestitor de rele, al cuvintelor rostite.

— Nu pleca ! strigase omul. Lasă-mă să cîntăresc *choorie*-urile. Dau preț bun pe ele.

Brățările erau strînse pe braț, iar pielea i se înroșise cînd încercase să le scoată, una cîte una.

— Încetișor, încetișor, grăise negustorul, dar ea se grăbise și mai mult, ca să nu-i dea prilej să o ajute.

— O să ne întîlnim mai curînd decît s-ar gîndi cineva... dacă o vrea Atotputernicul.

Lekha se întoarse și se îndepărtă cu repeziciune, dar vocea groasă a negustorului îi ră-

* *Betel* — mic arbust tropical, din familia piperaceelor, cu tulpina agățătoare. Frunzele lui, cu gust înțepător, sînt mestecate de indieni, împreună cu diferite condimente și mirodenii, fiind apreciate ca un bun digestiv. Colorează puternic în roșu și de aceea sînt folosite și în vopsitorie.

suna încă în urechi. Banii primiți îi ardeau palma. Îl pîndise de la fereastră, cu inima zbătîndu-i-se în piept, și îl zărise plecînd. De două ori întorsese capul și privise casa cu luare-aminte, ca și cînd ar fi vrut să și-o întipărească în memorie. Reușise să respire în voie numai după ce negustorul dispăru din raza privirilor ei, dar, vreme îndelungată încă, fața lui, cu ochii aceia prevestitori de rele, o urmărise, tulburînd-o.

Ochii părintelui rămaseră pironiți pe brațele fetei, în timp ce durerea lua locul mîniei în sufletul lui. Brățările acestea ieftine, din sticlă, fuseseră ale mamei și fuseseră singurele podoabe pe care le avusese. Pe vremea aceea, mijloacele lui bănești erau prea reduse și nu-i putuse oferi mai mult. Iar cînd treburile începuseră să-i meargă bine, ea murise. Nu avusese parte decît de lipsuri în timpul scurt cît fuseseră împreună, dar ea nu se plînsese niciodată. În privința asta, Lekha îi semăna maică-si : era mulțumită cu brățările de sticlă moștenite. Îi trebuia atît de puțin ca să fie fericită, dar — în curînd — nici puținul acela nu va mai fi în stare să i-l ofere. Poate că va fi silită să umble pe ogoarele pustii, împreună cu sute de alți oameni înfometați, scormonind pămîntul ca un animal flămînd în căutare de rădăcini sălbatice, pentru a le mînca.

Cu sufletul plin de amărăciune, Kalo se întoarse și plecă. Se așeză lîngă foale și își cuprinse capul, din nou, în mîini. O și vedea pe Lekha rătăcind prin țarini în căutarea rădăcinilor comestibile, cățărîndu-se în copaci după poame, sau răscolind bălțile în nădejdea că va prinde cîțiva răcușori. Fața îi era scofîlcită, ochii sticloși și înfundați în orbite, iar mersul ca al unui țînc, nesigur pe picioare. Era o imagine obișnuită. Sute de oameni ajunseseră în starea aceasta și mulți muriseră. Kalo izbutise, deocamdată, să evite o asemenea soartă, datorită economiilor pe care le făcuse. Dar banii, adunați în decursul anilor cu prețul unei vieți cumpătate, se topiseră... și încă ce repede ! De cîte ori se gîndea la asta, simțea cum gura i se usucă de îngrijorare. Cinci rupii agonisite odinioară cu trudă, acum valorau cît una singură. Nu era chip să poți pricepe așa ceva ! Ca și cînd patru cincimi din munca sa din toți acești ani rămăseseră neplătite, fără rod. Și muncise din greu, cît era ziulica de lungă și pînă noaptea tîrziu, trudise pînă la limita puterilor sale. Era neînduplecat cu mușteriii, nerenunțînd niciodată la ceea ce i se cuvenea. Niciodată, cu o singură excepție ; atunci cînd bătrînul brahman îi sugerase un nume pentru copilul care trebuia să vină pe lume chiar în noaptea aceea. De ce ? Ce îl costase pe bătrîn să-i spună un nume, oricît de dulce ar fi limbii să-l pronunțe ? Pentru întîia oară în șaisprezece ani lui Kalo îi păru rău de banii pierduți. Două rupii ! Apoi, însă, făcu un gest disprețuitor ; azi cele două rupii ar fi prețuit o cincime din valoarea lor, așa că făcuse bine dînd dovadă de mărinimie. Dar bătrînul brahman pălăvrăgise și lumea făcuse haz pe socoteala lui Kalo.

— Oho, Kalo ! Noi ți-am fi dat un nume mai frumos cu jumate preț. De ce nu ne-ai dat prilejul ? spuneau oamenii.

Kalo zîmbea. Ce lucruri ciudate îi rămîneau omului în memorie ! Dar pe dată deveni serios. Da, își consuma economiile, sau — mai bine zis — ceva misterios i le devora. Curînd nu va mai avea nimic și atunci ce se va întîmpla ?

— Da, ce se va întîmpla ? se întrebă cu posomorîre, evitînd să dea un răspuns.

Trecu o lună pînă ce luă hotărîrea de care se temea ; trebuia să meargă în Capitală *, în orașul care după numărul locuitorilor era al șaptelea din lume, așa scria în cartea de geografie a Lekhăi. Nu se va simți străin pe străzile orașului, căci, în tinerețe, trăise doi ani la Calcutta. Mult timp după aceea, cînd Lekha avea doisprezece ani, o dusese acolo să petreacă vacanța. Închiriase o cameră în apropiere de templul zeiței Kali ** și mîncaseră trei soiuri diferite de *curry* *** cu carne, preparate după obiceiul orășenesc, dintre care unul le plăcuse în mod deosebit : chiftelușe moi de carne cu ceapă prăjită, totul înotînd într-un sos gros și picant. Dar nu mîncarea

* Capitala — este vorba de Calcutta, capitala Bengalului de apus, stat component al Indiei.

** Kali — în mitologia hindusă, zeița morții și distrugerii, dar și a creației și fecundității. Este soția marelui zeu Shiva.

*** *Curry* — mîncare foarte condimentată și picantă. Se prepară cu carne sau numai cu legume. Foarte mult apreciată în India și în zonă.

fusese atracția principală, ci orașul cel mare pe care trebuia să-l vezi, să-l pipăi, să-l miroși.

Acum Jharna era ca un orășel-fantomă ; sute de locuitori apucaseră drumul Calcuttei. Omenirea era încleștată într-un război nemaipomenit, ca cel descris în *Ramayana*. Occidentul descoperise tainele, păstrate cu grijă pînă atunci, ale armelor Indiei antice : *Viman* — căruțele văzduhului, care se războiau la adăpostul norilor ; *Sabdavedi* — obuzele care zburau la țintă fără greș, ghidîndu-se după sunet ; *Brahmastra* — o armă-minune, care exploda și împrăștia o ceață ce adormea o armată întreagă. Capitala era locul unde se făureau armele, de aceea nu încăpea îndoială că mîinile lui Kalo, puternice ca niște ciocane, mîini obișnuite să mlădieze fierul precum olarul lutul, nu vor rămîne nefolosite.

Lekha însă, trebuia să rămînă pe loc, în grija bătrînei. Asta îl îngrijora foarte tare. Dar nu va pleca pentru multă vreme. Își va făuri un nou cămin, o locuință cu două camere, cu apă la robinet și cu lumină care se aprinde la apăsarea unui buton, așa cum se găsește în mod obișnuit la oraș. Poate că, după un an, va avea din nou fierăria lui, cu mușterii de la oraș și fără stăpînul la care să slujească. Lekha o să aibă giuvaericale moderne, cu cercei de forma clopoțeilor. Fata era de-acuma la vîrsta măritișului, un motiv în plus să meargă la oraș, acolo unde va fi mai ușor să găsească un tînăr potrivit. Tînărul acela va putea deveni tovarăș la fierărie, așa că Lekha nu va trebui să se despartă de Kalo.

Ea va locui în apropiere, cu soțul ei. Frumusețea și temperamentul ei vioi, caracteristice vîrstei, aveau nevoie de supraveghere. Nu de mult, bătrîna se plînsese că fata pufnește adesea în rîs, așa, fără nici o pricină.

— Și de ce nu ar trebui să rîdă ? întrebă el înțepat.

— Tu, ca tată, ar trebui să știi ! De-ar auzi-o oamenii, și-ar face gînduri, și-ar închipui că este ușuratică. Atunci cînd rîde, fecioara dezvăluie o părticică a ei care ar trebui să rămînă tăinuită. O fecioară se află la adăpost numai în straiele seriozității !

Bătrîna nu greșea prea mult. O dată, pe vremea cînd treburile îi mergeau încă bine, Kalo o luase pe Lekha la cinematograf unde se prezenta o comedie cu un om slab și unul foarte gras. Lekha rîsese ca niciodată pînă atunci. Era cuprinsă de o asemenea veselie tainică, încît nici nu observase bărbatul care era așezat la stînga ei. Poate că veselia ei tinerească sau poate atingerea involuntară, cu cotul, a brațului vecinului, îl făcuse pe acesta să se agite și să o privească, cu coada ochiului, din ce în ce mai des. Kalo, care băgase de seamă, se mîniase tare și era gata să o apuce de mînă și să plece, dar nu îl lăsase inima. De ce să nu recunoască în mod deschis că fericirea Lekhăi înseamnă propria-i fericire ? De ce să nege faptul că nici un bărbat nu putea trece pe lîngă ea fără să se întoarcă și să o mai privească o dată ? De bună seamă trebuie să fie supravegheată cu atenție, pentru ca lumea care ar auzi-o rîzînd să nu vadă în asta mai mult decît voioșie și șăgălnicie. Kalo începu să mîrîie la gîndul acesta. Îl va zdrobi, îi va smulge inima ticălosului care s-ar încumeta — chiar și numai în gînd — să-i facă vreun rău ! L-ar...

— Ce este, *Baba ?* Auzindu-l cum se agită, Lekha lăsă din mîini oala cu lintea pe care tocmai o spăla pentru a pregăti prînzul și se grăbi să intre în casă. Și, pe cînd fata aștepta un răspuns, Kalo o privea, cu mustața lui deasă tremurînd ușor. Ce-i, *Baba,* spune-mi ?

— Chandra Lekha, grăi el în cele din urmă, folosind numele ei întreg, așa cum făcea cînd sufletul îi era năpădit de duioșie. Chandra Lekha, ce ai să faci tu cînd am să mor ?

Din trei pași i se aruncă în brațe și își apăsă capul pe pieptul lui gol.

— Vrei să mă vezi plîngînd ? strigă ea cu glas tremurător.

Pieptul lui Kalo se înălță și părul des, muiat de sudoare, lăsă o pată pe mătasea obrazului ei.

— Să ai mare grijă de tine cît timp am să fiu plecat. Pe aici mișună străinii și, dacă te uiți cu atenție la ei, citești numai răutate în ochii și în inimile lor. Tare aș fi vrut să nu plec ! Se opri, simțind că se înăbușă, că nu mai poate vorbi. Dar nu va fi pentru multă vreme, continuă el. Ce să-ți mai spun ? Ești isteață, cu judecată. Vremurile acestea nenorocite vor trece. Se opri din nou, simțind că inima i se strînge de durere cumplită.

Uneltele lui, barosul și foalele, atît cele noi, cît și cele vechi, au fost ultimele bunuri de care s-a despărțit.

— Să-l slujiți cu credință pe noul vostru stăpîn, le mîngîie el cu dragoste. Să nu-l supărați pe cel care va avea grijă de voi. Începu să clipească des, căci ochii i se umpluseră de lacrimi.

Banii lăsați acasă vor ajunge două luni, cel mult trei. Două sau trei luni... Răgazul era suficient. Nu își putea permite să cumpere bilet de tren. Mii de oameni călătoreau fără bilet, pe scările vagoanelor. Aici, la Jharna, poliția era cu ochii în patru, așa că va merge pe jos pînă la stația următoare, să-și încerce norocul acolo! Trebuie să-și găsească repede de lucru, trebuie să economisească mult. Cînd va fi adunat o sută de rupii în buzunarul jiletcii, o să se repeadă acasă — o, ce bucurie! — și o va lua pe Lekha la oraș. Niciodată Lekha nu va mai avea teamă de foame! „Grăbește-te, grăbește-te", își zicea el, dar inima îi era grea, ca de plumb.

Mai zăbovi trei zile. Se bucura simțindu-i prezența și i se părea că nu se va sătura niciodată privind-o. Se uita la ea cum gătește, cum spală, cum cîrpește rufele. Noaptea rămînea treaz, fericit la gîndul că Lekha doarme în patul ei, de partea cealaltă a peretelui. Nu îi venea să creadă că el, un necioplit, este părintele unei ființe așa de drăgălașe! El, un om sărac cu duhul, grosolan chiar, iar Lekha, o *devi* cu chip de om! Cum era cu putință

așa ceva? Cum de se întîmplase minunea aceasta?

Dar cele trei zile trecură și, în cele din urmă, clipa de care se îngrozea sosi. Lekha se agăță, hohotind, de tatăl ei. Avea o presimțire că nu o să-l mai vadă. Era topită de frică și Kalo nu era în stare nici să o aline, nici să o liniștească; nu putea rosti nici un cuvînt. O privea doar și o vedea ca prin ceață, prin sita lacrimilor, o mîngîia pe cap, pe umeri.

Bătrîna mătușă îi privea.

— Destul! strigă ea. Cînd zeul soarelui va dispărea la apus cu căruța lui trasă de cai, ora cea binecuvîntată se va fi sfîrșit și va trebui să-ți amîni călătoria două zile și o noapte. Ce vă tot văicăriți atîta?

Kalo apucă bocceaua cu lucrurile și basmaua în care se afla puțin orez amestecat cu melasă. Înainte de a porni la drum, o trase deoparte pe mătușă și îi dădu cîteva rupii.

— Lekha m-a silit să iau banii aceștia, dar nu am nevoie de așa mulți. Dacă îi dau ei înapoi, o să plîngă.

— Ai să călătorești fără nici un ban în buzunar! Bătrîna clătină capul cu tristețe.

— Nu-s eu în stare să hrănesc o singură burtă? O să aveți nevoie de bani aici. Am păstrat două rupii și cîteva paisa.

— *Durga, Durga!* * o invocă bătrîna pe puternica zeiță, să-i înlesnească lui Kalo călătoria.

---

* *Durga* — alt nume dat zeiței Kali.

Și așa, cu bocceaua în mînă, cu legătura pe umăr, Kalo porni la drum, oprindu-se și întorcîndu-și capul o dată, de două ori, de trei ori, să mai vadă încă o dată imaginea Lekhăi, așa cum o lăsase pe treptele de la intrare. Apoi se îndepărtă, alergînd aproape, și dispăru la colțul străzii.

3

TRECUSERĂ DOAR șase zile, dar parcă lumea toată se prăbușise. O singură clipă de deznădejde îi pricinuise o durere mai mare decît suferise în viața lui toată.

După ce părăsise căminul, ajunsese la gara pe care o găsise împînzită de polițai. Așteptase și văzuse cum trenul de călători apare dinspre apus, intrînd în gară cu zgomot puternic de fierărie și, înainte chiar de a se opri bine, „turbanele roșii" intrară în acțiune, tăbărînd pe zecile de oameni — bărbați și femei — agățați de scările vagoanelor. Se auzeau țipete disperate.

— Murim de foame... Dați-ne cîteva boabe să mîncăm, *Baba*... Lăsați-ne să mergem la orașul cel mare... acolo este mîncare destulă, chiar și pentru cîini și păsări... Fie-vă milă de noi, cei sortiți pieirii, lăsați-ne să mergem...

— O să alunecați și o să cădeți, nu vă dați seama ? Un feroviar arătos, în tunica lui albă

cu bumbi lucitori de alamă și cu o caschetă cu pompon, le vorbea cu blîndețe.

— O să cădem și o să murim repede... Dacă rămînem, murim cu încetul, în fiecare zi cîte puțin. Dă-ne putința să ne hrănim, o, tu, Ocean al Bunătății și Dumnezeu o să te binecuvînteze !

— Mai bine să vă binecuvînteze pe voi ! Feroviarul își pierduse răbdarea.

Bieții oropsiți nu aveau ce să-i răspundă. Săptămîni și luni de-a rîndul se rugaseră cu ardoare, imploraseră toți zeii din ceruri și din temple. Dar zeii nu îi ascultau și nu se milostiveau să-i fericească cu o moarte rapidă, ci îi lăsau să moară încetul cu încetul. Ce să faci, să te omori ca să scapi ? Asta ar însemna să păcătuiești ! Nu îți este permis să iei nimănui viața, nici măcar pe a ta !

În timp ce trenul se punea în mișcare, cu locomotiva pufăind și șuierînd ascuțit, cîțiva din oropsiții aceia se repeziră și săriră pe scările vagoanelor. Doi dintre ei alunecară și căzură, țipînd. Polițaii începură să urle și să blesteme, pe cînd trenul se îndepărta încetișor.

„Aha ! Așa trebuie procedat ca să te poți urca în tren", cugetă Kalo în gînd. Trenul următor trebuia să sosească peste cinci ore, se putea deci repezi pînă acasă și veni înapoi la timp, să-l prindă. Dorul îl chinuia aprig, i se părea că nu a văzut-o de veacuri pe Lekha. Își închipuia cum va fi întîmpinată sosirea lui, așa, pe nepusă masă. „Chandra Lekha!" va striga el din prag, iar ea își va

ridica ochii de pe carte, tresărind violent. I se va părea că auzul a înșelat-o, că a fost victima închipuirii ei. „Chandra Lekha !“ o va chema el din nou și atunci va fi cuprinsă de teamă, crezînd că glasul nu este aievea. Se va ridica încet și se va îndrepta către intrare, crăpînd ușa puțin. La vederea lui, ochii i se vor mări de uimire și va fi așa de emoționată, încît nu va putea rosti nici un cuvînt.

Scenele acestea, desfășurate în imaginație, îl făcură pe Kalo să-și simtă ochii umezi. Părăsi peronul cu pași repezi, ieși afară din curtea gării și se opri, șovăind, la încrucișarea drumurilor ; cel care se îndrepta către miazăzi l-ar fi dus acasă, celălalt — către apus — l-ar fi dus la stația următoare de cale ferată, trecînd prin satul Bodhugram. Poate că aici poliția nu păzea cu atîta străşnicie, poate că ar fi avut mai mult noroc și ar fi reușit să se urce în tren. Nu se putea hotărî. Dacă s-ar fi întors acasă, abia ar fi avut timp să-și tragă sufletul și zbuciumul despărțirii ar fi reîncepu t. El era în stare să îndure încă o dată toată suferința aceasta, de dragul revederii. Dar Lekha ? Ea s-ar fi zbuciumat și mai mult, ar fi retrăit de la început tot chinul sufletesc.

Nu ! Se întoarse și păși pe drumul ce ducea spre apus. O singură dată se opri, cînd simți că picioarele nu-l mai duc, și aruncă o privire către celălalt drum, cel dinspre miazăzi. Dar porni pe dată mai departe, pășind din ce în ce mai repede, să nu-l îndemne iar ispita să-și schimbe drumul.

Ochii i se umplură de lacrimi. Ce chinuitor era ! Un pumn de orez ar fi fost de ajuns pentru el și Lekha, doar atîta cerea. În schimbul unui pumn de orez ar fi fost în stare să trudească și să asude din zori și pînă noaptea tîrziu, ca boulenii țăranului, și ar fi fost recunoscător din adîncul inimii proniei cerești. Numai să nu fie silit să plece de lîngă Lekha, fiica lui adorată !

Continuă să meargă, privind înainte, dar gîndul îi rămăsese în urmă, la căminul lui cu dulci amintiri, la Lekha și la clipele dragi din trecut, la zilele fericite pe care le trăiseră împreună pînă nu de mult. Focul, ațîțat de foale, pîlpîia vesel. Nu putea să-și îngăduie să irosească nici o clipă de muncă. Lekhăi îi plăcea pește de iaz gătit cu sos de *curry* foarte iute, iar el o ruga pe mătușă să pregătească un crap pentru cină. Sosul trebuia să fie foarte consistent, dres cu o bună măsură de muștar. (Din cauza mersului grăbit, Kalo simțea că i se făcuse foame, deși soarele încă nu se ridicase de amiază.) Erau zile cînd el se fălea cu pofta lui de mîncare, cînd cei care îl chemau la un praznic cu prilejul vreunei sărbători, aveau grijă să-l servească din belșug. Apoi urmăreau iscoditori isprăvile lui, iar vorbele începeau să treacă din gură în gură, făcînd ocolul mesei :

— Kalo a mîncat unsprezece bucăți de pește și șase farfurii pline cu orez și carne de capră !...

— Ia te uită, azi nu este în apele lui, mănîncă doar iaurt și *mango* *. A golit oala cea mare de iaurt cu caimac gros și a mîncat mai mult de cincizeci de mango ! Și nu dă semn că s-ar opri !...

De cîte ori avea loc o ceremonie în casta lor, vreo căsătorie, înmormîntare sau altceva, Lekha era îngrijorată ; tatăl ei era în stare să depășească măsura și să se îmbolnăvească. În ce o privea, ea mînca totdeauna puțin. De-abia de ciugulea din mîncare, iar grija lui de fiecare zi fusese să o îndemne să mănînce mai mult.

Șirul gîndurilor i se frînse și se îndreptă brusc în altă direcție. Dacă nu găsea îndată de muncă, Lekha nu va avea parte nici măcar de pumnul acela de orez necesar supraviețuirii și va fi silită să se hrănească întocmai ca sălbăticiunile pădurii și păsările cerului.

În cele din urmă, ajunse la Bodhugram. Gara, mică și curată, acoperită cu olane roșii, era scăldată în razele soarelui de prînz, dar pe peronul spațios era răcoare. Iedera deasă țesuse pe grilajul de lemn, stropit ici-colo de albastrul floricelelor, un paravan verde, ceea ce dădea gării o înfățișare veselă. Se așeză pe o bancă, în colțul cel mai retras al peronului pustiu și puse jos legăturile. Se întrebă dacă să mănînce sau nu orezul cu melasă și își trecu mîna peste legătură, ca o

---

* *Mango* — arbore ale cărui fructe sînt foarte apreciate în India.

mîngîiere. Nu, încă nu trebuia să mănînce. Mai avea de călătorit multe ore cu trenul pînă să ajungă la orașul cel mare și trebuia să-și economisească hrana.

Trenul sosi la timp și reuși să se urce pe scara unui vagon de care mai erau agățați cîteva zeci de oameni. I se păru ciudat că aceștia nu fuseseră izgoniți. Li se făcuse milă „turbanelor roșii“ ? Ar fi putut și el să se urce în tren la Jharna ! Ce prostie făcuse că s-a obosit străbătînd pe jos atîta drum ! Pînă la stația următoare era o distanță de vreo zece kilometri și, orice s-ar fi întîmplat acolo, va fi mai aproape de orașul cel mare. Trenul se puse în mișcare, părăsind gara. Pe peron se vedea doar șeful stației agitînd un clopot, semn că trenul era liber să plece.

Kalo își zise că poate sta liniștit. Avea de parcurs un drum lung încleștat de scara vagonului, nu avea încotro. Era, oare, un tren rapid ? Orele, și chiar minutele, nu-i aparțineau, erau ale Lekhăi, și cu cît mai repede izbutea să-și agonisească traiul, cu atît mai repede ar fi adus-o pe Lekha acolo, la oraș. Grăbește-te, dragul meu mecanic, umple bine și repede pîntecul trenului, dă-i mai mult cărbune, mereu mai mult și mai repede...

Dar ce s-a întîmplat ? De-abia se îndepărtase trenul de gară, că își încetini ritmul și se opri cu o smucitură. Pe neașteptate, o hoardă de „turbane roșii“ năvăli, măturîndu-i pe nenorociții aciuiți pe scările vagoanelor. Măciucile polițailor începură să bubuie înfundat pe spinările și pe umerii lor. O lovitură

despică legăturica din mîna lui Kalo și gogoloașele de orez se împrăștiară în praf. Scoțînd strigăte de bucurie, femei și bărbați flămînzi se năpustiră asupra mîncării și în cîteva clipe nu rămase nici urmă de bob pe jos. „Turbanele roșii" îl priveau cu răutate pe Kalo, care amuțise. Apoi, trecură mai departe, mormăind. Urcară în vagoane și în clipa următoare trenul se puse din nou în mișcare cu un șuierat ascuțit, batjocoritor.

Inima lui Kalo se umplu de mînie, un soi de mînie amară pe care nu o simțise niciodată pînă atunci. Ridică pumnul, amenințînd trenul care se îndepărta :

— Feciori de porci, fiare, diavoli ! Sîngele îi zvîcnea la tîmple.

Nenorociții se resemnaseră cu soarta lor și, cu capetele plecate, cu picioarele ca de plumb, porniră către apus. Kalo rămase puțin în urmă, apoi se răzgîndi și începu să meargă repede, hotărît să-i depășească. Nu încetini pasul pînă ce nu-i lăsă mult în urmă. În fine, putea răsufla în voie, putea să-și șteargă fața muiată de sudoare. Gloata îl speriase ! Se închipuia pe sine și pe Chandra Lekha făcînd parte din ceata acestor oropsiți ai soartei și simți că i se strînge inima de groază. Repede, nu-i vreme de pierdut, repede !

Dar de ce să se grăbească ? Alt tren, pînă la căderea nopții, nu mai venea. O să meargă la stația următoare, la vreo zece kilometri depărtare. Și dacă nici acolo nu izbutea ? Ca să ajungă pe jos pînă la orașul cel mare i-ar fi trebuit o săptămînă, sau poate zece zile. Nu

ar fi avut de mîncare decît ceea ce ar fi găsit scormonind pămîntul, sau ar fi cules din arbori, iar asta i-ar fi răpit cîteva ore bune în fiecare zi. Puterile l-ar fi părăsit treptat, întocmai unei lămpi care a consumat tot gazul. Da, ca să meargă la orașul cel mare i-ar fi trebuit trei săptămîni, o lună, ba chiar mai mult și cînd ar fi sosit acolo nu ar mai fi fost bun de muncă. Ar fi fost înghițit imediat de valul muritorilor de foame, cu trupul slăbit, asemănător lor, și cu sufletul plin de deznădejde.

Și Lekha ? Ce s-ar fi întîmplat cu ea atunci ?

Ajunse la stația următoare și se opri în curtea gării, așteptînd să vadă ce vor face nenorociții aceia, care trebuiau să sosească în vreo jumătate de oră. Dacă apăreau cu toții, grămadă, fără îndoială că poliția va trece la acțiune, așa cum face pretutindeni. În cazul acela era mai bine să se îndepărteze.

Gloata apăru din susul drumului. Kalo aștepta cu sufletul încrîncenat. În clipa aceea îi ura pe toți acești nenorociți. Soarta sa, viața sa, atîrnau de voința lor. Numai de-ar trece mai departe !

Se opriră, însă. Lui Kalo i se tăie respirația. Nu avea ce face, trebuia să-și continue drumul... Și atunci se întîmplă ceea ce nu mai spera. Oamenii se opriră doar un minut, se sfătuiră puțin și porniră iar la drum. Kalo vedea și nu-i venea să creadă. Se îndreptară către drumul care ducea spre apus, bărbați și femei, cu boccele și copii, și fură înghițiți cu-

rînd de masa cețoasă a unui crîng de mangotieri.

— *Bhagwan !* * strigă Kalo cu sufletul ușurat și începu să vorbească cu voce tare fiicei lui. Da, da, fetița mea, putem încă nădăjdui. Întocmi în gînd, cu grijă, un plan. Nu era bine să se arate de pe acum pe peron. Vreun controlor de bilete ar putea să-i pună întrebări.

Soarele tocmai apunea, iar trenul nu urma să sosească prea curînd. Plecă mai departe. Nu se vedea nici un sat, dar trebuia să fie unul la vreo doi sau trei kilometri. Dar ce altceva ar fi putut găsi acolo decît alte victime ale foametei ? Sau poate că satul era părăsit ? Asta ar explica de ce nimeni nu aștepta trenul. Mai bine să rămînă lîngă linia ferată. Se lăsă jos și se întinse pe taluzul verde. Mai tîrziu se va duce pe peron.

Timpul se scurgea lent. Rămase culcat pe spate, sub cerul sclipind de stele și ațipi puțin. Își simțea și oasele și sufletul obosite de efortul făcut. De teamă să nu-l cuprindă somnul, se sculă și păși cu luare-aminte în gară. Un hamal sta ghemuit pe una din băncile de pe peron, cu un felinar roșu alături.

— Nu pleacă nici un tren spre Calcutta ? întrebă Kalo pe un ton cît mai natural.

— Într-o oră. Trenul de nouă are întîrziere. Sînt necazuri cu înfometații, pe tot traseul. Ce de hoarde !... Mii !...

* *Bhagwan !* — exclamație ; Dumnezeule ! Pe Dumnezeu !

— Da, frățioare, necazuri mari. Kalo se îndepărtă repede.

Se duse să aștepte într-un colț cît mai întunecos. Minutele treceau încet, dar în cele din urmă sosi și clipa cînd se afla din nou pe scara vagonului. De astă dată era singurul. Poliția fusese vigilentă și neîndurătoare. Se agăță cu putere de bara scării. Vîntul stîrnit de goana trenului îi șuiera pe la urechi, roțile de oțel scrîșneau sub el. Zdruncinăturile și zdrăngănitul erau de nesuportat, i se părea că niște brațe monstruoase vor să-l apuce și să-l smulgă din locul unde se afla. Kalo strîngea în brațe din toate puterile bara de fier de care atîrna viața lui. Trenul se oprea la fiecare jumătate de oră și atunci Kalo se furișa pe peron, reluîndu-și locul pe scara vagonului, numai după ce locomotiva se punea în mișcare din nou.

— *Sigrette* *, betel, foi de tutun !

Strigătul ascuțit îl făcu să tresară. Glasul vînzătorului de tutun era singurul pe care îl auzise în noaptea aceea, în afară de cel al aparului strigînd : „apă rece, gratis !“ Ce se întîmplase cu celelalte voci, atît de familiare altădată pe peroanele gărilor ?

— Pîine și chifteluțe !

— Vată de zahăr, ca părul bunicuței !

— Caimac cald !

Nu se mai găsea nimic de cumpărat în afară de frunze de betel condimentate, sau de tutun.

* *Sigrette* — țigări.

Așa traversă Kalo Bengalul învăluit în întuneric. Gura îi era plină de praf, brațele îi amorțiseră. Din cînd în cînd se mișca cu mare grijă pe scară. Trecură două sau trei ore pînă să-și dea seama că o altă umbră se afla agățată de scara celuilalt vagon. Un tovarăș de drum ! De cînd era acolo ? Cînd se agățase de vagon ? Se urcase la ultima oprire sau mai înainte ? Kalo scrută cu privirea, încercînd să distingă fața celuilalt om. Era tînăr sau bătrîn ? Pe cine lăsase în urma lui, mama, soția, fiul sau fiica ? Kalo se simțea apropiat sufletește de el. Ar fi vrut să-și pună mîna pe umărul lui și să-l întrebe : „Cum te cheamă, frățioare ? Din ce sat sau oraș ești ?“ Inima i se muie de milă, se simți mai potolit, iar încordarea datorată călătoriei periculoase pe scara vagonului mai scăzu. Din cauza vîntului care îi biciuia fața, Kalo era silit să țină capul într-o parte, dar din cînd în cînd se întorcea și îl privea pe străin, simțind că prezența acestuia îl întărește. Regretul de a fi risipit orezul cu melasă crescu în el ; ar fi putut împărți hrana cu acest nou prieten, care trebuie că era tare flămînd.

Flămînd ? Și stomacul lui se afla într-o răzvrătire pe care cu greu o suporta. De cînd se știa nu-i fusese atîta foame. O amețeală, ca o ceață, îi cuprinse capul. Oboseala îi vlăguise trupul. Simțea că se va prăbuși dar, cu un efort de voință, își adună toate puterile. Nu voia să cadă.

Noaptea, neagră ca smoala, se scurgea lent. Trenul se năpusti, clătinîndu-se, pe un pod

lung, silindu-l să se lipească mai strîns de vagon. Barele de fier ale podului se aplecau amenințătoare spre el, gata să-l lovească. Vuietul asurzitor de fierărie îl înnebunise, timpanele păreau că îi plesnesc.

După ce scăpă de acest chin, se întoarse către tovarășul său de drum.

— Cum ți-a plăcut, *bhai ?* *

Dar tresări atît de violent, încît era cît pe ce să-și piardă cumpăna. Pe locul unde mai adineaori se afla umbra aceea, acum nu se vedea nimic. O vreme nu pricepu ce s-a întîmplat. Apoi, se cutremură. Barele de fier îl smulseseră pe prietenul lui ! Murmură, cu ochii umeziți ;

— *Bhai,* nu ai rezistat. Acum ești slobod, dar eu trebuie să lupt mai departe, *bhai,* căci am o fată și nu am altă cale de ales.

De îndată ce apăru licărul zorilor se simți mai liniștit. Se apropia de sfîrșitul călătoriei. Observă că vagonul lui era vopsit în galben, celelalte erau cafenii, și — de nu i-ar fi fost foame — l-ar fi apucat rîsul ; călătorea cu clasa întîi ! Chiar alături de el era o fereastră deschisă. Se înălță cu băgare de seamă să privească înăuntru. Un om dormea, întins confortabil în pat. Era singur. Ce lipsă de prevedere să doarmă cu geamul deschis pe asemenea vremuri vrăjmașe, o adevărată nesăbuință ! Și chiar în clipa aceea, Kalo văzu bananele pe măsuța din compartiment, un mănunchi de fructe aurii. Kalo nu-și putea dez-

* *Bhai* — frate.

lipi ochii de la banane, vederea lor îi provoca o durere insuportabilă în stomac. Privea ca fascinat și i se părea că foamea s-a întețit în el de o sută de ori. Nu se mai putea ține pe picioare, trebuia să se așeze sau să se întindă. Să se întindă ! Dar continuă să privească țintă la banane, perpelindu-se.

Trenul intră într-o gară și se opri. Ce bine era să simți din nou pămîntul solid sub picioare ! Iar orașul cel mare, dacă era la vreo optzeci de kilometri acum. Pasagerul din compartiment își vîrî picioarele în niște papuci de catifea brodată, coborî pe peron și, frecîndu-și ochii cu palmele, se îndreptă către vînzătorul de ziare. Atunci Kalo își pierdu capul. Ușa, vopsită în galben, era întredeschisă. Se urcă tiptil în vagon, resimțind încă în trup junghiurile provocate de zdruncinăturile călătoriei. Repede făcu trei pași în compartiment și ieși ca fulgerul, ținînd trei banane în mînă. Devora fructele din ochi. Tresări înspăimîntat cînd simți o mînă înșfăcîndu-l de umăr. Era un polițai în haine civile.

— Nu mi-am dezlipit ochii de tine, frățioare. Cunosc omul după privirea pe care o are !

Omul pe care îl arestase luase doar niște fructe, nimic altceva, dar ceea ce făcuse tot hoție se chema. Asemenea lucruri nu trebuiau tolerate, mai ales acum, cînd hoardele de înfometați înnebuniți mișună peste tot. Fără doar și poate că, dacă i-ar fi fost la îndemînă, ar fi înșfăcat și un lucru de preț. Dacă nu va fi împiedicat și pedepsit, îndrăzneala lui va creș-

te. Așa i s-a vorbit lui Kalo la secția de poliție.

— Lekha ! Din pieptul lui Kalo izbucni un geamăt plin de disperare. Lekha ! Durerea provocată de zdruncinături se înălța din trup către cap.

— O infracțiune măruntă, răspunse un paznic, din milă, la întrebările pline de neliniște puse de Kalo. Cincisprezece zile, poate o lună de închisoare.

Cincisprezece zile ! O lună ! Kalo nu se temea de pedeapsă, dar timpul lui era drămuit, era al Lekhăi. Din cauza nebuniei lui de o clipă, Lekha va suferi ! Dar justiția îi va veni în ajutor ! În sistemul lui simplu de valori se afla și încrederea în lege, acel instrument de împărțit dreptatea, chiar și celui sărac. Iar el avea nevoie numai de dreptate, își zise. Cazul lui era clar. Trebuia doar să arate faptele, așa cum erau ele. Curtea de judecată îl va înțelege. El nu era un hoț ordinar, el era un meseriaș dibaci din orășelul Jharna, cunoscut de toată lumea și orice concetățean ar garanta pentru el. Însuși judecătorul își potcovea caii la el, pînă mai acum un an cînd și-a cumpărat o mașină. Perceptorul, care și-a construit o casă în apropiere de strada Sitaram, o clădire mare, cu două caturi, îl angajase să făurească toate lucrările de fier, zăvoare, bare, grilaje... Fiica lui frecventase școala timp de zece ani, alături de fetele de familie bună din oraș. Hoția nu era la el o trăsătură de caracter. Silit de foametea care bîntuie, se ducea la orașul cel mare în căutare

de lucru și îi era rușine pînă în măduva oaselor că a trebuit să călătorească agățat de scara vagonului. Kalo se simți ușurat. Cît se chinuise din cauza unor temeri absurde! De ce să se îndoiască de ochiul legii care împarte dreptatea?

Cinci zile mai tîrziu era adus în fața Curții criminale, cu cătușele la mîini, cu o funie groasă în jurul mijlocului. Rosti numele, vîrsta, meseria. După ce își recunoscu vinovăția, judecătorul îl privi cu asprime.

— De ce ai făcut asta?

— Eram flămînd, domnule. M-a cuprins o nebunie. Simțeam că mă sfîrșesc dacă nu mănînc. M-a cuprins nebunia. Trebuia să trăiesc!

Pe masă era expus corpul delict, cele trei banane, acum prea coapte, aproape intrate în putrefacție.

— De ce, întrebă omul legii, îmbrăcat în straie de culoare închisă, de ce trebuie să trăiești?

În glasul lui nu era nici urmă de batjocură, iar fața lui — rotundă și netedă — era rece și indiferentă. Era o întrebare simplă, fără implicații metafizice. Judecătorului îi plăceau lucrurile bune în viață și îi era teamă de moarte. Dar viața unui *culi*... asta era altceva.

Kalo era buimăcit.

— Eu... eu... se bîlbîi el.

— De ce trebuie să trăiești? repetă judecătorul fără severitate, dar cu răceală în glas, aplecîndu-se asupra mesei. Ochii îi erau pironiți pe capacul stiloului pe care îl ținea în mînă, ca și cînd l-ar fi cîntărit, sau ar fi apreciat sentința ce urma să o aștearnă pe hîrtie, peste o clipă.

— Judecător al dreptății, vorbi Kalo, regăsindu-și cumpătul, eu sînt un biet vierme și nu are nici o însemnătate dacă trăiesc sau mor. Dar am o fată, ea nu are mamă, nu mă are decît pe mine, domnule. Fata mea, Chandra Lekha, trebuie să trăiască!

Și ar fi continuat să lămurească onorata curte că Chandra Lekha a fost elevă la școala de maici „Sfîntul Iosif", că a fost premiată cu medalia Ashoka. Dar judecătorul se hotărîse deja. Fărădelegile se înmulțeau și trebuiau date pedepse pilduitoare.

— De ce? repetă el cu vocea-i tărăgănată și impersonală.

— De ce? Kalo se holbă, prostit, la fața ca o lună a justiției. Limba i se lipise de cerul gurii, amuțise. Gîtlejul îl durea, parcă îi rămăsese un os de pește înfipt acolo.

Trei luni de muncă silnică! Buzele groase ale judecătorului rostiseră sentința. Kalo simți că i se clatină pămîntul sub picioare și că i se întunecă vderea. Un polițai îl înghionti în coaste, îndemnîndu-l aspru:

— *Chalo!* *

Kalo, cu cătușele la mîini, cu lațul hoților încingîndu-i mijlocul, porni, uluit. Cu trupul mătăhălos, cu fața frămîntată de suferință, mai neagră din cauza bărbii nerase, se îndepărtă de boxa acuzaților. Dar o părticică din el rămăsese acolo, o parte ce nu o va mai regăsi

* *Chalo* — mișcă! mergi!

niciodată. Ceva se rupsese în interiorul lui, iar Kalo, fierarul din Jharna, nu mai putea fi niciodată el însuși pe de-a întregul.

4

ÎNCHISOAREA DIN acest centru județean de mărime mijlocie era renumită pentru uleiul foarte pur de muștar pe care îl producea, un ulei foarte căutat pe piață. Era vîndut cu preț redus oficialităților și altor privilegiați, puțini la număr. Presa de ulei era pusă în mișcare de osîndiții care, purtînd pe umeri un fel de jug, măcinau semințele de muștar mergînd roată, la nesfîrșit, în jurul ei. În felul acesta ei își cîștigau traiul și contribuiau la plata paznicilor și temnicerilor.

Kalo era acum P-14, purta niște pantaloni scurți, prea strîmți pentru el și o vestă asijderea, și muncea în echipa de la presă. Era foarte supus. Ceilalți condamnați, tovarășii lui Kalo, învîrteau presa și, din cînd în cînd, adunau în căușul palmelor sudoarea brobonită pe frunte și pe trup. Apoi, cu un gest de ritual, o aruncau în ciubărul de ulei, cuvîntînd către niște consumatori închipuiți :

— Mîncați, mîncați uleiul oaselor noastre ! Luați-l și prăjiți peștele, gătiți *curry*-ul de vinete care vă place atît de mult !... Luați-l și ungeți-vă trupurile ! Mîncați măduva oaselor noastre, mîncați !...

Dar gura lui Kalo rămînea pecetluită. Muncea din greu și nu se plîngea niciodată. Era un deținut model. Era liniștit, se obișnuise cu urletele și înjurăturile paznicilor și cu toate celelalte jigniri și umilințe care plouau cu găleata pe deținuții de clasa a treia. Cîteodată, totuși, îl apuca o furie abia stăpînită. Îi venea să se întoarcă, să tabere și să-l ia la bătaie pe vreunul din paznicii care l-a umilit în mod deosebit, chemîndu-l într-un mod atît de jignitor, încît cuvintele lui nu pot fi redate. Își imagina cum pumnul i se abate cu toată forța pe gura rînjită a paznicului, cum colegii acestuia izbucnesc în urlete sălbatice de parcă ar fi fost duși la tăiere și, aproape instantaneu, *pagla ghanta,* clopotul nebun, aninat într-unul din turnurile de pază din apropiere, începea să sune alarma ca un smintit. Răzvrătire în închisoare ! Kalo îi vedea pe gardieni și paznici apucînd ce le cade sub mînă — bîte, ciomege cu măciulii de metal sau răngi — și năpustindu-se valvîrtej în curte. Vestea zboară ca vîntul și, în mai puțin de zece minute, sepoii, în hainele lor kaki, năvălesc și ei în curte șiruri-șiruri, la atac, cu baionetele sclipind la arme.

— Înapoi în celule, se aude ordinul lătrat al adjunctului de director.

După ce sînt adunați în spatele gratiilor, gardienii se năpustesc ca leii asupra pușcăriașilor, ciomăgindu-i aprig cu bîtele. Loviturile curg ca ploaia, lăsîndu-i pe pușcăriași cu capetele sparte, cu voința sfărîmată. Dar Kalo, pricina acestei răzmerițe, el ce ar păți ? Cu

capul sfărîmat de o lovitură puternică, este lăsat să zacă pe podeaua rece de ciment a celulei. Pieptul lui Kalo se umflă de mînie, dar Lekha este alături de el, calmîndu-l. Avea senzația că îi simte palma mîngîietoare în mîna lui, că ea îi citește în ochi :

— *Baba*, stai liniștit !

Și Kalo se potolește, își păstrează cumpătul, răbdînd toate umilințele. Unui pușcăriaș cu purtare bună i se reducea pedeapsa cu două zile pe lună și Kalo se crampona cu ardoare de această speranță, visînd să fie eliberat cu șase zile înainte de termen. Noaptea îi povestea Lekhăi visul lui. „Chandra Lekha, spunea el, recuperez șase zile din timpul meu, din timpul tău. Șase zile, Chandra Lekha !“

Retras și tăcut, își făcuse puțini prieteni. Kalo avusese totdeauna oroare de criminali. Odinioară, văzuse adesea hoți cu cătușele la mîini purtați pe ulițele orășelului de cîte un jandarm în albastru, către tribunalul din Jharna. Clătina din cap în semn de aprobare, oameni de soiul acesta trebuiau să fie tratați cu asprime. Odată, Lekha îi spusese cu dojană :

— *Baba,* poate că oamenii aceștia au furat pentru că nu au ce lucra și ce mînca.

— Dar ți-ar plăcea să te trezești în toiul nopții cu un hoț în camera ta ?

Lekha se cutremurase înfiorată. „Azi s-ar cutremura dacă m-ar vedea“, se gîndi Kalo.

Îl frămînta neîncetat o problemă : dorea să-i scrie, dar nu îndrăznea, căci plicul ar fi purtat pecetea închisorii. Ar fi vrut să-i explice

ce s-a întîmplat, dar știa că Lekha va fi profund îndurerată aflînd adevărul. Putea să-i spună că este un hoț ? Dar și dacă nu îi va scrie deloc, ea se va chinui îngrijorată de soarta lui. Oricum ar fi procedat, tot nu ar fi scutit-o de mîhnire. Și atunci, nu era mai bine să aștepte pînă termină de ispășit pedeapsa ? De ce să se grăbească și să-i spulbere respectul ce îl purta părintelui ei ? Dacă ar afla adevărul, ar mai fi ea fiica iubitoare de altădată ? Ar înțelege ea, oare, care este realitatea ? Îi fusese milă de hoții aceia din Jharna, dar să-l numeri pe propriul tău părinte printre ei !

Kalo nu se putea hotărî. Odată i se năzări că Lekha plînge cu deznădejde pentru că nu primește vești de la el și, agitat, se așeză să-i scrie. Se simți ușurat, dar după o vreme îl cuprinse iarăși starea aceea de nehotărîre. Purtă două zile scrisoarea asupra lui, apoi o rupse. Trecură două săptămîni. Se apucă și scrise din nou și iar rupse scrisoarea. Se mîngîia cu gîndul că zilele trec, că se va elibera curînd și atunci îi va scrie. „N-ai să mai fii îngrijorată, fetița mea. Încă o lună și trei zile și ai să fii izbăvită de rușinea de a-l număra pe taică-tău printre hoți și criminali !“

Ura față de criminali i se topise. Majoritatea celor închiși erau oameni de rînd, condamnați pentru mici furtișaguri. Totuși, nu înnodă legături mai apropiate decît cu un singur tovarăș de suferință, un tînăr liniștit, înalt și slab. Fusese condamnat la un an muncă silnică pentru că îi ațîțase pe înfometații din

orașul cel mare să prade un magazin de alimente. B-10 fusese adus după ce Kalo ispășise deja jumătate din pedeapsă. Paturile lor de fier erau așezate în celulă nu departe unul de altul.

— Cum ? Există oameni flămînzi în orașul cel mare ? întrebase cu uluire Kalo. Poate doar cîțiva ?

— Mii și mii. Mișună pe toate străzile. Sute dintre ei mor în fiecare săptămînă.

Kalo amuțise. Oare să fie adevărat ? Alerga, oare, după o închipuire ? Fără îndoială că omul acesta încurca cifrele. Tinerii din ziua de azi fac din țînțar armăsar. B-10 era cam ciudat de felul lui, îl auzise mormăind în somn. O dată putuse chiar să înțeleagă ce spune :

— Îl omoară pe bătrîn ! Îl omoară pe frățîne-tău, m-auzi ? Urmase un soi de bolboroseală, glasul aproape i se stinsese, apoi strigase cu emoție : Distrugeți, distrugeți totul !

— Dar în orașul cel mare nu sînt închisori ? De ce te-au trimis aici ?

— Închisoarea centrală din orașul cel mare era înțesată cu cei arestați pentru activitatea lor în mișcarea „Afară din India !“, îl lămuri B-10. Oamenii aceștia luptă ca India să fie eliberată de sub dominația britanică, de aceea a trebuit să capăt „pensiune“ într-o închisoare de provincie, la vreo optzeci de kilometri depărtare de Calcutta.

Amintirile îl năpădiră și, curînd, Kalo începu să depene propria sa poveste. Fierăria.

Vremurile tihnite de odinioară. Chandra Lekha și povestea numelui ei. Apoi școala, medalia, urgia provocată de foamete. Călătoria pe scara vagonului. Povesti toate acestea în amănunțime.

— Tu cunoști bine orașul cel mare, grăi el. Spune-mi unde pot găsi de lucru ? Trebuie că se cîștigă bani buni acolo. Trebuie să adun bani mulți și să mă înapoiez cît mai repede la Jharna, ca s-o aduc pe Chandra Lekha, fata mea, în orașul cel mare.

B-10 clătină din cap în tăcere.

— Vorbește ! strigă Kalo cuprins de panică.

— N-ai să găsești de lucru.

— Cum ?... Kalo apucă brațul tovarășului său în cleștele mîinilor.

— Fără o recomandație, cine îți va da de lucru ? Mirosul închisorii este puternic, s-a îmbibat în tine și nu te va părăsi curînd.

Kalo îl privea încremenit. La treaba asta nu se gîndise. Nu se gîndise decît la ziua eliberării și cum să facă să găsească de muncă repede.

— Nu-i adevărat ! strigă cu glasul răgușit. Dar în adîncul inimii înțelesese. Oare el însuși s-ar încumeta să-și ia tovarăș de negoț pe cineva care poartă pe el stigmatul închisorii ? S-ar încumeta cineva din Jharna să-și ia o slugă care a stat la pușcărie ? Și-ar da fata după unul al cărui tată fusese pușcăriaș ? Trebuia să aibă din nou fierăria lui, pentru ca să nu i se pună întrebări nedorite... Dar bani... de unde să ia bani ? Își frămînta capul dar nu găsea nici o soluție. Irosise trei luni, iar si-

tuația îi era mai rea ca oricînd. Ce putea face ca să-și cîștige pîinea ?

Începea să-i fie frică de ziua cînd va trebui să pășească liber dincolo de porțile de fier ale închisorii ? Liber ? Vinele de pe frunte i se umflaseră în timp ce cugeta, mînia creștea în el. Cum de meritase soarta asta ? Oare nu era nici o deosebire între el și un hoț ordinar ? Asta se chema dreptate, asta era justiția nepărtinitoare ? Economiile sale, adunate cu sudoarea frunții ani de-a rîndul, se reduseseră la o cincime din valoarea lor inițială, datorită unei înșelătorii. Unde se topise restul ? Pesemne s-a dus undeva, în punga sau casa de bani a cuiva, sau în vreo burtă nesătulă ! Nimeni nu era vinovat ? Nu trebuia pedepsit nimeni pentru această înșelătorie ? Kalo nu fu în stare să doarmă toată noaptea. Se întinse în patul îngust și prea scurt, din care cauză picioarele îi atîrnau în afară, și gîndul îi fugea departe. Nici Lekha nu îl putea ajuta. El era pregătit și putea să moară, dar atunci fata lui ce ar deveni ?

Într-una din zile, B-10 îi întrerupse firul gîndurilor.

— Te-am privit cu atenție, zise el. Kalo tăcu. Nu există decît o cale pentru noi.

— Ce cale ? întrebă Kalo, întorcîndu-se către el cu un viu interes.

— Noi sîntem drojdia societății. Cei bogați ne urăsc pentru că se tem de noi. Ei ne lovesc acolo unde ne doare mai rău, în golul stomacului. Trebuie să-i lovim și noi !

Kalo dădu ușor din cap. B-10 se uita stăruitor la el și privirile lui aspre se îndulciră. Dădea impresia că îi pare rău de acest om taciturn, care își iubea nebunește fata despre care nu înceta să vorbească.

— Spune-mi, vorbi Kalo, nu vezi nici o speranță să putem trăi omenește ? Nimeni nu ți-a dat de lucru ?

B-10 tăcu preț de un minut. Chipul i se înăspri iar.

— Odată, cineva mi-a oferit de lucru.

— Povestește-mi, prietene.

— Ascultă, deci. Tăcu însă din nou, bătînd darabana cu degetele pe bara de fier a patului, un obicei de-al său. Ascultă. Pe străduță era un grup de oropsiți pe care îi cunoșteam și la care mă duceam adesea. Într-o seară, pe cînd mă înapoiam de acolo, cineva la colțul străzii mă bătu pe umăr. Îl mai zărisem eu și în alte dăți, de vreo două-trei ori, stînd sprijinit de un felinar și mestecînd betel sau fumînd. Individul mă luă deoparte prietenește și îmi oferi niște betel, aromat cum se cuvine, dintr-o cutiuță de argint. Se opri din nou, înghiți saliva și își strîmbă gura ca de un gust amar.

— Povestește-mi, îl rugă Kalo.

— Vrei să-i ajuți pe nenorociții aceia care mor de foame ? întrebă individul, îndreptîndu-și ochii către uliță. Îl priveam fără să pricep, iar Rajani — așa spunea că îl cheamă — continuă să vorbească. Să nu mă înțelegi greșit, prietene. Tu și cu mine nu putem face nimic împotriva foametei, dar, plătind un anu-

mit preț, am putea salva cîteva vieți. În grupul acela sînt cinci femei tinere, două drăguțe, celelalte acceptabile. Una din cele drăguțe este măritată, se cunoaște pentru că are părul despărțit pe frunte și cărarea colorată cu chinovar stacojiu. Există o cale ca femeile acestea să se salveze și să-și ajute și rudele, iar tu să capeți o răsplată. Dacă vrei, îți dau de lucru și te plătesc bine, ce spui, prietene ?

— *Bhagwan !* exclamă Kalo, vrei cumva să spui că... ?

— Rajani mă urmărea stăruitor cu ochii lui ca niște mărgele. Prietene, continuă el, deși ești tînăr citesc pe fața ta înțelepciunea. Ascultă-mă. Ce virtute poate fi mai presus de sacrificiul de sine pentru o cauză dreaptă ? Tradiția noastră toată nu proslăvește spiritul de sacrificiu ? Salvarea celor dragi de la o soartă îngrozitoare — nu poate fi o cauză mai nobilă pentru femeile acelea, care ar fi slăvite apoi. Nefericiții aceia au încredere în tine, am observat cum sorb fiecare cuvînt ieșit de pe buzele tale. De aceea îți și spun toate acestea, numai să nu interpretezi greșit.

B-10 își întoarse fața. Degetele sale băteau iar darabana pe marginea patului de fier.

— *Bhagwan !* exclamă din nou Kalo. Orașul cel mare a devenit iadul pe pămînt ! Rajani ? Parcă mai auzise numele acesta. Da, negustătorul care venise la Jharna să cumpere bijuterii pomenise de el. Mergi la Rajani și îți va da de lucru și o leafă bună, spusese. Oare să fie același Rajani ? Să fi fost vorba de soiul acesta de muncă ? Cu fața întunecată, Kalo încleștă pumnii. *Bhagwan !* strigă el iar.

— Rajani lucrează pentru o casă cu femei, zise B-10 și își pironi privirile pătrunzătoare asupra lui P-14. Pricepi ? De bună seamă că nu el este stăpînul. Cei care patronează negoțul acesta nu se arată la lumina zilei. Poate că sînt niște avocați, sau bancheri, toți respectabili stîlpi ai societății, oricum, iar casele acestea — după cum mi-a destăinuit Rajani — prosperă ca niciodată. Noi stabilimente au fost înființate, fecioare au fost cumpărate de la părinți, sau răpite, sau ademenite cu tot felul de promisiuni.

— Ce ai făcut ?

— Inima îmi era frămîntată de o întrebare la care nu găseam răspuns : este mai bine ca o femeie să moară decît să se vîndă ? Dar de ce să moară ? Doar este vorba de trupul ei, un trup care, dacă nu îl vinde, nu valorează nici cît un *seer* * de carne de capră. De ce să se sacrifice pentru cinste, o idee moartă ?

— O idee moartă ! repetă Kalo ca un ecou, cu ochii îngustați.

— Mai există cinste în țara asta ?

Kalo nu știa ce să răspundă. Se întreba cît o fi pătimit B-10 de este așa de înverșunat la vîrsta lui. Iar B-10 continuă :

— De ce trebuie ca femeile să poarte pe umerii lor povara leșului putred al onoarei ?

* *Seer* — măsură de greutate, aproximativ un kilogram.

Ele, care suferă așa de mult de pe urma tiraniei sociale ?

Kalo clătină din cap cu tristețe. Simțea cum în inima lui crește tot mai mult căldura prieteniei pentru B-10. Cît de mult ai pătimit, prietene !

— Gîndurile îmi erau încîlcite. Nu aveam pe nimeni care să-mi explice cum stau lucrurile. Curînd însă chinul mi se curmă. Vreo două zile mai tîrziu am zărit un bătrîn nenorocit stînd în fața unui magazin alimentar, pe bulevardul central. Își desfăta ochii cu priveliștea pîinii prăjite și a mîncărurilor cu sos de *curry*, își umplea plămînii cu aroma lor. Bastonul unui polițai se abătu fără milă pe spinarea bătrînului. *„Chalo !“* porunci polițaiul. Nenorocitul simți că nu-l mai țin picioarele și se așeză pe bordura trotuarului. „Porcule, îndrăznești să mi te împotrivești !“ O lovitură seacă de baston se abătu din nou pe capul omului flămînd, care se prăbuși și rămase întins în praful drumului. Cînd l-am văzut cum cade, am făcut calea întoarsă și m-am năpustit spre aleea din apropiere, strigînd către oamenii care ședeau pe jos : „Săriți, îl omoară pe bătrîn, îl omoară pe fratele vostru“ ! La început nu au priceput. „De ce ne-ar omorî, cînd mai avem doar cîteva zile de trăit ?“ „Îl bat, am urlat aproape, simțind cum capul îmi arde în flăcări. Zace în țărînă ! Îl omoară pentru că a îndrăznit să privească bunătățile din vitrina magazinului cu alimente, pentru că doar și o singură privire a lui otrăvește hrana bogatului !“ Cuvintele mele stîrniră murmure. „Un cîine poate privi hrana și chiar să o miroasă de la distanță, dar voi nu aveți nici măcar atîta drept ! am țipat eu. Căci și o singură privire de-a voastră le spurcă mîncarea !“ Murmurele crescură. „Îl omoară pe fratele vostru, mă auziți ?“ Cuvintele mele avură efectul unei scîntei. În cîteva minute, vreo zece oameni — pe jumătate morți de foame — alergau ca nebunii în josul aleii. Aceiași oameni care cu cîteva clipe înainte de-abia își tîrau picioarele, alergau acum țipînd, cu ochii sălbăticiți, în flăcări.

B-10 rămase cu ochii pironiți într-un punct, retrăind emoția acelor clipe stranii.

— Apoi ticăloșii cu turbane roșii te-au prins ?

— M-au prins. Cîțiva din gloata înfometaților au reușit să scape cu fuga, cărînd cu ei pe bătrînul care fusese pricina nevinovată a răzmeriței. Fugeau parcă să scape de propriile ruguri *, nenorociții !

Kalo îl privi cu luare-aminte pe tovarășul său și citi pe fața lui tînără o adîncă melancolie. A fost o străfulgerare scurtă, de o clipă, căci B-10 se pricepea bine să-și ascundă frămîntările sufletului.

— Ești așa de tînăr, dar ai văzut atîtea în viață și înțelegi așa bine toate lucrurile ! zise Kalo.

---

* Conform tradiției, în India morții sînt incinerați.

— Tînăr ? Am îmbătrînit dintr-o dată cu douăzeci de ani ! Şi brusc, izbucni într-un rîs puternic.

Mai tîrziu, în aceeaşi noapte, B-10 se ridică într-un cot în patul său de fier şi îi spuse lui P-14 :

— Mă gîndeam la tine.

Kalo aşteptă. Era ciudat cum începuse să capete încredere puternică în tînărul acesta visător, cu felul lui neobişnuit de a vorbi.

— Poate că îţi pot arăta o cale cum să-ţi cîştigi traiul în oraşul cel mare.

— Arată-mi.

— Ai fi în stare să-ţi pui în jurul şoldurilor o bucată de pînză de culoarea şofranului, să-ţi mînjeşti trupul gol cu cenuşă, să însemni pe frunte cu pastă roşie tridentul lui Shiva ? * Dacă faci asta, farfurioara ta de mile se va umple fără întîrziere, plimbîndu-te doar pe stradă. Şi, dacă ai noroc, poţi să dai peste cineva care are bani destui ca să-i risipească şi care va descoperi în tine un yoghin cu o mare putere spirituală.

— B-10, de ce rîzi de mine ?

B-10 respinse învinuirea ce i se aducea.

— Sînt cît se poate de serios. Tu ai o personalitate potrivită pentru a juca rolul unui sfînt. Pot să te învăţ şi ceva vorbărie mistică.

* Shiva — zeul care întruchipează, în hinduism, forţa distructivă a naturii şi totodată forţa ei creatoare eternă. Împreună cu Brahma şi Vishnu alcătuieşte trinitatea (trimurti) hindusă. Este soţul zeiţei Kali.

Nu va trece mult şi ai să cîştigi destui bani ca să-ţi deschizi o fierărie.

Kalo se cufundase într-o tăcere mohorîtă. B-10 cugetă un timp.

— Mai există o cale care poate este şi mai bună, dacă treaba merge bine. Este tot o şmecherie de muls oamenii creduli şi cu mulţi bani totodată. Credinţa — dacă ştii să o foloseşti, să o storci cum se cuvine — poate aduce mulţi bani.

Kalo era nenorocit. El era un om simplu, care accepta convenţiile sociale aşa cum fuseseră ele stabilite. Rădăcinile credinţei sale erau adînc înfipte în tradiţiile seculare.

— Hrana sufletească este produsă şi se vinde întocmai ca şi hrana pentru trup şi, deşi negoţurile se deosebesc, oamenii sînt dispuşi să plătească bani grei şi pentru una şi pentru alta. Templul a devenit un tîrg, preotul un negustor. Lumea este gata totdeauna să cheltuiască mult pentru hrana necesară sufletului ei.

Kalo clătină din cap gînditor şi începu să filozofeze.

— Trupul este lut şi se împrăştie în pămînt şi aer. Numai omul din lăuntrul nostru este nemuritor, ca focul şi lumina.

— Este nevoie doar de oarecare dibăcie să pregăteşti hrana aceasta pentru suflet, continuă netulburat B-10. Există o sută şi una de căi, dar nu pregătirea ei este problema. Problema este cum să o vinzi. Va accepta sufletul flămînd hrana pe care o oferi cu palma deschisă ?

Kalo îl privea uluit. Convorbirea depășea puterea lui de înțelegere.

— Doar un brahman poate servi această hrană pentru suflet, continuă B-10, ajungînd la miezul problemei. Un brahman este născut, nu făcut. Se zice că sîngele străvechi curge prin vinele lui de la facerea lumii. Nu-i așa ?

— Așa e ! Kalo nu pusese niciodată la îndoială statutul superior al brahmanului, ca ales al Domnului.

— Numai un brahman este îndreptățit să facă negoțul acesta. Deci, ca să poți vinde hrana pentru suflet trebuie să fii brahman. Și care este semnul ce-l deosebește pe brahman de alții ? B-10 dădu îndată răspunsul. Unul singur : firul sacru din jurul pieptului său. Firul acesta îi este pus încă din copilărie, cu un ritual prestabilit, și din clipa aceea el devine de-două-ori-născut. Trebuia să-ți mai spun lucrul acesta ?

— Nu toți brahmanii sînt preoți, se împotrivi Kalo. Doar puțini, poate unul din cinci sute.

— Dar toți preoții trebuie să fie brahmani ! Acesta-i miezul ! De aceea și tu trebuie să te transformi în unul de-două-ori-născut ! Firul alb împletit în nouă trebuie să sclipească pe pieptul tău !

— Eu ? Glasul lui Kalo tremura plin de uimire și neîncredere. Eu să devin de-două-ori-născut ?

— Tu !

— Ajunge, destul !

— Asta va fi doar începutul. Un preot poate fi la fel de sărac ca și un țăran, dar tu nu trebuie să rămîi sărac după ce te vei fi chinuit să-ți schimbi casta. De-abia acum ajung la miezul problemei ; șmecheria cu „minunea" !

— Dobitocilor ! mîrîi o voce din coridorul întunecos. Parcă ați fi gemenii unei măgărițe tîmpite ! Tînjiți după carceră ?

B-10 se culcă la loc, în pat.

— Mîine, șopti el cu glas liniștitor. Culcă-te acum. Mîine.

5

LA SOSIREA sorocului, porțile închisorii se deschiseră în fața lui Kalo. Paznicul îl înghionti afară și îi zise, rînjind :

— Vezi, să nu uiți să vii înapoi !

Kalo păși împleticindu-se, apoi se opri și privi înapoi la zidul acela cenușiu și înalt, în spatele căruia găsise hrană și adăpost timp de aproape trei luni. Într-un fel, aceste trei luni constituiseră pentru el o perioadă de siguranță, în limitele dure ale programului. Timpul, mișcările nu-i aparținuseră. Chiar și somnul îi fusese dirijat. Doar simțămintele și gîndurile îi rămăseseră necontrolate, fusese liber să viseze, să aștepte cu ardoare clipa eliberării. Acum, cînd trăia clipa dorită, libertatea îl speria. Își simțea inima rece în piept.

Paznicul, cu arma la umăr, îi făcu semn cu mîna, poruncindu-i să plece mai repede. Kalo se întoarse și începu să pășească încetișor. Un episod luase sfîrșit. Reîncepea călătoria, dar de astă dată nu avea de mers prea departe. Îi înapoiaseră straiele sale vechi și îi mai dăduseră un bilet de tren, două rupii și încă vreo cîțiva bănuți de aramă.

Soarele de dimineață începuse să ardă, aerul nemișcat era fierbinte. Kalo străbătu distanța de vreo doi kilometri pînă la gară, ținîndu-se departe de trecători, de teamă să nu-i audă strigînd : „Hoțule ! Uite un hoț“ ! Intră în gară pe poarta principală și, luîndu-și inima în dinți, dădu biletul la perforat. Nu avea de așteptat mult, trenul către apus pleca într-o oră.

Cînd trenul trase la peron, căută compartimentul cel mai puțin aglomerat. Găsindu-l, se ghemui în colțul cel mai depărtat și, întorcîndu-se către fereastră, rămase așa. Mirosul închisorii îl apăsa, îl simțea în gură, în nări, în mădularele îmbibate de sudoare. Va scăpa, oare, vreodată de duhoarea asta, care se îngemănase cu mirosul trupului său ? O răsuflare numai și oamenii din compartiment vor înțelege îndată. Și, fără îndoială că se va găsi cineva care să izbucnească : „Hoțule ! Uite, acolo șade un hoț !“

Nu îndrăznea să-și întoarcă fața de la fereastră. Stătea și privea peisajul Bengalului, care se desfășura în goana trenului. Cîmpul era acoperit de lanurile de orez auriu. Avea să fie o recoltă bogată, dar a cui va fi ea ?

La țară, în jurul Jharnei, țăranii ipotecaseră recolta cu multe luni înainte ca ea să se fi copt și, cu banii primiți, cumpăraseră orez de la negustor la un preț de cinci ori mai scump decît cel obișnuit. Banii fuseseră cheltuiți, orezul mîncat, iar țăranii flămînzi mureau de inaniție, în timp ce pămîntul lor gemea sub povara recoltei bogate de care însă nu se puteau atinge, nemaifiind a lor. O bătaie de joc, recolta asta ! Așa era, oare, în tot Bengalul ?

Kalo își aminti de călătoria sa pe scara vagonului. Părea că s-a petrecut ieri și, totuși, episodul era așa de departe ! Ce speranță îi întărise puterile acolo, încleștat de bara de fier a scării, în timp ce foamea îi măcina stomacul ? Ce nădejde îi întărise sufletul în timp ce mîinile și picioarele îi tremurau de slăbiciune ?

Pămîntul scăldat în soare i se desfășura în fața ochilor. Deodată, zări o gloată tîrîndu-se anevoie pe șosea, înfometați porniți în bejenie către orașul cel mare. Bărbați, femei, copii. Poate că străbătuseră, așa, o sută de kilometri, poate că jumătate din ei fuseseră abandonați la marginea drumului. Între zidurile închisorii, în lumea aceea închisă unde nu avusese grija mîncării, aproape că uitase realitatea. Ceilalți călători priveau și ei pe fereastră.

— Acesta este *sonar Bangla,* pămîntul daurit al Bengalului nostru, cum este descris într-una din poeziile noastre populare ! grăi cu amărăciune o voce aspră. Un torent de glasuri se ridică, învălmășindu-se.

Kalo se simțea cuprins de o stare ciudată. Un val nou de căldură, puterea vieții însăși, luase locul înghețului din inimă. Nu mai era un simplu număr de pușcăriaș. Jugul acela zdrobitor îi fusese ridicat de pe umeri, acum era liber.

Imaginea oropsiților acelora, care se tîrau pe drumul mizeriei, se micșora întruna, pînă ce se pierdu în zare. Trenul trecu în goană pe lîngă ei, îndreptîndu-se către orașul cel mare și luminos al speranței.

Un glas lăuntric îi spunea lui Kalo că Lekhăi îi este foame. I se părea că aude : Lekha este flămîndă, Lekha nu are ce mînca ! Cu o mișcare bruscă își trase capul și se așeză pe locul său, cu privirea hotărîtă, îndreptată înainte. Ceilalți călători îi puteau vedea acum fața. N-au decît ! N-au decît să strige : „Hoțule" ! Dar nu mai era hoț, robia sa luase sfîrșit. Acum își putea înălța din nou privirile, fără teamă, către lume, putea strînge pumnii și lupta iar. Trebuia însă să găsească de lucru. Va găsi de lucru neapărat. Nu avea nici o însemnătate dacă el flămînzea, dar Lekha nu trebuia să rabde de foame. Iar Lekha nu mîncase ! Gîndul acesta îl urmări ore întregi cînd, mai tîrziu, rătăcea prin centrul orașului cel mare, zăpăcit de vacarmul pe care îl provoca circulația, dar cu ochii și urechile atente.

Mai întîi se îndreptă spre fabrica de muniții, dar chiar înainte de a ajunge acolo înțelese că nu există nici o speranță. Șiruri întregi de bărbați veneau din direcția aceea, discutînd cu mînie. Dar Kalo își continuă drumul.

Poate că brațele lor nu aveau dibăcia necesară pe care el o deprinsese mînuindu-i pe „Tunet" și „Obraji bucălați". Poate că erau niște țărani simpli, care nu cunoșteau meșteșugul făuririi unui nit sau al modelării metalului. În adîncul inimii însă ghicise adevărul înainte chiar de a vedea ușa încuiată a biroului de angajări și afișul pe care scria că nu mai este nevoie de muncitori. Să sune, totuși ? Să-ncerce ? Nu ! Se va înapoia mai tîrziu, cînd duhoarea închisorii se va fi risipit și cînd va fi cîștigat cîteva rupii și va fi mîncat ceva. Atunci va fi în stare să le vorbească, să le arate el ce poate !

Porni înapoi pe drumul pe care venise, mai hotărît ca oricînd să afle o cale de cîștigat cîțiva bănuți. Ar fi putut să se înhame la o ricșă. Asta pentru început. Zări o ricșă și omul care o trăgea, așteptînd la colț. De ce să nu-l întrebe ? Kalo șovăi, totuși, în timp ce se apropia de el. Culiul îi aruncă o privire grăitoare și răspunse întrebării mute puse de Kalo.

— Trebuie să depui o garanție. Nici un proprietar nu-ți va da *gharry*-ul * pe mînă dacă nu depui mai întîi cinci rupii garanție.

Kalo plecă mai departe, frămîntîndu-și creierii. Cum să înceapă ? Orașul cel mare mișuna de gloate flămînde, care năvăliseră cu miile în căutare de lucru. Cine ar avea nevoie de mîinile lor dornice de muncă ? Tîrziu,

* *Gharry* — ricșă.

după-amiaza, norocul începu să-i surîdă. Un camion municipal aduna morții, stîrvurile nenorociților care nu găsiseră de lucru. Era nevoie de mînă de lucru și Kalo se afla acolo. Deveni brancardier, îngrămădind cadavrele în camioane și descărcîndu-le apoi la locul de incinerare.

Noaptea își aranjă culcușul într-o alee umedă, pavată cu pietre și mărginită de clădiri înalte și diforme. Dar cînd încercă să adoarmă, prin fața ochilor începură să se perinde scheletele acelea în desagii lor zbîrciți, de piele, cu obrajii scofîlciți și ochii înfundați în orbite. O sudoare rece îi acoperi trupul pe cînd încerca să îndepărteze vedeniile. În pușcărie o dusese mai bine, căci acolo cel puțin nu fusese nevoit să care cadavre.

Alte schelete cu o scînteie de viață în ele zăceau de-a lungul zidului lipsit de ferestre ale depozitului numărul 5 al Companiei Orezului din Bengal, unde se aflau stocate cantități uriașe de cereale. Mîine, fără îndoială, va găsi de lucru. Camionul municipal va avea din nou nevoie de mînă de lucru. Gura lui Kalo se strîmbă de dezgust chiar în clipa cînd urechile sale auzeau un glas dulce revărsîndu-se dintr-un radio, de undeva de la fereastra unui etaj :

Ce clar de lună minunat !
Razele lunii se revarsă,
Pămîntul este aproape de ceruri !

Cuvintele sunau a bătaie de joc. Ce clar de lună ! Era o noapte neagră, iar dacă asta însemna raiul, se putea lipsi de el !

În zori, înainte ca străzile să se fi trezit la viață, un om în straie europene opri mașina la colțul străzii. Pașii lui răsunau cu putere pe caldarîm, în timp ce trecea în revistă resturile acelea omenești și făcea niște socoteli în gînd. Din cînd în cînd se oprea, se apleca deasupra unui bărbat sau a unei femei pe care îi examina cu atenție. Kalo îl urmărea cu privirile, de departe, iar inima îi bătea cu putere. Un funcționar de la serviciul de asistență publică !

— Ai nevoie de o rupie, amice ? Îi vorbise cu glas sec.

Minune ! Kalo își reținu respirația. Omul mai aruncă o privire la trupurile acelea pe cale de a deveni cadavre și grăi :

— Vezi care sînt morți și încarcă trupurile în carul cu boi care va sosi curînd aici. Apoi du-te cu el prin alte locuri la fel de frumoase ca asta și curățați-le !

Kalo se simțea zdrobit. Un alt funcționar municipal. Tîrziu, după-amiaza, cînd treaba era deja terminată, îl întrebă pe căruțaș :

— Nu-s destule autocamioane pentru treaba asta, frățioare ?

Omul clătină din cap cu tristețe.

— Asta este treabă particulară. Trupurile sînt duse la locuința medicului. Da, prietene, omul ăsta este medic.

Kalo era uluit.

— Doctorii au treabă cu oamenii vii. La ce îi folosesc cei care nu mai pot fi vindecați ?

— Vindecați ? El le vrea trupurile, să le ia scheletele. Îi va jupui de piele și le va curăța oasele de carne, pentru ca apoi să trimită scheletele cu vaporul în țări îndepărtate, dincolo de apa cea neagră.

— Cum ? strigă Kalo încremenit. Scheletele ?

— Ia preț bun pe ele, am aflat asta de la servitorul doctorului. Școlile de medicină au nevoie de schelete. Capătă preț bun. Așa am auzit.

Kalo amuțise. Plecă. În noaptea aceea nu putu dormi, din cauza tulburării sufletești. Capul îi ardea. Cît va putea îndura ? Se va prăbuși, se va scufunda tot mai adînc, pînă se va topi în masa nenorociților de pe străzi, pînă cînd scheletul său — care avea preț mai mare decît trupul viu — va fi transportat cu vaporul peste apa cea neagră, la școlile de medicină. Ori, cu puțin noroc, va reuși să cîștige atît cît să trăiască, dar nu va putea aduna niciodată destul ca să se înapoieze acasă și să o aducă pe Lekha aici, la oraș. Și la ce bun să o aducă ?

Printre cadavrele încărcate în car era și trupul unei fete de vîrsta Lekhăi. Kalo se cutremură amintindu-și de chipul tinerei moarte. A doua zi trimise fiicei sale scrisoarea amînată de multă vreme. Merse la oficiul poștal și ceru niște formulare de telegramă pe care le folosi drept hîrtie de scris. Cumpără un plic cu timbru și puse înăuntru trei foi acoperite cu scrisul lui stîngaci, împreună cu două rupii mototolite. Printre fraze duioase strecurase și mărturisirea că trecuse prin întîmplări grele și îi fusese rușine să scrie despre el. Continua, însă, să lupte cu curaj ca să se poată menține pe picioare.

Ceea ce scrisese nu era departe de adevăr, chiar dacă ocolise unele fapte. Lekha nu trebuia să-și disprețuiască părintele pentru că era hoț. Inima ei ar sîngera aflînd de chinurile suferite de el la închisoare. Numai să nu i se fi întîmplat vreo nenorocire ! La gîndul acesta îi îngheță sîngele în vine. Dacă a pățit ceva, dacă a murit cumva, atunci nu avea rost să mai trăiască. Chandra Lekha era lumina vieții lui, unica rațiune a existenței sale !

Rămase întins pe spate ore întregi cu ochii ațintiți în întunericul greu și apăsător. În cele din urmă se ridică respirînd iute. De dragul Lekhăi era gata să se perpelească în focurile gheenei zece mii de ani ! Nu trebuia să irosească nici o clipă dacă nu voia să piardă lupta. Rajani — acesta era numele auzit de la două persoane diferite fără nici o legătură între ele.

— Îți va da de lucru în schimbul unei lefi bune, pricepi ? Și B-10 îl lămurise ce fel de treabă avea de făcut pentru ca să primească plată de la Rajani. Trebuia să-și învingă scîrba, trebuia să pună capăt senzației de sufocare ce îl cuprindea cînd se gîndea la munca aceea.

Cînd soarele se ridicase pe cer destul ca să-și poată pune în aplicare hotărîrea, Kalo

porni spre strada Chitpore, cam la trei-patru kilometri de locul unde se afla. Ajungînd la capătul străzii, încetini mersul. Își simțea gîtul uscat și se opri să bea o gură de apă de la o cișmea din drum. Mai întîrzie să privească gunoierii ce goleau lăzile adunate în colțul străzii, în timp ce patru sau cinci oameni înfometați îi pîndeau, nădăjduind că vor rămîne, totuși, cîteva resturi de mîncare. Kalo se hotărî să-și continue drumul, rugîndu-se în sinea lui să nu-l găsească pe Rajani. Îi trebui cam o jumătate de oră pînă dădu peste ceainăria cu firma *La cabana cosmopolită a unchiului Sadhu.* Chelneri, în halate albe, forfoteau grăbiți printre mesele pline de clienți, cu tăvi de alamă încărcate, iar prin ușa crăpată se strecura o aromă puternică de carne prăjită.

Kalo trecu de local ca și cînd nu l-ar fi observat. Dădu colțul, apoi reveni și trecu din nou prin fața ceainăriei, cu inima bătîndu-i puternic. O bună bucată de vreme se tot plimbă prin fața ei, pînă se hotărî să intre prin ușa din stînga și să urce, cu pași șovăielnici, treptele roșii. La etajul al treilea zări o ușă pe care era scris numele lui Rajani. Kalo se scărpină în cap. Poate ar fi mai bine să coboare și să mai ia o gură de apă? Setea îl chinuia așa de rău, că nu era în stare să spună trei cuvinte.

În timp ce șovăia așa, scărpinîndu-se întruna în cap, auzi un glas plîngăreț din stradă:

— *Baba*... mor de foame... *Baba*... dă-mi un pic de zeamă de orez... Nu mai pot îndura, *Baba*...

Era geamătul plin de disperare al unei femei, un geamăt care izbucnea parcă din rărunchii Bengalului. Ca prins asupra unei fapte urîte, se apropie de ușă și ciocăni.

Îi răspunse chiar Rajani. Avea o față îngustă și lungă, cu ochi ca niște mărgele negre și nasul ca un cioc de uliu. Cînd Kalo termină ce avea de spus, Rajani cîntări din ochi trupul masiv al celui ce stătea în față.

„Nu-i plac, nu-s bun pentru treaba asta, își zise Kalo cu ușurare. Nu-i nimic de făcut."

— Va să zică abia ai părăsit casa de oaspeți a maiestății sale? întrebă Rajani fără să aștepte vreun răspuns.

Asta înseamnă că nu are nici o șansă! Ochii ca mărgelele îl sfredeleau și Kalo simți că i se face rău. Îl cuprinse o ură fără margini pentru că îl silea să recunoască șederea la pușcărie. Rajani însă voia să știe ce a lucrat mai înainte, voia să capete „informații".

— Dar tînărul acela înfierbîntat ce face? I-au înfrînt încăpățînarea?

— Oricum, nu are grija muncii, răspunse Kalo. Cel puțin pentru următoarele luni.

— Nu-ți pare rău că ai plecat de la pușcărie? rînji Rajani. Apoi, fața îi deveni serioasă. O să meargă. Ai să faci față destul de bine la treaba asta. Făcu o pauză. Da, prietene, cunosc omul după privirea lui.

Kalo tresări. „Cunosc omul după privirea lui." Mai auzise cuvintele acestea de la polițaiul care îl prinsese cu bananele. Pe fața lui era întipărit deja stigmatul delincventului. Acum o să devină și prepusul unei case de

toleranță. Cum ar putea ascunde stigmatul acesta ? Făcu stînga-mprejur și părăsi odaia coborînd scările repede fără ca să dea vreo atenție exclamației pline de uimire a lui Rajani :

— Hei !... Ascultă !... Ce-ți veni ?...

— *Baba,* mor de foame... Dă-mi o paisa...

Kalo tremura. Scoase din jiletcă un sfert de rupie și o întinse femeii. De-ar ști ea că nu mai are decît o rupie și cîțiva bănuți !... Privi în susul și în josul străzii ; era curățată de mizeria umană obișnuită. Camioanele municipalității veniseră și plecaseră și poate că cineva la fel de deznădăjduit ca și el cîștigase rupia. Porni la drum fără să știe încotro merge, rătăcind astfel kilometri întregi. Bulevardul Chowringhee se trezea la viață. Vitrinele magazinelor, eliberate de obloane, etalau tot soiul de mărfuri pe spații largi, protejate de geamuri. Din covorul verde al *maidan*-ului, * mărginit de broderia florală a parcului Curzon, se înălța degetul grăsun al monumentului Octerloney, proclamînd — sub cerul plin de nori groși — tăria de granit a imperiului. Departe, către miazăzi, în apropierea fluviului, masa vechiului fort William părea un leu tolănit.

Tot răscolind gunoiul lăzilor de la colțul străzii, un băiețaș găsise o coajă uscată de pîine. O sugea încetișor, rupînd bucățele cît mai mici, ca s-o facă să țină cît mai mult. Între o mușcătură și alta, gura îi rămînea căscată. Un cărucior, împins de o tînără anglo-

* *Maidan* — parc, pajiște.

indiană, trecu domol, alunecînd încetișor pe asfaltul neted. În el, o fetiță durdulie și gingașă în rochița ei de pînză fină, se rezema de pernuțe și făcea balonașe de săpun. Bășicuțe mari și colorate pluteau, topindu-se în aer. Băiețașul uită de coaja de pîine și, sprijinindu-se de lada de gunoi, privea la balonașele acelea minunate.

Kalo umblă ore întregi în căutare de lucru, dar fără succes. După-amiază se opri în apropierea unui cinematograf de lux în fața căruia un șir lung de oameni așteptau la coadă pentru ca să cumpere bilete. Kalo se uita uluit la eleganța strălucitoare a bărbaților și femeilor minunate, care coborau veseli din coloana fără sfîrșit a mașinilor. Oftă. Orașul cel mare gemea de bogăție, sclipea de frumusețe, pulsa de viață și bucurie, dar chiar alături era mizeria de nedescris, urîțenia revoltătoare, era groaza morții care se strecura lent.

Se întoarse, tresărind la atingerea unei mîini.

— Aștepți să buzunărești pe cineva, ai ?

O figură împodobită cu turban roșu îl privea batjocoritor.

— Există vreo lege care să te oprească să stai la marginea trotuarului ? ripostă Kalo.

Surprins, omul cu turbanul roșu rămase o clipă cu gura căscată, apoi duse mîna la sabie.

— Ticălosule, puți a pușcărie, te știu eu ! Îți stă scris pe față ! urlă polițaiul.

Kalo simți că inima nu-i mai bate. Mirosul ! Fața ! Își pierdu stăpînirea de sine ca un balon dezumflat, dar nu se dădu bătut.

— Sîntem mai nevolnici decît o turmă de capre mînată din spate ? grăi el.

„Turbanul roșu“ îl privi cu mînie.

— *Chalo* ! Dacă nu ții să încasezi vreo două scatoalce !...

Kalo se întoarse și plecă. Oare era adevărat ? Mirosul ! Expresia feței ! Adevărat să fie ? În ziua aceea nu mîncă nimic. Nu îi era foame. Simțea că îl cuprinde greața. Mai bine să păstreze banii. Cînd se lăsă noaptea, bău niște apă de la o cișmea și se întinse pe pavaj.

Dimineața următoare, devreme, găsi din nou de muncă ; la încărcatul cadavrelor în camionul municipalității, trecînd de la o stradă la alta. Dădu peste un copil zăcînd cu gura deschisă, cu un roi de muște în jurul buzelor. Nu era același băiețaș pe care îl văzuse deunăzi privind baloanele colorate de săpun ? Copilul părea mort, dar trupul parcă era cald încă. Kalo șovăi cu copilul în brațe.

— Mișcă ! lătră omul municipalității. Mai iute !

Kalo se îndreptă către camion, clătinîndu-se. Oricum, pînă ce murea copilul era o chestiune de minute, chiar dacă în clipa aceea trăia.

Kalo primi o jumătate de rupie pentru ziua de muncă. Cînd pretinse să i se dea și cealaltă jumătate, funcționarul îl apostrofă ;

— Plata a fost redusă, pricepi ? Sînt zeci de brațe care sînt gata să muncească la prețul ăsta ! De ce să dăm mai mult ?

— Ascultă, domnule...

Funcționarul municipalității izbucni cu mînie :

— Ești un răzvrătit, după cum văd ! Piei de aici pînă nu îmi pierd răbdarea ! Să nu-ți mai văd mutra !

Kalo plecă. Se retrase pe o străduță liniștită și se ghemui într-un colț, sprijinindu-și în mîini capul zvîcnind de durere. Mirosul ! Expresia feței !

Un cor de glasuri, împletit cu vacarmul claxoanelor, îl trezi din toropeala în care căzuse. Se ridică în picioare și se duse la colțul străzii principale, dar la început nu reuși să-și dea seama ce se petrece. Apoi zări trupul unui mort, întins pe un catafalc cu flori, cărat pe umeri de patru brahmani, după care veneau vreo zece oameni care își înălțau întruna brațele, psalmodiind o melopee monotonă, cuprinși de un extaz ciudat :

— Slăviți Numele ! Căci nu-i alt nume decît Numele ! Slăviți Numele, frați și prieteni, slăviți Numele !

Doi oameni, într-o mașină decapotabilă care încheia procesiunea, își afundau mîinile în niște coșuri de răchită, împrăștiind pe drum orezul scos din ele. Din cînd în cînd aruncau și cîte un pumn de bănuți. O gloată de cerșetori se învălmășeau și se luptau să adune mărunțișul aruncat. Unii dintre ei se mulțumeau să adune orezul, bob cu bob.

Kalo, nou sosit în oraș, asista pentru prima oară la funeraliile unui bogătaș. După ce procesiunea trecu, se retrase din nou în străduța sa. Psalmodierea Numelui avea drept țel să înalțe către ceruri sufletul mortului. Fără aceasta și fără ritualul complicat care trebuia

îndeplinit, sufletul mortului ar fi rămas legat de pămînt. Orezul și bănuții împrăștiați pe drum și praznicul care trebuia oferit ar fi întărit într-o măsură însemnată meritele răposatului, asigurîndu-i o primire călduroasă la porțile cerului.

„Dar ce se întîmplă cu sufletele celor care mor pe drumuri ?“ se întrebă Kalo. Erau sortiți să rătăcească veșnic pe pămînt, ca strigoi ? Sau erau condamnați să devină locuitori ai celor Șapte Iaduri ? Pentru aceștia nu se psalmodia Numele, nu se împrăștia orez, acel orez care ar putea să le hrănească lutul trupurilor. Nici un preot brahman nu rostea cuvintele străvechi din *Vede* * și nici nu aprindea focul sacru la rugurile funerare care trebuia să le mistuie trupurile lor descărnate. Oare sutele de mii de morți vor rătăci veșnic deasupra orașului cel mare, nevăzuți, ca strigoii ? Oare cerul era numai pentru cei bogați ?

Kalo se întinse pe jos, repetîndu-și întrebările la care nu găsea răspuns. Iar întrebările începură să acționeze asupra sa ca un acid, erodîndu-i convingerile în sistemul de valori în care crezuse pînă atunci.

---

* *Veda* — cele mai vechi scrieri sacre indiene, care au fost întocmite aproximativ în mileniile III—I î.e.n. Cuprinde patru cărți : *Rig-Veda* = Veda imnurilor de laudă adresate zeilor ; *Sama-Veda* = Veda cîntecelor de ritual ; *Yayur-Veda* = Veda formulelor de sacrificiu ; și *Atharva-Veda* = Veda descîntecelor și formulelor magice. *Veda* înseamnă, în sanscrită, cunoaștere, știință.

*

Rajani îl întîmpină pe Kalo cu un rînjet prietenos.

— Știam că ai să vii înapoi după ce ai să-ți aranjezi socotelile cu tine însuți. Și încă și mai bine pregătit pentru treaba pe care ai s-o faci. Cunosc un pic firea omenească. Rajani îl angajă să lucreze pentru cinci case de toleranță, din care una era recunoscută ca fiind cea mai bună din orașul cel mare. Acoperă-ți chelia cu „boneta lui Gandhi“, îl sfătui Rajani cînd se despărțiră la capătul scării. Îți va da un aer mai respectabil.

În timp ce cobora, Kalo duse mîna la cap să-și pipăie smocurile de păr, dar ele dispăruseră. De jur-împrejurul țestei goale părul fusese tuns, așa cum se procedează cu pușcăriașii. Ajuns afară, Kalo se opri la taraba unui negustor și cumpără o bonetă albă, ieftină, din material țesut în casă, și — înainte de a merge mai departe — și-o așeză pe creștet. Se simțea mai bine purtînd boneta de care era legat numele marelui om. De la altă tarabă, ceva mai încolo, cumpără o oglinjoară să vadă cum arată. Fața îi era transformată ! El însuși părea altul !

Începea o viață nouă, dar nu așa cum plănuise. Nu își putea stăpîni scîrba pentru treaba care trebuia să o facă. De cînd îi murise soția, Kalo trăise ca un burlac, respectînd preceptele ascetice. Odinioară s-ar fi îmbolnăvit numai la vederea unei femei decăzute, iar azi era în slujba lor. El, Kalo, le ajuta să-și vîndă trupurile vii, care însă erau tot atît de lipsite de

viață ca și acelea pe care le dusese doctorului, pentru scheletele lor.

În închisoare, B-10 îi vorbise într-un mod dramatic despre această stare de lucruri. O dată cu războiul, două valuri de foamete se abătuseră asupra Bengalului : foametea maselor populare, a țăranilor smulși de pe glia lor și transformați în cerșetori și foamea nesățioasă de plăcere a celor puțini, dar care aveau totul, o febră dezlănțuită care făcea ravagii. Femei dezrădăcinate, ele însele roase de un anumit soi de foamete, trebuiau să astîmpere foamea celorlalți, să le potolească cu propriile lor trupuri setea nestăvilită de plăceri.

Așa descrisese B-10 vremurile acelea amare, valul brusc de putreziciune și descompunere, sfîrșitul bunei-cuviințe omenești. Vremuri de restriște, care deveniseră pagină de istorie, legendă.

— Mizeria ucide frumosul pămînt al Bengalului. Și totuși, de unde toți banii aceștia ? se întreba Kalo.

Ascultînd explicațiile lui B-10, Kalo înțelese în cele din urmă cum au fost pierdute patru cincimi din economiile sale. Banii nu se topiseră în aer și nici în pămînt nu intraseră. Îi fuseseră luați prin înșelăciune, ca și altora, ajungînd în mîinile rechinilor de la orașe. Patru cincimi din economiile populației, a o sută de milioane de oameni.

— Într-una din zile, spusese B-10, febra plăcerii va ucide orașul cel mare.

Kalo nu fusese convins. Astea erau doar vorbe goale. Dar privirile lui B-10 deveniseră dure cînd repetase cuvintele învățate pe de rost, ca din carte :

— Noi sîntem drojdia pămîntului. Ei ne lovesc acolo unde ne doare mai rău. Trebuie să le răspundem la fel.

„Dar și astea sînt vorbe goale, își zise Kalo. B-10 încerca să-și ascundă durerea în spatele unor cuvinte mari, dar era mai bine să nu se amestece ! Cum poate un om să-și bată capul cu ce este drept sau nedrept, cînd chipul și duhoarea trupului îl dau de gol ?“

Înainte de a purcede la treabă, se va duce la oficiul poștal, unde mergea zilnic de cînd îi trimisese Lekhăi prima lui scrisoare, să aștepte răspunsul. Prima oară așteptase în picioare în timp ce sortau scrisorile.

— Vino peste un ceas, îi spusese un funcționar, dar Kalo preferase să rămînă lîngă ferăstruica ghișeului și să se uite.

Într-unul din sacii aceia de culoare kaki trebuie să fie un plic cu slova citeață a Chandra Lekhăi, scrisă cu cerneală albastră-lucitoare. „Grăbește-te, frate poștaș ! Pune ștampila pe fiecare scrisoare, dar mai repede !“

Nu primise nimic ! Sortarea se terminase.

— Sînteți sigur ? întrebase Kalo cu glasul pierdut. Și în timp ce se îndepărta, lacrimi îi umplură ochii. Simțea un gol în suflet. Dacă i s-a întîmplat vreo nenorocire Lekhăi, atunci va merge să moară alături de nenorociții aceia din stradă.

Azi stătea din nou la ghișeul oficiului poștal. Sac după sac era sortat, dar pentru el nu era nimic. Începu să respire greu. Și atunci, brusc, poștașul pronunță numele lui și-i azvîrli o scrisoare prin ferăstruica ghișeului. Lacrimi îi țîșniră din ochi și începură să-i curgă din belșug pe obraji. „O, fata mea !“ Prin ce chinuri trecuse Lekha așteptînd un cuvînt de la el. Ce spaimă înăbușitoare o cuprinsese, ce suferințe îndurase, cu atît mai mari cu cît nu putuse face nimic. Și tocmai cînd, deznădăjduită, crezuse că va muri, primise rîndurile lui. Fusese cuprinsă de o asemenea emoție, încît trebuise să treacă un timp pînă să-și stăpînească tremurul mîinilor și să desfacă plicul.

Kalo citi și răsciti scrisoarea, pînă ce fiece cuvînt din cele două pagini cu șiruri albastre i se întipări în minte. Își șterse ochii cu dosul palmelor și murmură :

— Adevărat ? Prețuiesc așa de mult pentru tine, Chandra Lekha ?

6

PRIMA LUI scrisoare o primise, în mod ciudat, exact la două zile după ce vînduse medalia căpătată ca premiu. Rămăseseră puține lucruri care mai puteau fi vîndute. Casa fusese golită și nu mai găseai în ea decît ceea ce era strict necesar. Chiar și saltelele se duseseră : un negustor le dăduse cîțiva pumni de orez în

schimbul lor, apoi le refăcuse — punîndu-le fețe noi și frumoase — și le vînduse cu cîștig bun la un magazin de mobilă de la oraș.

Tata ar fi încuviințat această vînzare, știind că nu există altă cale, că nimic nu mai putea fi salvat. Dar medalia ? Medalia nu putea fi prețuită în bani. Medalia reprezenta respectul față de tine însuți. Medalia era *eul* însuși ! Vînzînd-o, pierdeai o părticică din tine pe care nu o mai puteai recupera niciodată !

Tata o să fie trist ! Lekha își aminti că nu trecea o zi fără ca el să arunce o privire mîngîietoare medaliei. Iar în orele de neagră amărăciune dinaintea plecării, îl văzuse scoțînd medalia din cutie, ținînd-o în palmă și uitîndu-se la ea dus pe gînduri.

— Ce-ar fi să o iei cu tine ? sugerase ea aparent în glumă, dar de fapt cu seriozitate.

El zîmbise cu tristețe.

— Cum aș putea să o iau ? Nu-i un lucru oarecare de argint, Chandra Lekha, este amuleta noastră sfîntă !

— Amuletă ? întrebase ea cu surprindere.

El tăcuse. Cum să-i explice ceea ce nu poate fi explicat ? Și totuși, privindu-l, Lekha îi tălmăcise gîndurile. Medalia o eliberase de legăturile tiranice care o obligau să rămînă în limitele clasei căreia îi aparținea, îi oferise un statut care altminteri era refuzat castei sale, gîndea el.

Lekha nu împărtășea felul lui de a vedea lucrurile, nu privea problema cu aceiași ochi, dar ce importanță avea ? Era vorba de un sentiment, aceasta era problema !, un senti-

ment care sfințise o simplă medalie și o transformase într-o amuletă.

Vînduse amuleta unui negustor venit din orașul cel mare în schimbul a trei măsuri de orez care prețuiau o jumătate de rupie. Chiar dacă ar fi fost vîndută ca argint brut, prețul căpătat pe medalie era mult sub valoarea ei reală. Dar ce putea să facă ? Cine altul decît negustorul putea plăti cu bani-gheață ? Nu trecuse nici o jumătate de an de cînd tot el îi cumpărase perechea de brățări de aur.

Lekha întrebase dacă poate păstra cutia de catifea. Negustorul clipise din ochii lui vicleni, scosese încă un pumn de boabe din sac, adăugîndu-l orezului deja oferit ca preț pentru medalie.

— Asta pentru cutie. Mulțumită ? Ai un dar natural care îți va folosi. Curînd va trebui să te slujești de el. O sfredelea cu privirile pe fată, a cărei inimă bătea cu putere de frică. Să aștepți momentul potrivit, nu o să mai dureze mult. Orice s-ar întîmpla, să nu flămînzești. Ai făcut deja cearcăne la ochi, iar obrajii au început să se ofilească. Îngrijește-te bine, să nu-ți pierzi frumusețea. Apoi, îmboldit de un gînd, negustorul afundase încă o dată mîna în sac și scoase un pumn plin de orez. Ia asta, zise el. Mai luă încă un pumn. Și asta ! Mîna i se afundase pentru a treia oară în sac. Ia și asta ! Să-ți îngrijești frumusețea, fetițo !

Roșie de rușine, Lekha i-ar fi înapoiat orezul care — după cum i se părea — îi fusese dat din milă. Dar voința îi slăbi, iar mîna nu i se clinti.

— Ți-am spus că ne-om mai întîlni, dacă așa o fi voia Atotputernicului.

Lekha îi întorsese spatele și fugise. Mai tîrziu, bătrîna mătușă îi spusese :

— Să nu cumva să ai de-a face cu negustorul acela din orașul cel mare.

— Toți negustorii sînt vicleni și răi, îi răspunsese Lekha. Nu avem încotro.

— Este un om rău, grăise bătrîna cu glas aspru, iar fața-i brăzdată de riduri, pe care se întipăriseră chinurile foametei, păru să oglindească pentru o clipă caracterul ei dîrz de odinioară. De-aș putea, i-aș trage treizeci de ciomege pe spinare !

— Mătușico ! strigase Lekha speriată.

Mătușa se stăpînise invocînd numele zeiței : *„Durga ! Durga !“*

După ce tăcuseră o bucată de vreme, bătrîna continuase :

— Am auzit spunîndu-se că omul ăsta este mîrșav, dezgustător. El... Își mușcase limba ca să se poată opri. Aruncă o privire către Lekha, după care continuă. Să te ții departe de șarpele ăsta. Dacă mai apare la ușa noastră lasă-mă pe mine, că am eu grijă de pielea lui scîrboasă. Fața i se aprinsese din nou, iar glasul îi tremura. Treizeci de lovituri cu coada măturii !...

A doua zi îi spuse Lekhăi că șarpele spălase putina și că nu o să mai revină la Jharna. Alte cozi de mătură îi tăbăciseră spinarea ! Se vede treaba că nu numai ea avea mătură în oraș !

Foametea se întețise aducîndu-le pe cele două femei în pragul deznădejdii, cînd, în cele din urmă, primiseră scrisoarea de la *Baba*. Frica ce rodea inima fetei se mai potoli. Părea că vălul negru se ridicase și viața începe iar să prindă culori. *Baba* trăia, era sănătos! Lekha nu se mai trezea din somn din cauza coșmarurilor. Celălalt coșmar, foametea, rămînea. Cu toate acestea, Lekha era în stare să rîdă ca pe vremuri, să fie iar fericită. Acum putea să lupte cu foametea pentru că *Baba* era sănătos.

Bătrîna mătușă alergase cu cele două rupii din scrisoare să cumpere orez de la prăvălie. Dar Lekha se așezase liniștită pe podea, cu picioarele încrucișate, strîngînd scrisoarea în mînă. Desfăcuse de nenumărate ori foile acelea cafenii și citise slovele zgîriate cu trudă în spațiile albe și pe marginea formularului. Cîteva cuvinte erau scrise cu greșeli, dar asta îi dădea mai multă căldură. Mă rog, de ce nu s-ar scrie în felul acela, mai simplu? Erau clipe de care să-ți aduci aminte pe veșnicie!

De-abia după ce îi trecuseră primele emoții, începu să fie îngrijorată de un alt aspect desprins din scrisoare. El scria că trecuse prin clipe foarte grele. Ce putea să însemne asta? Se lupta să nu fie doborît! Lekha se străduia să și-l închipuie pe taică-său în orașul cel mare, dar imaginația nu o ajuta. Tot ce își amintea din călătoria de demult erau străzile largi, asfaltate, cu clădiri mîndre ridicate de o parte și de alta, fiecare în parte un palat demn de un rege; mulțimea îmbrăcată în straie

de sărbătoare, grăbindu-se pe străzile acelea; tramvaiele care se alimentau cu curent de la firele întinse deasupra străzii; șirurile de magazine — toate împreună constituind cel mai mare tîrg care s-a văzut vreodată pe pămînt. Și mici restaurante, sute de restaurante, de parcă lumea nu ar fi mîncat niciodată în propria sa bucătărie, de acasă. Iar fiecare restaurant îți putea oferi, după pofta inimii, chiftelute zemoase cu ceapă rumenită. Cum era cu putință ca într-o asemenea mîndrețe de oraș cineva să aibă de înfruntat greutăți, să fie silit să lupte trei luni ca să se poată ține pe picioare? Cum era cu putință ca, într-un oraș cu atîta negoț, un meșter iscusit cum era el, cu mîini de aur, să nu poată găsi o muncă plătită bine? Clătină din cap cu nedumerire.

Dar adevărul necruțător i se înfipse în inimă: *Baba* suferise și încă suferea! Ce putea să însemne asta? Nu avea destulă hrană? Foametea se abătuse și peste orașul cel mare? Era bolnav și nu putea să muncească? Sau poate că suferise un accident care îl țintuise la pat? De ce îi trimisese cele două hîrtii de cîte o rupie? Pentru prima oară se gîndi la banii aceia și o cuprinse descurajarea. Banii se duseseră, bătrîna mătușă îi și cheltuise ca să cumpere orez. De ce nu a oprit-o ca să-i înapoieze părintelui ei cele două rupii? „*Baba* — i-ar fi scris — noi avem ce mînca. Gătim orezul cu crevetii pe care îi prindem în iaz, iar lujerii dovlecilor — pe care i-am plantat și îngrijit — sînt plini de rod greu. Nu ne mai tri-

mite bani pînă ce nu ți-ai asigurat tu ziua de mîine.“

Lekha rămase multă vreme rezemată de peretele verandei, frămîntată de gînduri triste. Cum ar putea ea să mănînce cînd știe că tatăl ei rabdă de foame ? Picuri grei îi atîrnau de gene și ca prin ceață i se năzări că îl vede la locul lui obișnuit, aplecat deasupra lui „Obraji bucălați“ și mînuindu-l pe „Tunet“ de țîșneau scîntei. Ce piază-rea le destrămase căminul ? Bătrîna mătușă încercase să o îndepărteze prin *puja* * și rugăciuni. Se scula cu mult înainte de răsăritul soarelui, se așeza cu picioarele încrucișate pe covorașul pe care presărase ierburi plăcut mirositoare de *kusa* și murmura rugăciuni, implorînd din adîncul sufletului mila zeilor din ceruri. Cumpărase chiar și tămîie, cheltuind prețul unei zile întregi de hrană, deoarece avea credința că zeii își vor revărsa binecuvîntarea cu mai multă dărnicie asupra casei din care se înalță aroma dulce a tămîii arse.

Dar unde erau zeii ? Mătușa era fermă în credința ei, acea credință care își are rădăcinile adînc înfipte în veacuri și a pătruns în oase. Dar Lekha — mereu mai frămîntată — își pierduse răbdarea și, adesea, inima ei striga cuvintele pe care buzele nu îndrăzneau să le rostească : unde sînt, oare, zeii ?

Cînd bătrîna mătușă se înapoie acasă cu un săculeț de orez în mînă, o găsi pe Lekha șezînd pe jos și ticluind prima scrisoare din viața ei, în afară de cele pe care le scrisese ca temă la școală. Mîna îi șovăia. Ce trebuia să-i scrie tatălui ei ? Dacă îi spunea adevărul îl punea pe jăratic, făcîndu-l să-și piardă liniștea, iar el avea și așa destule necazuri. Să ascundă adevărul, să-i scrie că treburile merg bine ? Ar suna fals și asta ar fi mai rău decît adevărul mărturisit. Lekha rupse în bucățele mai multe ciorne și rămase pe gînduri cu fruntea încrețită.

* *Puja* — ceremonial religios, rugăciune.

Scrisoarea pe care o expedie a doua zi era rodul multor ore de strădanie. Dar în clipa aceea își simțea inima ușoară, nu mai era tristă. El lupta ca să nu se lase doborît. De ce să se îndoiască de el ? Îl cunoștea prea bine și putea să fie convinsă că va reuși. Îi cunoștea dîrzenia cu care își urmărea țelul, cunoștea aluatul acela dur ca metalul din care era făurită voința lui. Cum de a fost în stare să se îndoiască de el, fie doar și pentru o clipă ?

Gîndurile acestea îi umplură sufletul de fericire. Știind că tatăl ei este sănătos în orașul cel mare, că își continuă lupta, Lekha era în stare și ea să reziste. Va reduce unica ei masă pe zi la cîțiva dumicați de orez pentru ca provizia să țină cît mai mult. Zilele mai bune nu puteau fi departe.

Maica stareță, conducătoarea școlii patronate de călugărițe, era necăjită că trebuie să întrerupă cursurile din cauza nenorocirii care se abătuse asupra norodului. Fusese în orașul cel mare și adunase fonduri pentru a înființa

un centru de ajutorare a copiilor, care să fie gospodărit de fetele din școală. Lekha va găti mîncarea și o va împărți, ajutîndu-i — totodată — pe cei mici să mănînce. Ce bucurie! O bucurie de care va avea parte chiar de miine. Pentru întîia oară după multe săptămîni, Lekha dormi liniștită. *Baba* era sănătos, iar ea va face ceva util.

Se sculă devreme și plecă la școală, dar ajunse mai tîrziu decît copilașii flămînzi. Apropiindu-se, zări șirul de băieți și fetițe care așteptau stînd pe vine pe veranda școlii, cu nerăbdarea întipărită pe chipuri. Vor mînca pe săturate, după ce luni de zile au răbdat de foame. Lekha, acum elevă în cursul superior, se aplecă asupra ceaunului cel mare și începu să împartă orezul aburind pe șirul de „farfurioare" din frunze proaspete de bananier. Fetișoarele supte se luminară. Iar maica stareță, în straiele ei albe de călugăriță, dădu din cap către Lekha, zîmbind cu bunătate:

— Da, fiica mea, așa trebuie să facem. Avem orez suficient pentru o săptămînă și vom primi din nou duminica viitoare.

Inima Lekhăi creștea de bucurie. Un gînd năstrușnic îi trecu prin cap. Cînd era în clasa a zecea, maica-stareță predase lecții de corespondență la cursul de compunere. „O scrisoare este citită cu mai multă plăcere, spusese ea, cînd tratează subiecte din viața de toate zilele, despre treburile gospodărești, despre traiul omului. Ea trebuie să aibă ceva din firea, din personalitatea celui care a compus-o." Ce ar zice maica stareță dacă i-ar citi prima scrisoare

adevărată compusă de Lekha? Ce notă i-ar pune?

În zilele următoare, Lekha așteptă plină de încordare un răspuns din partea tatălui ei. Îl primi după o săptămînă și în plic, alături de scrisoare, găsi două hîrtii de cîte zece rupii. O adevărată avere! În sfîrșit, după luni de zile de flămînzire, lungi cît veacurile, bătrîna mătușă și ea vor putea mînca pe săturate! Dar nu asta era important: părintele ei cîștigase bătălia, era din nou pe picioarele lui, asta era important! Se petrecuse o adevărată minune! Dar de ce să o numească minune cînd credința în tăria părintelui ei rămăsese neclintită? Se întîmplase ceea ce era de așteptat, asta era totul!

Bătrîna mătușă însă socotea că ea fusese cea care făcuse ca roata norocului să se întoarcă spre bine! *Puja* oferită de ea, rugăciunile ei! Zeii se înduraseră!

— Ce zici, fată? întrebase ea făloasă. Ești mulțumită acum? Ascultă, mîine în zori mergem la templu, să aducem prinos zeilor, oferindu-le opaițe, flori și mirodenii.

Astfel, a doua zi cheltuiră o rupie pentru diferite lucruri necesare ritualului. La înapoiere mătușa se opri la băcănie. Intră în prăvălie și începu să cerceteze, cu un aer de regină, alimentele expuse. Lekha aștepta la ușă.

— Ai făină de grîu, de cea mai bună? îl întrebă pe negustor bătrîna mătușă, cercetîndu-l cu o privire poruncitoare.

Omul se încruntă, cîntărind fața stafidită a bătrînei pe care foamea lăsase urme, dar răspunse tărăgănat :

— Am, de cea mai bună.

— Un *seer* mi-ajunge ! Dar ceai ai, fiule, ceai ?

— Mătușico ! strigase tare Lekha.

Dar bătrîna nu îi dădu nici o atenție.

— Ceai ! repetă ea cu hotărîre.

— Două rupii pachetul cu etichetă verde.

Din restul banilor mătușa cumpără orez, dar mai păstră o rupie.

Ieșind din prăvălie, bătrîna mătușă zise :

— Acum ne sînt mîinile ocupate. Am să vin mai tîrziu să cumpăr și cartofi.

— Cartofi ! o îngînă uimită Lekha.

— Trebuie să ne bucurăm ! vorbi mătușa cu hotărîre. Căci s-a întors Roata ! O sclipire de mîndrie se zări în ochii ei afundați în orbite. S-a petrecut o minune, mîna norocului a întors Roata ! Apoi, după ce tăcu o vreme, adăugă cu smerenie : Zeii au primit *puja* și rugăciunile mele. Nu-i așa ?

Bucuria bătrînei pătrunse adînc în inima Lekhăi, făcîndu-i sîngele să alerge mai repede, mai cald.

— Da, să ne bucurăm, o îngînă ea din nou, căci s-a întors Roata !

Din ziua aceea o stăpînea un vis, visul orașului cel mare. Își dădea seama însă că scenele pe care le imagina nu se potriveau cu realitatea, pentru că odinioară ea fusese în orașul cel mare doar ca să viziteze tîrgul, să vadă tot felul de curiozități, să caute ce este

mai interesant. De astă dată ea nu va merge acolo ca un străin, ci ca un om cu rădăcinile înfipte în viața orașului, cu un cămin undeva, în vasta junglă a clădirilor.

Închipuirea îi furniză material și Lekha construi o școală. O școală, asta era una din adevăratele ei dorințe. Dacă ar căpăta o bursă ar putea frecventa chiar și un institut superior. Ar fi o ambiție absurdă pentru fata unui *kamar ?* Nu cîștigase ea medalia, întrecînd la concurs elevele din întreg Bengalul, și chiar și pe băieți ? O să le arate ea ce este în stare ! Nu numai tatăl ei putea să lupte, și fiica lui putea merge pe picioarele ei !

Un gînd trist întunecă această imagine luminoasă. Medalia, amuleta, nu o mai avea ! Poate că nici nu mai exista ca medalie, poate că a fost topită și turnată din nou în chip de cercei sau de clopoței pentru împodobit gleznele sau ca butoni de cămașă bărbătească. Dar ce importanță avea ? Mai sînt și alte medalii care așteaptă să fie cîștigate. *Baba* nu trebuia să se întristeze din cauza medaliei !

„Cum arată școlile în orașul cel mare ?“ întrebase ea, iar el, care citise printre rînduri dorința neexprimată, îi răspunsese : „Caut o școală potrivită pentru tine. Sînt așa de multe ! Și nu-s în clădiri cu un singur etaj, cum este școala noastră condusă de maici. Ieri am zărit una pe strada South Park, asemenea palatului unui rege. Cum stăteam și priveam, s-a oprit un autobuz negru din care a coborît un stol de fete, îmbrăcate toate la fel, într-o uniformă simplă, albastră. Școala are propriul ei

autobuz, Chandra Lekha ! Se duce din casă în casă și adună fetele. Nu trebuie să mergi pe jos."

Chandra Lekha zîmbi, iar ochii ei negri scînteiară. Nu trebuie să mergi pe jos ! Ca și cînd mergea la școală deja ! Grăbește-te, mătușico, dă-mi servieta ! Autobuzul nu așteaptă la poartă cît este ziulica de lungă ! „Dar cum să-mi pun uniformă cu fustă, *Baba* ? Sînt prea mare ca să port fustă !" îi scrisese ea, iar el îi răspunsese : „Cele de vîrsta ta merg la școală în *sari* și vestuță, *sari* albastru și vestă albă. Așa le poți deosebi pe școlărițe de alte fete". Chandra Lekha nu avea nici o obiecție la asta. *Sari* albastru și vestă albă ca lumea să știe că merge la școală în orașul cel mare. De ce nu ?

Într-una din zile, o străină se apropie de casa lor, o femeie între două vîrste, grasă și ciolănoasă, cu multă aurăraie pe degete și la brațe și un rubin înfipt în nara stîngă, groasă. Femeia întrebă :

— Asta-i casa unde locuiește familia *kamar*-ului ?

Lekha tresări privind-o pe străină. Ce se întîmplase ? Mătușa era plecată la templu. Femeia își prăvăli trupul pe podea și, după ce se așeză comod, începu să pună tot soiul de întrebări. „Cînd ai primit vești ultima oară de la bunul tău tată ? Deci, știi că se descurcă și cîștigă parale ? Ce zici că îți spunea în ultima scrisoare pe care ai primit-o alaltăieri ?"

Cu nervii încordați, Lekha îi dădea răspunsuri scurte, întrebînd-o întruna :

— Ce s-a întîmplat ? Spune-mi !

În cele din urmă femeia tăcu și își lăsă privirile în jos, rămînînd așa o bucată de vreme, pe cînd Lekha își frîngea mîinile :

— Oh, spune-mi !...

Lacrimi apărură în ochii înguști ai femeii. Privind-o, Lekha simți că îi îngheață inima de spaimă. Încă o clipă și ar fi izbucnit într-un țipăt sălbatic. Atunci o auzi pe femeie grăind cu glas șoptit și răgușit :

— Fii tare, fetițo, că am vești rele. Sînt nenorocită că eu sînt cea care a trebuit să bată atîta drum ca să ți le aducă...

— *Baba* !... Un geamăt sfîșietor izbucni din pieptul fetei.

Femeia îi aruncă iute o privire.

— Nu, nu-i chiar așa de rău. Sînt o proastă că te-am speriat. L-a lovit o mașină, s-a rănit la mîna dreaptă, dar este bine îngrijit la spital. În două sau trei săptămîni se înzdrăvenește. Nu-ți fie teamă ! Se frămîntă pentru tine și de aceea spitalul m-a trimis pe mine... Eu lucrez acolo, ca soră. Vîrî mîna în sîn și scoase o scrisoare. Asta-i pentru tine.

Cu mîna fără vlagă Lekha luă scrisoarea și, în timp ce o citea, femeia continua să turuie :

— Uite, vezi, aici este tipărit numele spitalului. Este unul din cele mai bune din oraș. Brațul drept al tatălui tău este bandajat, așa că una din surori a trebuit să scrie cuvintele pe care el i le-a dictat.

Fruntea fetei se încreți de gînduri.

— Dar cum? Doar alaltăieri am primit o scrisoare, patru foi pline scrise chiar de mîna lui.

Femeia dădu din cap.

— Accidentul s-a petrecut abia ieri. M-a trimis în grabă după tine, pentru că se chinuie de dorul tău. Sărmanul! Dar nu veni dacă ți-e teamă.

Să-i fie teamă? Să stea acasă cînd tatăl ei suferă și are nevoie de ea? De ce să-i fie teamă? Cît s-o fi chinuit, sărmanul! Șoferul acela care l-a lovit trebuie să fie pedepsit fără milă, să fie trimis la închisoare, să fie înhămat la presa de ulei alături de ucigași și alți condamnați de teapa lui. *Baba* tocmai reușise să răzbească, începuse să-și cîștige traiul.

— Trenul către orașul cel mare pleacă peste două ore. Femeia cea grasă aruncă o privire ceasului de la mînă, apoi studie fața fetei.

— Mătușica trebuie să se înapoieze din clipă în clipă. Plecăm toate trele îndată ce sosește.

— Mătușa? Vocea îi deveni groasă. De-aș putea să plătesc biletul și pentru ea! Dar spitalul nu mi-a dat bani decît pentru două bilete. Ai bani în casă?

Lekha simți cum i se strînge inima. Nu mai avea nici o rupie, din cauza nesăbuinței bătrînei mătuși. Ochii de șoim ai femeii sclipiră.

— Fii liniștită, o să am eu grijă de tine în tren. Îmi cunosc datoria. Misiunea mea se termină cînd ajungem la porțile spitalului. Ai să primești o cameră unde să te culci. Vederea ta îl va întări pe părintele tău să-și înfrunte mai ușor nenorocirea. Sărmanul om! L-am văzut

zbuciumîndu-se ca un copil. Ascultă, dacă te îndoiești cumva, mai bine stai acasă. Am să-i explic tatălui tău că zăceai la pat cu temperatură mare.

— *Nah!* *

Se hotărîse! Parcă putea face altfel? Ce omenoși erau cei de la spitalul din orașul cel mare! Cît respect pentru un om aflat în nenorocire! Nu-i de mirare că orașul acesta este socotit giuvaierul Bengalului. Cu o asemenea îngrijire desigur că *Baba* se va însănătoși în două sau trei săptămîni. Și niciodată Lekha nu se va mai despărți de el, niciodată!

Se ridică și se strecură în bucătărie, închise ușa și începu să plîngă înăbușit. Cu ochii încă umezi, umplu o oală de lut pe care o puse pe foc să fiarbă, ca să facă ceai. Își șterse ochii cu *sari*-ul și se duse în camera ei să pună într-o legătură cîteva lucruri pentru drum. Tocmai oferise vizitatoarei ceai într-o cană de tinichea și niște orez îndulcit cu melasă, pus pe o frunză, cînd se întoarse și bătrîna mătușă de la templu. Ascultă cu atenție povestea, scrutînd-o cu privirea pe orășeancă, apoi se așeză pe podea fără să scoată o vorbă și rămase pe gînduri. O dată sau de două ori clătină capul ei cărunt ca și cînd ar fi fost împotrivă. Dar ce altă cale era? Și în timp ce Lekha se pregătea să plece, bătrîna mătușă luă un boboc de floare dintr-o cupă de frunze pe care o oferise *devi*-ei și îl dădu Lekhăi, încredințînd-o soartei ei.

---

* *Nah!* — nu!

— Mă duc înapoi la templu să continui *puja* și rugăciunile pentru tine, pînă noaptea tîrziu, grăi ea.

7

KALO ZÎMBI în sinea sa, țuguindu-și buzele, în timp ce strîngea în mînă scrisoarea, a patra primită într-o lună de la fiica lui. „Ai răbdare încă un pic, Chandra Lekha. Tu ești o fată inimoasă, mîndria și bucuria mea! Nu va trece multă vreme și te voi aduce în orașul cel mare!“ Această perspectivă compensa chinul pe care îl îndurase. Chiar și munca asta dezgustătoare, pe care era obligat să o facă, începea să capete sens. Nu o salvase pe Chandra Lekha de la moartea prin inaniție cu banii pe care îi economisise?

Cîștiga mai mult decît își închipuise și reușea chiar să pună ceva deoparte. În două-trei luni se va putea înapoia la Jharna, ca apoi să revină la Calcutta împreună cu Lekha. Un singur lucru îl îngrijora: că pînă atunci nu va putea economisi destul ca să deschidă o fierărie a lui într-una din suburbiile orașului. Poate că ar putea să continue îndeletnicirea asta încă vreo cîteva luni, și după ce Lekha s-ar stabili cu el. Dar cum să ascundă ceea ce face? Ar fi fost îngrozitor să afle! Ce s-ar întîmpla dacă l-ar vedea în întunericul adînc al nopții, cu mult după orele de mers la culcare, plimbîndu-se pe

ulițele lăturalnice care dau în strada Chitpore, acolo unde se află cea mai prosperă dintre cele cinci case la care slujește el. Casa asta putea fi mîndră de numele pe care îl purta, *Rupa* — Frumusețea, scris cu slove lucitoare, verzi, pe frontispiciul văruit în galben. Înfățișarea ei impozantă contrasta cu celelalte clădiri cu aspect comun, pierdute în șirul lung al construcțiilor, cu balcoane pe care se puteau vedea femei cu fețe obosite, sulemenite țipător, stînd alături de lămpile cu lumina tăinuită și chemîndu-i pe trecători cu zîmbete ademenitoare și cu gesturi grăitoare. Această casă măreață, cea mai luxoasă dintre toate cîte se aflau de soiul ei în oraș, avea o clientelă aleasă pe sprînceană, din clasa cea mai înaltă a societății bengaleze. Fetele, și ele erau alese cu mare grijă, proxeneții călătorind la mari depărtări pentru a le afla pe cele mai gingașe și mai fragede.

Lui Kalo i se făcuse favoarea specială de a lucra la *Rupa*. *Da, frățioare, cunosc omul după față!* Iar Kalo nu dezmințise judecata plină de perspicacitate a lui Rajani.

De l-ar vedea Chandra Lekha în vis cum se plimbă pe ulicioare în miez de noapte, cu siguranță că s-ar trezi înspăimîntată! Tocmai era frămîntat de această imagine a spaimei întipărite pe fața Lekhăi în clipa cînd aruncă o privire spre balconul de la primul etaj al unei case de peste drum. O siluetă se afla acolo, ca de obicei. Cu coatele sprijinite de balustradă, cu bărbia în palme, părea o statuie. Nu făcea nici un gest să invite clienții, iar cînd un

trecător se opri și îi făcu semn, îndreptîndu-se spre intrare, femeia de-abia de se însufleți puțin. Dar mișcările ei erau mecanice, ca ale unei marionete. Kalo o mai văzuse și se întrebase adesea cine poate să fie. Era una din femeile pe care valul foametei le-a aruncat în oraș ? Va reuși oare să scape, sau va rămîne pe veci înglodată în mlaștina desfrîului ?

Un taxi trase în fața intrării, punînd capăt gîndurilor lui Kalo. Trebuie să fie clientul acela important, așteptat în noaptea aceasta. Kalo primise poruncă să-l întîmpine, salutîndu-l cu palmele împreunate.

— Pe aici, domnule....

Nasturi de diamant sclipeau pe tunica lui de mătase albă, moale. Trecu pe lîngă Kalo cu nasul în sus, fără a-l învrednici cu o privire. Taxiul rămăsese la colțul străzii așteptînd, cu ceasul continuînd să înregistreze. „Trebuie să fie o persoană din înalta societate, căreia îi place să risipească banii, cugeta Kalo în timp ce mergea la cîțiva pași în urma lui. Poate cere o sticlă de whisky sau de vin."

Bărbatul pătrunse în culoarul îngust și se îndreptă spre scara care ducea la etaj. La capătul de sus al scării îl întîmpină patroana casei, femeia aceea grasă și ciolănoasă, cu nara-i sclipind de rubinul înfipt în ea. Îl salută și îi vorbi cu respect, în șoaptă.

— Veți fi mulțumit, domnule. Nu-mi cunosc eu treaba după douăzeci și trei de ani ?

Cu un zîmbet viclean, de negustor care oferă spre vînzare o marfă de calitate, se întoarse și porni sprintenă pe coridorul cu pereții de

mozaic lucios, cu fesele grase legănîndu-se și măcinînd ritmic la fiecare pas. Așa se proceda : femeia îl însoțea pe oaspete pînă la una din ușile întredeschise, cu draperia groasă de pluș purpuriu dată la o parte pe jumătate, și aștepta ca el să arunce o privire înăuntru. Dacă clientului îi plăcea fata care ședea în pat și aștepta cu un zîmbet îmbietor, atunci intra și închidea ușa în urma lui. Altminteri își continua drumul de-a lungul coridorului și se uita în altă cameră. Tablouri în culori, cu rame grele, erau agățate pe pereții coridorului ; zei chipeși se aflau în imediata apropiere a unor nuduri de japoneze în poziții obscene.

În timp ce oaspetele acesta de seamă înainta pe coridor, din spatele unei uși se auziră rîsete ; un hohot răgușit se împletea cu un tril melodios, plin. Dintr-o altă cameră, sunetul dulce al unui instrument cu coarde însoțea cuvintele :

Vino, străine, bea licoarea dătătoare de viață,
Bea !
Bea licoarea dătătoare de viață
Din a inimii cupă plină...

Omul pășea fără să șovăie, ca unul de-al casei, care cunoaște bine drumul. Se opri în fața unei draperii pe care o dădu la o parte cu un gest hotărît. Femeia trecu pe lîngă el și intră în cameră. În clipa următoare i se auzi glasul, ca șuierul unui bici :

— Oprește-te odată ! Destul !

Liniștea se așternu pentru scurtă vreme, după care glasul femeii izbucni iar, răcnind un șuvoi rapid de cuvinte.

— Ajunge cu smiorcăitul ! A venit *el,* nu vezi ? Cinci zile încheiate te-am cruțat, te-am pregătit pentru clipa asta. Asta-i norocul tău, fetițo, nu pricepi ? Cu aur o să-ți împodobească trupul tînăr. Este o persoană foarte importantă în negoțul cu iută, m-auzi ? Vocea i se îngroșă în timp ce destăinuia : o persoană foarte importantă în negoțul cu iută !

Dar plînsul se transformă într-un geamăt plin de durere, izvorît din străfundul unei inimi chinuite.

— Mai vrei o porție din ce ai căpătat deja, ca să-ți înmoi încăpățînarea ?

— *Nah !...* se auzi glasul plin de groază al fetei din cameră. *Nah !... Nah !...*

Kalo tresări la auzul glasului. Încercă să tragă draperia ca să arunce o privire, dar chiar în clipa aceea femeia cea grasă țîșni din cameră și-i trînti ușa în nas.

— Cară-te, n-ai ce căuta aici ! îl repezi ea, scurt. Apoi, în timp ce Kalo se îndepărta încetișor, strigă : Hei ! Dă fuga la Cabană și adu creveți prăjiți, să meargă cu băutura !

Kalo simțea că îi vine rău. Se năpusti pe scări în jos, călcă greșit și era cît pe-aci să se prăvălească. Privirea i se împăienjeni, întregul culoar i se părea că plutește într-o ceață groasă. Dîrdîia de parcă ar fi fost un ger năprasnic și bolborosea cu răsuflarea tăiată :

— Am înnebunit ! Cu un efort uriaș își stăpîni tremurul și se așeză pe ultima treaptă a scării. Își scutură capul de mai multe ori ca să destrame ceața care îi luase vederea. Aproape că îmi venea să cred că-i glasul Lekhăi. Kalo izbucni în rîs la gîndul acesta monstruos. Nu trebuia să-și piardă limpezimea judecății. Chiar mîine va părăsi orașul acesta ticălos și se va înapoia acasă, la fiica lui. Da, mîine !

Rămase nemișcat cîteva minute, în timp ce sîngele îi zvîcnea la tîmple. Se ridică și, suflînd greu, ieși afară, la aer. În străduța întunecoasă, unul din tovarășii de muncă i se adresă, rînjind, cu țigara în colțul gurii :

— A picat un pește gras la *Rupa !* Taxiul îl așteaptă !

O femeie tînără, a cărei siluetă se putea distinge sub lampa atîrnată în pragul ușii, se uită la taxi și murmură :

— Fetele astea, fiicele foametei, sînt la modă. Ne iau clienții. Iar noi ce o să mîncăm ?

Kalo porni în grabă. Căuta să fugă de el însuși. Un vînt de nebunie se zvîrcolea încă în el. În timp ce își punea, febril, ordine în gînduri, socotind cînd ar putea lua trenul de Jharna, ce daruri să cumpere pentru Lekha și cînd ar putea reveni la oraș cu ea, vîntul de nebunie începu să se risipească încet.

— Cît pe-aci să cred că era vocea Chandra Lekhăi !

Se opri și se rezemă de stîlpul felinarului, străduindu-se să-și revină. Cu gura deschisă, trăgea aerul adînc în piept. Închise ochii să-și

limpezească creierii, dar gîndul acela monstruos și cumplit nu îl părăsea. Nu numai auzul îi crease tulburarea. Mai era în el și un simțămînt straniu. Pieptul i se înălță iar, sîngele părea că îi luase foc.

Porni înapoi către casă, dar zbuciumul din el îi muiase genunchii, silindu-l să se așeze pe prag. „Ai să înnebunești, neghiobule !“, murmură el, încercînd să se stăpînească, dar chiar în clipa aceea sări în picioare, zărindu-l pe omul acela cu nasturii de diamant la haină coborînd scările. De-abia dacă trecuseră zece minute ! Bărbatul pășea țeapăn. Glasul lui răsună ca un lătrat plin de furie :

— Taxi !

Kalo se îndreptă către scară. Nu mai putea să îndure chinul pe care singur și-l impunea. Trebuia să se convingă, trebuia neapărat să arunce o privire în cameră ca să poată rîde de el însuși... Cum o să mai rîdă, doamne ! Mîine va pleca acasă la fiica lui. Da, va arunca o privire și va înlătura spectrul fricii. Să încerce numai femeia aia grasă să-i stea în cale, că o sugrumă !... Cu pași ușori, Kalo se strecură în sus, pe scări, alunecă pe coridor ca o umbră. Inima parcă încetase să bată cînd ajunse în fața ușii și, cu mîna tremurătoare, o deschise încet.

Fata rămăsese ghemuită pe covor, plîngînd în hohote. La început, Kalo nu îi putu vedea fața. Se apropie și o privi.

— Lekha ! șopti el.

Fata tresări violent, privi în sus și rămase fără grai o bună bucată de vreme. Apoi, cu glasul stins, șopti și ea :

— *Baba !*

În ochii lui Kalo se putea citi groaza. Și, totuși, în ultima jumătate de oră, fără să-și dea seama, se pregătise pentru clipa aceasta. Genunchii îi tremurau, dar se luptă să se stăpînească.

— Ridică-te, repede ! Vino !

Se aplecă, o ajută să se ridice în picioare și porni către ușă, evitînd în ultima clipă să calce pe voma care murdărise covorul. Se opri în prag și privi, cu atenție, în dreapta și în stînga. În clipa aceea apăru femeia cea grasă la capătul coridorului, ținînd în mîna-i grasă un bici. Kalo simți cum fiica lui înțepenește de groază. Se trase puțin înapoi și așteptă, trupul lui mătăhălos umplînd cadrul ușii. Aștepta, cu o dorință aproape nestăpînită de a ucide. Femeia înainta încet, bolborosind plină de furie.

— Îți bați joc de mine, ai ? O mucoasă, o neisprăvită care nici n-a deschis bine ochii pe lume ! Borăști ca un cîine bolnav ! Te domesticesc eu, n-ai grijă, chiar de-ar fi să-ți sfărîm toate oasele ! Biciul i se agita în mînă în timp ce femeia, tremurînd de mînie mare, intră la toaletă și trînti ușa cu violență.

Kalo porni, ținînd-o strîns de braț pe Lekha. Coborîră scările și merseră pe ulicioară pînă cînd ieșiră în strada principală. O ricșă cu co-

viltirul ridicat se afla la colț, iar *culi*-ul * stătea pe vine, la bordura trotuarului. Kalo îl strigă.

Odată tulburarea trecută, o tăcere apăsătoare se lăsă între părinte și fiică. Stăteau în ricșă, fiecare într-un colț, neîndrăznind să se privească. Întunericul miezului de noapte învăluise orașul cu mantia-i grea. Felinarele camuflate aruncau o lumină slabă. O mașină de pompieri trecu vijelios pe lîngă ei, spulberînd liniștea nopții.

Secătuit de orice urmă de emoție, Kalo nu mai era în stare să gîndească. În creierul său era un vid total, dar undeva, în adîncul sufletului, se desfășura o luptă tăcută. Cu luni în urmă, la tribunal, o părticică integrantă din ființa lui se desprinsese și rămăsese pe banca acuzaților. O altă parte rămăsese la porțile închisorii. În noaptea aceasta o parte și mai mare, esențială, a sufletului său fusese abandonată pe covorul înflorat din bordel.

Dar Lekha ? Nu se vedea pe fața ei nici urmă de bucurie pentru salvarea aceasta miraculoasă, nici un fel de sentiment, ci doar o istovire totală. Singura ei dorință era să se întindă și să doarmă. Sau să moară. Stătea cu ochii închiși, ghemuită în colțul canapelei tari, sprijinindu-și brațul de armătura coviltirului ricșei. De nu i-ar mai deschide niciodată !

Zumzăitul motorului unui avion care zbura la mică înălțime îi trezi pe amîndoi din toro-

* *Culi* — omul care trage ricșa și orice muncitor necalificat.

peală. Kalo ridică ochii spre cer, apoi — pentru prima oară — îi îndreptă spre Lekha. Dar privirile lor nu se întîlniră, ochii ei se străduiau să urmărească avionul, ce se îndepărta pe cărările văzduhului, și refuzau să coboare.

Fiica lui era o străină cu fața descompusă, cu cearcăne adînci la ochi și cu părul în dezordine. Purta un *sari* dintr-un material albastru, transparent. Nimic altceva ! Kalo simți că îi ard ochii în cap. O undă de parfum de mosc se înălța din trupul ei, amestecîndu-se cu duhoarea acră a vomei.

Ce mai rămăsese din Chandra Lekha de odinioară ?

Culi-ul sună din clopoțel și coti pe o alee, oprindu-se în fața unui șir de barăci cu acoperișurile din tablă ondulată. Kalo plăti, apoi o conduse pe Lekha de-a lungul unei verande întunecoase. Depăși mai multe uși și, ajungind la a sa, introduse cheia în lacătul de alamă.

— Vino aici, o chemă el, după ce aprinse o lumînare subțire într-o scobitură a peretelui.

Fata păși pragul, cu mișcări automate, și, pătrunzînd în încăperea mică, pătrată, rămase adîncită în tăcere, cu brațele încrucișate pe pieptul ei gol, fără să-și ridice capul. Dar Kalo nu o privea.

— Ți-e foame ? întrebă el.

— Nu. Vocea îi tremura. Mi-e sete, adăugă ea.

Domol, umplu o cană smălțuită cu apa pe care o turnă dintr-o ulcică de pămînt.

— Acum, culcă-te ! Cu capul îi arătă, lîngă perete, un pat din sfoară împletită, care umplea jumătate din spațiul odăii.

Apoi luă o rogojină, ieși pe verandă și o întinse pe cimentul umed al podelei. Înainte de a se culca și el, închise ușa, îndemnînd-o :

— Dormi ! Glasul lui suna aspru în liniștea nopții.

Da, dormi ! Parcă devenise o brută ! Dispăruse orice sentiment de afecțiune din inima lui. Fiică-sa era o spurcată, o decăzută ! Chiar și simplul fapt că a respirat aerul din bordel era suficient ca să pună stigmatul decăderii pe o femeie. O asemenea realitate înspăimîntătoare, transformă orice sentiment ! Oricine era vinovatul, faptul era consumat. Ce mai putea face el ? Era neputincios în fața prejudecăților sociale care o înfierau pe vecie.

Credința lui Kalo, simțămintele, felul de a judeca, îi fuseseră statornicite încă de la naștere, prin tradiție. Dar Lekha, comoara lui, era pentru el mai mult decît orice altceva pe lume : ea era unica lui dragoste ! De-ar fi iubit-o mai puțin, ar fi acceptat ceea ce se întîmplase și ar fi reprimit-o așa cum era, nu aur, ci lut obișnuit. O adora însă, o venera din tot sufletul și de aceea nu putea admite ca ea să fie acum pentru el mai puțin decît fusese altădată. Trebuia să lupte, să se războiască cu sine însuși, cu tradițiile multiseculare din care era făurit și climatul lăuntric al propriei sale ființe. Iar dacă o asemenea bătălie nu putea da rezultate hotărîtoare în cîteva ore sau zile, în schimb fiecare zi care trecea însemna pentru el un

pas înainte. Prefacerea care începuse la tribunal și se desfășurase cu mai multă forță în închisoare, trebuia să se împlinească sub imperiul iubirii din inima lui. Kalo trebuia nu numai să nege, ci să smulgă din suflet valori în a căror credință fusese crescut. Trebuia să smulgă rădăcinile sociale care îi hrăniseră credința, trebuia să renunțe la moștenirea primită.

Așa cum stătea întins pe rogojina de pe podea, dureri ascuțite începură să-i străpungă trupul, risipindu-i amorțeala în care căzuse și trezindu-l la viață. Nu suporta să privească prezentul în față, dar putea să lase amintirile anilor să curgă în voie. Putea retrăi clipele de bucurie din viața lui, întipărite adînc în memorie, putea revedea imaginile fericite din trecut ; micuța Lekha tîrîndu-se de-a bușilea în toate patru colțurile, julindu-și genunchii ; emoția pe care a simțit-o, împreună cu ea, cînd a făcut primii pași fără să fie sprijinită ; prima zi de școală și progresele pe care le făcea. Mai existase oare vreo fată care să fie prima la toate examenele timp de zece ani în șir ? Mai avea un an pînă la examenul de terminare a școlii și cel mai vîrstnic dintre profesori, care uneori venea pe la fierărie, era convins că Lekha va căpăta o bursă, o bursă pentru colegiu !

Clipele de bucurie se topiră, lăsînd locul unei alte imagini. Copilul nou-născut, trandafiriu, lîngă maică-sa moartă, cu pumnișorii încleștați, cu fața încrețită de-atîta plîns, și o femeie din vecini — venită să o ajute pe

moașă, care tot croncănea : „St ! Ssst ! Căpcăuno, care ți-ai mîncat mama !" Dojana crudă îl revoltase și îi umpluse inima de duioșie pentru ființa aceea neajutorată, determinîndu-l să fie scut de apărare pentru fiica lui — hotărîre pe care o respectase în toți anii care trecuseră de atunci. Să nu-și facă scutul datoria tocmai în clipele acestea grele, cînd ea se zbuciuma cu groaza în suflet, amenințată de ura lumii ? *St ! Ssst ! Căpcăuno care ți-ai mîncat mama !*

Chipul i se schimonosi și, mușcîndu-și brațul, izbucni în hohote amare de plîns. O singură dată mai plînsese așa, în noaptea aceea, cînd murise mama Lekhăi. Se lăsase pradă durerii vreme îndelungată, pînă ce sufletul i se deșertase de amărăciune și de dorul zilelor fericite de odinioară.

Urechea însă îi era atentă la sunetele care veneau din odaia Lekhăi. Auzi ceva și se ridică, ascultînd cu încordare. Cînd se dumiri, se sculă, își sterse fața cu *dhoti*-ul * și pătrunse în încăpere. Lumînarea se topise și era un întuneric de nepătruns. Nu o putea vedea, dar îi auzea hohotele de plîns înăbușit. Se așeză pe marginea patului și bîjbîi pînă dădu de fața ei. Îi șterse obrajii cu palma lui bătătorită, dar din ochii ei izvorîră alte lacrimi, udîndu-i mîna. Ce putea face ? Cum să o aline, să-i potolească plînsul ? Altădată o lăsa să se ghemuiască la pieptul lui și îi mîngîia capul ușor, cu gingășie. Cu fiecare mîngîiere plînsul i se ostoia, pînă cînd reușea să-i stăvilească ultimul sughiț, o dată cu lacrimile. Dar acum ?

— Am stat în pușcărie, trei luni, mărturisi el, după care adăugă cu glasul plin de intensitate adîncă : am... am... furat ! Trebuia să-i arate cît de mult decăzuse, că și el este deopotrivă cu ea, că nu se deosebește de ea.

Hohotele se mai potoliră, dar plînsul nu conteni.

— Acolo, în pușcărie, am fost înjugat la presa de ulei, ca un animal. Un om, un tovarăș de suferință, mi-a povestit cîtă răutate există în orașul cel mare... Fete înfometate, care sînt ademenite și făcute să-și abandoneze căminul... Se opri și își întoarse fața. Nu mai era în stare să continue, să-i spună în ce hal decăzuse. Probabil însă că ea voia să știe cum a ajuns el la *Rupa*. Ce îi putea spune ?

Lekha apucă mîna părintelui ei și se încleștă de ea, așa cum obișnuia să facă odinioară. Apoi o duse încet și o puse pe spatele ei. Kalo simți rănile făcute de bici și strigă înfiorat :

— Te-au bătut !... Apoi, iar, cu glasul pierdut : Te-au bătut !

Drept răspuns, fata începu din nou să hohotească, în timp ce el își plimba degetele ușor, pe răni, împărtășind chinurile îndurate de ea. Repetă, ca pentru el :

— Te-au bătut ! Glasul i se transformă într-un mîrîit amenințător : O să mi-o plătească !

---

* *Dhoti* — îmbrăcămintea tradițională a bărbaților, compusă dintr-o cămașă albă și o bucată de pînză ușoară care se înfășoară în jurul șoldurilor.

Vor plăti, indiferent cum, vor plăti! Cuvintele rostite de B-10 în închisoare căpătaseră noi sensuri. „Noi sîntem drojdia pămîntului! Boierii ne batjocoresc pentru că le este teamă de noi. Ei ne lovesc acolo unde ne doare mai rău. Trebuie să le răspundem la fel!“

Nu mai erau străini unul pentru altul. Devenise din nou tatăl duios, iar ea fiica iubitoare dintotdeauna. Brusc, duhoarea acră a trupului ei se înălţă mai puternic, acoperind parfumul de mosc. Duhoarea de vomă! Se îmbolnăvise oare? Îşi aminti de voma de pe podeaua de la bordel. De ce nu se gîndise mai devreme la asta? Trebuia să-i fi dat o oală cu apă ca să se spele, un *dhoti* de-al lui pentru seara aceea şi o jiletcă de bumbac, chiar de ar fi de trei ori mai mare decît ce îi trebuia ei. Îmbrăcămintea aceea de mătase va fi aruncată la lada de gunoi. Mîine o să capete un *sari* şi o vestuţă nouă. Dar mai întîi trebuia să capete răspuns la întrebarea care îi frămînta inima. Ce se întîmplase? Cine o năpăstuise? Trebuia să afle! *Bhagwan!* Va afla chiar de i-ar îngheţa sîngele în vine ascultînd-o!

Lekha se sculă. Kalo simţi în întuneric că ochii fetei îi caută faţa şi o apucă de mînă. Cine să o înţeleagă dacă nu el?

Lekha începu să vorbească, iar glasul îi era lipsit de viaţă. Îndurase chinuri imense, i se părea că cineva i-a smuls braţul de la umăr! Adevărate torturi fizice şi morale!

— Cînd ne-ai scris prima oară eram la mare ananghie. Vînduserăm totul din casă pentru

cîţiva pumni de orez. Pentru medalia de argint am primit trei măsuri de orez.

— Medalia! exclamă el cu glasul pierdut.

— Număram zilele, socotind cînd ai să te înapoiezi, cînd a venit femeia aceea cu veste de la tine.

— Care femeie?

— A apărut acum şase zile. Spunea că o maşină te-a lovit şi că eşti internat la spital. Pretindea că lucrează acolo şi că tu ai trimis-o după mine.

— Lekha, dar eu ţi-am trimis o scrisoare săptămîna trecută, joi!

— Spunea că accidentul s-a petrecut numai cu o zi înainte şi că ai nevoie de mine. Adusese şi o scrisoare de la tine, pe hîrtie cu antetul spitalului. Braţul ţi-era rănit, aşa că o altă mînă aşternuse pe hîrtie cuvintele tale.

Deci aşa căzuse în capcană! Iar cînd fălcile de oţel o apucaseră...

Continuă să povestească, fără vlagă. Vorbea ca şi cînd tot ce povestea se întîmplase altcuiva: călătoria cu trenul, îngrijorarea pentru părintele ei, groaza care o paralizase cînd înţelesese unde a fost adusă. Căzuse la picioarele femeii, implorînd îndurare, dar bestia o bătuse, o buşise cu capul de podea pînă ce o podidise sîngele.

— Opreşte-te! o imploră el.

Dar ea nu părea să fi auzit. Ochii îi erau uscaţi şi ardeau, dar respiraţia era liniştită. De două ori păru că glasul i se va frînge şi nu va mai putea continua. Kalo îi strîngea mîinile şi o ruga întruna:

— Taci, culcă-te şi dormi. Sînt o brută că te-am silit să-mi povesteşti !

Lekha însă nu se opri. Primele două zile la bordel le petrecuse încuiată în cameră, cu ferestrele închise şi ferecate, şi nu fusese în stare să se atingă de mîncare. Noaptea, spaima devenise de nesuportat. Plîngea, chemînd-o în ajutor pe maică-sa, dar rugile îi rămaseră fără răspuns.

— *Ma !... Ma-go-o !...* *

A treia zi nu a mai putut îndura chinurile foamei şi a mîncat puţin. Ziua următoare mîncase din nou, cînd femeia întinsese o masă bogată, cu mîncăruri gustoase. O speranţă absurdă creştea în ea, speranţa că tatăl ei va afla şi îi va alerga în ajutor. Nu ghicea el totdeauna cînd ea avea vreun necaz sau vreo durere ? Se simţise uşurată aflînd că nu era la spital şi că femeia minţise.

Da, trăise cu această speranţă absurdă ! Apoi azi, a cincea zi, i se oferise din nou un prînz bogat. Mîncase cu lăcomie. Femeia o ameninţase tot timpul, de dimineaţa pînă seara, şi o biciuise. În cele din urmă, o despuiase şi îi luase îmbrăcămintea, dîndu-i în schimb un *sari* albastru, subţire. Nimic altceva. O stropise cu un parfum ce mirosea foarte puternic.

Se opri. În întunericul de nepătruns, tatăl şi fiica rămaseră nemişcaţi ca nişte stane de piatră. Se lăsase o tăcere adîncă, de nesu-

* *Ma !... Ma-go-o !...* — Mamă !... Mămico !...

portat, ce fu întreruptă brusc de ţipătul ei de groază :

— *Nah !... Nah !...*

— Chandra Lekha ! Îi apucă mîna şi, strîngîndu-i-o, simţi cum tremură toată. Taci, culcă-te, copila mea, dormi !

— *Baba !...* Glasul îi izbucni printre suspine. Nu lăsa bruta aceea să revină !

— Fetiţa mea, am să stau lîngă tine cît ai să dormi. Culcă-te, Lekha... aşa ! Închide ochii şi ascultă povestea mea, cum am călătorit peste trei sute de kilometri pe scara vagonului. Ai putea înţelege tu că am furat banane, fructele acelea care nu ne-au plăcut niciodată ? Ascultă, deci !

Epuizată, Lekha adormi, iar el rămase pe marginea patului, adîncit în gînduri. Fără îndoială, Rajani şi alţii ca el puseseră la cale, din umbră, totul. Dar dacă aceştia erau vinovaţi de toate relele, şi el contribuise la înfăptuirea lor. Poate că mai erau şi alte fete ca Chandra Lekha în bordel sau în alte case pentru care lucra el. Nu ştia ce se petrece în casele acelea, nu voise să afle. Treaba lui era să facă rost de clienţi. Îşi ferecase şi ochii şi mintea. Dar un fapt rămînea de netăgăduit : că venitul lui era realizat din necinstirea şi lacrimile victimelor prinse în capcană. Gîndul acesta îl îngrozea, îi provoca dureri fizice, îl sufoca parcă. „Nu puteam face altceva, nu aveam de ales, se înălţă un strigăt de protest în el. Trebuia să fac ceea ce am făcut. Dar cine mă silea ? Cine ? Cine-s vinovaţii ? Ei —

dar cine-s, oare, «ei»? Poliția? Judecătorii? Bogătașii?“

Banii economisiți erau legați la brîu, lipiți de piele. Dacă i-ar fi păstrat i s-ar fi părut că are asupra lui o bucată de carne putredă. Putea să-și hrănească fata din ei?

Societatea, ca un cîine turbat cu ochii roșii, îl înfierase ca pe un răufăcător, trimițîndu-l la închisoare, dar el în realitate nu făcuse nici un rău. Iar acum, cînd era tocmit să facă o treabă cu adevărat josnică, toată lumea îi zîmbea și era plătit cu generozitate. Polițaiul de la colțul străzii, care turba la vederea scheletelor acelea ambulante, încercase să se împrietenească cu el și-i făcuse cu ochiul:

— Cum merge treaba, frățioare? Nu, nu era nici o noimă în starea asta de lucruri.

Era dezorientat. Dacă nu este lăsat să trăiască cinstit, înseamnă că vor să-l transforme în criminal? Un criminal care să le slujească țelurile? Dar fiica lui, ce așteptau de la ea? Cunoștea răspunsul: și ea trebuia să le servească scopurile. Și ea fusese stigmatizată. Nu cumva ajunsese prea tîrziu? Chipul i se înăspri cînd retrăi scena. Femeia spusese: „Îți bați joc de mine, ai? Verși ca un cîine bolnav!... Care-i bărbatul care s-ar atinge de o femeie după ce a vomitat?“ Acesta fusese motivul pentru care clientul țîșnise pe ușă afară, plin de mînie. Asta explica și furia femeii, care scăpase din mînă o afacere bună.

Kalo cîntărea orice detaliu care îi putea întări credința că ajunsese la timp ca să o salveze. Fata era acum pradă unui șoc, dar șocul ar fi fost de o sută de ori mai puternic, ar fi zdrobit-o cu totul dacă bărbatul acela și-ar fi atins scopul mîrșav. O cunoștea destul de bine pe fiică-sa ca să-și dea seama de adevăr. Acesta era indiciul cel mai bun pe care își putea întemeia convingerea, fără riscul de a greși.

O privi cum doarme în pace și se simți liniștit. Straniu noroc că se angajase la treaba asta murdară! Altminteri Chandra Lekha ar fi fost pierdută ca multe altele. Suspină ușurat. Soarta, deși fusese crudă, o salvase totuși pe Lekha în ultima clipă.

Era vremea să se gîndească și la viitor. Din ce să trăiască? Pe străzi bîntuia molima foametei. Bărbați, femei, copii, feți nenăscuți încă, în pîntecele mamelor, cu toții mureau ca animalele priponite de stîlpi și uitate acolo. Doar cele cîteva rupii pe care le economisise puteau face ca Lekha să nu aibă această soartă. Banii aceștia însă nu vor dura multă vreme, mai ales că parte din ei trebuiau trimiși acasă bătrînei mătușe.

— Ce să fac?

Și atunci, un gînd îi veni în minte: nu-i arătase B-10 o cale? Exista o cale, doar că avea nevoie de bani. Se strădui să-și amintească fiecare cuvînt rostit de tovarășul lui din închisoare. În disperarea lui, gîndul acesta i se înfipse în minte tot mai puternic, începu să prindă contur și i se păru chiar ademenitor. Scamatoria aceea, „minunea“, i se păru realizabilă.

Stătea cu pumnii la tîmple. După o vreme, pipăi banii de la brîu. Da, da, exista o cale, o cale nu numai să-și cîștige traiul, dar să încheie și socotelile cu „ei" !

Ne lovesc acolo unde ne doare mai rău ! Trebuie să le plătim cu aceeași monedă ! *Trebuie să-i lovim și noi !*

8

ȘTIREA NU fusese răspîndită nici de vreun vestitor, cu bătăi de tobă, la răscruce de drumuri : bum !... bum !... bum !... nici de vreun alt mijloc de publicitate rapidă, obișnuit în zilele noastre. Cu toate acestea, înainte de a se lumina bine de ziuă, toată împrejurimea aflase. Bărbați și femei, cu fețele grave, ședeau pe vine, în cerc, lîngă *banian*-ul* cel cu o sută de ramuri, la vreo cincisprezece-douăzeci de metri de șosea, în cîmp deschis, și psalmodiau cu glas scăzut :

— *Namo Shivaya ! Namo Shivaya !* Slavă lui Shiva ! Slavă lui Shiva !

În jurul acestui cerc se îmbulzeau tineri curioși și cîțiva vagabonzi. Ba unii trecători mai nerăbdători se cățăraseră într-un copac, să vadă mai bine. Din cînd în cînd, bătrînii, ce bătuseră drumul desculți, în grabă, se întrebau cu emoție :

* *Banian* — arbore gigant, caracteristic zonei, ale cărui ramuri coboară la pămînt și prind rădăcini.

— A sosit ? Am întîrziat cumva ?

— Nu încă, nu încă ! li se răspundea. Și atunci plecau ochii, murmurînd : *Namo Shivaya !* și se înghesuiau și ei către cercul interior.

Sub soarele de amiază, gîtlejurile se uscaseră. Un negustor ambulant de fructe, cu o tarabă plină de nuci de cocos proaspete, cîștigă bani buni din vînzarea laptelui răcoritor, pe care cei însetați îl sorbeau direct din învelișul tare și verde, iar un băiat, într-un șort kaki strîns pe coapse, striga de zor :

— Castraveți proaspeți și zemoși !

Un cerșetor bătrîn se învîrtea la marginea exterioară a mulțimii, milogindu-se :

— Faceți-vă pomană cu un biet orb ! Numai un *anna* * pentru sărmanul orb și veți căpăta ieftin binecuvîntarea, acum, la ceasul cînd va sosi Shiva !

Sosirea lui Shiva ! Acesta era evenimentul așteptat de norod și care era patronat de un bărbat tuciuriu, înalt și bine făcut, un brahman în straiul galben al sfinților, cu o tichie pe creștetul capului și un șirag de mătănii în jurul grumazului. Ședea cu picioarele încrucișate pe blana unui tigru așternută sub *banian* și rostea întruna, cu voce gravă, cuvintele magice : *Namo Shivaya !* îngînate ca un ecou solemn de către cei care îl ascultau. Se legăna în ritmul cuvintelor și din cînd în cînd

* *Anna* — subdiviziune a rupiei (mai mare decît paisaua) la care s-a renunțat, în urma unei reforme monetare.

se apleca, turnînd pe pămînt cîte un strop de apă dintr-un vas de alamă. Alături, pe o altă blană de tigru, ședea o fată, îmbrăcată și ea în galben. Părul ei bogat se revărsa în valuri pe spate și pe brațe, fruntea-i frumoasă era brăzdată cu roșu purpuriu de chinovar. Dar glasul ei, care se putea deosebi ușor în corul acela de voci ce psalmodiau, era lipsit de expresivitate. Chipul îi era ciudat de rigid, iar brațele — care mînuiau vasul de alamă — păreau membrele unei marionete, mișcate cu ajutorul firelor.

Dimineața, devreme, la răsăritul soarelui, un biciclist care trecea pe șosea îi zărise pe brahman și pe fată sub *banian*, absorbiți în ciudatul ritual. Se oprise și întrebase :

— Ce se petrece aici ? Neprimind răspuns, începuse să-și bată joc de ei. E vreo comoară ascunsă în locul ăla ? Sau faceți șmecheria aia, cu fructele de mango ?

Brahmanul nu plecase urechea la asemenea vorbe deșarte, dar fata cea cu ochii triști și cu părul în valuri își înălțase privirea și grăise :

— Nu este nici o comoară. Nu este nici o șmecherie. Doar că trebuie să se înalțe Shiva.

Trecătorul holbase ochii, neîncrezător.

— Shiva ! strigase el. Să se înalțe din pămînt ?

— Așa a vestit visul, zise ea.

— Visul ? Taina părea că se adîncește.

Glasul fetei se auzea încet, monoton, buzele ei rosteau cuvintele cu greutate, parcă la îndemnul cuiva.

— El, tatăl meu, a avut un vis. Shiva i s-a arătat în somn și i-a zis : eu zac îngropat la rădăcina unui *banian* secular de pe maidanul de lîngă strada Behula. Locul este însemnat de un mușuroi de furnici. Înlătură mușuroiul și toarnă apă pe locul acela pînă ce mă voi înălța. Apoi, fata întoarse privirea de la străin și reluă atitudinea meditativă, vocea ei împletindu-se mecanic cu cea a tatălui : *Namo Shivaya !*

Omul se luminase. Încălecă pe bicicletă și plecă, pedalînd ca un nebun către casă. Locuia cam la vreo doi kilometri depărtare, într-o clădire cu mai multe apartamente. Cu sufletul la gură povesti soției și bătrînei sale mame minunea care fusese anunțată.

— Sfîntă minune ! strigă bătrîna și, ducînd palmele împreunate la frunte, murmură : *Namo Shivaya !* Tînăra nevastă îi ținu isonul, repetînd ca un ecou cuvintele soacrei și imitîndu-i gesturile.

— Am alergat într-un suflet să-ți aduc vestea, mamă. Ai mai văzut așa ceva ?

— O singură dată, mărturisi ea. Acum vreo douăzeci și cinci de ani. Erai copil. Trăiam în casa noastră de la țară. În mijlocul pajiștei, de sub un *banian* uriaș, s-a înălțat Shiva. Moșierul a făcut danie mare și pe locul cu pricina a fost ridicat un templu. Norod din șapte sate învecinate vine acum să se închine în templul acela, care a făcut ca satul nostru să capete însemnătate și să prospere.

— A fost vorba și de un vis, mamă ?

Bătrîna își încreți sprîncenele cărunte, străduindu-se să-și amintească.

— Da, da, a fost și un vis. Așa a început. Chatterji era lipit pămîntului pe vremea aceea, cel mai sărac brahman din toată comunitatea noastră. Iar zeul cel puternic s-a îndurat și i s-a arătat în vis, noaptea. Și pe măsură ce templul creștea, prospera și Chatterji al nostru. Nu mai umbla adus de spate, privirea îi devenise ascuțită. Pînă și gîngăveala — îmi amintesc cum îi făcea pe oameni să rîdă — da, pînă și gîngăveala îi trecuse. Era acum *pujari* * și ajunsese printre oamenii de frunte. A cumpărat pămînt și fiul lui cel mare, Kali Charan, a luat-o pe cea de a doua fată a lui Ganguly, judecătorul districtului. Mai zilele trecute am auzit că...

— Mamă, întîrziem. Nu se știe cînd se va înălța Shiva. Se poate arăta în orice clipă. Trebuie să alerg să duc vestea și celorlalți.

— Da, da, grăi mama, aleargă să afle toți vecinii despre sosirea lui Shiva. În mila lui nemărginită, zeul cel mare a ales locul acesta, ca să fie aproape de noi. În cinci minute ajungi cu ricșa la templu. Într-adevăr, este un mare noroc pentru noi.

— Crezi că o să fie înălțat un templu ? Fiul părea neîncrezător. Trebuiesc bani mulți ca să construiești un asemenea lăcaș. Cine să-i dea ? Doar de o fi vorba de un altar mic și sărăcăcios.

---

* *Pujari* — preot hindus, oficiant al ceremonialului religios.

— Ia aminte la ce îți spun, îi răspunse mama cu hotărîre. O să avem cel mai mare templu din Calcutta. Altminteri de ce ar fi ales Shiva tocmai locul acesta de la marginea orașului ? Banii vor curge ca ploaia din ceruri. Ai răbdare și ai să vezi.

Vestea începu să zboare și în scurt timp o mulțime nerăbdătoare se adună în jurul *banian*-ului de lîngă drum. Părea că evenimentul se va lăsa așteptat. Între timp se aduna tot mai multă lume, iar încordarea creștea. Se opriră și mașini, o duzină și mai bine ! Negustori ambulanți sosiră cu tarabele lor pline de tot soiul de mîncăruri. Unul improviză o masă pe care așeză o grămadă de sticle de limonadă de culori diferite.

O ceată de oameni izgoniți din vreun sat din fundul Bengalului se opriră și rămaseră în picioare, așteptînd cu ochii licărind de speranță. Oare venirea zeului nu le va aduce izbăvirea ? Poate că zeul cel mare se va înălța din țărînă ca să pună capăt nenorocirilor care se abătuseră asupra pămîntului.

Apoi, grupul oropsiților părăsi drumul, mergînd pe cîmp și așezîndu-se pe vine în așteptarea evenimentului.

*

Pe Kalo îl durea spinarea, dar inima îi creștea de bucurie. Tabloul pe care și-l imaginase se desfășura aievea și în culori în fața ochilor. Se adunaseră sute de oameni, iar orele de așteptare nu făceau decît să le pună la încer-

care credința. Numai cîțiva își pierdură răbdarea și plecară. Era mai bine ca cei fără credință să plece! Kalo urmărea atent totul, cu coada ochiului. În sinea lui însă era neliniștit. Ce o să facă dacă Venirea nu va avea loc? Căută să îndepărteze din gînd teama care îl rodea, dar ea revenea, îl copleșea. Aproape că îi venea să se lase păgubaș, să fugă, să scape de toată nebunia aceasta.

Lekha nu mîncase nimic toată ziua. Stătea nemișcată, cu picioarele adunate sub ea. Era palidă și frîntă de oboseală. Kalo ar fi dorit să se apropie de ea, să o mîngîie pe cap. Oare îi era frică și ei? Urmase întocmai sfaturile tatălui ei fără să pună vreo întrebare. Dar ochii pe care îi îndrepta din cînd în cînd spre el erau plini de spaimă. „Sus inima, fetița mea! Nu va mai dura mult. Fiecare minut care se scurge ne apropie de clipa cea mare! Este nevoie ca treaba asta să țină mult, altminteri evenimentul și-ar pierde efectul, nu ar avea prețul dorit. Sus inima, Chandra Lekha!"

Încet-încet, soarele cobora spre apus. Nerăbdarea mulțimii creștea o dată cu îndoiala, iar teama pe care o simțea Kalo se transformă într-un junghi dureros în coșul pieptului. Dacă nu va avea loc Venirea?

Kalo înfășură firul sacru în jurul degetului mare, așa cum procedează brahmanii, căutînd să afle tărie din atingerea lui, și își sprijini mîna — scuturată de un tremur ușor — de stomac. Era un șnur gros, nou, împletit din nouă fire albe. Nu era un șnur obișnuit, ci

chiar însemnul sfînt al brahmanului. Punerea lui provocase o aprigă luptă morală în adîncul inimii lui Kalo, căci era un adevărat sacrilegiu să pretinzi că aparții unei caste superioare, cea mai înaltă în fapt, cînd în realitate te afli pe treapta de jos a scării. Nimeni în Bengal nu a îndrăznit pînă acum să comită o asemenea nesăbuință.

Îndoiala îi copleșea sufletul. Cum se vor sfîrși toate acestea? Oare ținuse bine minte ce îi spusese B-10? Poate că B-10 uitase să-i spună ceva din ce ar fi trebuit să cunoască? Stătea liniștit, nehotărît, cu firul sacru în mîna-i fără vlagă. Poate că B-10, neînchipuindu-și că va veni vreodată clipa aceasta, omisese vreun amănunt important în legătură cu înălțarea lui Shiva? Ah, de ce nu i-a cerut o descriere mai completă a modului în care să realizeze scamatoria! Atunci, ascultînd povestea lui ciudată, se simțise mai mult amuzat decît convins, căci în zilele acelea speranța încă nu îl părăsise, avea credința că își poate cîștiga pîinea prin trudă cinstită.

Kalo căzu pe gînduri, dezorientat, conștient că se află la răspîntia vieții sale. Cum să ducă la bun sfîrșit această farsă îngrozitoare fără să se poticnească, fără să se trădeze? Dar avea altă cale de ales? Glasul răzvrătitului din el era plin de disperarea care izvora din înseși măruntaiele Bengalului. Închise ochii și își reținu răsuflarea. Apucă firul sacru, îl aruncă repede peste umăr și îl petrecu în jurul pieptului gol. Îndrăzneala sa îl făcu să se cutremure. Prin acest gest scuturase jugul greu al

trecutului și își manifestase disprețul față de trei mii de ani care îl precedaseră. Punîndu-și firul sacru devenise un renegat al propriei sale caste.

Groaza inițială fu urmată de o adevărată ușurare. Depășise condiția pe care sîngele și nașterea i-o confereau. Era cuprins de o mare bucurie și un nou curaj îl îmboldi. Pusese la cale Venirea deși era pe deplin conștient de blasfemia pe care o comitea și deși își dădea seama de forța credinței străbune adînc înrădăcinate în ființa sa. Dacă ar fi trecut prin fața unui templu, palmele lui împreunate s-ar fi ridicat, chiar fără voia lui, la frunte. Cînd se întîmpla să se îmbolnăvească Lekha, înălța rugăciuni din adîncul inimii, sau trimitea îndată preotului de la templul din apropiere ofrandele tradiționale : fructe, dulciuri și bani. Cui i-ar fi venit să creadă că ar avea cutezanța să-i înșele pe alții, folosindu-se de zei ? Să se dea drept însuși preotul zeului ? Dar răzvrătitul din el era hotărît și neîndurător. Dreapta judecată și sentimentul de echitate se împleteau, transformîndu-l. Mascarada brahmană constituia numai un pas spre „reincarnarea" lui fundamentală.

Iar visul, despre care Lekha vorbise așa de tainic, cu glas scăzut și șovăielnic, îl visase, ce-i drept, dar nu se datorase lui Shiva, ci izvorîse din propria-i frică. Căci frica era sentimentul care îl copleșea și îi otrăvea viața. O frică vie pentru care nu găsea leac. Ce s-ar fi întîmplat dacă i-ar fi ieșit în cale careva din Jharna și ar fi recunoscut statura așa de familiară a fierarului ? Vestea s-ar fi răspîndit cu iuțeala focului ațîțat de vînt, iar lumea — nebună de mînie — s-ar fi năpustit asupra lui și l-ar fi omorît în bătaie. Da, i se putea întîmpla cu ușurință așa ceva.

Visase că se spăla la puțul din apropierea curții templului tocmai cînd trecea pe acolo un paznic, Gangu Singh — așa îl chema — care se opri și îl privi, clipind din ochi.

— Ia te uită ce bine seamănă cu unul din ăia care ne-au părăsit mai acum trei-patru luni. Doar mustața îi lipsește. Păi cum, cu creștetul ăla chel ca în palmă nu poate fi altul...

Apoi Gangu Singh zărise firul sacru pe pieptul gol al lui Kalo și rămăsese mut de uimire. Kalo înțelegea că în curînd vestea fatală se va răspîndi pretutindeni. Trebuia să-l cheme pe paznic, să-l atragă mai aproape de el și să-i dea brînci în puț ! Nu era nimeni prin apropiere. Dar Kalo nu acționă, iar paznicul se îndepărtă, clătinîndu-și barba neagră și deasă ascunsă într-o plasă și mormăind ca pentru sine :

— Furnicii i-au crescut aripi. Și ce-i cu asta ? Un hoț devine preot, ei și ?

Visul se terminase aici și Kalo se trezise cu fața și pieptul leoarcă de transpirație. Se gîndi : „Sînt ca o stîncă. Cu cutezanță am ucis toate viețile mele trecute pentru viața aceasta nouă. De ce nu aș putea ucide un om dacă ar răsări din negura trecutului meu, cineva care — fără îndoială — m-ar trăda ?"

Din fericire nu fusese decît un vis !

Soarele dispărea la apus, iar amurgul începea să se lase, cînd crusta cafenie a pămîntului — udată ore întregi de Kalo — se despică deodată și creștetul unei statuete din piatră începu să-și croiască drum, încet, încet, și se arătă vederilor. Doar cîțiva privilegiați care ședeau în apropiere fură martorii miracolului. Se holbară o clipă, muți de uimire, apoi un strigăt de triumf izbucni din toate piepturile :

— *Namo Shivaya !* Zeul însuși s-a arătat, zeul Shiva însuși !

Un freamăt străbătu mulțimea de credincioși, care, datorită miracolului, deveniseră parcă alți oameni. Își înălțară glasurile către cer, să-i audă lumea întreagă, și strigară pînă ce gîtlejurile li se uscară.

Lumea se împingea și se înghesuia în față să poată arunca măcar o privire. Copiii erau trîntiți la pămînt, femeile țipau. Cei care erau mai slabi se zbăteau pe jumătate sufocați, gîfîiau să iasă afară, dar erau imobilizați. Unii mai îndrăzneți se cățărară în *banian*, cocoțîndu-se pe ramurile încă neocupate. Bătrînii neajutorați se tînguiau cu deznădejde.

— Ziua toată am așteptat cu nerăbdare clipa aceasta, iar acum cînd ea a sosit nu ne este dat să ne bucurăm și noi. Ce nenorocire ! O să pierdem, oare, acest prilej unic în viața noastră ?

Copleșit de această izbîndă nevisată, Kalo luă o atitudine gravă și demnă. Se ridică în picioare, privi în jur și porunci :

— Nu vă îmbrînciți ! Toți vor vedea. O dată ce s-a arătat, Shiva nu va dispărea. Aveți tot timpul să-l vedeți. Fiecare să arunce o privire și apoi să-și vadă de drum ! O singură privire este de-ajuns !

Îmbulzeala se potoli, se formară șiruri care începură să înainteze în ordine către locul unde Shiva apăruse din țărînă. Monedele începură să curgă deasupra statuii zeului, sute de bănuți de aramă și argint. Femeile își scoaseră brățările de aur și le oferiră în dar. Una, care venise într-un Packard, lăsă un lanț de aur cu un pandantiv bătut în rubine. Credincioși și necredincioși se amestecau de-a valma. Unul întrebă :

— Oare zeul acceptă și cecuri ?

Iar Kalo, care aflase ce reprezintă un cec, ar fi vrut să răspundă : de ce nu ? dar prudența îl făcu să se abțină, mărginindu-se să arunce străinului o privire încruntată. Trebuia să fie foarte atent !

Se adunase un morman de bănet și de alte daruri pe care Kalo le păzea cu ochi de tigru, nu cumva să fie careva ispitit să fure, căci chiar și banii divinităților atrag mîinile lacome ! Era nerăbdător să afle ce sumă se adunase, dar era nevoit să se stăpînească pînă ce mulțimea se va fi risipit. Lumea însă nu se mișca, parcă era țintuită, și Kalo, care se rugase cu inima îndoită să aibă parte de un număr cît mai mare de spectatori ca martori la evenimentul Venirii, acum simțea că îi urăște pe toți aceștia ! Proștii ! Ce frumos îi păcălise ! Îi venea să rîdă în hohote. Zămislise un

zeu și făurise o legendă care se va transmite din generație în generație!

Fuseseră aduse în dar zeului și alimente.

— Mănîncă, Lekha, o îndemnă el blînd pe fată.

Ofrandele erau stivuite în fața lor de mulțimea credincioșilor recunoscători pentru fericirea unică de care avuseseră parte. Dar Lekha abia dacă gustă, lăsa impresia că nu îi este foame deloc. Zilele acestea Kalo îi cumpărase, din mica lui rezervă de bani, renumitul *sandesh* de la un magazin de dulciuri de pe strada Baghbazar. Fusese o vreme, nu prea de mult, cînd numai gîndul la acest savuros preparat lactat o făcea să-i lase gura apă. Acum însă nu-i mai păsa. Pofta de mîncare îi pierise, îi pierise și pofta de viață. Totuși, așa nu se mai putea continua! Trebuia ca ea să fie în apropierea templului care începea să prindă contur, trebuia să-și joace rolul. Ea, care fusese spurcată de atmosfera bordelului prin care trecuse, trebuia să poarte nimbul sfințeniei! Și ăsta nu ar fi fost decît începutul! Pe măsură ce templul se va înălța (și trebuia să se înalțe!), se va ridica și ea pe culmi mereu mai înalte. La urma urmelor, nu pentru asta pășise Kalo pe calea asta îndrăzneață? Ar fi preferat să rămînă fierar în orășelul său, să trudească din zori și pînă în miez de noapte pentru un pumn de orez, atît cît era suficient pentru el și Lekha. Dar acest lucru nu fusese posibil și cale de mijloc nu exista! Încălecase minciuna ca pe un tigru de pe care nu se mai putea da jos, căci risca să fie sfîșiat de fiară!

Minciuna aceasta uluitoare era cheia de boltă a templului său!

Noaptea tîrziu, după ce plecase și ultimul dintre credincioși și rămăsese, în sfîrșit, singur cu Lekha, îi vorbi cu glas scăzut. Căci chiar și un *banian* bătrîn poate avea auzul ascuțit.

— Nu m-ai întrebat cum s-a petrecut „miracolul".

— Ce să te întreb, *Baba?*

— Cum am realizat Venirea Lui.

Lekha tăcu. Kalo nu îi vedea fața ascunsă în întuneric. Așteptă cu încordare preț de un minut.

— Ai văzut semințele acelea, cei doi *seer* de semințe pe care le-am cumpărat ieri? Acesta-i secretul! Dar mai întîi a trebuit să găsesc o statuetă potrivită a lui Shiva, pe care am dăltuit-o puțin și am scobit-o, să atîrne mai ușor. Apoi am ars-o la foc mic, să pară mai veche, și am săpat o gaură în pămînt, în locul acesta. Am pus acolo o cutie de tinichea de mărime și formă potrivite și am umplut-o pe trei sferturi cu grăunțe. Am așezat statueta deasupra grăunțelor așa cît să mai rămînă un deget pînă la suprafață, am pus pămînt peste ea și am netezit.

Kalo se înviora pe măsură ce dezvăluia fiicei sale taina. Ea murmură „da" fără să dea atenție, iar el continuă.

— Dimineața am început treaba. Am turnat apă peste pămîntul afînat, puțin cîte puțin, cît puteam să iau în căușul palmelor. Apa a făcut ca grăunțele să se umfle, iar grăunțele

umflate au împins statueta de piatră încet-încet, ceas de ceas, pînă cînd a avut loc „minunea“ : pămîntul s-a crăpat și a apărut capul de piatră al statuetei ! Mai greu a fost să potrivesc bine timpul necesar. Am încercat de multe ori, plin de neliniște, zile în șir. O idee isteață, nu-i așa, Lekha ?

Încercă să străpungă pînza de întuneric cu privirea, să o vadă, și așteptă cu nerăbdare răspunsul ei.

— Da, *Baba*, isteață, răspunse ea mecanic.

Dar Kalo nu putea auzi glasul acela din trecutul îndepărtat, pe care Lekha nu l-a putut uita niciodată și care răsuna încă în inima ei : „Fată de fierar, spune-i tatălui tău să nu-și înșele clienții. Ne-a reparat o găleată și curge iar“. Azi, glasul acela din copilărie căpătase o forță nouă.

Kalo nu bănuia zbuciumul fiicei sale, el care altădată ghicea instinctiv tot ce este în sufletul ei. Se aștepta ca ea să se bucure de această aventură plină de cutezanță, care le schimba cursul vieții și era nefericit văzînd-o că nu reacționează cum ar fi dorit. Lekha nu era conștientă de șiretlicul folosit, nu își dădea seama de foloasele mari pe care le pot trage de pe urma lui.

Șiretlicul nu era al lui. B-10 îi povestise în închisoare cum să procedeze, ce cantitate de grăunțe să utilizeze, cum să potrivească timpul. O greșeală cît de mică și totul s-ar fi dus de rîpă ! La ceasul izbînzii, gîndul lui Kalo se îndrepta cu recunoștință la B-10 și simțea

dorința să-i răsplătească binele pe care i-l făcuse.

Noi sîntem drojdia pămîntului ! Boierii ne urăsc pentru că se tem de noi !... Zîmbea în sinea lui, repetînd aceste cuvinte familiare și liniștitoare. Nu mai făcea parte din drojdia societății, devenise un stîlp al ei ! Un stîlp înălțat de doi *seer* de grăunțe ! Așa, asta era calea răzbunării lui ! Un fierar transformat în brahman, un pușcăriaș, un proxenet pe cale să devină stăpînul unui templu, care își va da binecuvîntarea punînd mîna pe creștetul credincioșilor ! Așadar, roata *karmei* * se întorsese !

Dar fiica lui, Lekha lui, pe care o înjosiseră ? Kalo simțea că îi scade avîntul. Va fi ea de acord cu felul lui de a gîndi și de a vedea lucrurile, va deveni cu adevărat părtașă la această acțiune ? Lekha era drojdia societății într-un sens mai real decît el. Suferințele ei fuseseră incomparabil mai mari decît ale lui. Trebuia și ea să răspundă loviturilor primite. Dar va fi în stare să lovească ? se întreba el întruna.

În ultima vreme o înțelegea prea puțin. Nu își putea da seama dacă ea crezuse povestea pe care o încropise ca să explice salvarea ei. În închisoare, spusese el, a auzit despre blestemații de traficanți de femei, a căror rețea se în-

---

* *Karma* — soartă. În filozofia hinduistă „*karma*“ desemnează o lege universală conform căreia soarta oamenilor ar fi determinată de acțiunile lor din viețile anterioare.

tinde peste toată ţara, despre casele unde ele erau ademenite. Îi fuseseră date amănunte despre unele din aceste case, iar el — după ce ieşise din închisoare — stătuse la pîndă în jurul lor să poată sări în ajutorul cui s-ar fi aflat în primejdie. Fusese nebun, de ce nu o prevenise, ştiind ce vremuri sînt ?

Lekha lăsă capul în jos, fără să zică o vorbă. Dar Kalo desluşea adesea o sclipire ciudată în ochii ei, ca şi cînd s-ar fi temut de el. Nu mai reuşea să-i pătrundă gîndurile, nu putea citi nimic pe chipul ei. Fata se retrăgea şi se închidea în sine.

Kalo oftă cu sufletul plin de obidă, scrutînd întunericul în direcţia fiicei sale, care sta pierdută în tăcere.

9

— CE ALTCEVA este acest miracol dacă nu chiar semnul de milostenie al zeului faţă de noi, păcătoşii ? Templul cel mai apropiat este la o bună bucată de drum de aici. Acum, iată, o să avem unul în pragul casei, spuneau oamenii.

Şi din adînca lor pioşenie începură să curgă banii. Trebuia însă convins şi stăpînul terenului pe care se va înălţa lăcaşul cel sfînt, proprietarul unui magazin de fierărie de pe strada Clive. Făcea parte din casta lui Kalo, dar era aşa de bogat, că nu s-ar fi uitat la

un biet fierar. Ştiind acest lucru, Kalo adoptă o atitudine dură, neîndurătoare faţă de acesta. Şi lupta se dezlănţui aprigă.

Negustorul veni în goană la faţa locului şi începu să-l măsoare cu privirea pe Kalo. Cînd în cele din urmă izbuti să vorbească, glasul îi tremura de multă mînie.

— Ce vrăjitorie se petrece aici ? Ăsta-i pămîntul meu. Încă nu a murit legea la Calcutta !

Kalo îl privi pe negustor drept în ochi fără să spună un cuvînt, pînă ce omul îşi pierdu cumpăna şi izbucni :

— Vorbeşte odată !

Cînd Kalo vorbi, glasul său era de o blîndeţe înşelătoare.

— Din ce castă eşti ? întrebă el.

Luat pe neaşteptate, omul resimţi întrebarea ca pe o lovitură primită drept în stomac, dar îşi recăpătă imediat stăpînirea de sine.

— N-am venit aici să discut arborele meu genealogic ! Am venit cu treabă, pricepi ?

— Este fiu, nepot şi strănepot de oameni de castă inferioară, grăi Kalo ca pentru sine. Nu ştie să se poarte faţă de un brahman, care este şi *pujari* al lui Shiva. Apoi glasul lui Kalo trăzni cu violenţă. În genunchi !

— Cee? Omul nu se dădea bătut, deşi se cam descumpănise. Nu se aşteptase la o discuţie aşa de aspră. De ce să nu discutăm chiar acum treburile care ne interesează ? Glasul îi devenise umil.

— Nici un cuvînt pînă nu te închini !

Și Kalo se întoarse spre un grup de oameni care se sfătuiau cum este mai bine să ridice templul.

— Ascultați, prieteni !...

Alarmat, negustorul lăsă la o parte mîndria și se închină adînc, atingînd picioarele pretinsului brahman.

— Dar, domnule, nu am vrut să vă jignesc. Aruncă, pe furiș, o privire împrejur.

— Atunci îngăduie-mi să-ți spun care sînt planurile mele. Kalo îl pironi cu ochi de oțel. Aici, pe acest loc, se va înălța un templu. Ai auzit despre asta, așa că nu este nevoie să repet. Oamenii au nevoie de un lăcaș de închinăciune. Încearcă tu să stai în cale, dacă îndrăznești, și credincioșii îți vor veni de hac. Vorbești despre legi, dar există o lege mai presus de cele făcute de om. Așa că este în interesul tău să oferi pămîntul de bunăvoie. N-ai încotro !

— Dar banii, banii mei, cine mi-i dă ? gemu negustorul. Prețul pămîntului a crescut de două ori în ultimii doi ani și dacă războiul se prelungește va valora și mai mult, de cinci, de șase ori mai mult. Nu trebuie decît să-l păstrez. Cum poți...

— Nu-ți irosi vorbele de pomană, iar socotelile n-ai decît să ți le faci în dugheana ta ! Aici trebuie construit un templu, un lăcaș pentru zeu ! Poți refuza un adăpost pentru Shiva ? Poți să mă oprești ? De crezi că ești în stare, încearcă ! Asta-i tot ce am avut de spus !

Negustorul era distrus. Se gîndi puțin și încercă un compromis :

— Lasă-mă să-mi aduc obolul. Nu mai țin seama de valoarea lui viitoare, îl dau cu prețul de azi. Este doar o *bigha* * de pămînt...

Rîsul puternic al lui Kalo îi tăie elanul.

— Cu adevărat este vremea păcatului. Nimeni nu vrea să-și facă pomană cu semenul său, chiar dacă bîntuie foametea și oamenii mor cu zecile. Nu-i de mirare că acest om nu vrea să dea nici zeilor ce li se cuvine. Nu ți-e teamă, nu tremuri la gîndul că mînia nimicitoare a lui Shiva se poate abate asupra ta ? Kalo înfășură firul sacru în jurul degetului invocînd zeitatea.

Groaza se răspîndi pe chipul negustorului. Oare *pujari*-ul îl va blestema ? Limba i se împleticea în gură cînd vorbi din nou.

— N-am vrut să vă jignesc, domnule. Gîndiți-vă numai la situația mea. Am de hrănit o familie numeroasă. Dacă aș putea, nu aș dărui pămîntul meu zeului, ca să-i cîștig bunăvoința ? Totuși, am să contribui și eu, am să dau pămîntul la jumătate din prețul lui actual. Voi lua numai jumătate din valoarea lui.

Kalo însă era neînduplecat. Situația creată îi dădea o mare satisfacție, simțea cum puterea îl amețește. Da, într-adevăr, lupta se desfășura foarte bine.

— Ești drojdia societății ! țipă el, folosind cuvintele familiare într-un context nou. Îl țintui cu deget acuzator. Tu duci Bengalul de rîpă, tu și cei de teapa ta ! Cine ar fi putut

* *Bigha* — măsură de suprafață egală aproximativ cu un pogon.

bănui că nu-ți va crește inima de mîndrie să-l ai pe Shiva pe pămîntul tău ? Ai decăzut în asemenea hal, că te tocmești cu zeul ! Se opri, înmărmurit, în fața unei purtări atît de nelegiuite, apoi fața i se înăspri. Nu, nici o paisa ! răcni el.

Negustorul îl privea cu ochi holbați ca de cucuvea și repetă cu glasul sfîrșit : „Nici o *paisa !*" Victorios, Kalo deveni conciliant. Își putea permite să fie mărinimos.

— Vei fi răsplătit, voi avea eu grijă de asta. Vom așeza o lespede de marmură în curtea templului, pe cheltuiala noastră, și vom săpa numele tău pe ea, ca donator. Pentru un preț așa de mic vei trăi veșnic, prietene ! Kalo îl privea în timp ce arătătorul său gros se înălța amenințător. Ai priceput ?

După încheierea învoielii pentru pămîntul templului, se ivi o altă problemă căreia Kalo trebuia să-i facă față : numele său. Pînă atunci lumea îl numea pur și simplu *pujari*. Dar adevăratul *pujari* era un bătrîn cu barba albă pe care Kalo îl folosea, pentru că el însuși nu cunoștea nici ritualul și nici versetele sacre pentru invocări, aceste cunoștințe posedîndu-le numai preoții brahmani. Trebuia să adopte un nume potrivit pentru a pune la punct ultimul detaliu necesar rolului său de brahman. Îl va ajuta Lekha să joace acest rol ?

Acum ea era pe balcon și privea în stradă. Un autocamion trecea încet, împrăștiind mici afișe publicitare, în timp ce un om anunța la megafon :

— Mîine, la Bijoya — cel mai luxos teatru al orașului nostru, încep reprezentațiile cu „Șarpele verde". Bhupal Adhikari și Shipra Devi interpretează roluri grandioase ! Dramă, dansuri și cîntece de sirenă !... O comedie savuroasă împletită cu o tragedie zguduitoare ! De toate !...

Lekha îl ascultă pe tatăl ei. Rămase puțin pe gînduri, apoi deodată rîse încetișor. Kalo tresări, surprins. Ce bucurie să o audă rîzînd ! Era, parcă, o scînteie din ființa ei de odinioară pe care începuse să o uite. Dar oare ce o înveselise ?

— Uite acolo, grăi ea, arătînd cu degetul.

— Unde ?

— Acolo, la Bhupal Adhikari.

Kalo o privea fără să priceapă.

— Adhikari e un nume brahman. Trebuie doar să-l schimbăm pe Bhupal. Se gîndi puțin. Nepal, Kirpal ? Clătină capul. Mangal ? Mangal Adhikari !

Acum înțelese ce voia să spună fata.

— Mangal Adhikari... zise el.

După o clipă repetă numele și îi plăcu. Deci problema era rezolvată. În următoarele trei-patru zile Kalo umblă murmurînd : „Mangal Adhikari... Mangal Adhikari..."

Zilele treceau și templul se înălța, o structură modestă, ridicată chiar lîngă *banian*. Într-una din zile, un bogat agent de bursă, pe nume Motichand, trecea pe acolo cu mașina, în drum spre bursa din Lyons Range.

— Shiva s-a înălțat acolo, pe locul unde se construiește noul templu, îi spuse șoferul.

— Adevărat ?

Şoferul îi dădu şi alte amănunte, aţîţînd interesul lui Motichand. Acesta porunci să oprească maşina şi se îndreptă spre locul sacru. Ritualul de dimineaţă era în curs de desfăşurare. În timp ce bătrînul *pujari* oficia slujba, Kalo şi Lekha şedeau în apropiere, cu picioarele încrucişate, cu capetele lăsate în jos. Motichand îi privi, cîntărindu-i din ochi pe cei doi oameni norocoşi, binecuvîntaţi de Shiva. Şi... ia te uită !... Tînăra femeie era întruchiparea însăşi a măreţei Gauri, soaţa marelui zeu din ceruri !

După ce se termină *puja*, Motichand puse o rupie pe altar, apoi se închină, atingînd pămîntul cu fruntea, aşa cum se cuvenea. Şi, lucru ciudat, pe neaşteptate se întoarse şi se adresă Lekhăi.

— Meseria mea este să cumpăr şi să vînd acţiuni. Azi sînt cam nedumerit din cauza harababurii de pe piaţă. Spune-mi, să cumpăr sau să vînd ?

Kalo îl străpunse cu privirea pe omul acesta slab, cu figură de ţap, cu nas enorm care părea că se sprijină pe mustaţa-i la fel de enormă. Întrebarea putea fi o capcană, de aceea încercă să o prevină din priviri pe fiică-sa. Ea însă nu sesiză şi răspunse absent :

— Cumpără... vinde... cumpără... vinde... Chipul îi era lipsit de expresie, ca de obicei.

Cu ochii mari de uimire, Motichand făcu *pronam*-ul cuvenit, cu palmele lipite în faţa pieptului, şi se îndreptă spre maşină, murmurînd : „Cumpără... vinde... cumpără... vinde..."

Să începem prin a cumpăra ? Oare ? Asta ar însemna să meargă împotriva tendinţei pieţii, iar piaţa fluctua cu repeziciune. Era timpul să vîndă, să lichideze. „Cumpără... vinde... cumpără... vinde...", repeta Motichand cuvintele magice, în timp ce maşina prindea viteză. Brusc se hotărî, căci Motichand era omul deciziilor rapide.

— Mai repede ! porunci el şoferului. Voia să-şi pună la încercare norocul.

Acţiunile oţelului scăzuseră cu şase puncte în două zile, o scădere dezastruoasă pentru cei care speculau *à la hausse*. Şi nu se putea afirma că a fost atins punctul cel mai de jos. Se zvonea că războiul se va termina curînd, iar bursa neagră se temea de pace, pentru că atunci boomul industrial va lua sfîrşit. De aceea cuvîntul de ordine care vuia la bursă era : Vinde ! Curînd va fi foarte greu să mai vîndă.

Cînd ajunse la birou, Motichand îl chemă pe director şi, arătîndu-i o listă, porunci :

— Cumpără !

Directorul se sufocă de uimire.

— Aşteptam porunca dumneavoastră să vînd, încă nu este prea tîrziu. Credeam că o voi primi încă de acum o jumătate de oră. Aproape toate acţiunile au scăzut cu două-trei rupii în timpul acesta. Dar chiar şi acum mai putem lichida fără o pierdere prea mare.

— Cumpără, repetă calm Motichand.

Directorul făcu ochii mari. Lucru sigur, stăpînul său înnebunise, dar nu i se putea împotrivi.

— Cîte ? întrebă el în cele din urmă.

— Pînă la cinci mii. Glasul îi șovăi o clipă, apoi zise cu hotărîre ; chiar și zece mii la cursul de acum.

În minutele următoare un mare număr de acțiuni își schimbară proprietarul. Bursa fu nevoită să-și întrerupă temporar tranzacțiile.

— Cine mai vinde ? strigă agentul lui Motichand cu un ton agresiv, privind chipurile curtierilor din jur.

Noi ofertanți apărură, dar numărul lor se micșora. Ce s-o fi întîmplat ? De ce cumpăra Motichand ? Consiliul își modificase poziția în problema dividendelor și Motichand prinsese de veste ? El avea oameni pretutindeni, nu mergea la noroc niciodată. Iată, chiar acolo pe podium se afla agentul său care, zîmbitor, aștepta alte oferte.

Încet-încet curentul se schimbă. Cei care voiau să vîndă se răzgîndiră. Cei care speculau *à la hausse* își reluară ofensiva. La rîndul lor, cei ce speculau *à la baisse* se grăbiră să-și acopere vînzările masive pentru a nu fi prinși în capcană. În clipa aceea teleimprimatorul anunța producția de oțel a lunii respective, care înregistrase o creștere substanțială. Cumpărătorii se năpustiră învălmășindu-se, atmosfera se înfierbîntă. Acțiunile oțelului înregistrau creșteri.

„Cumpără... vinde... cumpără... vinde..." repeta Motichand formula magică și aștepta. Bursa urma să-și închidă porțile într-o oră. Și atunci, de undeva, în taină, porni ordinul

de a vinde și ajunse la bursă. Sursa rămînea secretă. Motichand juca cu abilitate.

Către sfîrșitul zilei acțiunile oțelului înregistrau din nou cursul de dimineață, dar Motichand le vînduse aproape pe toate la prețul maxim, obținînd un beneficiu care — numai în ziua aceea — reprezenta o sumă cu șase cifre. Dacă cursul ar fi continuat să scadă, ar fi fost aproape ruinat, dar așa ceva nu era cu putință. După cum se vede, tînăra și frumoasa fată de la templu avea darul profeției.

A doua zi, Motichand se duse din nou la templu și începu să discute cu Kalo. La început Kalo îl privi cu neliniște, dar după puțin fața i se lumină de plăcere. Discutară împreună un ceas. Motichand își exprimă hotărîrea să termine templul lui Shiva, care va fi o construcție frumoasă. Nu mai era nevoie să recurgă la colecte mărunte. Shiva, care se milostivise să apară în apropierea casei lui Motichand, se va bucura de un lăcaș de toată măreția.

— Îmi dau seama cît prețuiește un om după chipul lui, zise el cu un zîmbet prietenos și, fără să bage de seamă cum tresărise interlocutorul său, continuă : Înțeleg de ce dintre toți zeul pe voi v-a ales. Sute și mii de oameni din acest mare oraș se vor prosterna în fața ta și îți vor săruta picioarele.

Mai tîrziu, Kalo îi vorbi Chandra Lekhăi, jubilînd.

— S-a întors roata în favoarea noastră, peste așteptări ! Ce lucruri ciudate s-au întîmplat !

Privirea i se înăspri. Ei plătesc, se prosternează la picioarele noastre, în fața unor oameni de castă inferioară, se închină unui zeu fals. Își vor putea ispăși vreodată păcatul comis, își vor putea purifica vreodată sufletele ? Sînt spurcați, sînt pierduți, sînt condamnați pe multe vieți de acum încolo ! Se opri, privirea îi deveni veselă, glasul i se schimbă. Ieri a venit un om și s-a prosternat la picioarele mele plin de umilință. Lekha, nu era altul decît judecătorul care m-a condamnat și care la judecată m-a întrebat : „De ce trebuie să trăiești ? De ce fiica ta trebuie să trăiască ?"

Lekha nu-i împărtășea nici bucuria și nici sentimentele de triumf. Întrebă simplu :

— Unde se vor termina toate acestea ?

— Ce sfîrșit poate fi mai rău decît începutul nostru, Lekha ? Am cîștigat în două privințe, nu-i destul ? Nu vom mai flămînzi niciodată și ne răzbunăm.

— Minciuna îmi apasă greu pieptul, zise ea.

Kalo o privi cu atenție și citi pe chipul ei o tristețe adîncă.

— Ascultă, grăi el cu glas blînd, dar se opri. Gura i se crispă cu asprime. Se întoarse și plecă.

Totuși, Kalo nu îi putea reproșa nimic. Lekha nu i se împotrivea nici cu vorba și nici cu fapta. Părea că trăiește într-o stare de somnolență, se lăsase în voia lui, îl consulta pentru orice chestiune, oricît de mică.

Kalo închiriase o casă, peste drum, cu fața orientată spre templu. Se instalase la etaj, împreună cu Lekha, lăsînd în folosință parterul bătrînului *pujari* și nevestei lui. Angajase și o bucătăreasă, Bamni, o femeie destul de vîrstnică. Hrana lor era simplă, dar bună, și își îngăduiau chiar și o seamă de mici plăceri. Kalo, care agonisise deja o mică avere și ținea la brîu un teanc de bancnote, era foarte cumpătat la cheltuială. Reușise să se debaraseze de multe din obiceiurile sale de *kamar* nu însă și de spiritul de economie, căci nu putea uita truda grea și nici foamea îndurată. El făcea tîrguielile zilnice și, ca să nu plătească un *culi*, căra singur legumele și celelalte cumpărături. Străbătea pe jos kilometri întregi, tocmai la bazarul Jogu Babu, să cumpere cartofi și vinete cu preț mai mic.

Bamni clătina din cap dezaprobator. Se simțea jignită cînd o auzea pe femeia *pujari*-ului rostind cuvinte cu două înțelesuri, dar destul de limpezi pentru cine avea urechi de auzit.

— Furnicii îi cresc aripi și își ia zborul, dar asta o face pasăre sau măcar muscă ?

Nevasta *pujari*-ului era o femeie aspră, cu inima înăcrită. Bărbatul ei însă era un om simplu și Kalo se ocupa cu grijă și abilitate de el, să-l facă să fie mulțumit. Luni de-a rîndul urmărise cu băgare de seamă tehnica ritualului, chiar și atunci cînd se prefăcea că stă cu ochii închiși, și și-o însușise, dar memorarea versetelor sacre îi depășea posibilitățile. De aceea, cînd trebuia lămurit un amănunt oarecare al ritualului, spunea cu simplitate dezarmantă :

— Eu sînt umilul slujitor al lui Shiva, eu sînt doar o unealtă a voinței lui. Nu mă necă-

jiți cu rutina de zi cu zi, lăsați-l pe *pujari* să procedeze cum crede de cuviință.

Pujari-ul, recunoscător pentru încrederea ce i se acorda, îi spunea femeii sale :

— Mangal Adhikari sălășluiește în sferele înalte. De ce să-l coborîm la treburile noastre pămîntești ? Să-l lăsăm în pace dacă nu avem nevoie neapărat de sfatul lui. Cînd bănuitoarea lui nevastă își bătea joc de Adhikari, *pujari*-ul îi răspundea : Așa este, dar ce aștepți de la un om simplu de la țară ? A fost doar un preot mărunt într-un templu sătesc, pe care foametea l-a împins în Calcutta noastră. Cum ar putea să aibă chiar și a suta parte din cunoștințele și înțelepciunea noastră ? Dar în adîncul inimii, el este curat. A slujit cu toată credința, iar zeul — mișcat de cucernicia lui — s-a milostivit și i-a arătat calea de a dobîndi un nou templu. De bună seamă că și-a cîștigat multe merite în viețile lui anterioare, dacă Shiva i-a acordat această favoare ! Glasul preotului cobora cu un ton cînd adăuga : Și-apoi, mă plătește bine și se poartă cu mine ca un frate. Ce îi pot cere mai mult ?

Zeflemeaua femeii își alese atunci altă țintă.

— Ia te uită la muierea aia, vezi ce grămadă de cărți are ? Cîte una de fiecare zi a anului ! Are în cap mai multă deșteptăciune decît tine. Într-o bună zi are să-ți ia locul la templu !

Bătrînul *pujari* rîdea, mîngîindu-și barba.

— Fata asta este plină de tristețe, fu răspunsul lui.

Femeia se aprinse.

— Nu ți-ar fi rușine ! Mîna-i osoasă se ridică amenințătoare către fața bărbatului. Ai și pus ochii pe ea ?

— Numai prostii îți ies din gură ! grăi bătrînul supărat. Ea este...

— Ce ? Ți s-au umplut de măduvă proaspătă oasele astea uscate și găunoase ? Crezi că nu bag de seamă cum o privești pe muiere ? Numai că eu n-am murit încă ! Cu mîinile astea două îi sucesc gîtul !

— Shiva ! Shiva ! strigă nenorocitul. Ce ai cu fata ?

— Ahaa ! Sări s-o aperi ? Ți-ai pierdut orice urmă de rușine ? Cu o inimă așa de murdară îndrăznești să te mai numești preot ! Firul sacru s-a înnegrit de sudoarea pielii tale ! Aerul din templu se spurcă de răsuflarea ta !

Repede, bătrînul atinse cu mîna lobul urechii, gest care absolvă pe brahman de impuritate, căci urechile sînt organe sacre ale trupului omenesc. Cînd nu mai era în stare să îndure cicălelile femeii, pleca împleticindu-se.

Tristețea Lekhăi, observată și de *pujari*, îl îngrijora mult pe Kalo, care căuta întruna mijloace să o distreze. Dar ce folos ? Gheare reci îi cuprinseseră inima, un perete de gheață se înălțase în calea dragostei de viață. Cum putea să o ajute ? Un zgomot cît de mic o făcea să tresară, umplîndu-i ochii de lacrimi. Poate că fetele de vîrsta ei ar fi în stare să-i risipească gîndurile negre care o țineau înlănțuită ? Kalo se simțea mai neajutorat și mai însingurat ca niciodată. Depășise barierele de

castă, dar se lovea acum de altele; trebuia să frecventeze numai pe cei de castă superioară, pentru care nu simțea nici un fel de atracție. Mai bine să-i evite, să se eschiveze de la orice contacte sociale, deoarece s-ar putea ca spiritul *kamar*-ului să străpungă masca brahmanului.

Poate că școala ar fi o soluție pentru Lekha. Își amintea de scrisorile ei pline de ardoare în care întreba despre școlile din orașul cel mare. Îi prezentase un tablou fals, știind că astfel o face fericită. Ca și cînd ar fi putut să meargă — în vremurile acelea nenorocite — la o școală de condiție bună unde fetele poartă uniformă specială! Astăzi situația se schimbase: Lekha ar fi fost primită cu bucurie în orice școală. Da, va aranja să meargă la școală! Își simți inima mai ușoară în urma hotărîrii luate.

— Să merg la școală, *Baba*? O rază de bucurie îi lumină fața pentru o clipă, dar pieri așa de repede, încît lui Kalo i se păru că a fost doar o iluzie. În săptămînile acestea din urmă am îmbătrînit cu douăzeci de ani. E prea tîrziu să mai merg la școală. Clătină capul. Sînt prea bătrînă pentru școală, *Baba*.

Kalo rămase uimit cînd o auzi spunînd: „Am îmbătrînit cu douăzeci de ani!“ Nu acestea erau cuvintele folosite de B-10? Ce ciudat ca Lekha și B-10 să împărtășească aceleași simțăminte și să le exprime cu aceleași cuvinte!

Într-una din zile, veni acasă cu o cutie mare de carton, pe care o puse, cu mîndrie, în fața fiicei sale.

— Ți-am adus ceva, ghicește!

Ea aruncă o privire scurtă, lipsită de curiozitate, apoi înălță ochii la tatăl ei. Nu avea nevoie de nimic, nici dorințe nu avea.

— Un aparat de radio! exclamă el încîntat. Sucești un buton — e ușor de învățat — și muzica se revarsă din aparat. Nu este nevoie să învîrtești ca la patefon. Avocatul din Jharna, Satish Ghose, avea unul ca acesta. De cîte ori treceam prin fața casei lui și auzeam muzica, îmi doream un aparat de radio. Mai degrabă luna de pe cer puteam să mi-o doresc!

Oare lumea, moartă pentru ea, va putea reînvia și grăi prin cele o sută de guri ale aparatului? Instală o antenă de cameră, așa cum îl învățase negustorul de la care cumpărase radioul și explică Lekhăi, cu grijă, cum să folosească butoanele și scala.

— Miști acul pînă ce ajunge într-un loc unde se aude muzică. Nu-ți place? Sucești butonul din nou, vezi acul lunecînd și îl oprești în alt loc să asculți ce dorești: cîntece, muzică, o emisiune despre treburi gospodărești, o conferință despre îngrijirea copiilor mici...

Emisiune pe teme de gospodărie! Copii! Kalo se opri. Un gînd nou îi încolți în minte. Era timpul ca Lekha să se mărite, dar ea nu putea lua decît un băiat brahman. Lekha trebuia să accepte această situație. Altminteri, dacă nu voia să se schimbe, dacă nu accepta

unele compromisuri sociale, cum ar fi putut să salveze aparențele în viața conjugală ?

Zgomotul provocat de paraziții atmosferici îi întrerupse gîndurile. Opri radioul. Lekha era întinsă pe divan, cu fața în sus, insensibilă la muzică sau la zgomote. Kalo își întoarse capul. Era descumpănit și nefericit. Fațada de glorie, templul, totul părea acum ceva șubred, ca un decor de carton. Simțea cum tristețea crește în el. De-ar putea găsi o cale să-și cîștige traiul în mod cinstit ! Făcu un gest brusc cu mîna sa mare, scuturîndu-se de slăbiciunea care îl cuprindea. Nu era doar o chestiune de viață, era o chestiune și de răzbunare. „Trebuie să le răspundem la lovituri !" Cu ce ar fi putut să se răzbune mai bine, decît cu templul ? Să-i facă să se închine unui zeu fals ! Să ceară binecuvîntarea unui *kamar* ! Iar femeile lor îngîmfate și fățarnice, cu brațele și picioarele pline de bijuterii, să se închine unei fete aproape decăzute ! Își stăpîni hohotul de rîs amar care îl încerca, de teamă ca Lekha să nu-l creadă nebun. Se întoarse din nou către radio.

— Deci, fetița mea, acum știi cum să umbli cu el.

— Da, *Baba,* Lekha dădu ușor din cap, dar Kalo știa că inima îi era pustie.

— Ei bine, într-una din zile... Kalo se strădui ca glasul să-i sune vesel. Într-una din zile vom avea o trăsurică și un cal ! O să te plimbi cu trăsurica, iar lumea o să te privească și o să se minuneze, întrebîndu-se : Cine-i fata asta ?

Fața ei se lumină pentru o clipă.

— Mii de femei se plimbă prin oraș cu trăsura. Și cine se uită la ele ?

— Tu ești mai presus de oricare din ele ! Tu ești unică într-un milion ! zise el, fericit că îi răspunsese. Nu știai asta ?

Fata îl privi liniștit și îi răspunse din nou :

— Așa crezi tu.

Rolul de brahman se dovedi a nu fi atît de ușor pe cît i se păruse la început. Ce să facă în timpul nesfîrșitelor ore de trîndăvie silită ? O adevărată problemă pentru cineva care de cînd exista trudise din greu. Stînd așa, pe divan, cu picioarele încrucișate sub el, mîinile sale tînjeau de dorul uneltelor lui dragi. Privea pe fereastră la șantierul de peste drum, unde cîteva zeci de muncitori se străduiau să dea templului formă și simetrie din cărămizi, mortar și metal. Printre ei erau și doi fierari tineri, necopți încă în meserie, pe care îi urmărea cum lucrează, cu un junghi de invidie în inimă. O dată, cînd aceștia risipiseră o bună bucată dintr-o bară de fier, el le arătă o cale economicoasă de a tăia și potrivi barele la ferestre. Privirile pline de uimire ale fierarilor îl determinară să devină mai prudent. „Fii atent !" își zise el.

Cînd dorul de a munci cu brațele deveni imperios, se duse la periferia orașului de unde se înapoie purtînd în brațe un pachet fără formă deslușită, în care se aflau niște foale și alte

unelte. Se urcă în podul casei și instală acolo o fierărie, străduindu-se ca nimeni să nu afle. Ținea ușile încuiate. Din aluziile vagi pe care le făcuse, lăsase impresia că practică yoga în solitudinea acelei încăperi. Lumea șoptea că tinde către Iluminare.

Trecură două săptămîni și, într-o după-amiază, Bamni se năpusti la stăpîna ei, alarmată. Podul luase foc! Lekha urcă scările în fugă. Bătu și în cele din urmă împinse ușa, care se deschise, nefiind încuiată. Aruncă o privire și izbucni în rîs. Se întoarse îndată și trînti ușa în fața ochilor iscoditori ai bucătăresei. Ghemuit, pe vine, Kalo trebăluia cu foalele, peticind o găleată pe care, chipurile, o trimisese la reparat. Sudoarea îi sclipea pe față și pe ceafă. O privi pe fiică-sa, clipind din ochi. Lekha duse mîna la gură, să-și stăpînească rîsul.

— Ce fel de yoga este asta ? Și noi care ne uitam cu respirația tăiată la ușa încuiată în spatele căreia căutai Iluminarea !

Dar Kalo, cu ochii plini de adorație, îi răspunse simplu :

— Ședințele mele de yoga și-au atins ținta. Am făcut-o pe Chandra Lekha mea să rîdă ca odinioară. Asta este Iluminarea mea !

Dar fierăria trebui să fie abandonată, căci povestea cu fumul făcuse înconjurul mahalalei. În noaptea aceea chiar, Kalo azvîrli uneltele în puțul templului. Oftă, auzind plescăitul apei. Cu brațele încrucișate, timpul va trece iar greu !

10

MATERIALELE RAȚIONALIZATE, greu de procurat din cauza războiului, cimentul, oțelul, balamalele de aramă și multe altele, soseau fără întrerupere, cumpărate la bursa neagră. În nici patru luni scheletul era aproape ridicat ; un templu de înălțime mijlocie, în stilul practicat de milenii, cu degetul dolofan al unei spirale înfigîndu-se în văzduh și terminîndu-se cu furca-trident, semnul lui Shiva. Tridentul din alamă lucitoare părea că prinde în el tot focul razelor de soare. Templul alb se detașa pe fundalul masiv al *banian*-ului, dînd impresia unei uriașe fîntîni arteziene încremenite.

În ziua hărăzită, aleasă cu ajutorul calendarului religios, templul a fost inaugurat cu tot tărăboiul și ritualul tradițional. Motichand, cu meticulozitatea lui obișnuită, organizase ceremonialul cu atîta amănunțime și migală, încît evenimentul dăinuie și azi în memoria orașului. Fuseseră invitați o sută de oaspeți de seamă. Erau acolo filozofi și politicieni, industriași și negustori, ba chiar și funcționari de stat din pătura superioară. Împrejurimile templului erau pline de mașini. Norodul care venise neinvitat depășea de zece ori numărul invitaților. Din centrul orașului, din cele patru colțuri ale lui și chiar de mai departe soseau autobuze pline de credincioși. Părea că are loc un bîlci.

Kalo știa că i-a sosit ziua. Arăta măreț : fruntea-i lată, de înțelept, care se pierdea în cupola lucitoare a creștetului, era împodobită cu un trident din vopsea purpurie, groasă. Jiletca de mătase și *dhoti*-ul dintr-o țesătură fină, care se unduia ușor, erau de o nuanță ivorie plăcută. Părea că o flacără interioară îi luminează chipul. Așa cum sta în pragul porții străjuite de coloane albe, întîmpinînd pe preacinstiții oaspeți cu palmele împreunate în fața pieptului, cu un zîmbet prietenesc pe față, era însăși întruchiparea demnității și a siguranței de sine. Privindu-l, oaspeții înțelegeau de ce zeul l-a favorizat pe acest brahman necunoscut și, după toate aparențele, sărac, cînd ar fi putut să acorde această cinste unui înțelept sau unui savant de renume. Acest om puternic, cu trăsături colțuroase, era înzestrat — fără îndoială — cu o puternică personalitate : avea forță, avea ținută, părea să fie în stare să susțină el singur templul și tot ce simboliza acesta. Palmele lui mari, împreunate acum în acel gest umil, puteau să se transforme în pumni și să devină agresivi, puteau apăra. El era omul care putea ajuta să se pună stavilă valului de scepticism și lipsei de credință, care se întindea ca o pecingine pretutindeni în țară. Alegerea făcută de zeu era bună.

Conștient de strania sa măreție, Kalo era fericit. Erau de față aleșii marelui oraș, oameni cu avere, putere și prestigiu, nerăbdători să-i întindă mîna prietenește. Cînd îi privise de departe, i se păruseră monștri. De aproape păreau ființe omenești pe care i-ar fi putut simpatiza. Putea să-și pună mîna pe umărul oricăruia dintre ei, cu un gest prietenesc, așa cum ar fi făcut cu unul de seama lui, și să-i spună : Ce mai faci ?

Exaltarea făcea să-i crească inima. Era transportat, transformat. Dar clipa măreață abia urma să sosească, la un ceas după apusul soarelui.

Cădelnița cu cinci flăcărui era legănată în fața zeului, în chip de rugăciune, iar versetele sacre tradiționale erau psalmodiate de cinci brahmani cu mare faimă, a căror înțelepciune era pe măsura sfințeniei lor. Oaspeții ședeau pe covoarele groase întinse pe jos, cu picioarele încrucișate, pe cînd ceilalți stăteau în picioare sau se așezaseră pe iarba tunsă cu grijă. Strălucire și bunătate erau întrunite laolaltă în această adunare.

Motichand se ridică în picioare și începu să rostească o cuvîntare. Schiță istoria templului și se referi cu destulă discreție la rolul său, punîndu-l însă în plină lumină pe cel jucat de Mangal Adhikari. Iar Kalo se întreba : „Vorbește într-adevăr despre mine ?"

Apoi, Motichand îl rugă să spună și el cîteva cuvinte.

— Dar mai întîi, se grăbi să adauge el cu un aer dramatic, în timp ce glasu-i pițigăiat căpătase o intensitate deosebit de acută, permiteți-mi să vă ofer, domnule, tributul admirației și dragostei noastre, al tuturor celor de față astăzi. Ținea în mînă ghirlanda tradițională, un colan gros de iasomie. Și, în timp ce punea ghirlanda pe după gîtul lui Mangal,

o mie de brațe se înălțară, aclamîndu-l. Un val de emoție cuprinse norodul.

Kalo se sculă în picioare, cu palmele împreunate la piept a smerenie. Sîngele rece îl părăsi cîteva clipe, gura îi era uscată. Își trecu de două ori limba peste buze. La început cuvintele se făcură auzite cu șovăială.

— Eu sînt un umil servitor al lui Shiva, eu sînt unealta voinței lui, atît și nimic mai mult. Persoana plină de virtuți al cărui portret marele nostru om de afaceri, Shri Motichand, vi l-a prezentat în cuvinte alese, izvorîte din generozitatea lui nobilă, nu este al meu, Mangal Adhikari, ci este o creație făurită de căldura inimii lui, de sentimentele lui sincere. De aceea mă simt obligat să fac totul ca aceste virtuți care mi-au fost atribuite să devină realitate. Ascultați, frați și prieteni, sînt ferm hotărît să fiu demn de portretul care mi s-a făcut aici.

Cuvîntarea fu primită cu aplauze furtunoase. Kalo izbîndise din nou. „Ce oameni de treabă, își zise el, mișcat pînă la lacrimi de reacția celor care îl ascultaseră. Cîtă bunătate, cîtă înțelegere !"

Acest meșteșugar de provincie, simplu și cumsecade, era amețit de succesul și ascensiunea sa. Realizase mai mult decît visase vreodată. Dar, acum, armele sale de luptă erau fără tăiș, brațele îi erau lipsite de energie. Un glas lăuntric se înălța din adîncul ființei sale cu noi tării : „Ți-ai atins țelul, nu-ți ajunge ? Este mai bine să-ți clătești gura de amărăciune, să-ți cureți sîngele de ură, pentu ca tu

— brahman creat de tine însuți — să-ți ocupi locul ce ți se oferă în noua ordine a vieții !"

Motichand se ridică din nou în picioare și începu să cuvînteze. Tonul său era precis, pragmatic, de parcă s-ar fi adresat unui consiliu de administrație. Apela la cei de față să contribuie cu fonduri. Trebuia achitată ipoteca. Era nevoie de bani pentru cumpărarea unei noi bucăți de pămînt, care să servească la extinderea construcțiilor și la întreținere. Templul va fi o atracție a orașului. Toți cei de față, îndeosebi negustorimea, să ia aminte la aceste fapte și să-și deschidă inimile și pungile. Prestigiul și renumele lor de oameni cucernici erau în joc. Chiar aici, pe covor în fața lui, el vedea mai mulți milionari. Iată de ce apela la ei să ia inițiativa și să contribuie cu mărinimie.

Angajamentele luate pe loc reprezentau sume frumoase. Bogăția se revărsa asupra templului, o bogăție ce își avea izvorul în bursa neagră, în profiturile neimpozate, în cîștigurile realizate de pe urma speculei cu orez după izbucnirea foametei.

Kalo rămase cu capul plecat, apăsat parcă de greutatea darurilor. Îi era dor de Chandra Lekha, care ședea la o parte, în stînga, cu femeile. Îi era dor să-i ia capul, să-l rezeme de pieptul lui și să-i spună : „N-am fost amărîți destul ? Ai văzut cît respect îmi arată ? Ai auzit ce au spus ? Ca și cînd aș fi eu de-al lor, iar ei de-ai mei. Cinstea și considerația care mi se acordă sînt, la urma urmei, și pentru tine. Da, fata mea, ne așteaptă zile plă-

cute". Dar nu se putea apropia de ea. Nu se cădea nici măcar să-și îndrepte privirile către ea, către femeile din jurul ei.

Dangătul clopotelor anunța lumii întregi că în templul lui Shiva este sărbătoare, iar lui Kalo i se părea că înșelătoria lui s-a transformat în realitate, că în sanctuar se află un zeu adevărat și nu unul plăsmuit de el. Își zise că ideea înșelăciunii a fost doar în imaginația lui și, deci, era mai bine să o uite. Sub înfățișarea lui Mangal Adhikari, Kalo își realizase reincarnarea !

Cînd oaspeții începură să plece, Motichand se apropie de platforma pe care se afla Mangal. Era însoțit de un prieten.

— Nu l-ai cunoscut, încă, pe Jogesh al nostru. Jogesh Mitra, un mare om de afaceri, în comerțul cu iută.

Kalo nu răspunse. Tăcea și îl privea fix pe omul din fața lui. Apoi întrebă :

— Pe cine ? Glasul îi suna înăbușit.

— Pe Jogesh Mitra. Vrea să vă înmîneze personal un cec. Dorește să se construiască un pavilion din banii lui.

Kalo respira cu greutate. Jogesh Mitra vorbi :

— Mă gîndesc la o construcție solidă, albă, de forma unui lotus cu nouă petale, cea mai pură dintre toate florile. Bineînțeles, podeaua va fi din marmură.

— Bună idee, aprobă Motichand.

Un mare om de afaceri în comerțul cu iută ! Amețit de aceste cuvinte, Kalo nu își putea

dezlipi ochii de pe chipul omului din fața lui, în timp ce panica punea stăpînire pe el.

— Dacă suma inițială nu va ajunge, voi mai da, pe măsură ce construcția se va înălța. Jogesh scoase din buzunar carnetul cu cecuri. Cunosc un arhitect care... Se întrerupse. Mangal Adhikari părea năucit.

Motichand îi atinse umărul.

— Căldura mare și oboseala de peste zi sînt de vină. Bea un pahar cu apă.

Cu sîngele zvîcnindu-i în cap, Kalo se întoarse și, cu pași șovăielnici, traversă pajiștea.

— Întinde-te puțin ! strigă după el Motichand. Aranjez eu totul !

Motichand și Jogesh se priviră nedumeriți.

— Părea că s-a înspăimîntat de mine, zise Jogesh descumpănit. Ce s-o fi întîmplat ?

— Nu l-ai întîlnit niciodată pînă acum ?

— Niciodată !

— Ciudat !

— Nu-i așa ? Jogesh căzu pe gînduri. Mangal Adhikari, murmură el, răscolindu-și memoria.

Chandra Lekha se apropie de ei. Cînd se opri din politețe, Motichand zise :

— Tatăl dumitale este obosit peste măsură I-am spus să se odihnească puțin. Dă-i niște lapte cald. Privea, ca vrăjit, fața fetei, minunată prin gingășia ei schimbătoare, mai întîi palidă, apoi roșie de emoție. N-ai de ce să fii îngrijorată... Tuși să-și ascundă emoția ce răzbătea din glas. Sînt eu aici, adăugă el.

— Sînteți foarte amabil, răspunse fata fără să-l privească, nerăbdătoare să plece.

— Ce păcat că nu am putut să-i dau personal tatălui dumitale cecul, îi spuse Jogesh. Vrei să i-l dai dumneata ?

Lekha luă cecul și ridică ochii către donator. Un chip care nu avea nimic deosebit : un nas lătăreț, zîmbetul de superioritate al bogătașului, o figură cît se poate de comună.

— Bunătatea dumneavoastră este binecuvîntarea noastră, răspunse ea cu un ton de politețe formală. Apoi se întoarse și plecă.

Motichand o urmări cu privirile, umplîndu-și ochii cu linia șoldurilor fetei, cu ritmul legănat al mersului ei.

Kalo ședea chircit pe covor, cu capul aplecat, cu trupul moale, lipsit de vlagă. Era la mare ananghie : edificiul creat de el cu atîta trudă se năruia ca un castel de cărți de joc ! Era sortit ca tocmai în ziua aceasta măreață, cînd inima lui era îmbătată de glorie, să fie dată în vileag înșelăciunea pe care o pusese la cale, să se trezească în fața realității pe care încercase să o ocolească ! Iar asta se datora omului cu care tocmai vorbise, același care era să o distrugă pe Chandra Lekha, transformînd-o într-un cadavru viu, un om pe care pioșenia fățarnică și averea îl puneau la adăpost de neplăceri. Kalo nu îi reținuse trăsăturile fetei, pentru că abia avusese timp să arunce o privire în fugă, dar cuvintele rostite de femeia de la bordel îi erau încă vii în urechi. Acum era silit să-l înfrunte, însă deocamdată tot ceea ce putea face era să-i primească ofranda cu palmele împreunate în chip de mulțumire. Era prins în propria-i capcană !

Puteau să-l zdrobească într-o clipită, căci templul nu îi aparținea pe de-a întregul. Este adevărat, putea folosi venitul obținut de pe urma lui, dar lăcașul era pus sub controlul strict al unui consiliu format din cinci persoane alese dintre cei care contribuiseră cu bani la construirea lui. Îngîmfarea îl făcuse să se bucure de prietenia pe care aceștia i-o arătaseră, simțise chiar o undă de plăcere pentru că nu mai era lipsit de prieteni. Închisese ochii în fața minciunii pe care o zămislise : zeul din sanctuar și el însuși, preotul. Acum era din nou membru al castei inferioare. Măștile omenești fuseseră smulse de pe chipurile monștrilor. Lekha trebuia apărată... Căci el era în puterea dușmanului și trebuia să fie foarte prudent. Se mai puteau ivi și alți oameni cărora le arătase calea către acea casă. Dar, oare, l-ar mai putea ei recunoaște cu certitudine, așa cum îl recunoscuse el pe Jogesh Mitra ? Era puțin probabil. Acum, el era alt om, arăta altfel decît în zilele de mizerie, cînd purta boneta lui Gandhi. Nu vor face niciodată legătura între brahmanul de acum și proxenetul de castă inferioară de atunci. În orice caz, bunul simț îi spunea că nu are decît o singură ieșire : cînd ai încălecat un tigru, nu trebuie să aluneci de pe spinarea lui, altminteri fiara se oprește și te sfîșie ! Trebuie să călărești, să călărești întruna !...

Omul va reveni și Lekha îl va vedea ! Kalo se cutremură la acest gînd.

— *Baba!* Glasul îi tremura de frică. Nu te simți bine? Se așeză lîngă el și îi puse mîna pe frunte, să-i cerceteze temperatura.

Pe fața lui, pe care sudoarea se prelingea din belșug, se citea suferința.

— Sînt cam amețit, îmbătrînesc. Hai acasă!

— Ce zi grea ai avut! Glasul îi era plin de dragoste. Dar ce impresie grozavă ai făcut, *Baba!* Femeile aveau ochii plini de lacrimi. „Asemenea sinceritate în epoca noastră plină de păcate!“ spuneau bătrînele, ștergîndu-și ochii.

Kalo ridică ochii repede. Nu cumva era sarcastică? Dar fața ei blîndă exprima fericire și încredere în părintele ei.

— Iată și banii.

Kalo înșfăcă hîrtia de culoare trandafirie, hotărît să o rupă în bucățele, dar rațiunea îl opri.

— Cine ți-a dat cecul? Fața îi împietrise de spaimă.

— Donatorul însuși.

Uluit, Kalo o privea fix. Lekha îl văzuse pe omul acela și nu îl recunoscuse? Poate că în noaptea aceea nu a reușit să-i vadă fața. Dar vorbele? Vorbele acelea nu ar fi putut să le uite, și le-ar fi amintit. Și atunci? Nu mai putea îndura încordarea. Aruncă o privire pe cec, apoi ridică ochii către fiica sa.

— Un mare om de afaceri în negoțul cu iută, grăi el încet, în barbă.

— Da? Cîteva mii de rupii nu înseamnă nimic pentru el.

Ce ușurare! Închise ochii și lăsă capul în piept. Apoi se ridică în picioare și o luă de braț.

— Să mergem acasă. Ajunge cu bîlciul ăsta. Mîine pornim la drum din nou.

— La drum, *Baba?* strigă ea cu surprindere. Încotro?

— Către *karma,* către destinul nostru.

Ochii fetei îi cercetau fața. Mai bine să nu-l necăjească. Nu arăta prea bine.

Se înapoiară acasă în tăcere. Kalo cîntărea posibilitățile. O recunoscuse oare omul acela? Era foarte puțin probabil. Lekha arăta cu totul altfel în zilele acelea de groază. Chiar dacă ar fi găsit o asemănare ar fi pus-o pe seama coincidenței.

Se părea că acum lupta lui s-a simplificat. Pînă în prezent lovea în ceva fără substanță, ca aerul. Acum avea un țel vizibil. Armele lui vor lovi drept la țintă, își recăpătaseră tăișul! Iar brațele care le mînuiau erau puternice și dornice de răzbunare!

Ciudat totuși că nu își amintea deloc chipul lui. Fusese prea preocupat în noaptea aceea ca să se uite cu atenție la client. Un mare om de afaceri în negoțul de iută, acesta era singurul punct de sprijin pe care îl avea, care însă nu era suficeint. Trebuie că mai sînt mulți mari negustori în branșa aceasta. Zeci de fabrici de iută se aliniau pe malurile Gangelui. Poate că nu acesta era omul, poate că se înșela.

Își încetini pasul. Silueta vagă, de care își amintea ca prin ceață, era mai masivă și nu prea înaltă. Tenul îi era parcă mult mai închis.

Cum ar putea afla adevărul ?

11

„MINCIUNA ÎMI apasă tare pieptul", spusese cîndva Lekha, iar trecerea timpului nu îi alterase acest sentiment. Ea nu era în stare, cu nici un chip, să împărtășească pornirile aprige ale tatălui ei, care considera că acționînd astfel se răzbună și o răzbună și pe ea. Kalo susținea că episodul trăit face parte din bătălia lui, iar Lekha se străduia să pătrundă înțelesul afirmației. Se duse cu gîndul înapoi, la clipa cînd părintele ei părăsise căminul lor din Jharna cu o legăturică pe umăr, tîrșîindu-și picioarele, și dispăruse la colțul străzii. Mersese mulți kilometri pe jos, el, omul singuratic, care își iubea familia, apoi călătorise o noapte întreagă pe scara vagonului. Începuse prima fază a bătăliei lui, bătălia pentru a ajunge în orașul cel mare și pentru siguranță. Flămînzise pentru că un polițai îi împrăștiase găluștele de orez în praf, furase cîteva fructe de la un bogătaș. Un judecător, care habar nu avea ce înseamnă să rabzi de foame, îl aruncase în închisoare ca pe un simplu borfaș.

Lekha își aminti spaima care o cuprinsese cînd îi spusese prima oară că a stat trei luni la pușcărie. Plînsese atunci în hohote. Oare dinadins alesese clipa mărturisirii, ca să o facă să uite năpasta ce se abătuse asupra ei ? Părintele ei stigmatizat, părintele ei laolaltă cu gloata hoților și borfașilor pe care îi urîse și de care se temuse !

Noțiunea de hoț era limpede în mintea ei. Hoțul pătrunde în casa ta noaptea, pe furiș, cînd întunericul este adînc. Îi simți prezența, te trezești și te ridici în pat. Vezi o siluetă nedeslușită, ca o umbră, și îți îngheață sîngele în vine. Nici un sunet nu ți se desprinde din gîtlej, și-i mai bine așa ! Cînd în cameră se află un hoț, trebuie să te prefaci că dormi, pînă cînd adună tot ce dorește și pleacă. Noroc că polițaiul, care păzește în stradă, îl prinde pe răufăcător asupra faptului și îl aruncă în pușcărie, unde este pus să sfarme stînci, să învețe dulgheria, să împletească rogojini de pus pe jos, ca să-și cîștige traiul în mod cinstit, cu sudoarea frunții !

Acestea erau ideile Lekhăi despre hoți în tagma cărora trebuia, acum, să-l pună și pe părintele ei, omul care trudise din greu pentru fiecare bănuț cîștigat. Trebuia să-și imagineze cum fusese tîrît la închisoare ca un criminal de rînd, cum dormise și mîncase în celulă laolaltă cu toți deținuții, ascultîndu-le discuțiile. Furase și de aceea nu era cu nimic mai bun decît tovarășii lui din închisoare. Cu toții erau dușmani ai oamenilor de treabă și trebuia să li se dea o lecție. Dar ea nu furase ?

Într-una din zile se dusese cu bătrîna ei mătuşă la marginea oraşului, dincolo de linia ferată, să scormonească maidanul în căutare de rădăcini bune de mîncat şi să pescuiască în iazul acela, unde nuferii creşteau din abundenţă. În timp ce bătrîna mătuşă stătea pe malul lacului — racii erau din ce în ce mai rari şi mai greu de prins — Lekha pornise să hoinărească prin împrejurimi şi trecuse pe lîngă colibele „intuşabililor", a celor fără castă. Se părea că aceşti *chamar* * părăsiseră locul, iar colibele lor jalnice, proptite una de alta, arătau triste şi abandonate. Dăduse să plece în grabă, dar se oprise brusc şi îşi ţinuse răsuflarea. Vrejul unui dovleac, cu cîrcei viguroşi şi mlădioşi, se întindea pe acoperişul unei colibe. Privea ca fermecată vrejul cu bobocii galben-aurii. Un dovleac zăcea ascuns acolo, în desişul frunzelor.

Aruncase o privire împrejur : nu era nimeni ! Inima îi bătea nebuneşte. Atrasă de o forţă căreia nu-i putea rezista, se îndreptase către dovleac, încetişor, pas cu pas. Picioarele goale îi alunecară şi fu cît pe-aci să cadă într-un şanţ plin cu apă şi noroi. Nu apucase bine să se caţere pe acoperişul colibei, cînd un glas blînd se făcuse auzit : „Stai puţin" ! Rămăsese ghemuită, tremurînd toată, pe acoperişul de paie. O bătrînă slabă, adusă de spate, pe care nu o zărise pînă atunci, se ivise şi se apropia şchiopătînd, sprijinindu-se de un băţ. Ochii ei, afundaţi în orbite, adăpostiţi sub sprîncene groase, albe, o priviră lung, cu atenţie, pe intrusă.

* *Chamar*, intuşabil — membrii unor comunităţi în afara castelor, care erau, în timpul Indiei coloniale, pe treapta cea mai de jos a societăţii hinduse, fiind lipsiţi de cele mai elementare drepturi sociale şi chiar şi religioase. După independenţă, în 1947, toate castele au fost abolite prin lege.

— Foamea este de vină, grăise Lekha aproape în şoaptă, parcă implorînd mila.

Bătrîna clătină din cap.

— Da, foamea e de vină. O privise cercetător. Cine eşti tu, fata mea ?

Lekha coborîse de pe acoperiş. „Oare s-o iau la fugă ?" gîndise ea.

— Toţi ai mei au plecat, toţi, şi rude şi prieteni. Bătrîna se bătu cu palma pe frunte. Feciorii, nevestele lor, nepoţii. Eu stau în coliba asta veche. În amurg aprind lampa. Fiii m-au rugat : „Hai cu noi mamă, n-avem ce mînca în Jharna !" Iar eu le-am spus : „La ce bun să căraţi ciolanele astea cu voi ? Cîtă viaţă mai poartă în ele ? Lăsaţi-mă să mor în pace !"

— Pot să plec ? întrebase Lekha rugător.

— Ascultă, fetiţa mea, dovleacu-i numai pe jumătate crescut. Lasă-l să mai rămînă pe vrejul lui încă vreo zece zile înainte de a-l culege. Ascultă-mă, dovleacul va fi de două ori mai mare decît acum. Ochii îi sclipiră. Să-ţi mai arăt ceva. Se duse într-o parte, şchiopătînd. Uite acolo, vezi ?

Lekha zărise încă un dovleac, nu mai mare decît o pătlăgică vînătă, ascuns sub frunzele verzi.

— Ai grijă ! o prevenise femeia. Să nu arăți cu degetul !

Lekha știa că plantele, fructele, bobocii de floare în creștere, se veștejeau și mureau dacă erau arătate cu degetul.

— Va trece o lună pînă ce ăstalaltul va crește cum trebuie. Atunci îl vom culege. Glasul îi scăzuse. Am niște fasole să-ți dau. Sînt trei tulpini de fasole în curtea din spate.

— Nu ! strigase Lekha.

— De ce mă întristezi, fetițo ? Ești supărată pe mine ?

— Supărată pe tine, măicuță ?

Gingiile lipsite de dinți se arătară într-un zîmbet blînd.

— Vino ! și-i vîrî cîteva boabe de fasole în sîn. Fata mea, nu mai am multe zile de trăit. Nu vreau să fiu povară fiilor mei. Au destule necazuri și fără mama lor.

Plecase șchiopătînd, sprijinindu-se de bățul ei. Lekha voise să o ajute, dar bătrîna se trăsese înapoi.

— Fata mea, sînt un *chamar*, un „intușabil“ ! Lekha ar fi voit să se prosterneze plină de umilință și recunoștință la picioarele ei.

Așa se întîmplase că fusese prinsă înainte de a fura, dar tot furt se chema. Judecătorul ar fi trimis-o la închisoare, neștiind ce înseamnă să fii flămînd. Cînd primise cele două rupii, primii bani trimiși de tatăl ei, pornise în grabă spre colonia „intușabililor“, cu o pungă mică de orez, să-și plătească datoria. Dar acolo nu găsi nici o urmă a bătrînei. Nu era nimeni în coliba ei și nici în cele din vecinătate. Vrejul de dovleac era uscat, cu frunzele și cîrceii smulși. Lekha își dădu seama că femeia murise. Era prea tîrziu, datoria ei va rămîne neachitată. Femeia aceea *chamar*, al cărei dovleac încercase să-l fure, murise de foame, iar vinovăția Lekhăi era acum de o sută de ori mai mare.

— A fost greu la închisoare, *Baba ?* întrebase ea într-una din zile.

— Iadul pe pămînt ! Un lucru nu înțeleg, Chandra Lekha. Se spune că scopul închisorii este să-l îndrepte pe cel care a greșit, să-l facă mai bun, nu-i așa ? Dar ei își dau toată silința să-l facă pe condamnat să se simtă ca un animal, nu ca o ființă omenească !

— Cum așa ?

— Iată cum. Ei realizează acest lucru pe mai multe căi. Îl înjură pe deținut fără nici o pricină, îl strigă... Kalo se stăpîni. Îl strigă cu cele mai urîte nume posibile. Dacă deținutul îndrăznește să protesteze, este stîlcit în bătaie, cu pumnii și picioarele și împroșcat cu cele mai murdare sudălmi. Demnitatea lui de om este sfărîmată, măcinată, transformată în pulbere și vînturată.

— Poate că vor să-l facă să se teamă de închisoare, să nu mai încalce legea.

— Da, asta le e intenția, fu el de acord. Dar rezultatele sînt cu totul altele. Încetul cu încetul teama condamnatului se risipește, zi de zi adună în el ură nu numai față de paznici și gardieni, ci și împotriva sistemului care făurește asemenea călăi. Ei capătă ură față de orice, devine o boală a minții.

Lekha văzu cum fața i se înăsprește în felul pe care îl cunoștea.

— *Baba,* nu-mi mai povesti!

— Poți înțelege sentimentele care îi îndeamnă pe deținuți să cînte în timp ce trag din greu, ca vitele la jug, la presa de ulei. Adună sudoarea în palme și cîntă în cor: „Luați, mîncați, acesta-i uleiul oaselor noastre, mîncați! Luați-l și prăjiți peștele, gătiți *curry*-ul de vinete, mîncarea voastră preferată! Ungeți-vă cu el trupurile! Mîncați uleiul oaselor noastre, mîncați". Acesta-i cîntecul care izvorăște din adîncul sufletelor pline de ură ale condamnaților.

Lekha dădu din cap cu înțelegere. Cîntecul o mișcase profund. Uneori murmura pentru sine cuvintele acelea, în timp ce fața i se lumina, iar nările îi fremătau. „Mîncați uleiul oaselor noastre, mîncați!"

Din ura care emana din acest cîntec se înălța templul, iar bătălia lui Kalo păși într-o nouă fază. Nu mai era însă o luptă pentru supraviețuire, ci un atac puternic.

Dar aceasta era calea cea bună? Ea înțelegea revolta tatălui ei, însă nu știa ce să creadă despre metoda pe care o folosea. Oare cu adevărat plătea lovitură prin lovitură? El, cel disprețuit pentru poziția lui socială umilă, deținea pentru întîia oară puterea conferită de bunurile materiale. Era un om avut, iar averea lui depășea toate bogățiile lumești: îl avea pe Shiva, ceea ce îl îndreptățea să dețină un loc aparte printre cei aleși. Unii dintre acești puțini aleși se țineau deoparte, cu un aer de superioritate, dar erau și destui ancorați cu tărie în tradițiile și credința lor străbună. Iar credința urma să le fie și pierzania. Convingerea lor nestrămutată că pioșenia este izvorul meritelor îi făcea să se scufunde tot mai adînc în sacrilegiu. Cum ar putea ei să-și ispășească păcatul de a se fi închinat unei pietre ordinare, neînsuflețite, luînd-o drept imaginea vie a lui Shiva?

Dar răzbunîndu-se pentru toate nedreptățile îndurate de el și de fiica lui, Kalo era stăpînit de un sentiment pe care ea nu-l înțelegea. Demult, pe cînd se aflau în Jharna, cînd traiul era mai simplu, ea îi pregătea mîncarea, îi cîrpea hainele, iar uneori se transforma în joacă în *kamar*, împroșcînd scîntei cu ajutorul lui „Tunet", în timp ce el ședea aplecat peste cărțile ei de școală, studiind. Era mîndru și mulțumit de munca lui. Dacă lucra la ceva pentru care era nevoie de dibăcie deosebită, o chema pe Lekha și îi spunea:

— Ia te uită aici! Ei, acum ce mai spui de *Baba?*

O dată cercetă carnetul ei de note. Totul era perfect, cu excepția unei observații la purtare, care spunea că Lekha este prea vorbăreață. Rîsese cu poftă, iar ochii îi sclipeau.

— Păi, de eram eu în locul tău, de bună seamă că mi s-ar fi scris că sînt vorbăreț și în coloana asta și în aialaltă și peste tot! Cum să-ți ții gura încleștată o oră întreagă?

Mare fusese încrederea lui Kalo în fiică-sa! O asculta și făcea cum spunea ea, fără să se întrebe dacă are sau nu dreptate. Dar acum

îi pieriseră și încrederea și obiceiul de a-i cere sprijinul. Acum îi pretindea să aștepte hotărîrile lui și să le respecte ca un automat. Manifesta față de fiica lui o asprime pe care nu o avusese înainte.

Iubea banii mai mult decît atunci cînd trebuia să-i cîștige prin trudă. Făcea zilnic socoteala venitului său și mîzgălea întruna tot soiul de socoteli pe spatele bonurilor și chitanțelor. „Nu degeaba am învățat aritmetică din cărțile tale de școală“, îi spuse el într-una din zile cu aer mulțumit.

Dar nu pentru asta învățase el, iar ea cunoștea adevăratul motiv. Kalo își juca rolul de brahman cu arta unui adevărat om născut-de-două-ori. Mitul superiorității de castă nu îl mai impresiona. Și totuși se sprijinea pe acest mit din care își trăgea tăria, ca un scut față de el însuși.

Într-o după-amiază, pe cînd se plimba prin fața templului, un bătrîn oropsit se apropie de el, milogindu-se :

— Fie-vă milă, n-am mîncat de două zile, miluiți-mă cu cîțiva dumicați din belșugul vostru !

Mîna lui, întinsă implorator, atinse brațul „brahmanului“. Kalo se trase repede înapoi.

— Ticălosule ! strigă el cu mînie. Cum îndrăznești să mă atingi ! Va trebui să mă îmbăiez la ora asta tîrzie, ca să mă purific !

Lekha era la poartă. Auzi și i se păru că un străin luase chipul părintelui ei.

— *Baba !* strigă ea cu durere și protest în glas.

Kalo se întoarse către ea și-i citi pe chip tot ce simțea. El se mîniase că un om de castă inferioară îl atinsese și simțea nevoia unei băi purificatoare. Dar Mangal Adhikari nu era spurcat în fiecare clipă a existenței lui de contactul permanent cu fierarul ? Ori, poate, fierarul dispăruse pentru totdeauna și nu lăsase nici o urmă în brahman ?

Îndată se produse o schimbare pe fața și în purtarea lui, de parcă îi era rușine de el însuși. Bătrînul oropsit mergea în josul străzii. Îl strigă și omul se opri. Kalo se apropie de el.

— Nu te supăra, frățioare, pentru o clipă de mînie. Unde ți-e casa ?

— Eu sînt de vină, am fost necugetat, se căi bătrînul.

Kalo puse mîna lui, dinadins, pe umărul gol al străinului.

— Toți oamenii se nasc egali. Glasul îi era aspru, ca și cînd ar fi lichidat o socoteală cu el însuși. Ce meserie ai ? întrebă el.

— Foalele și ciocanul îmi sînt uneltele, răspunse omul. Vorba îi era liniștită și tărăgănată.

Kalo tăcu puțin, apoi îl întrebă cu glasul plin de emoție :

— Ești fierar ?

— Chiar așa, un biet *kamar*. Trăiam undeva în Bengalul de răsărit. Rîul Modhumati curge pe lîngă orașul nostru. Dădu ușor din cap și repetă : un biet *kamar*.

— Și de ce trebuie să fii așa de umil ? Un meseriaș cinstit, care lucrează cu fierul și fo-

cul, este la fel de bun ca oricare din oamenii cei mai de seamă. El poate ține capul sus datorită îndemînării mîinilor sale, datorită cunoștințelor lui. Nu-i nimeni mai bun ca el, ascultă-mă pe mine ! Nimeni !

Nenorocitul îl privea cu uimire. Kalo rîse.

— Ție îți trebuie hrană, iar eu îți țin o predică ! Ascultă, frate, de ce să nu rămîi la templu ? Îți găsim noi de lucru, nu cu ceea ce ești obișnuit, dar — oricum — de lucru. Ai putea cultiva legume și zarzavaturi. Avem o bună bucată de pămînt în jurul templului. Legume și zarzavaturi. Gîndul părea că îl înveselește și ochii îi scînteiară. Brațele unui adevărat meseriaș vor săpa pămîntul și vor tunde iarba din curte.

Lacrimi de bucurie umplură ochii bătrînului. Încercă să vorbească, dar inima îi era prea plină și nu găsea cuvinte. Kalo se grăbi să-i vină în ajutor.

— Iat-o pe fiica mea. Se întoarse către ea și zise : Apleacă-te în fața unchiului trimis de Dumnezeu, Chandra Lekha. E un *kamar* dintr-un district din Bengalul de răsărit. Rîul Modhumati curge pe lîngă orașul lui.

În clipa aceea Lekha își adoră părintele. Fata îl privi cu dragoste și, ascultîndu-l, se aplecă să atingă cu mîinile ei picioarele bătrînului. Dar acesta se trase înapoi, speriat.

— Nu, nu, măicuță ! Tu, fată de brahman ! Ce va să zică asta ? Oare visez ?

— Tinerii trebuie să-i respecte pe cei vîrstnici, grăi Kalo cu solemnitate.

— Vino, unchiule, locuim colea, peste drum. Fata îl luă de mînă pe bătrîn și îl duse acasă.

Bătrînul fu așezat la masă și avu parte de o cină compusă din lactate și fructe, servită pe o tipsie de alamă. În timp ce mînca, Kalo îl năpădi cu întrebările.

— Cît se plătește pentru cărbune la voi în oraș ? Poți să faci o potcoavă care nu se tocește timp de douăsprezece luni ? Există o șmecherie pentru asta ! Cum faci să afli proporția corectă a metalelor de lipit ?

— Este o minune că te pricepi așa de bine la meseria noastră ! exclamă omul, cu vîrfurile mustăților — sure și pleoștite — muiate și pătate de albul laptelui pe care îl băuse dintr-un bol de alamă, cu o floare gravată pe el. De-aș putea să-ți arăt ce meșter iscusit sînt în meseria mea !adăugă el din toată inima, uitînd de el însuși.

Ochii lui Kalo se îngustară, privindu-l pe bătrîn, și Lekha îi ghici gîndul pe care nu îndrăznea să-l rostească : „Și eu, tare aș vrea să-ți arăt de ce sînt în stare mîinile acestea !“

Bătrînul cel oropsit, Viswanath, deveni grădinarul templului lui Shiva, dar căldura cu care Kalo îl primise a fost pe cît de bruscă, pe atît de scurtă. Două, trei zile mai tîrziu el o preveni pe fiica lui.

— Ai grijă să-l ții la distanță pe grădinar. Trebuie să știe care i-e locul !

Fata îi răspunse cu un ton de mustrare în glas.

— Mi-ai spus să mă plec în fața lui. I-am spus „unchiule". Cum aș putea să fiu așa de ipocrită ?

El se crispă și își întoarse privirea.

— Stăm pe marginea unei prăpăstii. Sute de ochi ne pîndesc, așteptînd să vadă dacă alunecăm și cădem. Trebuie să fim cu băgare de seamă. Sîntem într-o situație grea și nu putem să fim familiari cu slugile. Pricepi ?

— Înțeleg, *Baba*.

Îndoiala o cuprinse din nou. Oare condiția de brahman îl schimbase în așa măsură ? Chiar dacă trebuia să-l țină la distanță pe Viswanath, de ce să nu se poarte frumos cu el ? Fata observă că uneori tatăl ei nu lua în seamă nici măcar binețele pe care bătrînul i le da. Grosolănia nu putea adăuga nimic demnității lui. Mulți dintre brahmanii pe care îi întîlnea zilnic aveau o purtare plină de modestie și bunăvoință. Oare moneda falsă trebuia să aibă un luciu mai puternic decît cea adevărată ?

12

„SÎNT MULȚI oameni de afaceri care se ocupă cu negoțul de iută." Acesta fusese răspunsul primit de Kalo în urma cercetărilor întreprinse, după ce trecuse efectul primului șoc. Negustorii și mijlocitorii cumpărau și transportau fibrele de iută de la cîmp la oraș. Aici, fabricile — cu zecile la număr — transformau fibrele în țesături și saci. Produsele rezultate erau trimise de exportatori peste

oceane. Iar speculanții, pe care îi întîlneai la tot pasul, cumpărau și vindeau dinainte zeci de mii de tone de iută brută și prelucrată.

Curînd, cu logica lui elementară, Kalo își dădu seama că vizita unui negustor de iută la *Rupa*, în noaptea aceea blestemată, fusese doar o întîmplare. În locul lui putea să fie oricare alt bărbat, iar în locul Lekhăi putea să fie oricare altă fată.

Oricine ar fi fost Jogesh Mitra, situația rămînea neschimbată. Bătălia pe care o dădea Kalo era îndreptată nu împotriva unei persoane, ci împotriva societății care făcuse posibilă apariția unor astfel de indivizi. Se răzbuna punînd la cale pierzania tuturor acelora care se complăceau în această viață de desfrîu, o pierzanie pentru care nu exista nici o posibilitate de ispășire, niciodată. Trebuia ca templul patronat de el să nu rămînă singurul lăcaș din acest mare oraș care proslăvea un Shiva fals. Trebuiau înălțate și altele, astfel încît templele adevărate să fie covîrșite de cele false, cu splendoarea lor agresivă. Iar această splendoare trebuia să se întemeieze, în principal, pe un ritual bogat și elaborat.

Kalo observase o curioasă contradicție a acelor vremuri : în timp ce oamenii mureau de foame, averile creșteau ; și pe măsură ce spiritul de milostenie scădea, religia era și mai căutată. Era vorba de forma exterioară a religiei, scoica ritualului, găunoasă pe dinăuntru. Iar acest lucru convenea țelului pe care și-l propusese Kalo.

Templul său răsuna de versurile din *Shiva Samhita* *, psalmodiate ziua întreagă de cinci preoți bătrîni, angajați în acest scop. Fumul tămîii arse fără întrerupere umplea sfîntul lăcaș cu o ceață deasă. Zorile se nășteau în sunetul gongurilor, iar noaptea ecoul lor putea fi auzit și de cei care treceau cu automobilele pe strada Alipore, la peste o jumătate de kilometru depărtare. Bogătașii, care nu aveau nici timp și nici poftă să se roage sau să se pocăiască, contribuiau cu dragă inimă la desfășurarea ritualului — o cale ușoară de a-și răscumpăra păcatele. Un negustor de metale prețioase înlocui candelabrul de alamă cu cinci brațe, destinat ceremoniei de *arati* ** cu unul de aur, și acoperi cu argint lucitor mînerul de lemn al evantaiului din coadă de iac. Un rajah dărui o nișă bogat sculptată în lemn de santal, pentru adăpostirea zeului în timpul nopții. Mai mulți negustori de orez, amici ai membrilor consiliului, se angajară să dăruiască *bhoga*, ofranda de alimente pentru zeu pe mai multe luni înainte. Zeului i se atribuiră toate acele nevoi omenești care puteau fi satisfăcute imediat.

Ceremonia *yagna* *** se desfășura în anumite zile sacre, cu care prilej era turnat unt topit în flăcările unui foc ritual, în timp ce erau intonate imnurile cuvenite. Kalo aranjă, cu

* *Shiva Samitha* — imnuri dedicate zeului Shiva.
** *Arati* — ceremonie în care luminile dețin rolul principal.
*** *Yagna* — ceremonial de sacrificiu.

tact, ca boluri cu *ghee* * să fie oferite tuturor celor care solicitau acest privilegiu, avînd grijă să fie satisfăcuți cît mai mulți doritori, și — cu spirit negustoresc — întocmi o listă lungă cu nume și date. Pe listă figurau oameni de vază ai orașului, nu numai capii negustorilor, dar și avocați, medici și personalități aparținînd altor profesiuni.

Avea pregătită o listă și pentru baia de lapte a lui Shiva, un ritual nou, încă necunoscut în orașul cel mare. Cu mulți ani în urmă, Kalo fusese la Benares, principalul centru de pelerinaj religios, și fusese martor la ceremonialul băii de lapte practicat în fiecare seară în vestitul templu din acel oraș. Cinci preoți în odăjdii strălucitoare cărau găleți pline cu lapte de la casa donatorului și, în timp ce se îndreptau către templu, glăsuiau la unison, cu gravitate : „Shiva ! Shiva !“ Mulțimea se dădea în lături și privea în tăcere, cu venerație. Kalo copiase ceremonialul, cu unele variațiuni, întocmind un ritual care înflăcăra imaginația celor ce căutau să obțină răsplata cerurilor. Curînd, lista pentru baia de lapte era completată cu numele donatorilor pe multe luni de zile înainte. Laptele era scump și nu se găsea, deoarece era rechiziționat pentru armată, dar Kalo nu își făcea griji în această privință. Bogații donatori erau dispuși să-și folosească relațiile și banii ca să-l obțină. Într-una din zile se ivi o mică încurcătură, în legătură cu care Kalo îi ceru părerea fiicei sale.

* *Ghee* — unt vegetal folosit la gătit.

— Chandra Lekha, ce trebuie să fac?

— Ce s-a întîmplat, *Baba*?

— Ai văzut carnetul meu roşu, cel pentru baia de lapte. În fiecare zi este însemnat un nume, pînă la finele *shravan*-ului *. Asta înseamnă că laptele va fi oferit în fiecare zi de persoana al cărui nume figurează la data respectivă. Nu se poate face nici o modificare.

— Înțeleg.

— Azi dimineață, însă, a venit cineva şi m-a rugat să-i rezerv o zi săptămîna asta. Este imposibil şi i-am spus. Dar el a insistat, spunîndu-mi că bătrînul lui tată, care este foarte grav bolnav, vrea cu orice preț să ofere lapte pentru zeu. Medicii i-au spus că nu va trăi mai mult de o săptămînă şi singura lui dorință este să ofere, înainte de a muri, o baie de lapte zeului Shiva. Odată îndeplinită această dorință, o să moară împăcat.

— Am putea oferi o baie în plus zeului, sugeră Lekha.

— Nici asta nu este posibil, îi răspunse el, pentru că un ritual odată fixat nu poate fi modificat peste noapte. Practica stabilită la templu cere ca un singur om să doneze laptele pentru baia dintr-o seară. Dacă regula ar fi schimbată, valoarea băii în sine se va micşora, căci va înceta să mai fie un privilegiu.

Lekha înțelese.

---

* *Shravan* — a cincea lună din calendarul hindus, care corespunde — aproximativ — cu luna iulie.

— De ce nu i-ar ceda rîndul unul din cei care are rezervată una din zilele următoare. Nu moare şi poate aştepta.

La asta se gîndise şi Kalo. Luă o ricşă şi se duse la cei în cauză, străduindu-se să-i convingă. Vizită şapte persoane pe rînd şi se înapoie acasă cu chipul posomorît.

— Sînt nişte ticăloşi cu toții, zise el. Mai bine mergi în iad decît să împarți raiul cu asemenea egoişti. Şi îi povesti că nici unul din cei şapte nu acceptase să cedeze rîndul. Nu le pasă că moare un om. Ar fi trebuit să se gîndească mai din timp, a spus unul. Păi, şi noi putem muri în orice clipă. Iar altul a citat chiar un vers dintr-un vechi poem sanscrit: „Viața este trecătoare, precum o picătură de rouă pe o petală de lotus“!

Bătrînul muri fără ca dorința să-i fie împlinită. Kalo era nenorocit. De-ar fi putut, i-ar fi şoptit bătrînului la ureche: „Nu se află nici un zeu în templul ăsta! Laptele este oferit unui chip fals, făurit de propriile-mi mîini“. Desigur că în clipa morții bătrînul ar fi înțeles, iar dorința care îl ardea s-ar fi potolit.

Dar adevăratele dificultăți se iscară din altă direcție, neaşteptată: din partea nenorocitului de Viswanath, pe care Kalo îl angajase ca grădinar la templu. Viswanath, cu fața lui plină de riduri, trebăluia ziulica toată preocupat numai de munca lui şi nimeni nu îl băga în seamă. Uneori, Kalo îl urmărea cu privirea din pavilionul lotusului, construcția aceea măreață, albă, situată în centrul pajiştii templu-

lui. Odată, cînd ploua cu găleata, îi strigă să se adăpostească.

— Ploaia nu îmi dăunează, îi răspunsese Viswanath, întorcîndu-se. Ciolanele mele sînt zdravene.

De regulă, Kalo nu se apropia de grădinar. Totuși, un ciudat sentiment de frățească tovărășie se născu și crescu în el, micșorînd distanța dintre ei. Se interesă de rudele lui apropiate, dar întrebările lui se izbiră de muțenia încăpățînată a grădinarului. „Trecutul îl face să sufere", își spuse Kalo cu înțelegere. Însă Viswanath vorbea cu plăcere despre munca lui și nu își ascundea speranța să aibă cîndva, din nou, o fierărie a sa, deși era conștient că niciodată nu va avea mijloace să-și realizeze visul. Iar Kalo își dădea seama că el știe acest lucru. Acesta era și motivul pentru care Kalo se identifica într-un fel cu Viswanath. Amîndoi erau încătușați, unul în sărăcia lui, celălalt în belșugul lui de brahman.

I se părea însă ciudat că Viswanath manifestă un dispreț deplin, pe care nici nu se străduia să-l ascundă, față de templu și față de tot ce simboliza el.

— De ce există atîta răutate, de ce se abat atîtea nenorociri peste țara asta blagoslovită cu o mie și unu de zei ? îl întrebă Viswanath într-o zi pe stăpînul său.

Kalo acumulase, de-acum, destule cunoștințe brahmanice pentru a fi în stare să-i dea un răspuns.

— Pentru că inimile noastre sînt lipsite de puterea credinței, pentru că noi singuri sîntem vinovați de toate păcatele și ațîțăm focul propriei noastre pedepse. Și îl merităm ! Este baia de foc a purificării noastre !

— Am flămînzit trei luni de zile și care a fost rezultatul ? Am început să urăsc lumea care mă face să sufăr !

— Vezi ? Tu dovedești ceea ce ți-am spus, grăi stăpînul templului în adînca lui înțelepciune. Tu nu crezi în puterea soartei care este stăpînă pe viețile oamenilor, ca și pe ale celor mai neînsemnate gîze, sau chiar ale viermilor.

Viswanath nu se arătă convins.

— Am avut oarecare credință în mine, îi răspunse el. I-am slăvit pe zei, ca toți bunii credincioși, i-am iubit și m-am temut de ei și la fel au făcut toți copiii mei. Și care a fost răsplata ?

Kalo așteptă. Îi va dezvălui, oare, Viswanath taina durerii sale ? Urmă o tăcere lungă.

— Ce s-a întîmplat ? repetă bătrînul cu fața crispată, cu ochii cuprinși de o groază subită pironiți pe Kalo. După un minut își recăpătă stăpînirea de sine. Să lăsăm asta, continuă el. Spune-mi, însă, de ce a trebuit să moară de foame nepoțica mea ? Poți învinovăți o fetiță de trei ani de lipsă de credință ?

Kalo era zdruncinat, dar brahmanul din el îi furniză răspunsul.

— Păcatele comise într-una din viețile noastre anterioare trebuie să fie ispășite în altă viață, prin suferință.

Un surîs amar dezgoli gingiile fără dinți ale lui Viswanath.

— Ar fi trebuit ca Meenu să fie lăsată să crească pînă la vîrsta înțelegerii, și abia apoi făcută să ispășească.

Și chiar în clipa aceea Kalo se întrebă în sinea lui de ce trebuise să sufere Lekha? Chandra Lekha, fetița lui, cu nevinovăție și puritate de copil. Cu ce greșise ea să merite o asemenea soartă cruntă? Se părea că tocmai adevărații păcătoși nu erau bătuți de *karma*. Ei mîncau bine, luau în deșert numele lui Shiva și al lui Rama și dormeau în paturile lor, în liniște și confort. Își înălță ochii către cer, căutînd parcă în vidul azuriu soarta care modelează viața omului, a insectelor sau a viermilor. Își încleștă pumnii imenși. *Ai tîrît-o pe fata mea nevinovată în noroi! Asta este calea ispășirii? Asta înseamnă purificarea sufletului?*

Ochii i se opriră pe clădirea templului. Apoi prinseră privirea uimită a lui Viswanath. Se ridică și se îndepărtă fără să spună un cuvînt. Tulburarea din adîncul sufletului se ridica la suprafață, limpezindu-se. Trebuia să se înțeleagă pe sine însuși, iar bătrînul îl ajutase. Nu mai putea fi mulțumit de sine.

Faptele se dezvăluiau cu destulă claritate. Înainte de criză, și el, ca și Viswanath, avusese un soi de credință. Niciodată nu pusese la îndoială justețea rînduielilor așa cum erau ele prestabilite, a tabu-urilor și inegalităților, a împărțirii care crea în societate niște compartimente închise și fără ieșiri. Nu aprobase și nu dezaprobase, niciodată nu se îndoise de nimic. Fusese mulțumit, iar ceea ce se întîmpla altora nu îl privea.

La început, urgia foametei zgîndărise în el îndoielile, pentru ca mai tîrziu credința să i se spulbere cu totul, o dată cu cenușa ultimului foc din vatra atelierului. Cînd își vînduse uneltele, ca să poată pleca în orașul cel mare, se născuse în el un mic răzvrătit, iar acest răzvrătit căpătase ochi și urechi la judecătorie. În închisoare, cu ajutorul lui B-10, căpătase și grai și dorință de a protesta, iar din această dorință izvorîseră faptele lui de om revoltat, care sfidează lumea și zeii. Dar care fusese rezultatul? Fusese nevoit să-și pună mască de brahman și, cu fiecare clipă care trecea, se afunda tot mai adînc în mocirla „sacrilegiului“, acel sacrilegiu care — după socotelile brahmanilor — trebuia să atragă după sine pedeapsa meritată. Brahmanul din el îl examină pe *kamar* și grăi: „Kalo, ești sortit pierzaniei din cauza faptelor tale rele. S-ar putea ca oamenii să nu te descopere și să nu te pedepsească. Dar cum ai să scapi de *karma* ta? Toate faptele din această viață îți vor fi întipărite în veci pe frunte, în viețile tale viitoare! Și-apoi, Kalo, ai sortit-o pierzaniei și pe fiica ta! Pricepi?“ Iar *kamar*-ul muribund din el se străduia să-i dea răspunsul cuvenit: dar cum putea un singur om să întrunească în el două ființe, în același timp? Cum putea fi și credincios și necredincios totodată?

Viswanath nu bănuia că zîmbetul și vorba lui domoală răscoliseră cenușa sub care mocnea jarul nemulțumirii în sufletul celui ce îl as-

culta. Și, datorită lui, din scînteie se născură flăcările, în cele din urmă.

Neînțelegerile se iscară din cauza laptelui pentru baia lui Shiva. Trei găleți mari, pline cu lapte, erau deșertate pe statuia zeului, lichidul scurgîndu-se apoi într-un rezervor situat dincolo de zidul lăcașului, în același loc de unde erau colectate, de asemenea, apa sfințită, florile și frunzele de *bel*. * Rezervorul era golit zilnic, iar conținutul lui sacru dus și aruncat, cu ritualul prescris, în fluviul Gange, la vreun kilometru și jumătate spre răsărit.

Într-una din zile, *pujari*-ul — căruia i se încredințase îndeplinirea îndatoririlor religioase de rutină — observă că în rezervorul de colectare nu era lapte. Găsi acolo doar niște flori și frunze veștede. Ce se întîmplase cu laptele turnat de el însuși pentru îndeplinirea ritualului ? A doua zi se uită în rezervor și din nou nu găsi nici un pic de lapte. *Pujari*-ul se așeză, deci, la pîndă și rămase pînă noaptea tîrziu, dar nu află nimic. Dimineața se sculă înainte de răsăritul soarelui, se ghemui în spatele unei tufe de *kunda* cu boboci albi și rămase în așteptare. Deodată apăru un om, adus de spate, cu cîte o găleată în fiecare mînă. Se aplecă deasupra rezervorului și afundă în el o cutie de tinichea. Era bătrînul grădinar !

Pujari-ul așteptă un minut și, cînd găleata fu aproape plină, sări în picioare și se năpusti asupra bătrînului, însfăcîndu-l de braț.

---

* *Bel* — arborele favorit al zeului Shiva.

— Ahaa ! Va să zică tu ești ! Blestemele țîșniră șuvoi din gura preotului. Ce îndrăzneală să-l înșele pe marele zeu ! Și nu o persoană străină, ci chiar un slujitor al templului să jefuiască sfîntul lăcaș ! Credea că dacă nu ar fi fost descoperit de oameni, nu l-ar fi descoperit Ochiul Atotvăzător ? Nu-i era teamă, nu mai credea în zei ?

Viswanath își eliberă ușurel brațul și grăi cu glasul lui liniștit.

— Laptele a fost folosit pentru baie, deci și-a îndeplinit menirea. Urma să fie azvîrlit în rîu, deci risipit. Atunci, cum l-am lipsit pe zeu de ceea ce i se cuvenea ?

De mînie *pujari*-ul se bîlbîia. Ritualul cerea ca laptele să fie aruncat în fluviul cel sfînt, iar un individ de castă inferioară îndrăznea să-l atingă cu mîna lui spurcată ! Mai mult, îndrăznea să pretindă că a-l oferi Maicii Fluviilor înseamnă risipă !

— Ești dat afară ! Aici nu-i loc pentru vagabonzi de teapa ta ! Bunătatea față de indivizi ca tine înseamnă o greșeală ! Să nu-ți mai văd fața spurcată în preajma templului !

Urletele lui treziră lumea din împrejurimi și, curînd, apăru la fața locului și stăpînul templului. *Pujari*-ul, mîndru de isprava lui, îi istorisi cele întîmplate.

— Din prima clipă am avut bănuieli în ce îl privește pe nenorocitul ăsta. Sînt și alții ca el, niște muște spurcate care au năpădit seninul cerului ! Dar nu o să mai îndrăznească să calce prin templu ! *Pujari*-ul se umfla în pene pentru vigilența lui. A început cu laptele pentru

baie, dar cutezanța i-ar fi crescut și ar fi pus mîna și pe altceva. Cunosc soiul ăsta de indivizi după privirea lor !

Kalo îl privi pe vinovat, întrebîndu-l din ochi, fără a rosti vreun cuvînt.

— Am luat laptele pentru a-l da unor copilași flămînzi, explică Viswanath. Sînt vreo douăzeci, pe o ulicioară care dă în strada Gautama. Tăcu, părea că nu mai are nimic de spus. Am să plec, mai spuse el în cele din urmă, dînd din umeri. Se îndreptă către un șir de barăci din fundul curții, acoperite cu olane, unde locuia și el.

Atrasă de zarvă, Lekha ieșise la poarta templului.

— Trebuie neapărat să plece ? Glasul îi tremura.

— Este o nenorocire pentru el, dar nu-i prost și bănuiesc că știa ce îl așteaptă. Nici eu nu cutez să mă ating de laptele pentru baia lui Shiva.

— *Baba !*

— Știu ce simți, Lekha. Și mie îmi pare rău, dar de ce trebuia să-i întărîte ?

— Să-i întărîte ? întrebă Lekha cu uimire.

— Ce altceva a făcut ? Un ritual fixat nu poate fi modificat. În asta constă tăria lui !

— Dar unchiul Viswanath a dat acest lapte unor copilași flămînzi !

El aprobă din cap.

— Nimeni nu neagă lucrul acesta.

— Poate că printre copilașii aceia flămînzi o vedea pe propria-i nepoțică, Meenu, cea de

trei anișori, care a murit de foame. El ți-a vorbit despre fetița aia, așa mi-ai spus.

Kalo tresări. Nu se gîndise la asta.

— Hrănindu-i pe copilașii aceia flămînzi, unchiul Viswanath o hrănea pe Meenu. Laptele acela care trebuia aruncat a salvat-o pe Meenu a lui de nenumărate ori. Așa trebuie să fi simțit el.

Urmă o pauză, apoi brusc Kalo fu cuprins de mînie.

— Haide ! glăsui el aspru, să plecăm.

Fata îl urmă în tăcere. Acasă, el se închise în camera lui. După puțin timp, Lekha îi aduse o ceașcă de ceai. Îl găsi plimbîndu-se agitat. Deschise gura să zică ceva, dar șovăi din cauza privirii lui aspre și părăsi odaia în tăcere. Cînd se înapoie după o jumătate de oră, îl găsi șezînd pe podea pe o pernă, cu picioarele strînse sub el, cu capul lăsat în jos. Nu se atinsese de ceai.

— *Baba !*

— Chandra Lekha ! Tatăl o privi și chipul îi era liniștit. Crezi că acesta e adevărul ?

— Adevărul ?

— Crezi că Viswanath a avut cu adevărat sentimentul că o hrănește pe Meenu cu laptele acela ? Pe Meenu, care a murit de foame?

Fata nu înțelegea de ce se zbuciumă atîta tatăl ei.

— *Baba,* asta a fost doar o părere.

El dădu din cap și grăi ca pentru sine.

— Trebuie să fiu sigur.

— Să-ți aduc un ceai proaspăt. Fata luă ceașca și ieși. Nu trecuseră nici două minute

de cînd trebăluia prin bucătărie, cînd îl auzi coborînd scările în goana mare. Se repezi pe balcon și îl zări străbătînd strada și intrînd pe poarta templului.

— Ce i-o fi venit ? se miră fata.

Kalo se îndreptă spre barăcile acoperite cu olane. Viswanath își strînsese cele cîteva lucrușoare și părea că își ia rămas-bun de la prieteni, slugile folosite la templu, care se strînseseră în jurul lui, manifestîndu-și compătimirea. La apropierea stăpînului, grupul se risipi.

Kalo i se adresă grădinarului într-un mod ciudat.

— Trebuie să mă încredințez că laptele a fost dat unor copilași înfometați.

Viswanath zîmbi.

— Trebuie s-o dovedesc ?

Kalo încuviință din cap.

— Da, trebuie ! Se întoarse să plece, spunîndu-i : Vino după mine !

Cele două găleți pentru lapte erau lîngă rezervor. Kalo se opri.

— Ia-le ! ordonă el lui Viswanath, chiar în clipa în care *pujari*-ul se ivea din lăcașul sfînt.

— Laptele acesta va fi îndată dus la rîu, grăi preotul, aruncîndu-i o privire rece. Așadar, încă te mai învîrți pe aici ?

— Ia gălețile, porunci Kalo din nou și se întoarse brusc către *pujari*. Este mai bine ca laptele să fie dat celor înfometați.

Pujari-ul îl privea uluit. Nu-și credea urechilor.

— Laptele pentru Maica Fluviilor ? se bîlbîi el în cele din urmă.

— Care este mama care și-ar renega copiii flămînzi ? Pune-ți mîna pe inimă și răspunde-mi ! Ce păcat că nu ai copii și nepoți !

Brahmanul se întunecă la față.

— Deci vrei ca Maica Fluviilor să fie insultată ?

— Ascultă ! Kalo căuta să potolească resentimentele brahmanului. Laptele acela înseamnă viață pentru copilașii înfometați, douăzeci de copii, auzi ?

— Nici o viață omenească nu merită prețul ăsta ! tună *pujari*-ul. Trebuie ca eu să-ți spun asta ?

Atitudinea lui Kalo se înăspri. Părea cu totul alt om.

— Nu poate fi dată altă întrebuințare mai bună laptelui acesta, grăi el cu un ton categoric.

— Cei care au donat laptele se vor considera înșelați. Iar ticălosul ăsta necredincios nu mai are ce căuta în templu !

— El a dat laptele... începu Kalo, dar se opri și dădu din umeri cu dispreț, sfidîndu-l.

— Nemernicul ăsta !... Preotul se îneca de mînie. S-a îmbuibat o lună întreagă și a reînviat ca un șarpe flămînd. Un șarpe în piele de șopîrlă !

— Eu îl respect pentru că inima lui este vie și simte. Kalo făcu un gest poruncitor către Viswanath și se îndepărtă. Bătrînul apucă gălețile cu lapte și brațele i se încordară sub greutatea lor.

— Laptele trebuie fiert, zise el, ajungîndu-l din urmă pe stăpîn.

— Fiert ?

— A stat în rezervor. Laptele este pentru copilași... Glasul lui era blînd și rugător.

— Ai dreptate !

În cămăruța sa, Viswanath aprinse un foc din cărbuni de lemn. Kalo se așeză pe podeaua goală, cugetînd. Înfruntase templul, iar templul și epitropii săi nu vor admite așa ceva. Îi trecu în revistă, în gînd, pe toți cei cinci membri ai consiliului epitropilor, toți oameni fără griji, la adăpostul banilor și a prestigiului lor. Sir Abalabandhu, atotputernicul președinte al consiliului ! Toată lumea știa că a dosit mari cantități de orez și, pe măsură ce se înmulțeau lipsurile, pe măsură ce numărul celor care mureau de foame creștea, creșteau și profiturile realizate de el. Iar Sir Abalabandhu era cel care dirija viața templului. Kalo era la cheremul consiliului !

De ce s-a purtat așa de necugetat ? De ce a lansat această sfidare îndrăzneață ? Dacă ar fi rămas deoparte, ar fi servit mai bine țelurile pe care și le propusese. Dar Kalo simțise nevoia să lovească, să fie egalul lui Viswanath, egal la nesăbuință și forță !

— Mai bine să plec, zise Viswanath liniștit, încercînd să ghicească gîndurile stăpînului său.

— De ce ?

— Nu vreau să aveți necazuri din cauza mea. Cum aș putea să fiu nerecunoscător ?

— Ai să rămîi !

Tăcură. Cînd laptele fu pregătit, Viswanath luă gălețile. Străbătură curtea templului și ieșiră în stradă. Bătrînul mergea în frunte.

— Nu-i departe, zise el și Kalo dădu din cap.

După zece minute cotiră pe o străduță din spatele restaurantului „Glutton's Inn", renumit pentru crevetții pregătiți cu sos de *curry*, specialitatea casei. Nu era nimic neobișnuit în tabloul care li se înfățișă ochilor : femei ghemuite pe jos, fiecare cu un copil în brațe și în mînă cu o cutie goală de conserve, culeasă din cine știe ce ladă de gunoi. Erau chipuri obișnuite de mame și copii rahitici, cu burțile umflate.

La apropierea celor doi oameni se produse agitație. Ochii morți reînviară, dar nu se auzi nici o vorbă. Viswanath împărți laptele cu o ulcică de lut, umplînd cutiile de conserve. Cînd gălețile se goliră, le ridică și se întoarse la stăpînul său.

— Vreți să le spuneți ceva ?

— Ce e de spus ?

Îndoielile i se risipiseră : în copiii aceștia, Viswanath își regăsise nepoțica moartă.

— Va veni, oare, ziua de mîine ?

— Vor mai trece încă multe zile.

— Vor fi și multe necazuri.

— Ce-mi pasă !

Ieșiră din ulicioară, trecură prin fața restaurantului de unde se răspîndeau arome apetisante.

— Atîta vreme cît mai sînt oameni ca dumneata, acești oropsiți vor fi la adăpost, grăi Viswanath cu un licăr în ochi.

— Nu pricep.

— Atîta vreme cît există brahmani cu adevărat omenoși, ca dumneata, poporul nu își va pierde încrederea în această ordine socială.

Omenos ? El ? Kalo ar fi rîs cu poftă ! De-ar ști bătrînul ! De-ar ști Viswanath că el, Kalo, este întruchiparea celei mai mari înșelătorii din istoria orașului acesta mare, că Viswanath și stăpînul lui sînt frați. Kalo își feri ochii.

Ce-ar fi dacă prietenul său din pușcărie l-ar revedea în chip de brahman ? Ideea sugerată de B-10 dăduse roade. Din pămînt se înălțase templul, datorită unei înșelătorii ! Dar B-10 nu putuse să prevadă că masca de pe fața cuiva i se poate împlînta în suflet ! Ce ar putea gîndi despre asta, dacă ar afla ? „Noi sîntem drojdia societății !“ Din această drojdie se înălțase Kalo ! Izul acela demascator fusese spălat și îndepărtat de propria lui sudoare. Era, ca și moscul, fascinat de propriul său miros !

B-10 va termina curînd de ispășit pedeapsa. Kalo ținea minte data eliberării, ea va fi a doua zi după marea *puja* națională, sărbătoarea zeiței cea cu zece brațe. Era ziua cînd, în mod tradițional, oamenii se înapoiau la căminele lor. Dar, oare B-10 avea un cămin al lui ? Mai era numai o lună pînă la punerea lui în libertate. Douăsprezece luni de pușcărie pentru că le-a arătat celor flămînzi de unde să ia hrană !

13

AU TRECUT trei zile pînă ce necazurile, îngrămădite ca norii negri prevestitori de furtună, au ajuns la apogeu și s-au dezlănțuit. Vestea s-a împrăștiat pe aripi iuți de vînt, Kalo știa lucrul acesta : laptele destinat băii lui Shiva nu fusese luat și aruncat în fluviu, așa cum ar fi trebuit. Cei care dăruiseră ofranda, trei găleți pline de lapte, nu-și vor căpăta răsplata pe măsura banilor cheltuiți. Auzea din depărtare tunetele înfundate ale necazurilor care aveau să se abată asupra lui. Răsfoi carnetul său pe care scria „baia de lapte“, încercînd să-și dea seama ce îl așteaptă. Primul pe care îl nedreptățise era un negutător de aur. Kalo își amintea de purtarea lui arogantă. Ritualul băii de lapte se practica de puțină vreme în lăcaș, cînd într-una din zile acesta își oprise mașina la poarta templului și îl trimisese pe șofer să-l caute pe Mangal Adhikari.

— Inima mea înalță o rugă : fie ca prețul aurului să crească întruna. Voi aduce prinos zeului, oferindu-i o baie de lapte și încă una luna viitoare, pentru ca ruga să mi se îndeplinească.

Negutătorul își notase datele cînd trebuia să trimită laptele, iar Kalo trecuse în carnet numele donatorului, al tatălui și al bunicului acestuia. Nici nu trecuseră două ore, cînd un alt oaspete apăru. Acesta, subțire și puțin la

trup, pe cît era celălalt de mătăhălos și burtos, manifestă mai multă smerenie. Își lăsă mașina la poartă și veni în sanctuar, unde Mangal Adhikari robotea preocupat.

— Fie ca prețul aurului să scadă întruna, ceru acesta. Și el se obliga să ofere lapte pentru ca zeul să fie îmbăiat de două ori. Apoi, cu o privire vicleană, adăugă : să pun și mirodenii în lapte ? Să îndulcesc cu zahăr și pastă de migdale, cum îmi place mie să beau laptele ?

— Zeul preferă laptele gol, răspunse Kalo sec.

Ziua următoare — sărbătoare mare ! — era rezervată pe listă proprietarului *Savoy*-ului, unul din cele mai luxoase hoteluri din oraș. Acesta nu venise personal, ci îl trimisese pe directorul său, un bărbat arătos, cu turban uriaș pe cap. Cu prilejul acestei zile deosebite trebuiau folosite cinci găleți cu lapte, ca și în alte cîteva zile din timpul anului.

— Două găleți de lapte în plus nu-l vor sărăci pe stăpînul meu, grăise acesta cu dinții sclipind într-un rînjet plin de mîndrie. Doar la *Savoy* se folosește zilnic mai mult lapte decît cantitatea oferită !

Hotelul *Savoy* ! Kalo simți un val de emoție cuprinzîndu-l cînd își aminti de clădirea măreață situată în piața Tagore, unde — într-una din zilele lui de mare mizerie — zărise niște mîncăruri gătite din pește, etalate în vitrină într-o formă deosebit de atrăgătoare. Se oprise și rămăsese cu ochii pironiți pe un homar roșu, uriaș. „Oare ai un *seer* de carne

sub crustă, frățioare ?“ îl întrebase pe homar, cîntărindu-l din ochi. Chiar atunci însă, auzise în spatele lui mîrîitul familiar ; „*Chalo !*“ Se întorsese și, trecînd prin fața *Savoy*-ului, se îndreptase către colțul din stînga străzii, unde părea că se petrece ceva. Un grup de nenorociți, înghesuiți unul într-altul, cu capetele date pe spate, se holbau către o fereastră de la etajul al treilea. Kalo se oprise și privise și el într-acolo. Doi soldați albi erau aplecați peste pervazul ferestrei. Brusc se făcu liniște. Grupul parcă înlemnise. Un minut se scurse în tăcere și unul din soldați întinse brațul, azvîrlind ceva pe fereastră. Într-o clipită grupul se însufleți. Oamenii se aruncară pe brînci, bîjbîind învălmășiți. Scoteau mici țipete, icneau, se înghionteau și se îmbrînceau, ba unii se băteau chiar. În cîteva minute totul se termină și ființele acelea se ridicară în picioare, suflînd din greu. Dar doi sau trei dintre ei rămaseră mai departe ghemuiți ; aveau pîine în gură și încercau să o înghită repede.

Da, aveau motive temeinice să acționeze repede ! Kalo văzu cum unul din nenorociții aceia vîrî degetele în gura altuia, îl sili să o deschidă și îi smulse bucata de pîine pe jumătate mestecată, aruncînd-o în propria-i gură, în timp ce nefericita victimă se zbătea și îl lovea cu brațele sale ca niște bețe, plîngînd în hohote.

Kalo înălță ochii către fețele amuzate ale soldaților de la fereastră și auzi rîsetele lor vesele. O mînă albă apăru iar și aruncă o bucată de pîine. Se produse din nou învălmă-

şeală, bătaie. Un bătrîn, lovit, se tîrî deoparte şi se aşeză pe bordura trotuarului, legănîndu-se încetişor. Lacrimi i se prelingeau pe obraz şi se pierdeau în barba-i sură şi încîlcită.

— Mai dă-ne, *sahib* *, mai dă-ne !

Unii oropsiţi îşi desfăcură braţele a rugă, alţii îşi băteau burţile scobite şi coastele descărnate, dar soldaţii se săturaseră de distracţie. Îndată, doi dintre nenorociţii aceştia, mai tineri şi mai isteţi decît tovarăşii lor, născociră un mijloc de a reînvia interesul soldaţilor. Scoaseră un puternic „ho", bătîndu-se cu palmele pe şoldurile lor scheletice, aşa cum fac cei care se pregătesc să se ia la trîntă, şi cu un răcnet înfiorător unul îl provocă pe celălalt, dîndu-i o palmă răsunătoare. Degetele osoase trosniră pe obrazul osos. Palmele începură să curgă de o parte şi de alta, ţipetele nu mai conteneau. Ceilalţi priviră la început miraţi, apoi înţeleseră repede tîlcul bătăii. Începură şi ei să scoată nişte răcnete războinice, ca să contribuie la spiritul jocului. Vinele de la gît li se umflară şi se învineţiră de atîta efort. Urlară pînă ce răguşiră. Apoi începură să se lovească şi să se bată între ei. Loviturile deveniră din ce în ce mai cumplite, pînă ce joaca se transformă în bătălie ! Gloata era cuprinsă de o adevărată nebunie ! Epavele acelea omeneşti se băteau ca nişte turbaţi. Tăbărîseră schelet pe schelet, se agăţau, se cramponau, se încleştau unul de altul. Sîngele ţîşnea din mădularele lor goale. Foloseau

* *Sahib* — domnule, stăpîne.

ultimele rămăşiţe ale puterii, ca şi cînd victoria ar fi putut să le redea viaţa. Răsuflarea lor era un şuier asemănător sunetului scos de nişte foale plesnite. În cele din urmă doi-trei dintre ei, sfîrşiţi de puteri, o rupseră la fugă urlînd, cu ochii ieşindu-le din orbite de groază. Feţele albe de la fereastră aplaudau rînjind.

Lui Kalo îi venise să vomite. Memoria sa reţinuse toate amănuntele scenei petrecute şi, reînviindu-le acum, simţea că se sufocă.

Şi iată că sosise *Shivaratri* *, marea zi de sărbătoare. Stînd acolo în pavilion, Kalo putea vedea şirul credincioşilor revărsîndu-se fără întrerupere prin poarta străjuită de coloane albe, umplînd curtea spaţioasă şi pajiştea la fel de mare. *Shivaratri* era o sărbătoare care avea loc o singură dată pe an şi cel care reuşea să arunce măcar o privire asupra imaginii zeului avea parte de laudă în ceruri.

Kalo întoarse paginile carneţelului şi îşi aminti de alţi vizitatori. Îşi aduse aminte de un om cu ochii neobişnuit de apropiaţi, care nu voia să-şi declare dorinţa, pentru că — zicea el — zeul le ştie pe toate. Kalo era convins că este un hoţ care se roagă să aibă parte de pradă bogată peste noapte şi îl lua pe zeu drept părtaş la faptă ! Mai fusese un bărbat, cu faţa rasă, cu straie bune englezeşti, un funcţionar guvernamental superior

* *Shivaratri* — noaptea lui Shiva, sărbătoare în cinstea zeului Shiva.

care dorea să fie avansat. Urma să fie pensionat peste doi ani și, în perioada asta de timp, nu se putea aștepta să devină vacant un post cu grad superior, pentru a-l ocupa el. Nu explicase cum ar putea zeul să-l ajute. Doar dacă ar dispărea superiorul care îi bara calea !

Dar carnețelul evoca și altfel de imagini : mama îngrijorată, care se ruga pentru ca feciorul ei să reușească la examenul pe care îl va susține pentru a patra oară ; femeia îndurerată, care se ruga ca bărbatul ei, bolnav de multă vreme, să se însănătoșească.

Mai era o însemnare misterioasă, scrisă cu cerneală roșie : Ratandas din satul Shripur, fiul lui Ramdas, nepotul lui Govindadas. Cînd își amintea de omul acela, iar asta se întîmpla des, Kalo simțea o adîncă amărăciune în inimă. Era vorba de un țăran dintr-un colț îndepărtat al Bengalului, care — în toiul foametei — venise pe jos în orașul cel mare cu soția, fiica și doi fii. Fiul cel mic murise și, într-una din zile pe cînd cerșea, Ratandas se pierduse de ai lui. Străbătuse orașul în lung și în lat, din Baghbazar la Ballygunge, de la Sealdah la Howrah, în căutarea lor, fără a-i găsi însă. Nu ar vrea marele zeu să se milostivească și să-i înapoieze măcar pe unul din cei dragi, feciorul, fata, sau pe mama lor ? Măcar unul din ei, că nu îndrăznea să ceară mai mult. Se va îndura zeul de un om al cărui sfîrșit este aproape ? Și, umil, cu ochii lăsați în jos, îi întinsese palma în care se aflau cinci bănuți de aramă. Kalo

își întorsese privirile. După ce își regăsise graiul, îi spusese :

— Frățioare, voi face o ofrandă zeului din partea ta. Păstrează-ți bănuții.

Bătrînul țăran se prosternase la picioarele brahmanului și îi spusese :

— Nu-mi respinge ofranda, domnule ! Bănuții aceștia sînt tot ce am putut agonisi, dar cu ei nu aș putea cumpăra mai mult de o jumătate de pahar cu lapte. Dacă nu îmi dau obolul, cum aș putea primi răsplata pe care o doresc ?

Așa încît Kalo acceptase bănuții, dar era profund mișcat. Cum ar fi putut să-i spună lui Ratandas că în templu nu se află un zeu adevărat și că ofranda făcută unei imagini false înseamnă bani risipiți fără rost ? Miile de rupii oferite de credincioșii cei bogați nu trăgeau în balanță cît cei cinci bănuți de aramă, sînge din însăși inima acestui sărman. Să-i înșele pe ceilalți, însemna îndeplinirea jurămîntului de răzbunare ; dar să-l înșele pe un biet nenorocit, însemna să-și înșele carnea și sîngele său ! Se hotărî, deci, să cumpere lapte de cinci paisa și să completeze din banii lui restul pînă la trei găleți, pentru zeu. Asta îi va ușura conștiința !

Kalo închise carnețelul și privi afară. Mici tarabe răsăriseră ca ciupercile în apropierea porții templului, de ambele părți ale străzii, îmbiind credincioșii să cumpere ofrande de tot soiul : fructe, mici opaițe de lut, frunze sacre de *bel* cu o urmă de roșu-aprins pe ele. Se aflau acolo și meșteri cu coșuri pline de obiec-

te din lut ars — păpușele, păsări și animale — toate viu colorate și frumos împodobite. O florăreasă scotea bani buni din vînzarea florilor de oferit zeului. Cînd și cînd, vreo fată era tentată să cumpere pentru ea o *mala* * albă și să înfășoare ghirlanda de flori în jurul cocului. Sărbătoarea era în toi și se desfășura bine !

Cu prilejul altor zile festive, cînd Kalo urmărea din același loc al pavilionului desfășurarea ceremoniilor, îi venea să scoată un soi de strigăt de luptă ! I se părea că luminări pentru rugăciune sînt aprinse la picioarele lui, că fumul tămîii se înalță pentru el ! Nu exista un templu adevărat, el era singurul personaj real aflat pe scenă ! Din joacă făurise un mit !

Dar oare chiar era ? Exaltarea și simțămîntul satisfacției personale îi fuseseră zdruncinate de această întrebare tulburătoare. Omul acela sărman, cu bănuții lui de aramă, nu făcea parte și el din mulțimea credincioșilor ? El și masa credincioșilor, nu constituiau un singur tot ? Căci oamenii de rînd, cinstiți, erau de sute de ori mai numeroși decît bogătașii cei plini de păcate, care veneau la templu să facă troc, să primească mila cerească în schimbul bunurilor materiale oferite zeului și care căpătau ieftin răsplata solicitată, realizînd și pe această cale o afacere avantajoasă.

---

* *Mala* — ghirlandă de flori care se pune la gîtul oaspeților, sau pe care fetele o înfășoară în jurul cocului.

Acesta era adevărul, mai adevărat decît însăși ființa lui ! *Culii* de la fabrica de iută și bumbac, femeile lor — cu copiii în brațe — care cumpărau fructe, flori și opaițe din puținii lor bani ; omul înhămat la ricșă, care — după cum se știe — era doborît de tuberculoză după cîțiva ani de asemenea grea trudă și care lăsa drept obol cîștigul lui pe o săptămînă ; cerșetorii orbi și invalizii în cîrje ; tîrfele care se străduiau să ascundă adevărata lor identitate... Nu era ban cîștigat mai greu decît al lor. Oropsiții soartei erau pe deplin reprezentați în rîndul credincioșilor, cu toate că „intușabilii" erau siliți să stea departe de sfîntul lăcaș. Ei erau considerați inferiori chiar și celui din urmă individ. Un „intușabil", cum fusese — de pildă — bătrîna care îi dăruise Chandra Lekhăi prețioasele păstăi de care avea nevoie ea însăși, trebuia să stea deoparte, să privească și să se roage de la distanță !

Conflictul iscat de laptele dat copiilor ce mureau de foame era pe cale de a izbucni. Trei mașini trăgeau chiar atunci la poarta templului. Din ele coborîră vreo zece bărbați, printre care și cîteva din persoanele la care se gîndise Kalo : cei doi negutători de aur, unul înalt, mătăhălos, cu nasul turtit, celălalt subțire și prăpădit, individul cu ochii apropiați și cu privirea de spărgător de profesie, funcționarul acela arătos, directorul hotelului, cu turbanul lui monumental. De ceilalți Kalo nu își mai aducea aminte, chiar dacă îi mai văzuse.

Aceștia discutaseră cu *pujari*-ul, Kalo știa pentru că preotul îi spusese. În fapt, bătrînul preot aștepta cu nerăbdare să asiste la înfrîngerea stăpînului său în disputa cu consiliul eparhial. „Donatorii de lapte, spusese el, urmăresc cu atenție tot ce se petrece la templu și țin legătura cu epitropii, cu Sir Abalabandhu însuși, iar epitropii nu sînt în toane bune ! Două zile copiii au avut parte de noroc, adăugase preotul. Poimîine, sărmanii muritori de foame din nou vor..." Clătină din cap și plescăi din limbă, în chip de simpatie și tristețe.

— Chiar așa ? întrebase Kalo cu gura uscată.

— În seara asta vor fi două găleți de lapte în plus din partea *Savoy*-ului. Proprietarul hotelului este plecat din oraș, dar directorul i-a trimis o telegramă la care a primit răspuns. Epitropii vor pretinde ca ceremonialul să se desfășoare cum a fost convenit.

— Chiar așa ? zise din nou Kalo.

Pujari-ul îi întîmpină pe distinșii oaspeți și îi conduse prin grădină către sfîntul lăcaș. Fiecare va face să răsune de două ori clopotul de alamă, atîrnat deasupra pasajului din apropierea sanctuarului, sunetul grav al acestuia va pătrunde în mintea și inima lor, risipind cele șapte văluri ale întunericului care dăinuie în suflete. Apoi vor fi gata să înceapă lupta pentru a decide ultima întrebuințare care trebuie dată laptelui. Dar își vor găsi ei nașul ! Trăsăturile feței lui Kalo se înăspriră, trădînd hotărîre. Nici o picătură din laptele

pentru baia lui Shiva nu va fi azvîrlită în fluviu, nu va fi risipită !

După un minut, grupul își croi drum prin mulțime, spre pavilion. Kalo îi primi salutîndu-i prietenos și, după ce aceștia se descălțară, îi conduse sus, pe treptele de marmură albă.

— Astăzi este o zi mare pentru templu, grăi el cînd oaspeții se instalară confortabil pe covoarele întinse pe jos, sprijinindu-și spinările de perne rotunde și moi.

— Nici o zi a anului nu este mai sfîntă decît *Shivaratri*, răspunse cel pe care Kalo îl considera hoț.

— N-ați fost încă în sfîntul lăcaș ? Kalo observase că frunțile lor nu purtau însemnul lui Shiva, pictat cu roșu aprins de chinovar.

Fără alte ocolișuri, „hoțul" merse drept la țintă.

— Este nevoie să-ți spunem de ce ne aflăm aici ?

Kalo se prefăcu surprins.

— Să privești chipul zeului nu este un motiv suficient ?

— Da, da, încuviință omul repede. Dar mai este o problemă care ne frămîntă, laptele pentru îmbăierea zeului.

— Potoliți-vă inimile, zise Kalo, nu ați auzit adevărul.

— Cum ?

Toți ochii se îndreptară către *pujari*, care izbucni :

— Ce, s-a schimbat Viswanath în asemenea măsură, încît a deșertat laptele în fluviu ?

Chiar de-i așa, nu are nici o valoare fără îndeplinirea ritualului.

— Informația pe care ați primit-o este adevărată. Nu este corect înțelesul care i s-a dat, explică el.

— Care înțeles ?

— Laptele nu este irosit. El își îndeplinește pe deplin țelul propus.

Unul din negutătorii de aur, cel mătăhălos, interveni.

— Să limpezim lucrurile : este laptele dat Măicuței Gange ?

— Este dat copiilor ei.

— Copiilor Măicuței ?

— Pămîntul acesta binecuvîntat al Bengalului a fost făurit de Măicuța Gange. Căci vreme de milioane și milioane de ani a purtat mîlul în șuvoaiele ei puternice și l-a depus acolo unde se întîlnește cu marea și așa a crescut noul pămînt al Bengalului. Iar după ce a făurit pămîntul, ea îl udă din belșug pentru ca recoltele să fie bogate. Nu-i de mirare că fluviul este numit de popor Măicuța noastră și este iubit, venerat. Fără acest fluviu nu ar fi existat *sonar Bangla,* Bengalul de aur, din vechile poeme populare.

— Tocmai aici este și nemulțumirea noastră. Măicuței noastre i s-a refuzat...

— Oprește-te ! Oare măicuța ta mănîncă în timp ce tu flămînzești ? Oare Măicuța noastră Gange nu se simte jignită și nu este îndurerată cînd laptele este aruncat în apele sale în timp ce copiii ei zac pe malurile fluviului, murind de foame încetul cu încetul ?

— Căile zeilor nu se aseamănă cu cele ale muritorilor !

— Dar noi făurim zeii după chipul și asemănarea omului muritor și ni-i imaginăm a fi muritori, altminteri de ce le oferim lapte ? De aceea trebuie să-i înzestrăm cu simțămintele omenești cele mai bune. Trebuie să vedem în fluviul Gange o mamă adevărată, vie !

— Ce vorbărie absurdă ! Zeci de mii de oameni au murit de foame pînă acum și dacă or mai muri cîțiva ce-o să fie ? Însă ceea ce am pus noi în joc are mai mare însemnătate decît viețile acelea nevolnice !

Directorul hotelului luă și el cuvîntul.

— Ce a fost a fost. Pe mine mă interesează baia de lapte de astă seară. Eu vreau ca laptele donat de noi și folosit la ceremonie să fie vărsat în zori în apele fluviului cu ritualul cuvenit.

— Și eu cer același lucru !

— Și eu !

— Și eu pretind ca înțelegerea să fie respectată întocmai !

— Înțelegerea ? Sprîncenele stufoase ale lui Kalo se înălțară a mirare.

— Da ! *Puja* nu este completă dacă laptele nu este aruncat în fluviu !

— V-am făcut eu să înțelegeți așa ceva ?

— Nu întocmai, dar cine și-ar fi închipuit că stăpînul unui templu va încălca rînduiala întocmită de el însuși ?

Negutătorul de aur, cel slăbănog, zise și el :

— Nu pricepi ? Laptele pe care l-am oferit conține ruga fierbinte izvorîtă din adîncul inimilor noastre.

— Ruga adevărată, îl îngînă confratele lui. Îndeplinirea ei are o mare însemnătate pentru noi.

Brusc, o bănuială îi făcu pe cei doi negutători să se întoarcă și să se privească pătrunzător, o clipă.

— Ofranda mea de alaltăieri și-a pierdut valoarea deplină, dar am mai reținut o zi peste o lună și cer ca data viitoare să nu se mai întîmple așa ceva, adică ritualul să fie respectat întocmai !

— Același lucru cer și eu, își alătură glasul și negutătorul cel slăbănog. Și sînt gata să îndulcesc laptele și să-i adaug și mirodenii.

— Dar ce, oare am sărăcit să nu pot adăuga și eu zahăr și mirodenii în laptele oferit, dacă este permis acest lucru ? replică cel mătăhălos.

Simțind cum bănuielile li se confirmă, cei doi negutători se priviră din nou, fix. Kalo își dădu seama ce se petrece în mintea celor doi. „Ce poate face zeul cînd doi credincioși aduc prinos egal, dar exprimă dorințe opuse ? se întrebă el. A cui dorință să o îndeplinească zeul ?"

— Și dumneavoastră aveți de adresat o rugă, aveți de cerut ceva ? întrebă Kalo, întorcîndu-se brusc spre „hoț".

— Eu ? De ce nu ?

Kalo îl privi pătrunzător pe înaltul funcționar.

— Poate că cineva stă în calea avansării dumneavoastră în funcție ?

— Ce vreți să spuneți ?

— Deci, domnilor, pentru dumneavoastră nu înseamnă nimic dacă bieții copilași nu vor mai avea lapte ?

— Să nu-ți închipui că nu avem suflet. Și noi îi miluim pe săraci.

— La înmormîntarea tatălui meu, luna trecută, am hrănit pe săturate o mie de nenorociți, cerșetori, orbi și alți infirmi...

— Soția mea a organizat un bazar cu dans și muzică, să strîngă bani pentru fondul guvernatorului de ajutorare a celor înfometați. Chiar ea s-a dus să plaseze bilete de zece rupii. Excelența sa a felicitat-o cînd am fost la dineu, lunea trecută, la reședința guvernamentală.

— Chestiunea este că trebuie să dăm și zeilor ceea ce li se cuvine. Este ciudat, însă, că trebuie să spunem aceste lucruri tocmai stăpînului templului !

Kalo aproape că nu îi asculta. Continua să gîndească. O idee îi încolțise în minte.

— Acestea sînt ultimele dumneavoastră cuvinte, domnilor ?

— Mai ai vreo îndoială ?

— Ați spus că am încălcat înțelegerea ?

— Cam asta s-a întîmplat, nu-i așa ?

— Atunci am să vă fac o propunere : vă înapoiez prețul laptelui care considerați că a fost irosit, iar pentru viitor voi șterge toate numele de pe lista donatorilor și voi deschide o listă nouă, pe temeiul condițiilor mele. Iată aici vechea listă.

— Ciudat procedeu, grăi unul din epitropi.

— Ciudat sau nu, așa voi proceda. Să începem cu numele celor care astăzi cinstesc cu prezența lor pavilionul lotusului. Cine dorește să-i șterg numele ? Și cine acceptă să ofere lapte pe baza condițiilor mele ?

Se așternu o tăcere grea, plină de jenă. Kalo se adresă celor doi negutători de aur.

— Amîndoi ați fost păgubiți. Primiți înapoi banii pentru laptele pe care l-ați oferit, iar ziua rezervată pentru luna viitoare va fi anulată. Sînteți de acord ? Privirile i se plimbară de la unul la celălalt.

Posomorîți, cei doi nu răspunseră, dar — o dată sau de două ori — se priviră într-un mod ciudat, ca și cînd fiecare ar fi voit să ghicească intențiile celuilalt. Kalo le prinse privirile și le ghici înțelesul. *Fie ca prețul aurului să crească întruna... Fie ca prețul să scadă neîncetat...*

— Iată că șterg numele dumneavoastră ! Creionul lui Kalo se îndreptă spre unul din nume.

— Stai !

— Atunci, pe al dumneavoastră ! Creionul se îndreptă către celălalt nume.

— Stai, așteaptă !

— Ce să aștept ? Problema este simplă : numai îmbăierea zeului cu laptele oferit nu are destulă tărie, considerați dumneavoastră. Sînteți de părere că nu căpătați șaisprezece *anna* în schimbul rupiei pe care o oferiți. Dar sînt mulți alții care gîndesc altfel și care deabia așteaptă să fie trecuți pe listă. Dorințele

din inimile oamenilor sînt nesfîrșite, iar îndeplinirea lor, chiar și în parte, ar însemna foarte mult pentru unii și ar fi adînc recunoscători. Deoarece nu sînteți de aceeași părere, nu rămîne decît să vă retrageți ofrandele. Hotărîți-vă !

— Numele meu să rămînă !

— Și al meu !

Kalo simțea o poftă nebună să izbucnească în rîs, dar făcu un efort și se stăpîni.

— Dumneavoastră ?... Dumneavoastră ?... Privirile lui treceau de la unul la altul.

— Să rămînă și numele nostru !

Kalo ciocăni, gînditor, cu creionul în carnet. Cîștigase laptele pentru copii ! Dar victoria lui însemna și altceva : descoperise un nou instrument al puterii, conflictul de interese dintre cei mari, invidia și ura lor reciprocă !

Se întoarse către *pujari* și îi zise :

— Ai auzit, *pujari* ? Acești preacinstiți domni doresc ca laptele pentru baia lui Shiva să fie dat copiilor. Ei sînt de părere că Mama Fluviilor nu se va supăra.

Pujari-ul amuțise. Clipea din ochi, iar bărbuța îi tremura un pic. Acum, după ce obținuse victoria, Kalo își putea permite să fie mărinimos.

— Este timpul, domnilor, să vă odihniți privirile asupra zeului și să faceți să răsune încă o dată clopotul cel mare, pentru ca cele șapte văluri ale întunericului să fie risipite.

Zîmbea larg, batjocoritor pe jumătate, dar și liniștitor în același timp.

— Poftiți deci să pășim în sanctuar.

14

— I-AI PROSTIT și ți-ai bătut joc de toți donatorii de lapte ca ofrandă pentru zeu, dar acum ai să ai de-a face cu consiliul de administrație al templului ! Motichand își propti cotul pe biroul acoperit cu postav verde și îl privi pe Kalo cu un rînjet larg. Iar membrii consiliului sînt tare încăpățînați, știu ce vor, adăugă încet.

Kalo își scărpină ceafa groasă și se așeză cu stîngăcie. Nu se simțea în largul său pe scaunul acela tapisat. Era obișnuit cu rogojina sau covorul întins pe jos. Mai rău, era un scaun din acelea care se răsucesc și de aceea îi venea greu să stea nemișcat. Își încleștă mîinile de biroul din fața lui și luă o atitudine demnă.

— Nu sînt de acord ? întrebă el, cunoscînd dinainte răspunsul.

— În ceea ce mă privește, tot ce aș cere este să nu pierdem încrederea poporului. Noi nu sîntem decît servitorii poporului, noi doar îndeplinim porunca lui.

— Dar oropsiții aceia care mor de foame nu fac parte din popor ?

— Te rog să nu-ți închipui nici o clipă că aș fi lipsit de inimă. Îți mărturisesc că am plîns chiar pentru ei. Da, am vărsat lacrimi de mila lor. Motichand își închise ochii pe jumătate, ca și cînd ar fi resimțit emoția provocată de amintirea lacrimilor. Acum o lună, cînd a avut loc eclipsa de soare, cinci sute

de bărbați și femei, fără să pun la socoteală copiii, s-au adunat la proprietatea mea de lîngă terenul de tenis. Fiecare avea în mînă o frunză mare, în chip de farfurie, care a fost umplută cu orez, linte și *curry* de legume. Mă gîndisem să pun și niște *ghee*, dar am renunțat de teamă ca untul vegetal să nu le deranjeze stomacurile slăbite. Au mîncat pe săturate și au plecat rîgîind satisfăcuți și înălțînd rugi pentru sănătatea și prosperitatea mea. Fața lui uscățivă sclipea de bunăvoință, iar ochii — înălțați către ceruri — păreau absorbiți de tabloul agățat pe peretele din fața lui. Cine te poate renega ? grăi el, privind țintă tabloul și clătinînd capul.

Kalo făcu un efort și își roti scaunul pentru a privi tabloul pe care îl mai văzuse cu prilejul vizitei sale anterioare în urmă cu o lună, cînd tocmai fusese pus pe perete. Era o pictură în roșu și albastru, cu o ramă masivă din lemn aurit, a cărei suprafață era de două ori mai mare decît a tabloului însuși. Tabloul purta titlul — „Spiritul meu cel mai profund". Ca și întîia oară, Kalo privi tabloul cu uimire și rînji prostește. „Spiritul meu cel mai profund", își zise în gînd și rînji iar, încrețind pielița pleoapelor inferioare. În talmeș-balmeșul de linii nu putea să deosebească decît un soi de elefant roșu răsturnat și proptit pe spatele a trei purceluși cu ochi răutăcioși.

Motichand îi povestise cum ajunsese să creeze această operă, căci el era autorul ! Într-una din zile, simțise un îndemn imperios să deseneze. Se apucase și trăsese niște linii drep-

te și curbe cu creioane colorate, roșii și albastre. Muncise ca un posedat. Era întîia oară cînd încerca să se exprime prin artă, să dea o formă palpabilă spiritului său. Pe această cale, meditația, legătura cu sine însuși, devenea mai lesnicioasă. Nu tot așa era făurită imaginea oricărui zeu, dintr-o nevoie sufletească puternică ?

— De unde s-a iscat chemarea asta ? întrebă Kalo.

Motichand clătină capul : nu își putea da încă seama.

— Imboldul de a face tabloul a fost asemănător imboldului de a compune poemul ? Kalo își îndreptă privirile către versurile brodate pe bucata de mătase, agățată și ea pe perete. Îi cunoștea povestea.

— Ha, ha ! Motichand rîse, evitînd să răspundă. Ca să reiau firul convorbirii noastre, principiile mele morale îmi impun ca nici măcar mîna stîngă să nu cunoască milostenia oferită cu dreapta. Se opri. Își lăsă capul în jos și mîzgăli ceva, gînditor, într-un carnet.

— Consiliul va veghea să nu se întîmple nimic rău, zise Kalo.

Motichand rămase tăcut, adîncit în gînduri. Kalo tăcu și el, văzînd schimbarea de dispoziție a acestuia, dar după puțin își drese glasul să vorbească. Motichand îl întrerupse.

— Ia zi-mi, vorbi el, ce are fiica dumitale ?

— Lekha ? Kalo era sincer surprins.

— Pare bolnavă. N-ai observat ce palidă este ?

— Bolnavă ? Chandra Lekha ?

— Poate nu-i nimic serios și îi trebuie doar un bun întăritor. Dar de ce să nu te asiguri ?

Kalo era nenorocit. Ce s-ar întîmpla dacă Lekha ar cădea bolnavă ? Cîndva suferise de febră intestinală și, atunci, lui Kalo i se păruse că viața nu are nici un rost. Lekha nu fusese niciodată prea voinică.

— Să o examineze doctorul Stevens, medicul onorific al guvernatorului.

— Medicul englez al lui *Lat Sahib* * ? Kalo era uluit de sugestia ce i se făcuse. O clipă uitase de noul său statut social.

— Îi dau un telefon, ce spui ?

— Un om așa de important va intra, oare, în umila mea casă ?

Motichand rîse.

— Ascultă, diseară voi veni la voi, vom vedea cum arată Chandra Lekha și o vom întreba cum se simte, apoi vom hotărî în legătură cu doctorul englez. Telefonul începu să sune și, înainte de a ridica receptorul, adăugă : Cît privește treaba aia cu laptele, să nu te necăjești. Voi supune eu membrilor consiliului punctul dumitale de vedere — în favoarea dumitale.

*

Poemul acela brodat pe mătase era în legătură cu una din nevestele lui Motichand, Kalo cunoștea povestea. Iar gura lumii vorbea tot soiul de lucruri despre nevestele lui.

---

* *Lat Sahib* — stăpînul cel mare.

Oamenii nu înțelegeau motivele profunde care l-au determinat pe Motichand să se căsătorească de patru ori, nu pricepeau că „principiile lui morale“ îi impuneau un soi de monogamie, nepermițîndu-i să aibă mai mult de o nevastă o dată. Și, datorită acestor principii morale, fusese sortit să fie singurul bărbat din Bengal cu patru neveste, toate încă în viață !

Pe prima dintre neveste o luase cînd abia împlinise douăzeci de ani. Ea era cu cinci ani mai tînără și i-a stat alături, plină de curaj în lupta dură pe care o ducea pentru bani și situație. Pe vremea aceea, Motichand era agent de bursă și speculase pe contul său cu banii clienților, reușind — la douăzeci și cinci de ani — să dea faliment. Datoriile îi fuseseră, astfel, anulate și — aparent — pornea de la zero, dar avea un fond secret al său !

În continuare, calea întortocheată a carierei lui fusese presărată cu succese și eșecuri. Soția lui acceptase cu seninătate și calm și necazurile și bucuriile, după cum roata se învîrtise într-o direcție sau alta. Toate necazurile, cu excepția unuia : lipsa copiilor. Era stearpă și nici un fel de rugăciuni, pomeni, descîntece sau vrăji nu ajutaseră, toate fuseseră în zadar. Aceasta era *karma* ei ! Poate că într-una din viețile ei anterioare năpăstuise greu o femeie gravidă, iar acuma culegea roadele amare ale păcatului comis.

Cum să salveze de la dispariție seminția lui străveche — aceasta fusese preocuparea permanentă a femeii. Motichand îi împărtășea îngrijorarea. Arborele lui genealogic își avea rădăcinile înfipte adînc în trecutul îndepărtat, în zilele domniei reginei Padmini din Mewar, cea a cărei frumusețe, după cum se spune, l-a atras pe îngrozitorul invadator pathan * în regat. Atunci cînd fortăreața asediată căzu, după o apărare disperată, regina Padmini și cele cinci sute de tinere tovarășe ale ei s-au aruncat în flăcările unui rug imens, pentru a nu fi capturate de cotropitor. Printre ele se afla și străbuna lui Motichand, Jasoda, a cărei drăgălășenie egala pe cea a reginei.

Motichand nu avea alte rude. El era singura flacără vie pe arborele genealogic al familiei sale. Fără un fiu, istoria veche de un mileniu a familiei sale va lua sfîrșit. Să fie doar o întîmplare că soția lui, Jasoda, purta numele vestitei lui străbune, care — prin suprema ei jertfă — devenise una din stelele cele mai lucitoare de pe cer ? Jasoda, demnă de numele ei, fu la înălțime în clipa hotărîtoare. Exista o singură cale, o a doua soție ! Și atunci, cu lacrimi în ochi, îl imploră pe bărbatul ei să-i dea o co-soție care să o elibereze de blestemul ce o apăsa, făcînd-o să rămînă stearpă. Căci fiul născut de cealaltă femeie se va naște într-un fel din propriul ei spirit și, astfel, și din pîntecele ei sterp.

— *Nehi !* Motichand clătinase din cap și își răsucise mustața în semn de refuz, rostogolindu-și ochii dintr-o parte în alta. Cum se poate ?

---

* Pathan, paștun — populație de origine afgană.

Jasoda trebuie că simțise un junghi în inimă văzînd voința lui nestrămutată, dar socotise că — fidelă numelui ei — trebuie să-și înduplece bărbatul.

— Ascultă, atunci... se lingușise ea, ținîndu-l de mînă.

Cel puțin, aceasta era povestea care circula pe șoptite, din gură în gură. Elementele ei de bază nu constituiau o taină, iar imaginația oamenilor furniza restul amănuntelor. Nici principiile morale ale lui Motichand nu erau o taină pentru colportorii de zvonuri. Iar aceste principii nu îi permiteau să comită greșelile îngăduite omului de rînd. Nici măcar să aibă două neveste — acesta era adevăratul necaz, căci pe atunci legea hindusă nu aproba divorțul. Ingeniozitatea lui Motichand îi veni in ajutor. De ce să se încovoaie sub jugul legilor depășite și învechite, cînd în joc se afla un lucru atît de important? El însuși se va constitui în tribunal, așa cum cerea seriozitatea cazului, și va rosti judecata în cadrul unei sesiuni private. Iar sentința pronunțată grăia că Jasoda va primi o casă în satul ei îndepărtat și o sumă de bani drept pensie, care îi va permite să trăiască fără griji tot restul vieții ei. Motichand trebuia să fie generos cu prima soție, care — datorită convingerii sale în monogamie și a principiilor morale — nu mai putea rămîne femeia lui. Colportorii de zvonuri începură să clevetească pe seama acestei proceduri judecătorești nemaipomenite, făcînd presupuneri cu privire la zbuciumul sufletesc al Jasodei.

Și așa intră în viața lui Motichand cea de a doua soție. Copilul se născu în cel de al treilea an al căsătoriei. Averea lui Motichand creștea vertiginos și era o adevărată bucurie să aibă un fiu drept moștenitor. Dar rareori binefacerile vieții vin fără să fie însoțite de necazuri. Mama fiului său era o femeie bolnăvicioasă și — după ce născuse copilul — căzuse la pat. Curînd deveni clar că este bolnavă de oftică. Motichand era îngrozit la culme : viața copilului era prețioasă, la fel și viața lui ! Cine îi va sprijini familia dacă ar contracta și el boala asta fatală și nu ar mai putea să muncească ? Principiile lui morale îl determinară din nou să ia o hotărîre, pe cît de rapidă, pe atît de necruțătoare, ca și prima oară : o trimise pe soția lui la părinții ei și îi alocă o pensie bună, după ce avu loc din nou o sesiune specială a curții lui de judecată.

Era iar liber să înfăptuiască o căsătorie monogamă.

Trăi opt ani cu noua lui soție, care îi dărui un al doilea fiu, precum și o fiică. Motichand era socotit acum ca făcînd parte dintre oamenii de vază, bogați, ai urbei. Totul merse bine pînă ce într-una din zile o văzu pe fiica funcționarului său principal, Thakurdas. Asta se întîmplă cu ocazia sărbătorii Luminilor, *Diwali*, cînd organizase acasă la el o petrecere pentru angajați, ca semn al mărinimiei sale. O zărise pe fată cînd trecea, împreună cu celelalte femei, spre apartamentele interioare. Îi

pierise graiul și nu și-l recăpătase nici după ce fata nu se mai văzu.

A doua zi, la birou, se iscase în el marea chemare de a scrie un poem pentru cea preaiubită. Neobișnuit cu efortul literar, izbutise totuși să scrie un cuplet. Aceasta era capodopera înrămată și agățată pe peretele biroului său.

Thakurdas înghițise în sec, de două ori, și amuțise cînd stăpînul îi dezvăluise intențiile sale. Motichand îi oferea postul de director, precum și funcții bune pentru copiii viitorului său socru.

Cea de a treia soție a lui Motichand îi făcu o scenă cruntă, răcnetele ei isterice stîrnind toată vecinătatea. Dar Motichand era un om de oțel. Cînd rezistența femeii încetă și imploră să-i fie permis doar să rămînă în casă, ca un preș sub picioarele noii lui soții, principiile morale ale lui Motichand acționară ca o sabie superbă : nu putea să aibă două soții ! Monogamia era legea vieții sale !

— M-am abătut vreodată de pe calea virtuții ? o întrebă el pe femeia aceasta plicticoasă. Nu ai de ce să te plîngi. Iți voi cumpăra o casă potrivită situației tale înalte. La Benares, dacă ai nevoie de hrană spirituală, la Darjeeling, dacă vrei să te bucuri de aerul de munte. Doar nu te arunc pe stradă ! Se opri și cugetă un timp la lipsa de bun simț a femeii. După atîția ani de căsnicie, insistă el în timp ce glasul îi căpăta o nuanță severă, de ce să nu mergi pe calea cucerniciei și să nu rostești numele Ființei Supreme de o sută și opt ori în fiecare zi, depănînd mătăniile ?

Încăpățînata nu avea ce să răspundă în fața unui asemenea argument.

Radha, fata slujbașului său, care era acum cea de a patra soție a lui Motichand, se dovedi a fi altfel decît celelalte. La șaisprezece ani părea mai în vîrstă, din cauza corpolenței. Motichand se apropia de patruzeci, iar tînăra nevastă putea să-l facă pe „bătrînul său măturoi“ — cum îl numea ea cu dispreț — să se așeze, să îngenuncheze, să stea în picioare sau să alerge, după cum ar fi poftit. Îl putea face și să pască iarbă, se lăuda ea.

Febra romantică a lui Motichand se topi în scurt timp, dar supunerea față de Radha nu se modifică. Nu reuși niciodată să-și afirme superioritatea față de ea. Îi era o frică teribilă de crizele ei de nervi și se tot minună cum drăgălășenia acestei ființe, care — pe măsură ce creștea în vîrstă și corpolență — căpătase aspectul unei gîște bine îndopate, putea cuprinde în ea o asemenea capacitate de furie nețărmurită. Poate că se gîndea cu nostalgie la anii petrecuți cu celelalte neveste, cînd el era stăpînul netăgăduit al casei. Acum prietenii, și chiar și servitorii, îl socoteau un prostănac !

O schimbare bruscă se petrecu în ea atunci cînd deveni evlavioasă. Yoghinii și asceții deveniră obsesia ei. Motichand nu știa cum se întîmplase acest lucru. Se părea că ceva adînc îngropat în sufletul ei se dezlănțuise prin intermediul credinței pătimașe. Pe măsură ce se

scurgeau anii, preocupările ei pioase căpătau amploare, pînă cînd nu mai rămase nimic din femeia pe care o cutremurau furiile. După unsprezece ani de sclavie, Motichand era liber în sfîrșit. Nu că ar fi putut să înfrîngă voința Radhei ; voința ei implacabilă, care dormita, rămăsese tare ca stînca, nu se muiase ca lutul.

Aceasta era situația cînd imboldul acela lăuntric îl determină pe Motichand să se apuce de pictură. Dar tabloul nu era așa de frumos ca poemul și nu numai lui Kalo i se părea că reprezintă un elefant răsturnat, proptit pe niște purceluși cu ochi răutăcioși. Motichand intitulase opera sa „Spiritul meu cel mai profund". Care era sensul operei ? Unde începea gluma ? Cine altul decît Motichand ar fi putut spune ?

15

ÎNTR-UNA din zile, Viswanath se înapoie dintr-o misiune neobișnuită. Vizitase o închisoare, la o depărtare de vreo șaptezeci de kilometri de orașul cel mare, călătorind cu trenul de dimineață.

Da, paznicul șef îi dăduse vești despre B-10 : Nu beneficiase de nici o reducere din pedeapsă, nici măcar de o zi. Un înrăit cum nu s-a văzut ! De altfel, în ultimele luni nici

un *quaidi* * nu obținuse vreo reducere de pedeapsă. Celulele erau înțesate de participanții la mișcarea „Afară din India !", transferați de la închisoarea centrală din Calcutta, niște ticăloși care confecționaseră un soi de drapel tricolor caraghios cu care voiseră să sperie și să izgonească leul britanic ! Vorbeau ca niște descreierați și toată lumea din pușcărie îi asculta numai urechi și înnebuneau cu toții ! Auzi ! „Afară din India" ! De-ar fi avut pușcăria un mecanism să le pecetluiască gurile, sau să le țină larg căscate, ca la dentist !

Kalo asculta cu atenție ce i se povestea.

— Ai transmis mesajul ?

— I-am scris că peste două săptămîni, la ora eliberării, un prieten îl va aștepta la poarta închisorii și că B-10 să-l caute pe acest prieten.

— Dar îi vor da mesajul ?

— Cred că i-l vor da. Am lăsat, ca din neglijență, și o hîrtie de zece rupii pe masă. Cînd să ies, paznicul șef, Gangu Singh, mi-a făcut cu ochiul și mi-a zis : „Spune-i muierii, nevestei lui B-10, să se pregătească pentru..."

— Să se pregătească pentru ce ?

— O, pentru nimic, o scîrboșenie.

— B-10 nu are soție.

Viswanath scruta fața stăpînului său.

— Peste șaisprezece zile o să fie eliberat. Dacă-mi spui cum arată, am să-l recunosc cînd iese din închisoare.

Kalo cugetă un timp.

* *Quaidi* — deținut politic.

— Am să mă duc eu. Viswanath păru surprins, iar Kalo adăugă : Nu înțelegi ? I-a îndemnat pe cei flămînzi să ia hrană dintr-o prăvălie, asta-i tot ce a făcut. Și pentru asta a fost ținut după gratii douăsprezece luni.

Trei zile mai tîrziu vorbi iar cu grădinarul, cu o umbră de îngrijorare pe față.

— Ascultă, îți voi spune cum arată B-10. Este mai înalt decît mine, dar subțire și are tenul mai deschis.

Viswanath trebăluia, plantînd niște răsaduri.

— De vreme ce mergi dumneata să-l întîmpini, ce nevoie este să-mi spui ?

— Este mai bine să mergi tu, îl întrerupse Kalo.

— Oare ? Viswanath îl privea cu insistență. Kalo evită privirea aceea pătrunzătoare, aplecîndu-se și mîngîind cu gingășie niște boboci de trandafir. Preț de un minut tăcură amîndoi, apoi Kalo se ridică. Fața îi era posomorîtă.

— În situația mea nu se cuvine să fiu văzut cu cineva care tocmai a ieșit din pușcărie. S-ar băga de seamă și s-ar cleveti.

Viswanath aprobă din cap.

— Da, s-ar putea.

— Am avut destule necazuri.

— Este adevărat.

Și așa, hotărîrea fu luată.

— Asta este singura scamatorie pe care o știe B-10 ? întrebă Chandra Lekha într-una din zile. Minunea cu Shiva ?

Lui Kalo nu îi plăcu felul ei de a vorbi, zeflemitor, poate chiar cu dispreț.

— Cînd va ieși din închisoare poate că va pretinde o parte din veniturile templului, continuă ea. La urma urmei este ideea lui.

Gîndul acesta o frămînta încă, se pare, cînd Kalo îi comunică hotărîrea luată cu privire la B-10.

— Îi vei da și lui firul sacru, îl vei face brahman ? întrebă ea repede.

Kalo tăcu, șocat de tonul ei, dar ea — fără să bage de seamă sentimentele lui, continuă.

— Ce ai să faci dacă dezvăluie taina noastră ?

Kalo se supără. Glasul îi deveni aspru.

— Îl cunosc pe B-10. Am încredere în el !

— Încredere, *Baba* ? Ați fost împreună mai puțin de două luni !

— Două luni în pușcărie. Accentuă cuvîntul „pușcărie“.

— Și nici nu știi cum îl cheamă cu adevărat.

Kalo era încurcat.

— L-am întrebat într-o zi cum îl cheamă, iar el mi-a răspuns : „Ce altceva sîntem cu toții decît niște numere ?“ Lekha păru impresionată și Kalo prinse inimă. Continuă : Într-o zi l-am întrebat pe B-10 cărei caste îi aparține. „Sînt din casta condamnaților“, mi-a răspuns el.

— Așa a spus ? Expresia de sfidare dispăru de pe fața ei și fu înlocuită de obișnuita umbră de tristețe. Apoi continuă. Aș vrea să știu un lucru.

El aşteptă. Ce mult timp trecuse de cînd Lekha nu exprimase o dorinţă !

— *Baba,* mă laşi să văd închisoarea ? Am să stau în apropierea porţii şi am să privesc. Acesta-i un prilej, merg cu unchiul Viswanath, mă laşi ?

— De ce ?

— Aş dori să văd închisoarea.

— Explică-mi.

— Puteau să mă trimită şi pe mine acolo. Nu ţi-am povestit cum am vrut să fur dovleacul ? Dacă bătrîna s-ar fi plîns...

— Lekha, femeia aia oropsită era din casta „intuşabililor". Cum ar fi îndrăznit să meargă la poliţie ?

— Cînd furi din belşugul unui bogat, chiar dacă îi iei ceva de care nu are nevoie, eşti aruncat în închisoare. Numai săracii se ajută între ei cînd sînt la ananghie. Oricum, tot o hoaţă sînt.

— Chandra Lekha, ce n-aş da să uiţi zilele acelea nenorocite !

— Mă străduiesc din răsputeri, mă străduiesc cu disperare, dar nu pot !

Kalo lăsă capul în piept, neştiind cum să-şi ajute fiica. Lekha continuă.

— Acesta-i motivul pentru care noua noastră viaţă mi se pare ireală. Casa. Templul. Braţul ei mlădios făcu un gest larg. Chiar şi oraşul cel mare ! Apoi, după o pauză. Adevărată este numai închisoarea !

Kalo nu mai putea îndura.

— Chandra Lekha ! strigă el cu sufletul torturat.

— *Baba,* lasă, nu lua în seamă ce am spus. Sînt o proastă. De ce m-aş duce să privesc o închisoare ?

Aşa se încheie discuţia, dar ea rămase întipărită în mintea lui Kalo ca o enigmă pe care ar fi dorit să o rezolve. Casa, templul, chiar şi marele oraş, totul să fie doar o închipuire ? Dar oare, nu tocmai ele constituiau tiparul în care vieţile lor se modelau într-o formă nouă şi precisă ? Să te zbuciumi pentru o vină care de fapt nu este vina ta ! „De ar permite ca doctorul să o consulte", oftă el. Dar ea refuzase cu hotărîre. „Nu am nimic", spusese ea. Nimic ? Dar ce putea fi mai rău decît tristeţea necontenită care i se citea pe faţă, gîndurile negre care îi măcinau sufletul şi care — menţinînd-o în trecutul acela nenorocit — îi făceau numai rău !

În zilele acelea, viitorul Lekhăi ocupa adesea gîndurile lui Kalo. De-ar fi trăit mama ei, nu ar fi lăsat-o nemăritată pînă acum : Lekha avea aproape 18 ani ! Cu un soţ, care să aibă grijă de ea, şi cu maternitatea care ar fi urmat, Lekhăi i-ar fi fost mai uşor să-şi revină. Numai atunci ar fi fost eliberată de povara nenorocirilor care o apăsau. Dar mirele trebuie să fie brahman !

Nu va fi greu de găsit un tînăr brahman potrivit ei. Unul din cei cinci preoţi angajaţi să recite versuri din *Shiva Samhita,* care întîmplător era şi peţitor cu experienţă, îi zise :

— O zînă fără aripi, cum este fiica dumneavoastră, este demnă să împodobească unul

din căminele noastre cele mai de seamă. Voi aduce propuneri să le cîntăriţi.

— Alegerea mea va fi foarte severă, îi răspunse apăsat Kalo. Poate doar unul din zece mii de pretendenţi să merite, în toate privinţele, să stea alături de fiica mea.

Chandra Lekha trebuie să privească realitatea în faţă, cu ochii limpezi. Văzuse cum tatăl ei sfărîmase barierele de castă, dezvăluise falsitatea lor şi nici un fel de trăznet nu se abătuse asupra lui sau a ei! Trebuia să fie gata să-şi ocupe locul ca soţie a unuia născut-de-două-ori, ceea ce — la drept vorbind — însemna aşa de puţin!

Mai exista o posibilitate: să abandoneze templul şi să reia lupta de totdeauna; să se mărite cu un tînăr fierar dintr-un orăşel oarecare şi să împartă cu el o viaţă searbădă!

Nu este cu putinţă să fi uitat prin cîte a trecut! Nu numai foametea. Era şi episodul cu medalia cîştigată, cînd nu simţise nici o umbră de recunoştinţă din partea oraşului Jharna, din cauza condiţiei ei umile. Închipuiţi-vă că fiica judecătorului ar fi obţinut această distincţie, ce s-ar mai fi bucurat oraşul, ce-ar mai fi sărbătorit-o! Dar medalia fusese acordată fetei *kamar*-ului, fapt ce constituise marea ruşine şi nu mîndria locuitorilor. Dar acum, după zilele pline de vrajă, ce ar însemna pentru ea înapoierea la vechea situaţie? Kalo scutură din cap. Nu, aşa ceva nu mai era cu putinţă! Lekha se afla pe spinarea tigrului, împreună cu el, şi amîndoi erau siliţi să continue a-l călări.

Gîndurile i se îndreptară în altă direcţie. De ce să n-o ia cu el? Vor călători confortabil cu trenul şi, într-un fel, va fi plăcut. Călătoria, deşi scurtă, va constitui o bună schimbare pentru Lekha. Aşa va face! Şi va fi o adevărată surpriză şi pentru B-10! Începu să-şi facă planuri. Cînd îi vorbi lui Viswanath, omul acesta — potolit de felul lui — repetă cu tristeţe ceea ce îi mai spusese altă dată.

— Atîta vreme cît mai sînt brahmani ca dumneata, poporul nu îşi poate pierde încrederea în rînduielile noastre.

În ziua hotărîtă, Kalo şi Lekha porniră la drum cu trăsura. După ce ajunseră la gară şi îşi ocupară locurile în trenul de dimineaţă care urma să-i ducă spre răsărit, Lekha privi în jurul ei cu uimire: fotolii largi tapisate cu pluş verde, pereţi vopsiţi de asemenea în verde, o oglindă, ventilatoare electrice atîrnînd de tavanul de un alb-sidefiu şi împodobit cu tot felul de zorzoane, o toaletă cu robinete nichelate lucitor, un duş şi multe altele.

— Este un compartiment de clasa întîi, grăi el pe un ton care voia să fie nepăsător, dar în care se putea distinge o notă de jubilare, în timp ce o privea cu atenţie pe Lekha.

Mai avusese o dată prilejul să călătorească cu clasa întîi, dar pe scara vagonului galben, afară, cramponat de mînerul uşii, ameţit de foame şi de oboseală.

Cînd trenul era gata să pornească, Kalo privi pe geam şi chemă un vînzător de fructe.

— Dă-ne niște banane din cele mai bune, aurii și bine coapte, ceru el.

— Banane! strîmbă din nas Lekha, cînd el așeză pe măsuță fructele tîrguite. Nouă nu ne plăceau bananele! Ce să facem cu ele?

— Arată frumos pe măsuță, răspunse Kalo. Ochii lui, ațintiți pe ciorchinele de banane, erau aspri. Se lăsă pe spate în tihnă, cufundîndu-se cu voluptate în fotoliu. Mîna lui se plimba mîngîietor pe plușul verde. După un minut se ridică în picioare și răsuci butonul ventilatorului. Ceilalți doi pasageri care erau așezați în fața lui, ascunși în spatele jurnalelor, își înălțară privirile la adierea stîrnită de aparat și încruntară sprîncenele. Era o zi răcoroasă, după o noapte cu ploi intense, și nu era nevoie de ventilator.

Kalo se încruntă și el și le răspunse în gînd: „Și eu prețuiesc cît oricare din voi și am să pun în mișcare ventilatorul, dacă așa poftesc! Am plătit pentru briza lui, ca și pentru toate celelalte!" Apoi îi păru rău că uitase să cumpere un ziar. A citi un ziar era lucrul cel mai potrivit înainte ca trenul să pornească. Dar fața i se lumină. „Există o soluție foarte bună", își zise el, scoțînd din buzunar un carnețel subțire, cu coperțile de un albastru-pal. Se lăsă pe spate și începu să-l studieze cu preocupare. Era carnetul său de economii de la bancă.

Din cînd în cînd își întorcea capul și privea pe fereastră. Recoltele de pe cîmp, puzderia de bordeie de un cafeniu închis, cu acoperișurile conice din paie, se perindau prin fața lui. Trecuse un an de cînd văzuse acest peisaj. Pe

atunci se îndrepta către un viitor nesigur, cu povara închisorii apăsîndu-i umerii. Dar căpătase noi puteri văzînd cetele de înfometați în bejenie, mărșăluind pe șosea către orașul cel mare, mirajul lor.

Iar acum călătorea cu același tren, dar de astă dată cîștigase bătălia! O dovedeau cifrele din carnetul de economii, orînduite în coloane precise. Era corect totalul? Dar dobînda pe jumătate de an, notată cu cerneală de un roșu aprins? Bani care zăceau fără să-i folosească și care se înmulțeau singuri, adunînd osînză puțin cîte puțin, în fiecare săptămînă, în fiecare lună... ce minunăție! Oare nu îl înșelaseră la socoteli? Vreo încurcătură pe undeva, vreo capcană bine camuflată de care să se lase păcălit? Privi pe cei doi călători din fața lui, care — cufundați în fotolii — citeau în tăcere jurnalul și fața lui căpătă o expresie de răutate. Vreo chichiță pe undeva?

Se întoarse către fiica lui. Chandra Lekha ședea puțin aplecată, cu fața ușor scoasă pe fereastră, cu părul fluturînd în vîntul stîrnit de viteza trenului.

— Ai grijă, exclamă el, să nu-ți intre funingine în ochi!

Ea clătină din cap.

— E o adiere așa de răcoroasă.

— Nu-i prea rece?

— Este plăcut.

Dorința Lekhăi de a vedea închisoarea era o enigmă pentru el. Își dădea seama că fata făurise în mintea ei o celulă întunecoasă, fără aer, din care nu ieșea și unde el nu avea ac-

ceș. Astfel întemnițată, ea nu putea percepe viața decît prin impulsuri dureroase. Oare aceasta să fie cauza? Privirile lui pline de îngrijorare se opriră pe chipul ei, examinînd arcuirea obrazului palid, și se întrebă din nou: asta este cauza, Chandra Lekha? Dincolo de imaginea ei zărea stabilimentul acela, Rupa, dominînd bulevardul și dominat la rîndul lui de zgripțuroaica aceea cu biciul. Fără îndoială că rănile de pe trup nu se cicatrizaseră încă, la fel ca și rănile din sufletul ei. „Lekha nu va afla alinare sufletească, își zise el, decît atunci cînd va uita de ea însăși alături de soțul, de fiul și fiica ei..."

Oftă și își îndreptă ochii, din nou, către peisajul care se depăna în viteză prin fața lui. Ciori se legănau — aliniate — pe firele de telegraf, o vacă singuratică păștea pe cîmp, o mașină aluneca în mare viteză pe șosea, depășind curînd trenul.

Nu peste mult timp B-10 va ieși din închisoare. De bună seamă că în clipa aceasta el se întreabă nedumerit cine poate fi prietenul acela necunoscut de la care primise mesajul. Va face legătura între scrisoarea primită și fostul său tovarăș de suferință, P-14? Era puțin probabil. „B-10 este convins, își zise Kalo, că știe care a fost soarta lui P-14, închipuindu-și-l înghițit de masa imensă a oropsiților și pierdut pentru totdeauna." „Noi sîntem drojdia societății! Ei ne lovesc acolo unde ne doare mai rău — în golul stomacului! Trebuie să le răspundem lovitură pentru lovitură!..." Drepte vorbe, dar cum să-și închipuie că P-14, un

biet vierme în orînduirea statornicită, ar fi în stare să făurească arme cu care să riposteze?

Ce surpriză îi pregătise! P-14 reușise cum nu se așteptase, ba chiar mai mult! Era nevoie ca B-10 să vadă cu ochii lui templul ca să poată crede într-un asemenea basm minunat! Mai bine să nu-i spună nimic pînă ajung acasă! Clipa dezvăluirii va fi astfel și mai emoționantă! „Privește, prietene! Din țărînă a crescut, la porunca mea, templul acesta. Doi *seer* de semințe au încolțit făcînd să răsară un templu mare și alb..."

Lucru interesant, B-10 continua să rămînă pentru el un străin, căci dezvăluise așa de puțin despre sine... Cum să-ți explici încrederea căpătată în cineva al cărui nume nici nu i-l cunoști? Așa se întîmplă în viață, uneori. Poți cunoaște un om ani de zile și să nu știi nimic despre el, sau poți să pătrunzi în adîncul inimii lui deși l-ai cunoscut doar de puțină vreme. Lekha va înțelege acest adevăr pe măsură ce se va maturiza.

— *Baba,* privește!

Se întoarse către fereastră, privind în direcția indicată și zări niște ziduri familiare, înalte, înnegrite de trecerea timpului. Închisoarea! Rîndul trecut nu o văzuse căci se aflase, probabil, de partea cealaltă a vagonului. Călătoria cu trenul fusese mai scurtă decît crezuse.

După ce ieșiră din gară, Kalo căută din ochi o ricșă, dar Lekha zise:

— Hai să mergem pe jos. Nu este departe.

— Să mergem.

Și porni înainte, pășind repede, ca de obicei. Lekha se străduia să țină pasul cu el, dar rămînea mereu în urmă. Atunci tatăl se oprea și se întorcea, așteptînd-o.

— Crezi că poți merge pe jos ?

— Sandalele mele noi sînt de vină. Mă bat la călcîie.

— Ți-ar veni mai ușor să mergi desculță ? Dă-mi sandalele să le duc eu.

— *Baba,* ai călătorit cu clasa întîi, dar tot *kamar*-ul din Jharna ai rămas. Ia închipuiește-ți, un brahman de rangul tău ducînd în mînă niște sandale, iar fiică-sa mergînd desculță pe stradă !

Kalo înțelese logica ei și rîse.

— Se pare că nu o să mă cioplesc niciodată ! Se scotoci în cutele de la brîu și scoase un ceas ieftin, nichelat. E timp destul, Lekha, mergi încet.

— Îți ții ceasul ascuns la brîu, cînd ai o jiletcă de mătase cu buzunare de ambele părți !

Kalo plescăi din limbă și rîse de el însuși.

— Sînt un țăran care nu se va schimba niciodată !

Continuară să meargă. Drumul nu era asfaltat și un automobil, care trecu în mare viteză pe lîngă ei, lăsă în urmă un nor gros de praf.

— Acoperă-ți nasul și gura ! o preveni Kalo. În Jharna noastră nu este praf nici pe jumătate cît este în orașul ăsta !

— Dar unde-s casele ? Văd doar cîmpuri, de ambele părți ale drumului, aride și pustii, cu tufișuri pipernicite ici-colo.

— Drumul nu trece prin oraș și pe drept cuvînt își merită numele de „șoseaua închisorii“, circulația pe ea fiind legată mai ales de închisoare. Mașina neagră care a trecut și pe care ai văzut-o este a directorului.

— *Baba*, privește !

Zidul acela înalt și mohorît se vedea din nou. Se opriră cînd ajunseră la vreo cincizeci de metri de poarta de fier. Drumul trecea peste un șanț puțin adînc, mărginit de ambele părți de un parapet nu prea înalt, din cărămizi.

— Să ne așezăm pe parapet. B-10 trebuie să apară curînd și o să treacă pe aici. Așteptară cu încordare. Kalo se uită de trei ori la ceas și văzînd că a trecut o jumătate de oră, zise : Poate că Viswanath s-a înșelat asupra datei. Sau, poate că pedeapsa lui B-10 a fost prelungită din vreo pricină oarecare. Să încerc să aflu ?

Dar acolo stătea paznicul cu arma în mînă și Kalo simți cum i se strînge inima. Mai bine să aștepte ! În cele din urmă, o ușiță se crăpă în poarta uriașă și un om păși, încet, afară. Kalo își ascuți privirea. B-10 ! Îi venea să-l strige, dar se stăpîni.

B-10 schimbă cîteva cuvinte cu paznicul și îl bătu pe spate, prietenește. Kalo era uluit. Cum putea un om zîmbi și arăta așa de stăpîn pe sine după un an de pușcărie ? Cum putea să nu-i fie teamă ? Îl văzu, apoi, îndreptîndu-se către șosea, oprindu-se și cercetînd împrejurimile cu privirea. După cîteva clipe porni iar și trecu peste șanț, aruncînd — în treacăt — o privire bărbatului și fetei care

ședeau pe parapet. Se îndepărtase puțin cînd Kalo strigă după el.

— Ia te uită cum l-ai uitat pe P-14!

B-10 se întoarse, surprins. Kalo se sculă și merse în întîmpinarea lui.

— P-14! Glasul îi era plin de neîncredere.

— El însuși. Kalo rîse tare, pătruns de emoție. Păi, ți-am trimis vorbă că te va aștepta un prieten la poarta închisorii.

— M-am uitat împrejur, dar n-am văzut pe nimeni. Am crezut că este o farsă de-a paznicului șef. Îi cam plac șotiile de soiul acesta.

Kalo rîse din nou, pe înfundate.

— Zici că nu ai văzut pe nimeni? Dar ne-ai privit drept în față!

B-10 părea încurcat.

— Este adevărat, așa am făcut. Și... Se opri.

— Te înțeleg, dădu din cap Kalo. Hainele astea bune și boneta albă de pe cap, care îmi ascunde chelia lucitoare, pe care o cunoști bine. B-10, aceasta este fiica mea, Chandra Lekha.

B-10 se întoarse către ea și îi adresă ziua-bună, cu palmele împreunate în dreptul pieptului. Se auzi glasul paznicului strigînd:

— Ia circulați!

— Să mergem, zise Kalo.

— De unde ai picat? întrebă B-10. Nu îmi pot crede ochilor!

Cei doi bărbați pășeau unul lîngă altul, Lekha un pas în urma lor.

— S-a prins! Șmecheria cu semințele de iarbă!

— Cum? B-10 nu înțelegea ce vrea să spună.

— Shiva s-a înălțat din țărînă! Semințele au ajutat la reușita scamatoriei. Un templu măreț... Se opri. Nu aveam intenția să-ți spun. Voiam ca mai întîi să vezi tu, cu ochii tăi.

— Te îndurai să amîni cu două ore dezvăluirea unei asemenea taine? grăi Lekha, venind alături de tatăl ei.

— Mă duceți la templul acela, al vostru? întrebă B-10.

— Templul îți aparține în aceeași măsură și ție! A cui a fost ideea? Noi nu locuim în templu, avem o casă peste drum de lăcaș. Am închiriat o cameră și pentru tine la Paradise Lodge, după colțul străzii. Odihnește-te o săptămînă bună, hrănește-te bine și du-te la niște filme cu multe cîntece și dansuri. Apoi, într-una din zile vom avea o discuție serioasă.

— Ai să fii în stare să amîni o săptămînă discuția aceasta foarte serioasă, *Baba?*

El o privi cu duioșie, apoi se întoarse către prietenul său.

— Îți amintești ce ți-am spus despre fata mea?

— Ai vorbit mai tot timpul despre ea, ce anume vrei să-mi aduc aminte?

— Medalia! Medalia cîștigată de ea! Dar chipul i se întristă brusc. Medalia nu mai era! Ce nu ar fi dat să o recapete! B-10 nu va vedea niciodată medalia!

— Într-adevăr, trebuie ca cineva să fie foarte înzestrat să întreacă un număr așa de mare de concurenți, peste o mie, zise B-10. „Profund și plin de viață“, așa cum a apreciat cu înțelepciune comisia.

— *Baba*, de ce a trebuit să vorbeşti despre mine la închisoare ? se necăji Lekha. Nu puteai găsi alt subiect de discuţie ! Lekha întoarse capul, pentru ca B-10 să nu vadă roşeaţa care îi acoperise obrajii.

— Cînd stau şi mă gîndesc, continuă Kalo, datorită medaliei am îndrăznit să purced la această aventură. Păi cum, tatăl unei asemenea fete este, fără îndoială, la fel de bun ca cel mai bun dintre brahmani ! Se opri şi clătină capul cu tristeţe. Nu ştiu cum am să pot trăi cînd Lekha se va mărita şi se va muta în casa soţului ei.

— Este aproape ziua aceasta binecuvîntată ? întrebă B-10 politicos.

— Pînă în prezent nu a fost hotărît nimic, dar...

Lekha aruncă repede o privire lui B-10 şi interveni.

— *Baba* mi-a vorbit şi mie despre dumneata. Mi-a spus : „Într-una din zile l-am întrebat cărei caste îi aparţine, iar el mi-a răspuns că face parte din casta condamnaţilor".

— Bine că mi-am amintit, grăi Kalo din nou, ai să locuieşti la Paradise Lodge, dar ai să mănînci cu noi, dacă nu sînt oprelişti impuse de casta căreia îi aparţii. Avem o bucătăreasă brahmană, dar Lekha o ajută adesea la gătit.

— Nu cumva îmi propui să... ? B-10 se opri.

— Desigur, te cunosc şi ştiu că poţi foarte bine fi brahman. Nu dumneata m-ai învăţat *Gayatri*, rugăciunea cea de taină, cunoscută

numai de brahmani ? De multe ori m-am gîndit la asta şi nu-i găsesc altă explicaţie.

— Atunci, nu mai trebuie să calc pe la bucătărie, zise Lekha.

B-10 rîse.

— Pot să vă spun că am mîncat chiar şi din mîncarea gătită de „intuşabili". Aşa ceva nici voi nu aţi fi fost în stare !

Kalo era de acord. Chiar şi unui *kamar* i-ar veni rău dacă ar gusta din mîncarea gătită de un „intuşabil", căci aceştia erau situaţi pe o treaptă socială mult inferioară lui, pe cît erau brahmanii deasupra.

— Orice ai fi, B-10, te vei reîncarna ! Despre treaba asta vreau să-ţi vorbesc. Pînă atunci să ţii seama de două lucruri : acum numele lui P-14 este Mangal Adhikari şi el este un brahman căruia Shiva i s-a arătat în vis. E limpede ?

— Sînt cam buimăcit, glăsui B-10. Povesteşte-mi de la început. Fă-mă să pricep cum s-au petrecut toate. Ideea aceea — scamatoria cu grăunţele — ţi-am dat-o aşa, într-o doară. Nu aveam altceva mai bun să-ţi spun.

— Atunci, ascultă ! începu Kalo să povestească.

16

DOUĂ ORE cu trenul, apoi baia, masa, convorbirea pe balcon, atît, dar lui Kalo i se părea că B-10 se află împreună cu ei de cînd

lumea. Chiar ieri Lekha îl întrebase : „L-ai cunoscut mai puțin de două luni, *Baba ?*“ „Două luni în pușcărie, îi răspunsese el. Acum pricepi, Lekha, fata mea ? Înțelegi ?“

În cele din urmă, B-10 dezvăluise cîte ceva despre el și era mai ușor acum să-l cunoască în adevărata lui lumină. Tatăl lui era un mic funcționar la marile oțelării de la Tatanagar, unde munceau mii de oameni și care produceau un milion de tone de oțel în fiecare an. El era primul născut și mai avea patru frați și o soră. Tatălui i-a fost greu să hrănească o familie așa de numeroasă din mica lui leafă de funcționar mărunt. B-10 terminase cu succes prima treaptă a învățăturii, obținînd două premii, dar nu putea fi vorba de mers mai departe la studii. În fața lui se punea sarcina de a contribui la bugetul familiei. Tatăl lui îi făcuse rost de o slujbă la oțelărie, într-un birou, dar B-10 avea alte planuri. Adeseori se ducea la un garaj de reparații auto, urmărind cum lucrează mecanicii cu care se împrietenise. Prinsese cîte ceva din meșteșugul lor, iar garajul îl acceptase ca ucenic. Curînd începuse să primească o mică leafă, iar după trei ani cîștiga mai mult decît taică-său. Dar asta nu îl mulțumise pe părinte : să muncești ca un *misthri* *, cînd poți sta la un birou respectabil !

— Meșteșugul tău se aseamănă cu al meu, grăi Kalo. Amîndoi dăm glas sculelor.

* *Misthri* — meseriaș, meșteșugar.

— Așa este, fu de acord B-10. Eu fac să pulseze, să cînte și să duduie motoarele care au amuțit. Se sculă și se așeză pe podea de partea cealaltă, rezemîndu-se de peretele balconului. Și tu ai făurit multe lucruri cu credinciosul tău ciocan, „Tunet“, adăugă el.

Motoare de automobile ! Kalo parcă vedea aievea minunăția aceasta. Uneori, în Jharna, se aplecase și studiase cu mult interes măruntaiele de fier ale motorului. Era fascinant !

— Meșteșugurile noastre se aseamănă, cu adevărat, repetă el cu oarecare șovăială de astă dată. Se întrerupse. Poate că, într-una din zile, îmi spui cum face motorul de trage mașina. Tu ai o tolbă plină cu minuni !

Căldura vechii prietenii făurite în închisoare îi unea din nou.

— Este o meserie frumoasă, reluă B-10. Uneori bujiile nu produc scîntei și atunci motorul parcă este un pic bolnav, ca un om răcit care strănută. Alteori este înfundat carburatorul, sau benzina nu se amestecă bine cu aerul aspirat. Și asta-i un soi de boală. Mai sînt și alte necazuri, unele mari, iar atunci trebuie să te ocupi de pistoane, neapărat. Trebuie să umbli la măruntaie, ca un doctor care deschide un abdomen. Înțelegi ce vreau să spun ?

— Da, da, răspunse Kalo.

— Poți face asta ? Poți să demontezi motorul în bucăți și apoi să-l faci la loc ? Glasul Lekhăi era plin de admirație. Ședea mai la o parte, cu picioarele strînse sub ea. Dar dacă se încurcă piesele ?

— Păi, Lekha, așa ceva nu se poate întîmpla dacă îți cunoști meseria, îi explică tatăl. Oare un doctor ar schimba locul ficatului cu al splinei, ia spune-mi ?

B-10 îndreptă privirile sale surîzătoare spre Lekha.

— Tatăl tău are trei odoare neprețuite : „Tunet“, „Obraji bucălați“ și fata lui.

Lekha rîse și își plecă ochii scînteind sub genele ei dese, fără să zică nimic.

— Am simțit că mi se rupe inima cînd a trebuit să-l vînd pe „Tunet“, într-adevăr o sculă fără de pereche, și pe „Obraji bucălați“, grăi Kalo, clătinînd din cap cu tristețe.

Dar ceea ce făcuse să-i tresalte inima era altceva : Chandra Lekha rîsese ! B-10 folosise o altă năzdrăvănie din traista lui cu minuni !

— Ce te-a făcut să-ți părăsești munca ? se întoarse el către tînărul său amic. Să te lași de reparat măruntaiele mașinii ?

Un nor umbri fața lui B-10. Tăcu un timp, apoi răspunse.

— Am venit în orașul cel mare. Asta a fost acum doi ani.

— Orașul cel mare unde aurul crește în copaci ! zise Kalo, dînd din cap.

— Războiul era în toi și nu mi-a fost greu să găsesc de lucru. Asta a fost cu un an înainte de foamete.

— Foametea, repetă încet Kalo, ca un ecou. Iar stăpînii care ne urăsc, pentru că le este teamă de noi, te-au dat afară !

B-10 negă, clătinînd din cap.

— Nu m-au dat afară. Era de muncă berechet. Războiul își rostogolea tăvălugul din Birmania pînă la frontierele Bengalului. Negoțul înflorea ca niciodată. Prețul mașinilor se triplase și nici una nu rămînea nevîndută mai mult de o săptămînă, chiar și rabla cea mai veche. Proprietarul companiei „Bengal Automobiles Ltd.“ ne dădea gratificații la finele anului. Își putea permite, fără greutăți. Tocmai își cumpărase un imobil măreț, ca un palat, pe Southern Avenue, după cum am auzit.

— Cum ai ajuns să te însoțești cu oropsiții aceia ?

— Ajung și la asta. Am văzut oamenii murind ca șoarecii pe vreme de ciumă. Eram zdrobit. M-am adîncit tot mai mult în munca mea, să uit, dar nu puteam.

B-10 se opri. I se putea citi pe față tot zbuciumul din suflet. Lekha vorbi.

— Este de-ajuns, nu ne mai spune nimic, te rog.

Dar B-10 continuă.

— Iată ce s-a întîmplat. O mașină a lovit, în fața unui hotel, pe unul din nenorociții aceia, apoi și-a pierdut direcția și a intrat într-un stîlp. Am fost trimis să repar mașina avariată. Pe jumătate gol, sărmanul accidentat zăcea pe caldarîm, ca un cîine strivit, iar automobilul era stropit de puținul lui sînge. Ochii morți erau larg deschiși.

— Oprește-te, ajunge ! zise Kalo.

— Nu puteam uita ochii aceia, cu privirea lor ciudată care păreau că acuză. Mașina care îl lovise era puțin avariată. Am reparat-o în

garaj ; i-am îndreptat aripa, i-am pus un far nou. Tot timpul cît am făcut treaba asta, și a durat cîteva zile, ochii aceia morți mă urmăreau și mă acuzau.

Kalo îl întrerupse.

— Dar nu erai tu vinovat !

— Reparam mașina care îl ucisese. Nu, nu era drept. Ca și alte sute de mii de oameni din oraș mă obișnuisem cu priveliștea oferită de mizerie și mă înrăisem. Ochii aceia larg deschiși ne acuzau pe noi toți, sutele de mii de oameni lipsiți de suflet. Se opri și, în tăcerea care urmă, se auziră clopotele sunînd în templu. Trebuie să te duci ? B-10 privi templul. Splendida construcție fusese înălțată pe un teren vast și împrejmuită cu un zid a cărui parte superioară era acoperită cu cioburi sclipitoare de sticlă.

— Nu este nevoie. Am un *pujari* care își cunoaște îndatoririle. Mă pot bizui pe el.

B-10 își întoarse privirile, clipind.

— Deci ești un brahman get-beget. Cum te simți ca un om născut-de-două-ori ?

— La început mi se părea ciudat, incomod, dar m-am obișnuit. Acum îmi vine să le strig oamenilor : Priviți, prieteni ! Luați seama ce ușor este să nărui barierele pe care le credeți veșnice ! Și sacre !

— Cînd ți-am dat ideea, mă gîndeam doar să-ți încropești viața. Nu credeam că ai să descoperi o comoară într-un cufăr.

— Iar cufărul așteaptă deschis să-ți afunzi brațele în el, zise Kalo. Altminteri de ce aș fi

fost așa de nerăbdător să te întîmpin la ieșirea ta din închisoare ?

B-10 fu luat prin surprindere.

— Asemenea mărinimie este rară în zilele noastre ! Glasul îi suna sarcastic.

— Ne-ai povestit multe despre tine, dar ai omis un lucru : casta.

— Fac parte din casta condamnaților.

Kalo rîse.

— La fel mi-ai spus și atunci. Nu este ușor să uiți pușcăria, știu. După ce am ieșit de acolo, duhneam tot a pușcărie. Era destul să adulmec puțin și nările mi se umpleau de umezeala-i mucedă. Același lucru se petrece cu tine, ba chiar mai rău, doar ai stat un an încheiat în spatele gratiilor. Dar ești tînăr și curînd ai să te scuturi de tot ce îți apasă inima. Îți voi face rost de un fir sacru, le voi spune tuturor că ești nepotul meu și ai să fii tovarăș cu mine la treburile templului. Este cinstit și corect așa, nu ?

B-10 clătină din cap.

— Nu-i cinstit. Nu-i corect.

Kalo era tulburat.

— Nu pricep. A fost ideea ta, nu-i așa ? Cît privește firul sacru, te-am observat în închisoare și sînt aproape sigur că ești brahman, altminteri cum ai fi putut să mă înveți versetele sfinte ? Asta a fost o scăpare din partea ta ? Hai, fii sincer cu noi, ești brahman ? De nu, cărei caste îi aparții ?

— Sînt din casta condamnaților, repetă cu gravitate B-10.

— *Baba*, strigă Lekha, iar trece o manifestație, aidoma celor trei pe care le-am văzut în ultimele două săptămîni ! Îi auzi cum strigă ?

În timp ce larma se apropia, Kalo și B-10 se aplecară peste balustrada de fier a balconului ca să poată privi în voie. Lekha li se alătură. Manifestația era precedată de o lozincă mare, purtată de mai mulți participanți, pe care se puteau citi cuvintele : „Hrană ! Hrană ! Vrem hrană pentru cei flămînzi". Înaintînd încet, cîte cinci în rînd, șirul lung de manifestanți scanda aceste cuvinte.

— Manifestația asta este mai mare decît celelalte, strigă Lekha. Sînt sute de oameni, poate de două ori mai mulți decît duminica trecută.

Brahmanii și ceilalți oameni care lucrau la templu se îngrămădiseră la poartă, privind în tăcere. Și atunci se petrecu ceva neașteptat. Un bărbat se desprinse din acest grup și păși în stradă, așezîndu-se chiar în capătul coloanei de manifestanți. Se alătură oamenilor din ultimele rînduri și începu să meargă alături de ei.

— Viswanath ! grăi Kalo cu răsuflarea tăiată. Apoi strigă din toate puterile : Viswanath!

Viswanath nu răspunse. Continuă să pășească mai departe, cu umerii osoși încovoiați, dar cu capul sus.

— Viswanath ! Glasul lui Kalo suna găunos.

— El este cel care hrănește copilașii cu laptele de la baia zeului Shiva ? întrebă B-10.

— El este. Trăsăturile feței lui Kalo se înăspriră. Urmărea cu privirea încordată cum se scurge manifestația. Cînd glasurile se înălțară iar, strigînd : „Hrană ! Hrană ! Vrem hrană pentru cei flămînzi !", Kalo fu convins că aude și glasul bătrînului și îl cuprinse o dorință aprigă, nestăpînită, de a se năpusti și el alături de Viswanath. „Hrană ! Hrană ! Vrem hrană pentru cei înfometați !", se putea auzi pe sine însuși strigînd alături de ceilalți, cu pumnii lui imenși încleștați.

„Hrană pentru toată lumea ! Muncă pentru toți ! La închisoare cu speculanții de orez !" Mangal Adhikari lupta din răsputeri să stăpînească impulsul nebunesc care îl îmboldea pe Kalo. Fierarul era cu sufletul alături de poporul de rînd din stradă, iar brațele sale țineau sus stindardul pe care sclipeau aceleași cuvinte : „Hrană pentru toată lumea !" Oare fierarul avea în sînge acest sentiment și de aceea era așa de receptiv ? Aici nu mai era vorba de subtilități în gîndire, sau de apeluri sentimentale adresate inimilor visătoare. Era un simplu îndemn la acțiune !

Pujari-ul îl văzuse pe stăpînul său în balcon. Traversă strada și strigă în sus :

— Am avut eu, din prima clipă, unele bănuieli în legătură cu acest nemernic fără Dumnezeu ! Acuma vezi chiar și dumneata la ce te poți aștepta de la un asemenea ticălos ! Clipi din ochi satisfăcut. Ei nu cerșesc, ei cer !

Iar Kalo nu-i putea răspunde nimic.

Un minut mai tîrziu, bărbații își reluară locurile pe podea, dar Lekha rămase mai departe în balcon. Kalo grăi, clătinînd capul cu tristețe :

— De astă dată nu mai are scăpare. Va trebui să plece !

— Dar ce a făcut ? spuse Lekha răsucindu-se cu repeziciune. Doar nu este sclavul templului, să nu se poată alătura unei procesiuni care trece pe stradă !

— Lekha, tu n-ai auzit ce strigau ?

— Este o crimă să ceri hrană pentru cei flămînzi ?

— Lekha, nu cereau numai atît. „La închisoare cu speculanţii de orez !“, nu strigau aşa ?

— Cine nu vrea ca speculanţii de alimente să fie aruncaţi în puşcărie, sau chiar să fie spînzuraţi ?

Surprins de vehemenţa tonului ei, Kalo o privi preţ de un minut. Apoi rîse.

— Ştii bine că o bună parte din averea adunată de Sir Abalabandhu provine din specula cu orez, acesta-i un secret cunoscut de toţi. Aşa că, îţi dai seama, perspectiva de a fi spînzurat nu o să-l bucure deloc.

— Asta zic şi eu că are un adevărat simţ al afacerilor ! spuse şi B-10. Să patronezi templul ca să fii absolvit de păcatele rezultate din crima comisă în masă ! Să ţi-l faci aliat pe marele zeu, ştiind că nu refuză o mită bună cînd i se oferă !

— Dacă ne gîndim, trebuie să ne bucurăm că nişte oameni de teapa lui comit un asemenea sacrilegiu, spurcă sfinţenia castei lor închinîndu-se unui zeu fals şi — în plus — acceptîndu-mă şi pe mine !

— Dar... începu B-10, însă înghiţi restul cuvintelor ce îi stăteau pe limbă.

— Ce este ? întrebă Lekha, care îi urmărise gîndul.

— Mai bine tac, zise B-10 clătinînd capul. Întîi să văd şi să înţeleg cum stau treburile cu templul. Cît despre Viswanath, nu trebuie să fim îngrijoraţi. Cine a luptat şi a depăşit frica ce îi stăpînea inima, acela nu poate fi niciodată înfrînt.

— Frica, zise Lekha, respirînd adînc. Apoi ochii i se îndreptară către capătul străzii, unde coloana de manifestanţi dispărea după colţ.

— După atîtea luni, nu se arată semne că foametea ar scădea ? întrebă B-10.

— Au murit mulţi, dar mereu vin alţii de la ţară şi umplu golurile. Într-o vreme erau o sută de mii de oameni întinşi pe trotuare. Acum situaţia nu este aşa de gravă, dar încă este serioasă.

— Nu se face nimic pentru oamenii aceştia ?

— Ba da, sînt centre de ajutorare înfiinţate din iniţiativa unor inimi caritabile, dar nu poate fi procurată destulă hrană de pe piaţă. De aceea nu pot fi ajutaţi decît puţini din cei aflaţi în nevoie. Orezul este de cea mai proastă calitate, deseori amestecat cu pietricele, pentru a trage la cîntar. Iar pietricelele nu fac decît rău acestor stomacuri flămînde.

B-10 se ridică şi începu să măsoare camera în lung şi în lat. Kalo şedea tăcut, cu mîinile încrucişate în poală. B-10 străbătu camera o dată, de două ori, de trei ori, cu pasul cînd nesigur, cînd hotărît, cînd repede, cînd mai în-

cet, apoi se opri. Trupul lui înalt se aplecă peste balustrada balconului, fața i se destinse și vorbi cu glas potolit.

— Adevărata cale este cea a luptei, a luptei împotriva fricii.

— Lupta, îl îngînă Kalo și simți cum inima îi tresaltă.

Își amintea. *Un om în robă neagră de magistrat, cumpănind în mînă un stilou. O plasă pentru presat barba lui Gangu Singh. Luați și mîncați, aceasta este grăsimea oaselor noastre ! Mîncați-o ! Băiețașul, pe gura căruia mișună muștele. Să crească prețul aurului, să scadă, să crească, să scadă...*

Kalo, prin capul căruia se perindau aceste imagini și glasuri, stătea țeapăn.

Asta-i pentru cutia de bijuterii. Ești mulțumită ? Degetele grase, împodobite cu inele, strîngînd biciul. Sariul albastru, transparent. Mîna bărbatului strecurîndu-se sub sariul ei. Nah !... Nah !... Fii rezonabilă și ai să trăiești ca o regină Nah !... Nah !...

Broboane de transpirație sclipeau pe fruntea Lekhăi cînd se întoarse și privi iscoditor chipurile bărbaților, întrebînd parcă : „Am țipat cumva" ? Se întoarse iar și își apăsă pieptul plin de zbucium de mozaicul balconului.

Kalo vorbi, destrămînd încordarea.

— Tu faci parte din casta condamnaților, B-10, iar asta este de-ajuns pentru mine. Dar numele tău ? Nu îți cunosc numele, ci doar numărul.

B-10 se așeză pe podeaua de cărămidă și rîse. O privea pe Lekha și îi vedea luciul părului negru despletit și ovalul grațios al gîtului, inundate de lumina strălucitoare a soarelui.

— Te rugăm să ne spui numele.

— Un nume de soiul lui Mangal Adhikari ? B-10 rîse din nou.

— Dacă dorești...

Kalo se minuna de acest tînăr care doar cu cîteva clipe mai înainte avea o mină atît de încordată, iar acum rîdea.

— Biten ar putea fi un nume potrivit. De ce nu ? Biten !

Kalo cugetă.

— Nu cunosc un astfel de nume în graiul nostru bengalez. Lekha, tu ai auzit un asemenea nume ?

Ea, de asemenea, se gîndi.

— Jiten... Hiten... Niten... Riten...

Izbucniră iar în rîs.

— Orice în afară de Biten ? Nu-i nimic, voi rămîne Biten, chiar de-aș fi singurul cu numele acesta în tot Bengalul. De acord ?

17

STĂTEA CHIRCIT pe podeaua de ciment, polizînd pistonul unui Ford '37. Cîțiva metri mai la dreapta lui, un *misthri* era ocupat cu sudarea unei tobe de eșapament, sub mănunchiurile de scîntei care țîșneau. Ceva mai încolo, într-un colț, un bărbat cu ochelari

cu rame nichelate pe nas, ședea la o măsuță joasă, aplecat deasupra unui indicator de ulei demontat, trebăluind cu minuțiozitatea unui ceasornicar. Alți douăzeci de lucrători erau absorbiți de repararea diverselor piese. Era de lucru din belșug la „Bengal Automobiles Ltd."

Biten privi în jurul lui și văzu numai fețe noi. Prietenii lui nu mai erau, se înrolaseră în armată la departamentul de mecanică. Armata atrăsese foarte mulți lucrători calificați din ateliere. De aceea, lui Biten nu i-a fost greu să fie reangajat la vechiul său loc de muncă. Nu i-a fost pusă nici o întrebare nedorită, nu i s-a cerut nici o referință.

— Odihnește-te o săptămînă, insistase Kalo. Nu vrei ? Atunci, măcar trei zile, doar trei zile, să dai jos sudoarea unui an întreg de muncă silnică la închisoare.

Biten nu avea nevoie nici măcar de trei zile de odihnă. Trebuia să-și cîștige pîinea și cu cît mai repede începea să muncească, cu atît mai bine.

Continua să polizeze pistonul, cu un aer absent. O mulțime de gînduri i se învălmășeau în cap. Se simțea foarte tulburat, din cauza Chandra Lekhăi. Cîndva, o altă fată îi provocase un puternic zbucium sufletesc, determinînd schimbarea modului său de a gîndi și a trăi. Asta se întîmplase în urmă cu doi ani, dar lui i se părea că totul se petrecuse doar ieri. Fata aceea fusese unica lui soră. Purnima era cu cinci ani mai mică decît el și, deși nu avea acea frumusețe stranie a Chandra Lekhăi, era plăcută în felul ei. De la vîrsta de doisprezece ani, bună parte din timpul ei neocupat de școală era dedicat îndeplinirii ritualurilor religioase desfășurate acasă. Nu era de-ajuns că trebuia să ajute la pregătirile zilnice pentru *puja* — părinții lor, brahmani, iroseau în fiecare zi multe ore în rugăciuni, intonînd imnuri, sau citind din scripturi — dar mai erau și ritualurile speciale pentru fetele nemăritate a căror respectare chezășuia fericirea lor în căsnicie. Cînd Purnima se plînse că nu-și poate pregăti temele de școală din cauza acestor preocupări, maică-sa o amenință că nu o mai trimite la învățătură.

— La ce bun o învățătură mincinoasă ? se întrebă mama. Eu nu mi-aș trimite fata la școală, dar în ziua de azi ginerii au idei noi, fistichii, iar părinții lor se iau prostește după ei. Așa încît, atunci cînd mireasa este dusă la vedere, ești întrebată cîte clase a învățat la școală. Treburile au început să meargă prost în țara asta !

— A sosit ziua noului *Avatar*, cea de a unsprezecea reincarnare pămîntească a Ființei Supreme, grăi și soțul ei care i se potrivea întru totul în habotnicie. Și va lua chipul Furiei, precum cea de a patra reincarnare — Omul-Leu — care a sfîrtecat cu ghearele măruntaiele lui Hiranya-cel-rău ! Veacul acesta al păcatului are nevoie iar de ghearele Omului-Leu !

Purnima era o fată liniștită, nu prea avea cunoștințe în afara casei părintești și este de mirare cum de s-a nimerit să-l întîlnească pe Basav și să se îndrăgostească de el. Basav era

șef de echipă la oțelărie, dar lumea era încredințată că în cîțiva ani va deveni subinginer și poate că va merge și mai departe. Într-una din zile, Basav îi scrise tatălui fetei și o ceru în căsătorie. Era duminică și, cînd sosi mesajul, Biten și tatăl erau amîndoi acasă. Tatăl rămase înmărmurit, căci asta depășea chiar și cel mai urît coșmar, apoi fu apucat de o furie cumplită. Parcă înnebunise. Răcni și o chemă pe mamă și cînd ea se precipită, alarmată, din bucătărie, îi spuse urlînd ce se petrecuse. Din noianul învălmășit de cuvinte mama reuși, în cele din urmă, să pună cap la cap faptele. Începu să se bată cu pumnii în cap și să se vaite cu glas tare.

— Ce nenorocire, ce necinste! se lamenta ea, lovindu-se și mai puternic. Necinste celor patrusprezece generații de strămoși din ceruri!

Purnima era plecată la o vecină. De îndată ce se înapoie, părinții tăbărîră pe ea. Mama o înșfăcă de părul revărsat în valuri pe spate și o tîrî în casă. Începu să o bată, lovind-o cu o furie turbată.

— De-ai fi murit în pîntecele meu! Să te fi stîlcit în picioare cînd te-ai născut! De ce am hrănit un șarpe cu laptele de la sînul meu? se văicărea mama.

Purnima îndură pedeapsa în tăcere, cu buzele strînse. Clipea, dar nici un sunet nu i se desprinse de pe buze. Așa fusese ea totdeauna. Chiar și atunci cînd era mică nu se răzvrătea. Era liniștită, blîndă și neajutorată.

Biten privi o vreme scena, mut, apoi nu se mai putu abține. Pentru prima oară în viața

lui ridică vocea cu mînie împotriva părinților săi venerați.

— Ce a făcut fata asta de vă înverșunați să o omorîți?

Tatăl, care rămăsese mai la o parte privind scena, izbucni.

— Trebuie că l-a întîlnit adesea în taină pe netrebnicul acela, altminteri cum ar fi îndrăznit să-mi scrie, cerînd-o în căsătorie? Ticălosul și-a ieșit din minți probabil! Nu putea găsi o fată de seama sa, din casta lui?

— Dar ce nu vă place la Basav? Nădăjduiți să faceți o partidă mai bună pentru ea?

— Nebunule! scăpără tatăl. Este nevoie să-ți spun că ticălosul nu este brahman? Te faci că nu știi! Pricep! Ești amestecat și tu în treaba asta!

Cîteva ore mai tîrziu, tatăl umpluse un cufăr de tablă, împachetase un așternut pentru drum și plecase la Calcutta cu trenul de noapte. Nu se înapoiase decît peste două zile. În casă domnea o tăcere întreruptă doar de repetatele gemete ale mamei, ca și cînd moartea i-ar fi răpit un copil. În zilele care urmară, Purnima fu ținută prizonieră în camera ei. Nu putea face un pas nepăzită. Așa trecu o săptămînă. În dimineața celei de a șaptea zile a fost anunțată căsătoria ei, care urma să aibă loc chiar în seara aceea.

A fost o ceremonie foarte modestă, altfel decît nunțile obișnuite. De-abia dacă erau vreo zece oaspeți. Un muzicant solitar, cîntăreț din *sanai*, sufla în fluierele sale, iar sunetele păreau niște bocete prelungi. Biten aruncă o pri-

vire îngrijorată mirelui, cînd acesta apăru în pragul casei, în amurg. Sosise la Tatanagar cu trenul de după-amiază, de la Calcutta, și se instalase într-o cameră mobilată, pe care o închiriase. Bărbia îi atîrna și capul îi era cărunt. Mai tîrziu, Biten avea să afle mai multe despre cumnatul său. Era văduv, soția îi murise de-abia cu două luni în urmă. Avea copii și nepoți.

Toată seara Biten se feri de sora lui. O singură dată nu a putut-o evita și atunci Purnima i-a vorbit.

— *Dada* *, eu am crezut în tine. Eram încredințată că nu ești ca ceilalți. Nădăjduiam... Se întrerupse, apoi adăugă încet : dar m-am înșelat.

Ochii îi scînteiau și Biten nu putu îndura focul acela nou din privirile ei. Se întoarse și se îndepărtă iute. A doua zi, după ce Purnima plecă împreună cu soțul ei în primele ore ale serii, începu cotitura din viața lui Biten. Crescut în atmosfera de habotnicie religioasă, îndeplinise în fiecare zi — fără zel, dar și fără îndoieli — ritualul brahman de rugăciuni, impus de o rutină de fier. În ziua aceea, zorile îl găsiră ignorînd înălțarea soarelui-zeu la orizont. El nu rosti salutul tradițional, vechi de trei mii de ani : „Tu, care ești ca floarea roșie de *jaba,* tu, cel cu strălucire de foc, nimicitor al întunericului și păcatului, recunoștința mea se înalță către tine, o, tu, *Divakara,* făuritor al zilei !“ El nu aduse prinosul datorat

---

* *Dada* — frate mai mare, nene.

strămoșilor cu apă sfințită, nu recită versetele sacre prescrise și nici nu rosti de zece ori, cum se cuvenea, sfintele *Gayatri* *, pe care orice fiu de brahman le învață ca o primă îndatorire în ziua primirii firului sacru, cînd face legămînt, luîndu-l drept martor pe zeul-foc și devine născut-de-două-ori. Se simți eliberat de rădăcinile sale, aceleași rădăcini prin care părinții trăseseră seva credinței, care sădise în inimile lor mlădițele religiei, dar care le denaturase simțămintele omenești, făcîndu-le de nerecunoscut.

Și totuși, nu de mult, părinții dovediseră că o iubesc mult pe fata lor, că în inimile lor sălășluiesc sentimente normale. În urmă cu numai cîteva luni, cînd Purnima căzuse la pat bolnavă de pneumonie, tatăl și mama petrecuseră nopți întregi veghind la căpătîiul ei. Biten își amintea teama și amărăciunea lor. O săptămînă întreagă de-abia dacă dormiseră sau se atinseseră de mîncare.

Ce putere malefică era în stare să transforme — în răstimp de un minut — niște părinți iubitori în brute ? Cum putea fi credința atît de oarbă și de distrugătoare ? Căci ei, care ar fi sacrificat tot ce aveau ca să o facă fericită pe fiica lor, o condamnaseră acum la o moarte lentă. Cum era posibilă o asemenea anomalie ?

Biten nu voia să-i judece prea aspru. Le ghicea durerea, căci după trecerea bucuriei de a o fi salvat pe fată, au urmat remușcările

---

* *Gayatri* — imnuri sfinte intonate în fiecare zi de brahmani.

pentru că nu au fost în stare să-i găsească o pereche mai potrivită. Timpul prea scurt fusese de vină. Nu avuseseră bani la îndemînă să-i pregătească zestrea, iar văduvul nu pretinsese așa ceva. Ce altceva putea face un tată nefericit, într-o asemenea situație?

Basav era nebun de durere. Se considera răspunzător pentru ceea ce se întîmplase. Dacă nu ar fi ieșit în calea Purnimei, i s-ar fi putut aranja — la timpul cuvenit — o căsătorie potrivită cu un tînăr brahman. Cererea sa în căsătorie pecetluise soarta fetei. O nesăbuință de neiertat!

Patru luni mai tîrziu, cu prilejul unei sărbători — „miruirea frăției“ — Biten se duse la sora lui. Parcurse cu trenul distanța de vreo trei sute de kilometri care separă Tatanagar de Calcutta. Casa cumnatului său era într-o suburbie liniștită, cu oameni care păreau să fie înstăriți. Dar cînd o văzu pe Purnima, Biten își dădu seama că ea trăiește într-o colivie de aur.

Ceremonia religioasă decurse bine. Biten luă parte la o masă bogată. Purnima părea liniștită. Dar cînd rămaseră singuri în cameră, fata nu se mai putu stăpîni. Lacrimile începură să curgă șiroaie din ochi, prelingîndu-se pe obraji. Atunci Biten află povestea ei. Traiul fusese suportabil pînă în urmă cu trei săptămîni, cînd — deprimată sufletește — îi scrisese lui Basav. Însă scrisoarea fusese interceptată, înainte de a ajunge la cutie, și citită. Din clipa aceea începuse calvarul. Cînd o întrebă ce pătimise, văzu cum fața i se umple de

groază. De atunci, imaginea chipului ei îngrozit nu l-a părăsit niciodată.

— Va veni ziua cînd nu voi mai putea răbda. Atunci voi scăpa de toate. Acestea fuseseră ultimele ei cuvinte.

Iar ziua aceea sosi curînd și ea scăpă de toate. O scrisoare le aduse vestea că trupul ei fusese găsit în iazul din spatele casei. Un accident. Se dusese în zori să se scalde și probabil că alunecase pe lespezile ierboase, căzuse și se înecase în apa adîncă. Dar Biten știa care este adevărul. Povestea cu accidentul era o minciună, căci Purnima era o bună înotătoare. Purnima se ținuse de cuvînt, se eliberase!

Bocetele umplură casa, dar Biten nu le mai auzi. Pleca de acasă mai tot timpul, căci nu mai suporta să-și privească părinții. Într-una din zile, se duse să-l vadă pe Basav. Acesta nu arăta atît de zbuciumat cum își închipuise Biten, dar părea mistuit de un foc lăuntric, puternic. Aruncă o privire plină de dispreț către Biten.

— Voi, brahmanii, ați omorît-o! Acum sînteți mulțumiți? Sînteți fericiți?

Biten nu protestă. Se așeză în liniște și căzu pe gînduri. Trecu un minut sau o oră? În cele din urmă, se sculă în picioare.

— Pleacă! strigă Basav, țintind ușa cu degetul.

Biten nu plecă. Cu hotărîre nestrămutată își scoase haina și vesta, în timp ce Basav îl privea nedumerit, și — cînd pieptul îi rămase dezgolit — apucă firul sacru, strîns, în mîini și

trase din toate puterile pînă ce toate cele nouă împletituri plesniră. Aruncă firul în colțul încăperii, ca ceva nefast.

— Ce ai făcut? strigă Basav cu răsuflarea tăiată.

— *Dada* Basav, nu mai sînt brahman, acum sînt unul de-ai voștri. Mă mai urăști?

Basav îl apucă de braț cu ardoare.

— *Bhai*, oare gestul tău nu se datorește unui impuls nebunesc de moment?

Biten clătină din cap. Cugetase profund multe zile la rînd.

— Este ușor să cumperi un fir nou, dar renunțînd la cel care îți aparține de drept ți-ai atras pierzania veșnică. Ai să rămîi credincios sentimentelor tale de acum?

— Jur pe tot ce am mai sfînt că niciodată nu voi mai purta firul brahmanic. Purnima m-a învățat să procedez așa, cînd a murit. Mă înțelegi, *Dada* Basav?

Așa se petrecuseră lucrurile.

Nu mai putea rămîne cu părinții. Ar fi fost înspăimîntați să-l vadă fără firul sacru. L-ar fi silit să se pocăiască și ar fi cerut o nouă investitură, căci pentru nimic în lume nu s-ar fi dezis de tradițiile străbune. Practicau toate ritualurile ca și înainte. Nenorocirea care se abătuse asupra lor o puneau pe seama *karmei*, rodul păcatelor comise în această viață, sau într-o viață anterioară. Sumbra tragedie distrusese credința în fiu, dar o întărise în inima părinților. Codul stabilit trebuia respectat cu și mai mare strictețe, pentru a nu păcătui și

a evita aspra pedeapsă care ar fi urmat, în viața aceasta sau în cele viitoare.

În noaptea aceea, Biten părăsi casa părintească și se urcă în trenul de Calcutta. Nu o mai avea pe sora lui în orașul cel mare, dar știa un loc unde își putea cîștiga existența. Și astfel se angajă la „Bengal Automobiles Ltd.“. Anul petrecut la închisoare fusese un interludiu. Era din nou aici, polizînd supapa unui Ford '37.

Ironia soartei era că el, care se lepădase de brahmanism, fusese unealta creării unui nou brahman. Ce voia oare să însemne asta? Acest nou brahman punea în aplicare un plan care îi făcea pe adevărații brahmani să comită un sacrilegiu, să-și profaneze casta lor. Dar exploatînd credința altora pentru a-i duce la pierzanie, nu acționa el însuși în baza unei credințe? Ce concluzie se putea trage din această stranie contradicție? Și apoi, mai era și fiica lui, Chandra Lekha. Era ea fericită sau nefericită în rolul de fiică a preotului? Biten era obsedat de imaginea și de chipul ei, de glasul și de fiecare cuvînt rostit de fată.

Este o crimă să ceri hrană pentru cei flămînzi? Cînd rostise aceste cuvinte ochii ei se întunecaseră și mai mult, nările i se dilataseră ca și cînd i s-ar fi iuțit respirația. *Cine nu vrea ca speculanții să înfunde pușcăria sau — chiar mai bine — să fie spînzurați?* O fată cu o asemenea tărie de caracter nu putea fi modelată ca lutul la roata olarului. Sau, putea fi? Nu va trece mult și tatăl ei îi va găsi un soț care va trebui să fie brahman. Dar

Chandra Lekha se va supune unei asemenea soarte ? După căsătorie îi va fi mult mai greu să-şi joace rolul de brahmană. Va trebui să-şi ţină ascunsă bine taina, să-l înşele pe soţ clipă de clipă, zi de zi, an de an, toată viaţa cît vor fi împreună. Va rezista Chandra Lekha la aşa ceva ?

Gîndul acesta făcea ca sentimentul de amărăciune, care îl stăpînise vag pînă atunci, să crească şi să capete contur. Chandra Lekha măritată ! Soţul ei nu va observa focul ce o mistuie. Pentru el, Lekha va fi una din miile de fete asemănătoare ei. Ea va avea grijă de gospodărie, va ţine socoteala cheltuielilor zilnice, va îndeplini ritualul religios ce îi revine, va fi cochetă şi decorativă. Dar va fi mulţumită ? Îşi va iubi soţul ?

Biten scăpă pistonul din mînă şi, tresărind, reveni la realitate. Începu din nou să polizeze, încercînd să îndepărteze deprimarea ce pusese stăpînire pe el. Dar durerea crescu cu o nouă tărie. Niciodată nu simţise aşa ceva. Era singur, părinţii îl blestemaseră, sora — pe care o iubise — era moartă. Nu avea pe nimeni pentru care să trăiască. Nenorocirea se abătuse asupra Bengalului, iar lupta împotriva ei era zadarnică. Fusese mai fericit în închisoare. Acolo trebuise să trudească din greu, dar la sfîrşitul zilei putea să-şi odihnească ciolanele obosite în patul de fier, să doarmă în linişte. După numai două zile de la eliberare, însuşi rostul vieţii i se schimbase. Sălăşluia în el un

vid de neînţeles, un gol, un soi teribil de deprimare şi din această cauză nu-şi găsea astîmpărul.

18

CHANDRA LEKHA repetă în adîncul inimii ciudatele cuvinte : „Adevărata cale este cea a luptei. Înainte de toate, lupta împotriva fricii“.

Frica !

Îşi aminti de seara aceea, în urmă cu cîteva luni, cînd tatăl ei o dusese la teatru să vadă o piesă de Tagore, cu cîntece şi dansuri. Reţinuse cele mai bune locuri. Sosiră în lojă cu mult înainte de începerea spectacolului. Deodată, cum privea prin sală, Lekha avu o tresărire violentă. De partea cealaltă şedea o femeie grasă, care privea cu binoclul. Era greu să-i deosebeşti trăsăturile la distanţa aceea, dar semăna în mod neîndoielnic cu o femeie pe care Lekha o cunoscuse.

Da, ea era !

Inima i se zbătea nebuneşte. O va recunoaşte femeia aceea rea ? Cum să se ascundă de ochii aceia care o străpungeau prin lentile ? Chiar în clipa aceea femeia se sculă în picioare.

— *Baba !* Simţea că îi vine rău de la stomac. Să fugă ? se gîndi ea cuprinsă de panică. *Baba !*

— Da, Lekha ?

Chiar atunci luminile se stinseră. Începea piesa. Femeia cu binoclul se reașeză pe locul ei. Dar toată bucuria și plăcerea fetei se risipiseră. Lekha nu mai vedea ce se petrece pe scenă. Retrăia propria-i dramă îngrozitoare. Cînd se aprinseră luminile, la sfîrșitul primului act, se uită în sală, tremurînd de groază. Dar femeia nu o mai privea, binoclul ei era aţintit în altă parte. Vorbea unui băieţaș și îi mîngîia părul, cu dragoste.

Nu era ea ! Cum de putuse să se înșele ? Asemănarea cu femeia aceea rea era prea mică. Aceasta era o fiinţă cumsecade, care mîngîia un băieţaș, probabil nepotul ei.

— Ciocolată ! striga un băiat cu aer dezgheţat, în uniformă albastră, purtînd în mîini o tipsie mare, de lemn.

— Lekha, gustă din dulciurile acestea occidentale, o îmbie tatăl.

Lekha deschise o cutie multicoloră și despachetă mai multe batoane de ciocolată. În marea ei ușurare, cu fiecare bucată pe care o punea în gură, anunța cu voioșie. „Migdale... nuci... caramel..."

Dar, mai tîrziu, o năpădi teama din nou. *Putea, totuși, să fi fost femeia aceea rea.* Ei, și ce dacă era ea ? Ce îi putea face ? Frica nu avea sens, dar era reală.

Un om ieșise din închisoare, un om care în spatele gratiilor se simţise liber, care în casa groazei nu știuse ce este frica. Pe orbita îngustă a vieţii ei, Lekha nu cunoscuse alt om asemenea acestuia. Tatăl ei îi povestise despre

vremea petrecută în închisoare, despre viaţa de animal, permanenta sufocare, noianul de insulte cu care erau împroşcate şi trupul şi sufletul deţinuţilor. Un episod sumbru pe care era preferabil să-l uiţi, care nu se putea repeta niciodată. Dar acest tînăr ciudat se încăpăţîna să-și păstreze numele din închisoare, ba — mai mult — nu voia să aibă un nume, ci doar un număr. Lekha nu era în stare să-i pătrundă gîndurile, să le discearnă cu ochi limpezi. Se simţea derutată și neliniștită. La fel și tatăl ei, care voia ca prietenul său să aibă partea lui din venitul templului, să capete un nou statut, să se bucure și el de tot ceea ce clădise cu trudă și dăduse vieţii lor un nou sens, ba chiar o nouă savoare. Tovărășie și participare la visul devenit realitate.

Biten respinsese oferta. Refuzase surîzînd, pe jumătate cu dispreţ, pe jumătate cu milă. Kalo îl privise cu ochii măriţi de uimire. La început nu îi venise să creadă, apoi începuse să se neliniștească. Ce bine îi citea Lekha simţămintele pe faţă, în ochii aceia de copil, pe fruntea lată care se încreţea atît de uşor sub șuviţele de păr, în freamătul expresiv al nărilor !

— Nu pricep, grăi el în cele din urmă.

— Odată și odată vei înțelege. Nu există ieșire ușoară din impas pentru cei ca tine.

— Nu există ieșire ? Glasul i se înăsprise, dar ochii îi erau triști. Ne-am înstrăinat unul de altul, adăugase el.

— Un om ca tine nu se poate înșela pe sine însuși mult timp. Într-una din zile se va declanșa criza și în tine.

Încordarea dintre ei crescu, apoi scăzu treptat, dar atmosfera rămase apăsătoare pînă cînd Biten o risipi cu un rîs limpede.

— Ia te uită ce cuvinte îmi pot ieși din gură, de parcă aș fi un bătrîn înțelept, cu părul nins. Și-s destul de tînăr să-ți fiu copil!

Inimile se încălziră.

O zi sau două după alăturarea sa la demonstrație, Viswanath a fost concediat de către comitetul de administrație al templului. Kalo, care cunoștea visul bătrînului, se oferi să-l ajute să-și deschidă o fierărie pe cont propriu.

— Asta înseamnă să dai bună folosință banilor agonisiți, spusese el. Dar Viswanath răspunsese :

— Fierăria poate să mai aștepte. Am altă treabă, mai urgentă, acum.

— Ce treabă ? întrebase Kalo cu mirare.

— Lupta pentru hrană, răspunse moș Viswanath, apoi adăugă cu un zîmbet. Sînt bucuros că ai angajat un om să ducă laptele la copii.

— Copiii tăi nu vor muri de foame, îl asigură Kalo. Și mamele vor primi porția lor de orez.

Hrană! Hrană! Hrană pentru flămînzi! Aceasta era lozinca ce putea fi auzită pretutindeni în oraș. Ceva se petrecuse cu poporul, ceva ce îl scosese din apatie. Mari demonstrații, la care participau nu numai dezmoșteniții soartei, puteau fi întîlnite pe străzi mai în fiecare zi. Alături de oropsiții cei flămînzi, cum îi numea Biten, participau muncitori din ateliere, studenți, funcționari. În cursul demonstrației, voluntari i se alăturau. Biten participase deja la două-trei manifestații și aflară că era membru într-unul din comitetele de organizare. În comitet, spuse el, mai sînt doi bărbați pe care îi cunoscuse la închisoare, căci rădăcinile acestei lupte se întindeau pînă în temnițele unde se aflau închiși membrii mișcării. „Afară din India!" Oamenii aceștia aparțineau tuturor păturilor sociale, inclusiv celor mai umile, și fuseseră arestați pentru că luaseră parte la tulburările care zguduiseră țara cu doi ani în urmă. Erau întemnițați nu pentru că ar fi comis cine știe ce crimă, ci pentru că își iubeau patria și pretinseseră condiții de trai mai bune, o viață eliberată de spectrul foametei și umilințelor, o viață făurită prin mari sacrificii, dar care însemna tot atîtea bucurii, căci fiecare cui bătut azi era o părticică a armăturii vieții noi, mai sigure, mai fericite, de mîine.

Așa vorbea el și Lekha îl asculta fascinată.

Penitenciarul în care își ispășise condamnarea Biten primise cîteva zeci dintre acești oameni, transferați de la închisoarea centrală din Calcutta, supraaglomerată cu deținuți de alt soi : delincvenți care încălcaseră legea pentru a-și astîmpăra foamea. Și, ceea ce era surprinzător, din mișcarea „Afară din India!" făceau parte și femei. Închisoarea transformase băr-

bații și femeile în niște numere, dar numerele se înmulțiseră, deveniseră companii și batalioane gata de luptă pentru India. Fiecare bărbat și femeie care ieșea pe poarta înaltă de fier trebuia să devină un pivot al luptei în jurul căruia să se unească toți frații întru gîndire și simțire, pregătindu-se pentru ziua socotelilor. Biten descria imaginile din închisoare. O singură lozincă era pe buzele tuturor deținuților : *„Jai Hind !* Victorie Indiei !" Deținuții se salutau cu această lozincă și, într-o dimineață, chiar și directorul fu întîmpinat cu acest salut. O furie turbată îl năpădi pe acest important personaj. Începu să urle și să amenințe cu pedepse îngrozitoare pe toți cei care îl salutau cu aceste cuvinte. Cei care nu erau condamnați pentru crime și erau victime ale foametei se alăturară cu bucurie fraților participanți la mișcarea „Afară din India !". Ceilalți, pungașii inveterați, deveniră favoriții autorităților penitenciarului și începură să capete tot felul de privilegii : li s-a permis să fumeze, li s-au servit mîncăruri gătite cu carne de capră.

Dar lozinca *Jai Hind !* a continuat să răsune în timpanele directorului pînă cînd, în cele din urmă, a fost silit să acționeze, încarcerîndu-l pe lider. Deținuții au ripostat, declarînd greva foamei, care se extinse ca focul ațîțat de bătaia vîntului. Toți deținuții, cu excepția criminalilor înrăiți se alăturară greviștilor.

— Și tu, întrebă Lekha cu respirația tăiată, ai răbdat de foame ?

El zîmbi, aprobînd ușor din cap.

— Și eu, împreună cu toți ceilalți.

— Nu a fost greu ? Să flămînzești zile întregi ?

— Îmi imaginam că mă găsesc printre nenorociții aceia înfometați. Dacă ei puteau să rabde de foame, de ce nu aș fi putut și eu ? Și apoi, într-un fel eu eram mai tare decît ei, căci ei nu aveau încotro, pe cînd eu socoteam foamea drept o armă de luptă. Vezi care este deosebirea ?

Într-adevăr, Lekha pricepea care este deosebirea, dar efectele foametei erau aceleași în ambele cazuri. Biten însă susținea că nu era același lucru. Nenorociții aceia erau victimele chinurilor cauzate de foamete, pe cînd deținuții aveau tăria să se stăpînească. Era o chestiune care ținea de tăria de caracter. Fără îndoială că, într-una din zile, Chandra Lekha va înțelege lucrul acesta.

— Dar femeile ? întrebă ea din nou, cu respirația tăiată.

— Și ele, ca toți ceilalți. Poate exista vreo luptă de masă fără participarea femeilor ? Alături de glasul fiecărui bărbat care striga „Afară din India !" se auzea glasul unei femei. Acesta este marele semn al zilelor noastre, acesta face ca victoria noastră să fie certă și asigură viitorul.

O bună bucată de vreme, Lekha nu mai spuse nimic. Tăcu și el. Fata căuta să pună cap la cap tot ce aflase, pornind de la afirmația : „Calea luptei este calea adevărată ! În primul rînd, lupta împotriva fricii". Și, pe cînd

ea murmura aceste cuvinte, Biten dădea ușor din cap.

— Așa este, zise el.

Într-o duminică dimineață, o invită să-l însoțească la o întrunire care urma să aibă loc în parcul din apropierea monumentului Octerloney.

— Ai să vezi realitatea cu ochii tăi, zise el.

Lekha era pregătită sufletește. Merseră pe jos pînă la stația de autobuz.

Parcul era înțesat de lume. Zeci de mii de oameni se adunaseră acolo. Apropiindu-se, Lekha văzu lozincile pe care erau scrise cuvintele devenite familiare. Zeci de lozinci. Hoarde de polițai, înarmați cu măciuci întărite cu inele de alamă, mișunau prin împrejurimi. Cam la o sută de metri mai la stînga, într-un spațiu deschis, se aflau polițiști călări, în uniforme albe. Ici și colo se vedeau sergenți cu pistoale la centură, cu nasturi de alamă sclipind pe tunici.

— O să-i privim din stradă, zise Biten.

— Să ne apropiem, îl rugă ea. Observase prezența multor femei la această întrunire uriașă și era foarte emoționată.

El clătină din cap.

— Este o întrunire interzisă. Vor fi tulburări.

— Ce-mi pasă mie de tulburări ?

El rîse.

— Curajoasă fată ! Dar mi-ai fost dată în grijă și răspund de tine în fața tatălui tău.

Mai trecură zece minute pînă să înceapă întrunirea. Mulțimea creștea întruna. Se auzeau

murmure, cîte un strigăt din cînd în cînd. Apoi, deodată, se așternu liniștea. Un bărbat se urcă pe platformă. Cînd începu să vorbească, polițaii înarmați tăbărîră pe el, îi puseră cătușele la mîini și îl duseră de acolo. Totul se petrecu în mai puțin de un minut. Dar strigătele : „Hrană ! Hrană ! Hrană pentru cei flămînzi !“ se înălțau nestăvilite din zeci de mii de piepturi. Ca bubuitul de tunet lozinca se rostogolea și creștea fără întrerupere. O femeie se urcă pe platformă.

— Fraților, ne-am adunat aici să cerem...

Într-o secundă polițaii o înșfăcară și pe ea ducînd-o de acolo. Dar strigătele izbucniră iar : „Hrană Hrană ! Hrană pentru muritorii de foame !“ Scena se repetă mereu și mereu. Rînd pe rînd, bărbați și femei se urcau la tribună, începeau să vorbească și erau arestați.

— Cît o să continue așa ? Emoția o înăbușea pe Lekha.

— Pînă cînd toată India va fi întemnițată ! Pînă cînd vor pune trei sute de milioane de bărbați și femei după gratii ! Trăsăturile chipului său erau aspre, dar vocea îi era calmă.

— Cum pot face o asemenea mîrșăvie ? Cîte închisori pot construi ? Întrebarea nu avea nevoie de răspuns și atunci ea mai adăugă una. Dar cei întemnițați nu vor sparge porțile închisorilor ?

— Țara se află într-o puternică frămîntare. Poporul, care de secole zăcea în somnolență, simte fiarele care îi înlănțuie picioarele și se deșteaptă. Cînd se va fi trezit de-a binelea, iar

brațele îi vor fi destul de puternice, va face un efort măreț și își va rupe lanțurile.

Lekha îi vedea ochii scînteind și începu să simtă că i se face frică. Dacă se urcă și el la tribună și este trimis înapoi la închisoare ? Îl învălui într-o privire protectoare. Biten îi simțise tulburarea ? Zîmbetul lui era cald, liniștitor.

— Vezi ? Și femeile sînt alături de noi. Pășim împreună pe calea unei cauze comune. Glasul îi scăzu, devenind aproape un murmur. Tu și cu mine.

Aceasta a fost clipa cînd intensitatea simțămintelor pentru Biten o copleși cu atîta tărie, încît fu nevoită să închidă ochii pentru a se stăpîni. Cînd îi deschise, după un minut, văzu călăreții năpustindu-se în galop din toate părțile. Urlau : „*Bhago !* Fugiți !“ și loveau, împrăștiind mulțimea. Răcnete de mînie, țipete și blesteme, tropăit de picioare și peste toate, dominînd, strigătul : „Hrană ! Hrană ! Hrană pentru cei flămînzi !“ se rostogolea în valuri, cu forța tunetului.

— Vino, Chandra Lekha. Merseră în tăcere pe stradă, trecură pe lîngă o stație supraaglomerată de autobuze. Ai văzut ? grăi el în cele din urmă.

Fata scutură gîndurile care o absorbiseră și îl privi în față. Simți din nou un fior rece. Dacă s-ar fi alăturat mulțimii și ar fi fost arestat ? Neliniștea însă i se risipi, fiind înlocuită de o dorință aprigă de a se prosterna la picioarele acestui tînăr, o dorință care îi provoca un soi de durere și totodată o umplea de fericire.

Odinioară, înainte de a fi devenit născută-de-două-ori, simțea uneori că tatăl ei îi trezește în suflet dorințe asemănătoare. Acum, aceleași simțăminte o cuprindeau, îndemnînd-o să se prosterneze la picioarele acestui străin ieșit din închisoare și să-l venereze din adîncul inimii.

19

ȘEDEA GHEMUIT în balcon, cu ochii goi ațintiți în întunericul adînc al miezului de noapte. Simțea cum sîngele îi zvîcnește cu putere la tîmple, iar capul îi stă gata să plesnească în strînsoarea palmelor. Transpirația i se usca în porii pielii sub bătaia ventilatorului cu pale albe. Kalo stătea țeapăn, ca o stană de piatră, plin de îngrijorare. Chandra Lekha făcuse haz de el !

În ultimele zile, unele zvonuri ajunseseră la urechile lui, poate cam răutăcioase, dar cu un sîmbure de adevăr în ele. Pețitorul era purtătorul lor.

— Fata este o adevărată zînă fără aripi. Și atunci ce-i de mirare că sînt atît de multe cereri în căsătorie ?

— Atît de multe ? glăsui Kalo ca un ecou. Fața îi strălucea de bucurie.

— Cei care sînt interesaţi m-au tot descusut : ce fire are fata ? Are nurii pe care oricare socri ar dori ca mireasa fiului lor să-i aibă ? Oamenii aceştia vor să se convingă mai întîi cît de adînc este iazul înainte de a se scălda în el. Cînd inimile lor se vor fi liniştit, vei primi cereri precise pe care le vei cîntări, destule ca să ai de unde alege.

— Va fi o alegere foarte riguroasă, să fii convins.

— O mamă grijulie a venit ieri la mine înainte de *puja* de seară. A văzut-o pe fată şi şi-a zis : „Lakshmi, zeiţa norocului, care sălăşluieşte pe un lotus cu nouă petale, s-a pogorît pe pămînt în chip de om. Ce fericire ar fi de ar veni în gospodăria mea". Iar gospodăria ei este bogată, te asigur. Dacă vrei să-l vezi pe băiat...

— Fiecare lucru la vremea potrivită, dădu din cap Kalo.

Într-o anumită privinţă, sufletul îi era liniştit. Avusese grijă să cumpere un horoscop potrivit pentru Lekha. Documentul arăta conjuncţia stelelor pentru o fată de brahman de viţă. Îl costase o sută de rupii, dar banii fuseseră cheltuiţi cu folos.

Peţitorul tăcu o clipă înainte de a continua, cu glasul oarecum încordat.

— Este timpul, totuşi, să se pună capăt pălăvrăgelilor. Dacă nu, neplăcerile...

— Ce pălăvrăgeli ? întrebă Kalo surprins. Ce neplăceri ?

— Shiva ! Shiva ! strigă brahmanul cu tristeţe. De ce trebuie să-mi vîr nasul în oala altuia ?

— Ce te roade ? întrebă Kalo aspru. Vorbeşte limpede.

— Limba norodului este lungă şi îndrugă vrute şi nevrute. Se spune că fata a fost văzută mult prea des cu tînărul acela, Biten. Ea este o fată cu inima deschisă şi în multe privinţe încă-i o copilă.

Kalo încruntă sprîncenele.

— Biten ? Este un om cinstit. Nu ne va face niciodată vreun rău.

— Oare ştim noi totul despre el ? Cum să opreşti clevetirile ?

— Să mă informezi în continuare. Kalo se întoarse şi plecă.

Ca urmare, peţitorul aduna toate pălăvrăgelile pe care le auzea şi le servea stăpînului templului. Kalo începuse să se neliniştească. Perspectivele unei partide bune pentru Lekha erau din cele mai strălucite. Nu va permite însă să se bată toba cu privire la căsătoria fetei, pînă ce nu va avea nici o îndoială asupra celui pe care l-a ales. Dar în cazul cînd clevetirile ar creşte în intensitate, totul ar putea fi pierdut, iar el nu putea admite aşa ceva. Comisese o greşeală : în cadrul comunităţii sale, ca şi în rîndul maselor muncitoare, bărbaţii şi femeile se puteau întîlni fără nici o reţinere. La fel şi membrii claselor educate de la oraş. Dar cercul preoţilor avea un cod propriu de comportare de care trebuia să ţină seama. Trebuia să-l prevină pe Biten despre acest lucru,

dar cum să procedeze ? Ar însemna să fie meschin și nedemn față de Biten.

Kalo îl înălțase pe Biten pe un piedestal aparte. Aprecia puterea de înțelegere pe care acest tînăr o avea, judecata lui. Privind, într-una din zile, fluviul credincioșilor care se scurgea în templu, îi spusese lui Kalo :

— Tu îi înșeli nu numai pe îngîmfații de castă superioară, îi înșeli și pe cei de o seamă cu tine, înșeli propriul tău sînge. Apoi adăugase : Nu poți clădi un templu așa cum ai deschide o ceainărie sau o prăvălie pe strada Chowringhee.

Cuvintele acestea îi amintiseră lui Kalo de bătrînul oropsit care, cu inima frîntă, dăruise ofrandă lui Shiva cei cinci bănuți de aramă, toată averea lui, pentru a i se îndeplini ruga de a-și găsi măcar unul din copiii rătăciți. În tînărul acesta sălășluia prea multă căldură, prea multă omenie ca să fie în stare să condamne masele umile de evlavioși, pentru credința lor oarbă. „Credința în țara asta, spusese el, poate fi asemuită cu fluviile puternice. Apele lor umflate rup malurile și inundă cîmpiile, distrug vieți, sapă solul și se pierd fără folos, în timp ce lanuri întinse de cereale se usucă de sete, iar recoltele pier. Strunite și folosite cum trebuie, fluviile pot iriga, pot produce energie și pot ajuta la creșterea bogățiilor țării. Tot așa, credința poporului este o mare forță care poate fi îndreptată spre un țel folositor, făcînd-o să devină creatoare. Cînd această mare forță nu se va mai irosi, ea se va transforma dintr-un blestem distrugător de

vieți în avuția cea mai de preț a țării". Este, oare, de mirare că un om cu asemenea cuget și simțăminte nu vrea să-și murdărească mîinile cu treburile templului ? Kalo oftă. El nu avea tăria de caracter a lui Biten și nici nu știa de unde își trage el această forță. Se simțea nefericit. Și trebuia să se îngrijească și de Chandra Lekha ! Ce s-ar întîmpla cu ea dacă el ar muri mîine, înainte de a o mărita și de a o aranja la casa ei ? Se hotărî : va apela la Lekha însăși, îi va expune faptele așa cum sînt ele. Nu exista altă cale.

După cină, cînd ea veni pe balcon cu o carte, Kalo intră direct în subiect.

— Lekha, trebuie să-ți spun ceva. Ascultă, o fată nemăritată nu trebuie să fie văzută prea des cu bărbații care, de fapt, îi sînt străini.

Fata îl privi țintă.

— Care străini ?

Kalo ezită.

— Vorbesc pentru binele tău, îți dai seama, Lekha.

— Dar ce vrei să spui ?

— Se spun lucruri urîte !

Chipul fetei se înăspri pe loc.

— Lucruri urîte ?

— Ce-i de mirare ?

Fata tăcu o vreme.

— Cui ce-i pasă ?

— Chandra Lekha ! Kalo vedea linia rigidă, dreaptă, a gurii ei și pricepu ce vrea să însemne. Uneori, foarte rar, o năpădea o stare sufletească deosebită, cînd buna judecată o părăsea și devenea încăpățînată, necugetată, tare

precum cremenea. „Şi mama ei era la fel“, îşi amintea Kalo.

— M-am săturat de colivia asta aurită de care numai tu eşti mulţumit. Cît mai trebuie să stau închisă în ea ?

— Colivie aurită ? Uiţi semnificaţia ei ? Cum poţi oare ?

Ea clătină din cap şi grăi cu tîlc :

— Un patriot doboară pe conducătorii cei răi ai poporului dar, după ce pune mîna pe putere, el însuşi devine asemănător acestor conducători. O poveste obişnuită pe care o auzi pretutindeni în lumea asta !

— Astea-s cuvintele lui Biten ! Glasul îi era tăios. El este tînăr şi impulsiv şi nu înţelege situaţia mea şi nici pe a ta !

— Am încredere în el !

Discuţia s-ar fi încheiat aici, dar Kalo, cunoscînd-o, întrezări în ea imaginea revoltatului. Voinţa ei se va înfrunta cu voinţa lui într-o problemă vitală, de aceea trebuia să fie neînduplecat.

— Prea repede ai uitat ce fiare pot fi oamenii ! Noaptea aceea... grozăvia aceea...

Faţa fetei deveni pămîntie şi îşi pierdu rigiditatea, iar privirea oglindea o durere interioară fără margini. Buzele îi tremurau. Se ridică şi fugi. Kalo se aşeză, cuprins de ruşine. Niciodată nu suflase un cuvînt despre noaptea aceea, niciodată pînă în clipa aceasta.

Bhagwan ! gemu el.

I se părea că sufletul lui nu va avea parte de pace, nici de răgaz, şi că necazurile se vor îmbulzi asupra lui. Avea încredere în Biten !

Dar cine nu ar fi avut ! Nu era însă, o simplă chestiune de încredere. Şi atunci un gînd îl fulgeră. Oare Lekha a voit să dea un sens mai adînc celor spuse ? Îşi aminti că, spre sfîrşitul zilei, cînd se apropia timpul ca Biten să se înapoieze de la muncă, Lekha şedea în balcon şi privea tot timpul în stradă. Ori asculta emisiunea de la radio, dar era neliniştită : o bătaie în uşă o făcea să tresară şi sărea în picioare. În prezenţa lui însă chipul i se lumina, rîsul căpăta un ton nou, vesel. Observase şi grija cu care pregătea mîncarea pentru el. Dintr-o dată căpătase interes pentru veşminte şi începuse să poarte un lănţuc de aur la gît şi cercei grei la urechi. Un benghi stacojiu înfrumuseţa fruntea ei frumoasă. Toate acestea le observase în treacăt fără să le pătrundă sensul. „Asta trebuie să fie, îşi zise el. Închipuieşte-ţi că se mărită cu Biten şi decade din castă, căci Biten nu poate sau nu vrea să poarte firul brahmanic. Ce s-ar întîmpla cu tatăl ei ?“ De-abia trecuseră două luni de la victoria obţinută în apriga bătălie pentru baia lui Shiva. Ciuda măcina încă inimile celor înfrînţi, care ar folosi fără întîrziere norocul acesta picat din cer pentru a se răzbuna. L-ar dărîma pe stăpînul templului de pe piedestalul lui mîndru, l-ar călca în picioare, l-ar face fărîme ! „Ce te poţi aştepta de la unul care a refuzat să dea Măicuţei Fluviilor hrana ce i se cuvenea ? ar striga ei. Păi, ne-am dat seama din capul locului cu cine avem de-a face, i se citea pe faţă !“ Tot ceea ce durase se va topi ca un vis ! Iar Chandra Lekha, ce ar fi deve-

nit ? Ce putea împărți Biten cu ea, decît sărăcie, umilință și durere ! O va ruga, o va implora el, tatăl ei, să nu strice tot ce clădise cu atîta trudă ! Într-una din zile, își aminti Kalo, pe cînd treburile la fierărie încă mergeau bine, își arsese degetele la focul ațîțat de foale. La înapoiere de la școală Lekha văzuse arsurile. Privise fix și izbucnise în plîns. În zadar se străduise Kalo să o potolească, căci fata aceasta în toată firea, în vîrstă de șaisprezece ani pe atunci, plînsese mocnit o oră întreagă, ca un copil. Cînd în cele din urmă o convinsese că arsura nu este gravă și se liniștise, își ștersese ochii și vorbise, cu un zîmbet rușinat :

— Cum să nu plîng ? Sînt de piatră ? Ce ai simți tu dacă așa ceva mi s-ar întîmpla mie ? Și ochii începuseră să i se umple iar de lacrimi. *Baba,* continuase ea cu glasul înecat de durere, să ai grijă, să nu te mai rănești niciodată !

Astăzi, dacă s-ar duce la ea și ar pleda pentru viața lui însuși, oare nu l-ar asculta și inima nu i s-ar muia ?

Se simțea umilit. Se sculă în picioare și scrută întunericul care învăluia templul, o beznă adîncită de masa mare a *banian*-ului cu sute de ramuri, și clătină capul încet. Trebuia să facă asta. Și totuși nu se mișcă. Se rezemă de balustrada balconului și scurta clipă de ușurare se topi într-o undă grea de amărăciune. Dar care erau sentimentele ei ? Dacă iubirea ei pentru Biten era sinceră, va suferi, va fi nenorocită, ca înainte, poate chiar mai rău. Dar uneori este necesar să aplici un tratament viguros, să tai cu bisturiul pentru a vindeca o boală. Era în joc tot viitorul ei. Va merge la ea și o va implora, cu siguranță că îl va asculta. Se aplecă peste balcon, lipindu-și pieptul de fierul balustradei, continuîndu-și gîndurile. Dar dacă nutrea o dragoste sinceră, dragostea femeii pentru bărbat, și și-o înăbușea de dragul părintelui ei, ar mai fi ea fericită vreodată ? Stătu în cumpănă vreme îndelungată, apoi se întoarse cu hotărîre. Nu exista altă cale de rezolvat problema aceasta. Se simțea torturat de suferință, dar nu avea de ales.

Tîrșîind picioarele pe podeaua verde, trecu în coridorul interior și, de aici, se îndreptă către camera Lekhăi. Ajunse în fața ușii și ridică brațul, dar se opri cuprins de îndoială. În clipa aceea ochii lui revăzură scena aceea obsedantă : ghemuită pe o saltea pe care mișunau gîndacii, în pătratul întunecat al unei cămăruțe, Lekha plîngea în hohote. Lacrimile șiroiau pe obraz, inundîndu-i mîinile... iar pe spinare se vedeau rănile lăsate de bici... Simțea aievea, în brațul ridicat, durerea provocată de suferințele ei. Un val de duioșie îi năpădi sufletul, precum izvorul răcoros o stîncă arsă de soare. „Te-au bătut, fetița mea ? Te-au bătut ?"

Brațul îi căzu neputincios. Așteptă puțin, simțind că duioșia care îl cuprinsese devine copleșitoare. Avea dorința aprigă să o mîngîie pe cap, să o liniștească, să-i aline durerile. Se întoarse din fața ușii și un oftat adînc îi zgudui trupul masiv. Plecă.

Reveni pe balcon. Stinse lumina și se așeză pe jos, cu picioarele strînse sub el, cu mîinile

adunate în poală. Umerii i se încovoiară. Se lăsă pe spate, rezemîndu-se de perete, dar se sculă după un minut. Părea un idol imens, gînditor. Își afundă privirile în întunericul nopții. Sudoarea caldă izvora din pieptul lui puternic și se usca repede.

20

ÎN NOAPTEA aceea, somnul lui Kalo a fost tare zbuciumat. Căldura apăsătoare cedase, spălată de ploaia torențială care se dezlănțuise. Erau semne că se va isca furtuna. Vîntul sufla dinspre golf și străbătea, urlînd, străzile. Continua să toarne cu găleata. Treaz încă din primele ore ale dimineții, stătea întins pe spate, cufundat în gînduri.

Lekha măritată cu Biten — acesta era tabloul care căpăta contur în mintea lui. Nu era un tablou neplăcut, căci Biten va purta firul brahmanic, ceea ce schimba datele problemei. Dragostea curată va rezolva problema și, în cele din urmă, îl va sili pe tînărul acesta încăpățînat să judece cum trebuie. Alternativa era simplă : să se căsătorească în condițiile categorice impuse de castă, sau să o piardă pe fată, să o vadă dată altui bărbat. De ce ar fi îngrijorat Biten ? Tradițiile străvechi nu aveau influență asupra modului său de a gîndi. Terenul era gata-pregătit pentru el și nu avea decît să pășească ferm înainte. Nu-i va fi mai

greu să poarte firul sacru decît o bonetă oarecare pe cap. De ce să se teamă ?

Kalo analizase perspectivele. Lekha nu va avea parte de viața îndestulată pe care o plănuise el și de care ar fi putut să se bucure dacă ar fi voit. Dar nici rău nu-i va fi cu Biten. Aveau templul.

„Îți bați joc nu numai de oamenii aceia îngîmfați, de castă superioară, ci și de cei de o seamă cu tine." Asta era nenorocirea ! Dar se putea face ceva și în această privință. Putea fi lansată ideea că la acest templu cei săraci pot dobîndi iertarea păcatelor fără a aduce ofrandă de vreun fel, că numai cei bogați trebuie să plătească. Va fi nevoie de timp ca ideea să pătrundă în inimile oamenilor, dar în cele din urmă vor putea fi convinși. Poate că metoda visului ar putea fi folosită încă o dată. Shiva i s-a arătat pe cînd el, Mangal Adhikari, dormea și i-a spus : „Eu sînt zeul celor sărmani. Eu nu le cer bănuții agonisiți cu atîta trudă. Eu le pretind doar floarea credinței din inimi". Ar avea succes, fără îndoială !

Biten ar putea trage foloase bune de pe urma templului. Kalo se gîndise la o nouă cale de-a mări veniturile lăcașului : organizarea unui tîrg anual, o săptămînă întreagă de sărbătoare pe teritoriul templului. O bucățică de teren închiriată pentru o tarabă, o sută cincizeci de tarabe aranjate în zece sau douăsprezece rînduri ! Douăzeci și cinci de rupii chirie pentru o tarabă ar fi un preț destul de convenabil pentru a-i atrage pe negustori ? Într-o săptămînă s-ar perinda cel puțin zece mii de vizi-

tatori şi fiecare ar aduce ofrande zeului. Templul nu trebuie să aibă pretenţii asupra acestui venit realizat suplimentar. Kalo s-ar fi jenat în faţa membrilor consiliului, dar Biten îi putea privi cu curaj, spunîndu-le cu hotărîre : „Este ideea noastră. Nu aveţi dreptul să mulgeţi vaca noastră !"

În clipa următoare însă, începu să se îndoiască de înţelepciunea unei discuţii aşa de directe. Era mai bine ca membrii consiliului să fie îmbunaţi, nu aţîţaţi. Adesea tactul obţine cîştig de cauză acolo unde o discuţie rigidă ar duce la eşec. Iar Kalo avea în Motichand un sprijinitor cu multă bunăvoinţă. Este adevărat, chiar săptămîna trecută Motichand respinsese brusc ideea căsătoriei pentru Lekha. Tonul cu care vorbise fusese cam ciudat.

— Cine va îndrăzni să se însoare cu ea ? spusese el.

Lui Kalo i se tăie respiraţia. Ce voia să spună Motichand ?

— Cine este demn să o ia de soţie, îşi precizase acesta gîndul, iar Kalo răsuflase uşurat.

— Există cîteva propuneri bune de căsătorie. Dacă vrei să-i cunoşti pe pretendenţi... Kalo considera corect ca unui om care îţi doreşte binele să-i spui ce intenţii ai.

— Nu te pripi, am sentimentul că se va petrece ceva important cu Chandra Lekha.

— Ceva important ?

Dar Motichand deveni misterios.

— Aşa simt eu, asta-i tot. Să lăsăm să-i vină vremea. Apoi adăugase, cu un rîs uşor. De ce

te îngrijorezi de măritişul ei ? Am eu în vedere o partidă bună pentru ea.

— Cine este ?

— Nu pot să-ţi spun. Fiecare lucru la vremea potrivită.

Era convins că Motichand va înţelege problema care îl frămînta şi va aproba hotărîrea lui, căci în joc se afla fericirea fetei. Inima ei era curată şi deoarece şi sentimentele lui Biten erau sincere, băiatul va trebui să-şi calce pe inimă şi să se supună, acceptînd condiţiile categorice impuse de castă. Va vorbi cu Biten şi cînd chestiunea va fi tranşată, îi va spune fiicei lui :

— Chandra Lekha, trebuie să cercetăm în calendar care este ziua cea binecuvîntată. Ea îl va privi cu surprindere mare, aproape cu panică. Ţi-am ales un bărbat ! Ce expresie va avea chipul ei ? Kalo va lăsa să treacă vreo cîteva clipe, dar nu prea multe. Sînt convins că Biten va fi un soţ bun ! Dar după ce va auzi aceste cuvinte, ce expresie va căpăta chipul ei ?

Patul trosni din încheieturi, cînd, cu ochii închişi, începu să fie scuturat de un rîs înfundat.

De-a lungul întregii zile, în timpul activităţii obişnuite, ca şi în clipele de tihnă, Kalo savură hotărîrea sa cu o aprobare crescîndă. Dar văzînd-o pe fiica sa în bucătărie simţi cum i se urcă un nod în gît. Fata şedea liniştită pe o rogojină aşternută pe podea, cu mîinile în poală şi faţa aplecată, cu privirile aţintite pe brăţările de sticlă sau pe pistruii de sub ele.

Ea nu purta podoabe de nici un fel, nici de aur și nici de altceva, cu excepția brățărilor acelea roșii, ieftine, care aparținuseră mamei sale.

Cît de ciudată este calea împlinirii unei fete pînă ce ajunge să cunoască zbuciumul iubirii! Gîndul îi fugi în trecut, la mama Lekhăi, în zilele care au urmat căsătoriei lor. Ea avea cincisprezece ani, iar el era cu zece ani mai în vîrstă. Era tare mîndru de drăgălășenia ei și totodată mulțumit că nu își dădea seama de grația cu care natura o înzestrase. Îndeplinea cele o sută și una de treburi care constituiau îndatoririle soției unui *kamar* și adesea un zîmbet îi înflorea pe buze, acel zîmbet deosebit care îi făcea gura să rămînă ușor întredeschisă, cu colțurile lăsate în jos.

Într-una din zile, pe Kalo îl apucase un soi de nebunie. În oraș sosise o *jatra*, o trupă de teatru popular care străbătea țara toată și care urma să dea o reprezentație în noaptea aceea sub cerul liber pe terenul din apropierea școlii, începînd de la orele nouă și jumătate și pînă dimineața. Din prostie nu suflase nici o vorbă soției sale și se strecurase pe tăcute din casă, după apusul soarelui. Mîncase la birt linte și pîine prăjită de o jumătate de rupie și băuse *toddy* * împreună cu trei prieteni gălăgioși, într-un local de mîna a treia din apropierea colibelor gunoierilor. Ajunseseră tîrziu și cam chercheliți la reprezentație. Locul era luminat de niște lămpi cu gaz portabile. Mulțimea, înghesuită ca la iarmaroc, forma un cerc compact cu o singură cărăruie neocupată pentru a permite intrarea și ieșirea actorilor către un fel de scenă amenajată chiar în mijlocul spectatorilor.

Povestea era binecunoscuta legendă multiseculară a Radhikăi, ademenită de viersul fermecat al fluierului lui Krishna * și a chinurilor îndurate din cauza aceasta. Actorii erau buni, interpretau convingător acțiunea cu ajutorul cuvintelor, gesturilor și cîntecului, încît spectatorii vedeau, ascultau și își ștergeau în tăcere ochii umeziți.

Kalo se înapoie acasă în zori, ros de remușcări pentru ceea ce făcuse și pentru că acuma trebuia să-și dea aere, să se grozăvească. Era bărbat și nu era obligat să dea socoteală! Era bărbat și nu se ținea de poalele *sari*-ului unei femei cu legătura de chei la brîu! Era bărbat și făcea ce îi plăcea!

Ușa casei era deschisă iar ea stătea ghemuită pe podeaua goală de pămînt, cu ochii umflați de plîns, cu urmele șiroaielor de lacrimi pe obraz. Era întruchiparea durerii însăși. Kalo își simți inima zdrobită.

La vederea lui, femeia prinse viață din nou. Îl privi așa cum obișnuia, cu ochii mari, plini de uimire. Se tîrî pe podea, își lipi fața de picioarele lui și plînse. Cînd în cele din urmă se potoli, îi povesti cum veghease de-a lun-

* *Toddy* — băutură alcoolică preparată din seva palmierului de cocos. Este interzisă prin lege, fiind nocivă.

* Krishna — unul dintre cei mai populari eroi ai epopeii *Mahâbhârata*, considerat o reîncarnare a zeului Vishnu.

gul acelor nesfîrșite ore ale nopții, cu mintea torturată de tot felul de imagini îngrozitoare.

— Mă părăsiseși și plecaseși... Căzuseși sub roțile mașinilor... Muriseși...

Frica era așa de evidentă în ochii ei spălați de lacrimi, încît nu i se vedea decît albul, fără întunecimea pupilelor. El rîsese tare.

— Și ce dacă muream ?

Fața femeii se albise, emoția covîrșitoare făcuse să-i fugă tot sîngele din obraji. Rămăsese ca o stană, cu ochii ațintiți la podea, apoi i se auzise glasul pierdut, parcă venind din depărtări.

— În fiecare zi, cînd se lasă amurgul, cînd sîntem înconjurați de o sută de zei, eu această rugăciune o înalț : puneți capăt vieții mele pămîntești înaintea soțului meu. O, zei din ceruri, doar atîta vă rog !

Așa grăise ea, nevasta de cincisprezece ani, fata-femeie. Era doar imaginația lui, sau în glasul ei răsunase aievea durerea însăși a Radhikăi din străvechea legendă, din cîntecul vechi de secole ? Nu era vorba nici de chipul ei și nici de cuvintele rostite. Era cîte puțin din ambele și încă multe alte amănunte care nu puteau fi sesizate prin simțuri, ci doar ghicite, bănuite.

„Ce idee !" zîmbi în sinea lui. Radhika cea din piesa prezentată pe terenul școlii intonase cîntecul ei ciudat, iar melodia îl urmărea obsedant în închipuire. Asta era ! Asta era totul ! Dar ideea aceasta bizară îl umplea de o teamă religioasă pe care nu o putea înlătura.

Din ziua aceea, relațiile sale cu soția lui căpătară noi dimensiuni și se întîmplă că acest *kamar* vînjos se lăsă legat de bunăvoie de poalele *sari*-ului unei biete femei cu legătura de chei la brîu și nu se simți deloc rușinat. Însă nu pentru mult timp. Cei o sută de zei care își făceau mendrele în amurg o iubeau prea mult...

Se scutură de trecut și reveni la prezent, cu inima întristată. Să-i spună Chandra Lekhăi chiar acum ? Oare ? Mai bine să aștepte, să aibă mai întîi o discuție cu Biten. Se sculă devreme să-l prindă pe băiat la locuința sa, înainte de a pleca la lucru.

— Biten, ascultă-mă cu luare-aminte, zise el și se așeză pe marginea patului.

— Da.

— Nu mai dorm nopțile din cauza Chandra Lekhăi. Nu are mamă și...

Biten izbucni impulsiv.

— Cu ce te pot ajuta eu ?

— Mangal Adhikari i-a dat mai mult decît ar fi stat în putința *kamar*-ului. Acum este rîndul soțului să-i ofere bunătățile vieții.

Biten îl privi cu asprime.

— Bunătățile vieții ?

Kalo dădu din cap.

— Un cămin cumsecade, un venit constant, siguranță !

Biten lăsă capul în jos.

— Ea a suferit mult, continuă Kalo. Urgia foametei i-a mutilat sufletul. Să nu răscolești niciodată nefericirea îngropată în mintea ei. Glasul îi deveni umil și rugător. Amintește-ți

asta, da ? Trebuie să privească numai către viitor, viitorul însorit. Biten, tu o poți face fericită.

— Eu ? Biten era surprins.

Kalo rîse tare.

— Am citit ce este scris în sufletele voastre. Eu sînt de acord și vă binecuvîntez pe amîndoi.

— Vrei să spui că ?... Fața tînărului se luminase.

— Da, chiar asta vreau să spun !

— Ai vorbit de bunătățile vieții... Glasul lui Biten șovăia.

— Căminul, venitul, siguranța, toate acestea tu i le poți da. De ce să-ți fie teamă ? Există templul, ideea ta, fiul meu. Tu m-ai îndemnat la treaba asta. Este adevărat, ție nu-ți fac plăcere unele lucruri după care alții se dau în vînt la nebunie. Dar trebuie să te gîndești la Chandra Lekha ! Trebuie să te gîndești la copiii care vor veni ! În viață, uneori este nevoie să știi cînd să faci un compromis important !

Lumina dispăru de pe fața lui Biten.

— Nu vreau să am de-a face cu templul, în nici un fel. Își plecă din nou capul. Ți-am mai spus.

— Cee ? izbucni Kalo. Chiar și după ceea ce ți-am spus acum ?

— Și ce anume mi-ai spus ? Biten ridică ochii. Că ideea îmi aparține ?

— Ceea ce vreau să-ți spun... Kalo șovăi, intimidat de tonul înăsprit brusc al băiatului.

— Tu ai fost acela care ai pus în practică ideea, pentru a te răzbuna, pentru a-i lovi pe aceia care te-au călcat în picioare, pe tine și pe alte sute și mii ca tine. Biten își alegea cuvintele, să le dea efectul loviturilor de pumnal răsucite în rană. Sau toată această înșelăciune ai pus-o la cale numai ca să-ți umpli burta și punga ? Trebuia să fie crud, nemilos. Kalo se înșela pe sine însuși de mult timp și venise vremea să i se dezvăluie adevărul în toată goliciunea lui, să-și dea seama care sînt motivele reale care l-au îndemnat la acțiune.

Kalo simți loviturile pătrunzîndu-i adînc în inimă. Cîndva îi va dezvălui lui Biten suferințele groaznice îndurate înainte de a pune în aplicare înșelăciunea aceea. Oare atunci îl va judeca cu mai multă înțelegere și compasiune ? Azi însă, trebuia ca Biten să cedeze. Era în joc soarta Chandra Lekhăi. Așa încît se stăpîni și pipăi terenul cu precauție.

— Am greșit oare ? Nu ai intenții cinstite față de fiica mea ? Așa este ?

— Mai degrabă aș muri decît să-i fac cel mai mic rău.

Glasul băiatului era plin de pasiune. Kalo se liniști. Va transforma această pasiune într-o unealtă pe care o va folosi la realizarea țelurilor sale. Va fi neîndurător în această privință.

— Un lucru trebuie să accepți : că sînt obligat să o dau pe fiica mea de soție numai unui brahman, adevărat sau fals, nu are importanță.

— Trebuie neapărat să continui a-i înșela pe cei de o seamă cu tine ? Și vrei să mă faci părtaș ție ? Ce respect va mai avea Chandra Lekha pentru mine ?

Kalo se crispă.

— Chandra Lekha a devenit o brahmană din toate punctele de vedere.

— Inima ei a rămas neîntinată !

— Hai să judecăm problema dintr-un alt unghi, zise Kalo. Ai economii puse de-o parte ?

— Economii ? De nici un fel.

— Ai perspectiva unor venituri bune ?

— Cîștig destul ca să trăiesc. Și dacă fac ore suplimentare...

— Chandra Lekha s-a obișnuit cu un anumit mod de trai. Pierzîndu-l, își va pierde fericirea ! Nu îți dai seama ? întrebă Kalo cu asprime.

Biten îl privi pătrunzător, în tăcere, iar Kalo își întoarse privirile, neputînd suporta. Simțea cum ochii băiatului străpung masca aidoma unui fier înroșit în foc, lovindu-l și pe *kamar* și pe P-14 și pe înșelător.

— Fericirea ? zise Biten cu dispreț. Nu ai ochi să vezi ?

— Pare-se că îmi cunoști fata mai bine decît o cunosc eu. Tonul cu care rostea cuvintele era sarcastic, dar fața lui — întoarsă către Biten — exprima îngrijorare. Orice ar fi, Lekha este prea tînără ca să-și dea seama ce vrea și ce-i bine pentru ea. Glasul i se frînse.

— Asta-i tot ce îmi răspunzi ?

— A fost lipsită de bucurii, dar asta din cauza nenorocirilor îndurate în timpul acelor zile negre. Cînd o fată este... Se opri, brusc. Cînd o fată a trecut prin foc, mai presus de orice dorește să aibă siguranța zilei de mîine.

— Focul distruge metalul ordinar, nu aurul !

— Biten, prețuiești aurul cu adevărat ?

— Numai cînd nu se teme de foc !

Kalo simțea că se sufocă. Spaima care îl cuprindea se transformă în mînie.

— Discuția asta nu are nici un rost. Lovi puternic cu mîna în cuvertura de pe pat. Eu știu mai bine ce este potrivit pentru fiica mea ! Termină cu vorbăria asta goală ! Ți-am spus care sînt condițiile mele. Ia bine aminte la ele și cugetă cîteva zile, înainte de a-mi spune părerea. Nu mai am nimic de adăugat !

— Dar fiica ta va... Glasul îi era gîtuit. Biten ezită și se opri.

Kalo se încruntă, ascunzîndu-și neliniștea.

— Nu mai am nimic de spus.

Se întoarse și plecă.

21

— NU ÎȚI PLAC ? întrebă ea, întinzîndu-se pe divan și făcînd semn cu capul către fructele așezate pe masa împletită din nuiele de salcie. Sînt licii

El era cu gîndul aiurea, absent, dar auzul îi rămăsese încordat. După cîteva momente, Lekha înțelese cauza. Un cor de vaiete, bărbați și femei bocind laolaltă, se auzea tot mai tare — din josul străzii — pe măsură ce se apropia. În vacarmul acela, confuz și melancolic, se putea distinge o chemare parcă nepămînteană, repetată cu disperarea cruntă a celor sortiți pieirii.

— Scăpați-ne de la moarte !... Salvați-ne de la moarte !... Salvați-ne !...

Strigătele și vaietele se pierdură după un minut. Liniștea se așternu din nou.

— Al cincilea camion plin care trece pe drumul acesta de cînd s-a luminat de ziuă. Era încă întuneric cînd am auzit prima oară vaietele și m-am repezit afară, pe balcon... Lekha se înfioră.

— Strada asta dă în șoseaua principală, care duce spre răsărit. Ai să mai vezi camioane pline trecînd azi și încă multe zile la rînd de acum încolo. Dă-le răgaz o săptămînă prea energicilor noștri conducători și vor expulza foametea din oraș ! Biten zîmbi încruntat. După o săptămînă, garantat că orașul își va recăpăta aspectul său strălucitor, de pace și belșug.

— Militari ?

— Nu chiar. Autoritățile orașului au împrumutat autocamioanele militare și au înființat ceea ce ei numesc „echipele de evacuare". Acesta-i răspunsul la cererile noastre. Alungă foametea înapoi în mediul rural. Acolo va trece neobservată !

— Oropsiții aceștia sînt încredințați că sînt duși de aici pentru a fi aruncați în fluviu și înecați, așa a auzit bucătăreasa. De aceea, nenorociții opun rezistență, unii chiar reușesc să fugă, dar sînt urmăriți și prinși. Bamni a văzut cu ochii ei toate acestea cînd s-a dus să cumpere mirodenii de la băcănie. Chipul fetei se întristă. Nu-i vor duce, totuși, înapoi în satele lor ? întrebă Lekha.

El dădu din cap.

— Este adevărat că ogoarele rămîn necultivate din lipsa brațelor de muncă. Dar cei mai mulți dintre țărani și-au vîndut pămînturile înainte de a veni la oraș. Aici, ei se vor îngloba în marea armată a forței de muncă fără pămînt. Tonul i se schimbă. Asta și merită ! Să-ți vinzi pămîntul strămoșesc !

— Nu puteau mînca pămîntul strămoșesc ! spuse Lekha.

El rîse iar.

— N-au decît să moară pe el, nu-i așa ? Duceți-vă înapoi, numai că pămîntul pe care îl veți munci nu mai este al vostru. Dar nu vă necăjiți, săteni ! Veți primi salarii, așa cum primesc *culii* din fabrici. Veți căpăta o nouă libertate, libertatea de a vă muta din loc în loc, de la un sat la altul. Nu pricepeți care-i folosul ? Veți vedea țara, „pămîntul de aur" al Bengalului și veți munci oriunde vă va plăcea.

Chandra Lekha tăcea, cu ochii ațintiți în podea.

— Și tu ai suferit urgia foamei, Lekha, nu-i așa ? Glasul îi era mîngîietor.

— Ce spui ? Tînăra fată avea glasul absent.
— A fost rău după ce tatăl tău a plecat din Jharna ?
— A fost foarte rău. Marșul foametei va continua ? întrebă Lekha, reculegîndu-se.
— Desigur.
— Norodul acesta de oropsiți nu va mai fi, va pleca din oraș.
— Dar problema lor va rămîne. Poate că va trebui să schimbăm lozinca. Mișcarea noastră este din ce în ce mai bine organizată. Ne așteaptă o muncă grea. Ai să cunoști planurile noastre cînd ai să faci parte dintr-un comitet.
— Eu ? Ochii i se măriră.
— Trebuie să ai limpede în cap sarcinile cărora trebuie să le faci față.
— Eu știu atît de puțin, pricep atît de puțin !
Biten o privea cu intensitate, îi admira gingășia accentuată de acea privire pierdută și, deodată, simți cum inima îi bate mai puternic.
— Cum aș putea să fiu ceea ce nu sînt ? întrebă ea.
— Să fii doar tu însăți. Nimic altceva.
— Înțeleg atît de puțin !
— Lekha, tatăl tău a venit și mi-a spus...
— Ce ?
El șovăi. Pe față i se citea tot zbuciumul sufletesc.
— Sărmanul meu tată ! grăi Lekha. Să nu-l judeci greșit. În adîncul inimii este alături de cei sărmani și oropsiți. A suferit atîta... Poate că ți-a vorbit despre cadavrele pe care le aduna de pe străzi pentru o rupie pe zi. Iar printre morți găsise un copil al cărui trup nici nu se răcise bine.
— Lekha, tatăl tău mi-a vorbit despre tine și mi-a spus că ai suferit cumplit. Mi-a spus să nu-ți răscolesc niciodată amintirile. Dar eu tocmai asta vreau să fac, Lekha, chiar dacă ai să te simți îndurerată. Vrei să-mi povestești ?
— Suferințele mele ?
— Povestește-mi tot ce ai suferit ! Totul ! Vreau să știu tot ce ai îndurat în anul care a trecut !
Un minut se scurse înainte ca ea să repete.
— Suferințele mele ? Glasul i se frînse sub povara unui chin insuportabil. Lăsă capul în jos, părînd că va izbucni în lacrimi.
— Vreau să aflu, să simt tot ce ai simțit tu, te rog...
Se sculă, privind-o ca vrăjit, și — în fața ochilor ei sclipind de lacrimi — nu se mai putu stăpîni. Puse mîinile pe umerii ei, apoi îi înălță capul și, în aceeași clipă, o luă în brațe, făcînd-o să se ridice în picioare. Cu respirația iuțită o strînse la piept, întregul ei trup lipit de al lui.
— Chandra Lekha ! Glasul îi vibra. O strînse și mai tare la piept.
Fata rămase înlemnită cîteva clipe. Gîndurile și simțurile îi erau suspendate, strivite ca sub povara unei avalanșe. Apoi, deodată, izbucni și din adîncul ființei și sufletului ei se înălță, ca o undă murdară, toată repulsia pe care o simțea.
— *Nah !... Nah !...* Striga întruna în timp ce, înnebunită, îl lovea cu pumnii în piept și

îl respingea. Înmărmurit de intensitatea furiei, băiatul vedea cum se zbate pieptul fetei, cum fața i se umple de groază.

— Chandra Lekha! strigă el, dar fata se năpusti afară, trîntind ușa camerei după ea. Buimăcit, cu privirea pierdută, revedea groaza întipărită pe fața ei, groaza care îi îneca toate visurile într-un întuneric gros și rece. Căci era aceeași groază pe care o văzuse, cîndva, pe fața Purnimei și-i rămăsese adînc împlîntată în minte.

Va veni ziua cînd nu voi mai fi în stare să rabd. Atunci am să scap de toate.

— Un pahar cu apă, domnule? Glasul bucătăresei îl trezi la realitate. Clătină din cap și plecă. La capătul scării ezită, se opri și se uită în jurul lui. Femeia era lîngă el, privindu-l cu ochi curioși. Biten se întoarse și începu să coboare scările încet.

*

După ce valul de isterie se potoli, Lekha retrăi întîmplarea în toate amănuntele, pînă cînd simți că i se urcă în gît același nod de greață provocat de repulsia resimțită cîndva, demult. Știa care este izvorul acestei senzații, dar — ca să-și despovăreze gîndurile — se sili să-și amintească totul, fiecare scenă, fără a omite nimic, nici un detaliu oricît de dureros, al grozăviilor trăite atunci.

....Femeia aceea rea închisese ușa și plecase, lăsînd-o singură în cameră, cu vizitatorul. Bărbatul o domina de la înălțimea lui, țintuind-o

cu privirile. Lekha se chircise, se făcuse una cu peretele, ținîndu-și răsuflarea. Cînd el se apropie, închise ochii și începu să tremure de frică. „Înțeleg, grăi el ușor și se întoarse să stingă lumina. Nu-ți fie teamă, șopti. Îi simțea pe față șuierul răsuflării. Apoi, bărbatul apucase *sari*-ul încercînd să-i dezgolească trupul, iar ea se zbătea plîngînd și strigînd: „*Nah!... Nah!...*" Doar atîta putea rosti, iar glasul i se stingea, căci simțea un nod în gît. „*Nah!... Nah!...*" El zise ceva, dar ea nu mai auzea. Mîinile lui alunecau pe trupul fetei, peste tot. Se strecurară sub *sari*, apucînd un sîn. Din violența șocului suferit izvorîse, ca o flacără, tăria. Lovi cu disperare și respinse mîinile omului, năpustindu-se spre ușă.

— Este încuiată, grăi el calm și rece.

Fata rămase rezemată de ușă și își dădu seama, după vîrful roșu al țigării aprinse, că bărbatul se așezase pe pat. Începuse să vorbească, dar ea nu înțelegea ce-i spune, doar că era vorba despre o casă frumoasă cu grădină, pe care voia să i-o dăruiască, și bijuterii, îmbrăcăminte și multe altele.

— Fii înțelegătoare, continuă să vorbească bărbatul, calm, fii înțelegătoare și ai să trăiești ca o *Rani* *.

Ea stătea pe loc, vlăguită, și simțea că puterile o lasă, că spatele biciuit o doare și că genunchii îi tremură. Nu dorea decît să se întindă și să doarmă, sau să moară.

---

* *Rani* — regină.

Respirația aceea sacadată și grea o ardea din nou. Omul o apucase cu furie, strîngînd-o în brațe cu atîta putere, încît fata simțea că nu mai poate respira. Gura lui îi atingea fața, se lipea de pleoape, obraji, gît, țintuindu-i strîns buzele. Iar ea, slabă, sufocată, scîncind fără putere, nu-și putea desprinde buzele de sub ale lui. *„Nah!... Nah!...“* țipă ea, ascuțit. Se retrase și, înnebunită, îl scuipă în față, iarăși și iarăși. Ptiu! Ptiu! Ptiu! Apoi stomacul i se întoarse pe dos, simți cum voma i se urcă în gît și-i umple gura cu gustul ei acru...

Oare întîmplările prin care trecuse în noaptea aceea își lăsaseră pecetea asupra ființei ei, oare urmele lor erau vizibile? Se duse la oglindă și se privi, ca și cînd ar fi vrut să se convingă, dar nu observă nimic deosebit. Fața îi era neschimbată, gura — strivită și învinețită atunci — arăta acum ca orice altă gură.

Continuă să se privească în oglindă și, încet, începu să-și descheie bluza. Pieptul i se dezgoli, lăsînd vederii sînii aurii și plini. De-abia se scursese un ceas de cînd simțiseră apăsarea trupului viguros al unui bărbat. Unde erau semnele lăsate de îmbrățișare? Carnea își păstrase puritatea, numai creierul îi fusese afectat. Cu mintea ei bolnavă nu semăna altor femei, era altfel decît ele.

De ce a trebuit ca Biten să strice totul? Îl venerase și în adîncul inimii îi înălțase un templu, crezînd că el nu este ca alți bărbați. „Ai grijă“, o prevenise tatăl ei. „Am încredere în el“, răspunsese ea. „Prea repede ai uitat ce fiare pot fi bărbații“, îi replicase tatăl.

Noaptea aceea... grozăvia aceea... Într-o clipă, sub imperiul unui impuls malefic, Biten o aruncase înapoi în noaptea aceea neguroasă și își năruise singur templul.

Se îndepărtă de oglindă și, cuprinsă de febra unei mari agitații, începu să pășească prin cameră, cu bluza neîncheiată fluturînd.

Ești fată curajoasă, dar eu răspund de tine. Fața îi era tandră. *Vor face un efort uriaș și își vor rupe lanțurile.* În ochii lui citeai voința de a lupta. *Pășim împreună, tu și eu.* O camaraderie așa de curată. O nouă viață de făurit. *Fii tu însăți, nici mai mult, nici mai puțin.* Chiar și o ființă fără valoare poate să aibă personalitate, să ocupe un loc în viață.

Un minut, o clipă, fusese destul ca să-l transforme. Fața lui încordată, ochii scînteind și mîinile care o strîngeau pline de frenezie păreau ale celuilalt bărbat. Parcă purtase tot timpul o mască pe față, parcă jucase un rol, parcă nu fusese el cel adevărat, ci altcineva făurit dintr-un material fals, imaginar.

Ai uitat prea repede ce fiare pot fi bărbații! Templul pe care i-l ridicase era inconsistent, ca aerul, era doar rodul imaginației. Dar celălalt templu, cel cu zeitatea de piatră?

Gîndul acesta o făcu să se oprească și să privească pe fereastră. În bătaia soarelui, tridentul de alamă de pe cupola templului părea că luase foc, strălucea ca un far în noapte. Putea oare să-i umple golul acela îngrozitor care se crease brusc în sufletul ei, putea suplini sentimentul acela de vid insuportabil? Privea

ca vrăjită, simțind că este atrasă ca un magnet, că se contopește cu el într-o comuniune ciudată. Sub razele strălucitoare ale soarelui, masa albă a sfîntului lăcaș părea că se apleacă spre ea, atingînd-o, confundîndu-se cu ea, i se părea că ea însăși se transformă în templu.

Rămase nemișcată, fermecată, și se lăsă purtată cu toată ființa ei de această senzație minunată. Briza amurgului se strecură în părul ei mătăsos, fluturîndu-l în jurul obrajilor. Brațele îi atîrnau, moi, pe marginea ferestrei. Fie ! spunea inima ei. Fie !

Jarul vechi, mocnit, care sălășluia în inima ei, jarul acela care părea că se stinsese, începu să ardă cu o nouă vigoare, reflectîndu-se în ochi. Dar buzele continuau să rămînă strînse.

22

DOUĂ SĂPTĂMÎNI mai tîrziu, într-o seară, Lekha îl găsi pe Obhijit.

Soarele se scufundase într-o vîlvătaie roșie, dincolo de masa clădirilor cu acoperișuri terasate. Privea indiferentă de la fereastra camerei de dormit, cînd zări pe stradă un băiețel cu burta ca o oală, gol, cu excepția unei bucăți de pînză soioasă în jurul coapselor și o amuletă de aramă atîrnată de gît. Pășea clătinîndu-se. Se opri în fața lăzilor de gunoi și privi împrejur, cu teamă. De bună seamă că

nu zărise pe nimeni, căci se aplecă și își afundă brațele în gunoaie.

Cum de scăpase acest băiețel, cînd norodul de oropsiți fusese ridicat și evacuat din oraș ? Lekha îl urmări cu privirea un timp, apoi plecă de la fereastră și coborî scările, ieșind afară. Băiatul descoperise un mango pe jumătate mîncat, care putrezea în coaja-i galbenă. O văzu pe Lekha venind și înlemni. Puse fructul la loc în lada de gunoi și așteptă, cu privirea fixă. Gura i se deschise, dar nu se auzi nici un sunet. Nu putea nici măcar să scîncească îndurare.

Fata îi mîngîie cu blîndețe părul murdar și alb de praf.

— Cum te cheamă, băiețelule ?

Nu putea avea mai mult de cinci-șase ani. Nu rostise încă nici un cuvînt, dar mîngîierea Lekhăi îl liniștise. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu am nume, murmurase el, dînd din cap.

— Părinții, *Ma* și *Baba*, cum te strigă ei ?

— Nu am *Baba*, zise, scuturînd capul iar.

— Dar *Ma* ?

— *Ma* ? Au luat-o în camion.

— Cine ?

— Soldații au luat-o pe *Ma*.

Lekha înțelese.

— Dar pe tine de ce nu te-au luat cu *Ma* ?

— Eu m-am ascuns într-o ladă de gunoi.

Îl luă de mînă și îl duse în casă.

— Ești flămînd. Stăm de vorbă după ce mănînci. Să nu-ți fie teamă de mine, *Khoka* *, da ?

Băiatul o privi cu recunoștință.

— *Ma* mă chema așa, *Khoka,* fără nume. Se așeză pe podea și începu să mănînce în tăcere, sub privirile oblăduitoare ale Lekhăi. Mînca repede, cu înghițituri mari, de parcă îi era frică să nu-i fie luată hrana din față. O singură dată se opri și întrebă :

— *Ma* o să vină înapoi la mine ? Ochii i se măriră în așteptarea răspunsului.

— *Ma* o să vină înapoi la tine, îl asigură Lekha.

— Curînd ?

— Curînd.

Îl duse la baie, îi luă bucata de pînză țărănească din jurul coapselor și dădu drumul apei la duș. Băiețașului i se tăie răsuflarea sub ploaia fină : nu văzuse niciodată așa ceva înainte. Stătea pe un scăunel de lemn, cu picioarele atîrnînd, iar Lekha îl freca bine pentru a-i îndepărta din piele praful și mirosurile, avînd grijă să nu rupă firele roșii ale legăturii în jurul mijlocului, apărătorul de rele al oricărui copil de la țară.

— Acum povestește-mi ce s-a întîmplat.

Copilul părea copleșit și descumpănit. Nimeni înainte nu-i arătase atîta grijă. Dacă avusese nevoie să facă baie, se dusese la iaz, acolo unde se scălda tot norodul satului. Săpun mai văzuse, o dată sau de două ori, cînd

* *Khoka* — băiat.

al doilea fecior al moșierului venise la iaz și cînd toți trebuiseră să iasă din apă, în semn de respect. Dar *Khoka* nu atinsese săpunul și nu știa că acesta te face să miroși ca un boboc de floare. Ochii lui nu se dezlipeau de la această doamnă ciudată, care avea gingășia mamei. În cele din urmă începu să vorbească, cu șovăială.

— A venit camionul. Au ridicat-o pe *Ma* și au pus-o în camion. *Ma* a strigat : „Fugi, *Khoka,* ascunde-te, *Khoka*“ ! Eu am fugit, m-am ascuns în lada goală de gunoi. Nu m-am mișcat, nu am respirat. Ei nu m-au văzut, s-au întors și au plecat repede cu autocamionul.

Mama crezuse că îl scapă de la moarte. După ce ieșise din lada de gunoi, plînsese după ea. Ar fi vrut să fi plecat cu ea. Cînd se lăsă întunericul, îi fu frică să se culce singur pe trotuar. Rătăci o vreme prin întuneric pînă ce dădu peste un bărbat care se culcase afară, din cauza căldurii, pe un pat de sfoară. Era omul care lucra la prăvălia unde se vindea *betel.* Întins pe pat, murmura o melodie în care era vorba despre Rama * și regina lui, Sita.

Khoka se culcă în apropiere, dar omul îl văzu și se răsti la el mînios. Așa încît, *Khoka* se mută ceva mai departe, unde putea dormi în liniște. Dacă ar fi simțit că îl apucă frica, n-avea decît să se scoale și să se uite prin întuneric către cel care dormea în apropiere.

* Rama — eroul epopeii Ramayana, considerat prototipul bărbatului ideal, model de eroism, cinste și virtute.

Iar sforăiturile acestuia îl liniștează. Dormise acolo mai multe nopți, pînă cînd începuse să cadă roua, iar omul se retrăsese în casă. *Khoka* rămăsese singur, iar frica îl cuprinsese din nou.

— Un băiat mai mare, fratele vînzătorului de *betel*, mi-a spus că au înecat-o pe *Ma* în Gange. Eu i-am spus : Nu ! Ce le-a făcut *Ma ?* *Ma* o să se înapoieze la mine, ai să vezi ! Băiatul cel mare era tare furios. Mi-a tras o palmă !

Khoka își mîngîie obrazul de parcă ar fi simțit încă durerea. Mîinile Lekhăi începură să lucreze mai repede, simțind că i se umezesc ochii. Freca trupușorul acela osos, iarăși și iarăși, freca între palmele ei masa de păr lipsit de luciu. Apoi îl puse pe *Khoka* din nou sub duș.

Se ivi o problemă : îmbrăcămintea. O rezolvă cu ajutorul unei eșarfe de mătase albă a tatălui ei, pe care o înfășură de jur-împrejurul șoldurilor copilului și o prinse la brîu. Ce nostim arăta în îmbrăcămintea aceasta ! Fața îi era cam plată, nasul cîrn. Privindu-l, Lekha simțea cum îi crește inima.

— Oare ce va zice *Baba ?* se îngrijoră ea.

— Lekha !

Auzind chemarea tatălui ei, îl luă de mînă pe *Khoka* și îl scoase afară, pe balcon. Kalo încremeni, cu ochii mari de uimire.

— Cine-i ăsta ? exclamă el.

— Un dar al cerului : l-am găsit ! Și îi spuse toată povestea.

— Să mergem la templu pentru *puja,* spuse el. Discutăm după aceea. Nu este o treabă asupra căreia să te hotărăști dintr-o dată. Nu știm nimic despre băiețașul acesta.

Îl privi pe copil, lung, insistent, și — pe cînd se îndepărta — întoarse capul și îl privi din nou.

*

În ultimele două săptămîni, Lekha se preocupa din ce în ce mai mult de templu. Începuse să ia parte la *arati.* Flutura evantaiul din coadă de iac, în timp ce preotul rotea cădelnița cu cinci flăcărui, dedicîndu-se cu trup și suflet cerințelor impuse de ritualul străvechi. Tatăl era nedumerit de această schimbare neașteptată care se petrecuse în ea și încercă să se opună, cu oarecare tărie, dar ea nu se dădu bătută. Kalo bănuia că noua ei preocupare este legată de plecarea bruscă a lui Biten. Respins de Lekha, băiatul plecase fără să-și iar rămas-bun și se pierduse printre milioanele de locuitori ai orașului cel mare.

Lekha oscilase de la o extremă la alta, ca un pendul. Îi va reda templul pacea sufletească ? Vor reuși evlavia ei și rugăciunile brahmanice să dea — prin tăria lor — suflet stîncii, transformînd minciuna în adevăr ?

Fata ședea cu ochii închiși. *Puja* era în toi cînd tatăl se întoarse către ea și îi șopti.

— L-ai hrănit bine ? Ea îi răspunse cu o ușoară înclinare a capului. După un timp, cînd *pujari*-ul intona versetele sacre el se roti și

întrebă din nou. L-ai spălat la cap? Ai prins, cred, o hoardă de păduchi.

Ea rămase cu buzele strînse, cu ochii lăsați în jos, iar el se întoarse rușinat. Dar de îndată ce *puja* luă sfîrșit, fata îi răspunse.

— Am găsit douăzeci și una de lighioane scîrboase care se hrăneau din țeasta lui. Douăzeci și una!

Cînd se înapoiară acasă, îl găsiră pe băiețel ghemuit pe podea, cu brațele în jurul genunchilor. Kalo se opri lîngă el și îl privi, iar băiatul se chirci tot.

— De ce te temi? întrebă el, aplecîndu-se și mîngîindu-l pe cap. Ce mic și prăpădit ești, zise și continuă pe un ton vesel: cîntărești doi *seer*, sau mai puțin? Și, ca și cînd ar fi vrut să se convingă, luă băiatul în brațe. Numai piele și oase. Glasul îi era trist. Privi fața slabă a copilului, care stătea moale în brațele lui, și tuși de mai multe ori, emoționat. Lekha răsuflă ușurată. Băiețelul cîștigase bătălia.

— Poate să doarmă la mine în cameră, zise el.

— Nu, i-am aranjat un pătuț în cameră la mine. Este mai bine așa.

— Dar, Lekha... încercă el să pledeze.

— O să te deranjeze, lasă-l să doarmă cu mine. Glasul ei era hotărît.

— Da, da, zise el cu o expresie de tristețe pe față. Doarme deja, nu vezi?

— Nu-i mai este frică de tine, răspunse ea.

Băiatul stătea agățat de Kalo, iar capul lui — cu părul lung uns și pieptănat cu cărare — se sprijinea de umărul voinic al acestuia.

— Așa dormeai și tu, fată!

Duse copilul în camera Lekhăi și îl așeză pe pătuț, lăsînd jos plasa împotriva țînțarilor. Ochii se opriră pe copilul adormit și rămase așa, privindu-l și neîndurîndu-se să plece.

— Lekha, începu el să vorbească în timpul cinei și sprîncenele i se apropiară. Este foarte ciudat. Nu pot să-mi dau seama. Se opri, iar fata încetă să mănînce, așteptînd ca el să continue. Mama ta mi-a vorbit și mi-a spus: „Nu-l recunoști pe Obhijit al tău, băiatul tău“?

— Obhijit?

— Dacă mama ta ar mai fi trăit cîțiva ani și ar fi născut un băiat, Obhijit ar fi fost! Dar mama ta ne-a părăsit și Obhijit nu a putut veni. Lekha, sînt sigur că am auzit-o pe maică-ta șoptindu-mi la ureche.

Fata amuțise.

— Mama este mereu cu noi, grăi ea în cele din urmă cu glas tremurat. Ea ni l-a trimis în dar pe Obhijit, pe fratele meu.

Kalo zîmbi fericit. Mînca în tăcere.

— Ai observat asemănarea, Lekha?

— Cu mama? Cum aș fi putut?

— Nu, nu, cu tine.

— Am nasul cîrn ca al lui?

— Nu mă gîndesc la o asemănare fizică, ci la o asemănare de un fel deosebit. Cum ar putea avea cineva chipul tău? Judecă și tu: cînd te văd, îmi crește inima. Cînd îl privesc pe băiatul acesta, am aproape același sentiment. Nu chiar la fel, așa ceva nu este posibil, dar aproape. Înțelegi ce vreau să-ți spun, Lekha?

— Sărmanul băiat, nici măcar nume nu are!
— A trebuit să aștepte să-i vină timpul pentru ca soarta să i se împlinească. A trebuit să fie Obhijit și nu altcineva.
Așa s-a născut Obhijit. Dintr-o dorință... dintr-un vis...

23

— ÎNCĂ O POZĂ, se rugă fotograful, grăbindu-se să schimbe placa.
— Ai făcut destule! Ce sînt eu, stea de cinema?
— Am primit dispoziție... de la persoane sus-puse.
— Care persoane sus-puse?
Omul avea un aer încurcat, ca și cînd l-ar fi luat gura pe dinainte. Mută trepiedul într-o nouă poziție.
— Aceasta va fi cea mai frumoasă, adăugă el cu subînțeles.
Fata se lăsase fotografiată în diferite chipuri: culegînd flori în grădină, în mînă cu un coș împletit; meditînd, în poziția lotusului, cu picioarele strînse sub ea, cu ochii lăsați în jos; și în decor gospodăresc, curățînd legume la bucătărie. Dar fotografia care să redea starea ei sufletească reală aștepta încă să fie făcută.
— Vreau o poză care să fie oglinda sufletului tău, explica omul, gingășia ta cea mai

intimă, cea mai tainică. O poză în care să fii tu însăți!
Lekha avea un aer trist. „Ce grație tainică posed eu?“ se mira ea. Își amintea cuvintele acelea ciudate la adresa persoanei sale, tipărite în ziarul *Swadesh*. Pentru a doua oară un ziar scria despre ea — prima oară fusese atunci cînd cîștigase medalia. Cuvintele acelea din *Swadesh* o nedumereau și o îngrijorau. Căile de expresie ale puterii divine pot fi explicate tot atît de puțin ca și procesele și ciudățeniile naturii, scrisese ziarul. De pildă, cum să explici parfumul delicat al unui simplu boboc de floare de *bel*, cînd flori cu o corolă splendidă adesea nu au nici urmă de miros? Pe acest pămînt al adevăratelor căutări spirituale, era știut că puterea divină se manifestase pogorînd lumina harului său asupra unui om de origine umilă, asupra unei femei de rînd. Lumina putea izvorî din pîlpîitul efemer al opaițului sau dintr-o strălucire puternică. Orașul cel mare nu era lipsit de asemenea fenomene. Tînăra fată de la noul templu dedicat lui Shiva merita să i se acorde atenție. Evenimentele din luna trecută nu puteau fi lipsite de semnificație.
Lekha fusese tulburată, chiar zguduită, de aceste evenimente.
Într-o zi, pe la vremea prînzului, trecu un călugăr-cerșetor cu părul cărunt, intonînd melopeea drumeților rătăcitori. Cînd ajunse în apropierea templului se opri, privi împrejur cuprins brusc de o emoție adîncă și se adresă unui trecător.

— Fiule, unde este Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări ?

„Omul ăsta este nebun de legat", gîndi trecătorul și își văzu de drum. Călugărul luă la rînd casele, ciocănind la fiecare ușă și întrebînd mereu mai insistent, unde este Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări ? Lumea se îmbulzea și îl privea pe acest străin în vîrstă, care era cuprins de o ciudată frenezie. În cele din urmă ajunse la templu și, în timp ce pășea pe poartă, ochii îi scînteiau. Un *jai !* răsunător izbucni din pieptul lui, ca un strigăt de victorie.

— Am găsit-o, am găsit-o pe Măicuță !

Lekha ședea în „pavilionul lotusului" și citea o carte. Călugărul se repezi, prosternîndu-se la picioarele ei. Își lipi fruntea de podeaua de marmură, apoi se întinse cît era de lung, în semn de *pronam*, de venerație profundă. Lekha îl privea amuțită de uimire. Ce-ar fi trebuit să facă ? Apoi, străinul își înălță capul și începu să psalmodieze :

„O, tu, duh tainic care dai viață creaturilor,
Slavă ție Maică, slavă ție, slavă, slavă !"

Repeta versurile întruna, psalmodiind cu un extaz care creștea în intensitate. Ochii păreau să-i ardă în flăcări. Începu să tremure din toate încheieturile.

Acesta era incidentul căruia ziarul îi dedicase un sfert de coloană în pagina de știri și informații. Lekha nu se mai gîndi la întîmplare pînă cînd, o săptămînă mai tîrziu, se petrecu cu ceva la fel de ciudat. O femeie *bhairabi*, adeptă a zeului Shiva, fu zărită mergînd în josul străzii. Era îmbrăcată în straie de culoarea șofranului, în mînă cu un trident lung a cărui furcă era vopsită în roșu aprins. Căutătura ei sălbatică atrăgea atenția trecătorilor, care se opreau să o privească.

Cînd ajunse în dreptul templului începu să strige cu o voce dulce și în același timp ascuțită : *Namo Shivaya !* și să se agite într-un mod straniu. Gesturile i se asemănau cu mișcările unui cîine de vînătoare. Brusc, se răsuci și se îndepărtă de poarta templului, ca și cînd ar fi mirosit urma pe care o căuta. Traversă strada, îndreptîndu-se spre ușa casei unde locuia Lekha.

Din întîmplare, Lekha era în balcon.

— Slavă ție, Maică ! strigă femeia privind în sus și înălțînd brațele, cu palmele lipite, în semn de venerație.

Lekha coborî, șovăind. Femeia aruncă la pămînt tridentul și căzu în genunchi. Expresia sălbatică din ochi îi pieri, chipul i se însenină, o adorație fanatică se putea citi pe fața ei. Începu să psalmodieze.

„O, tu, lumină a fericirii, care sălășluiești în toate creaturile,
Slavă ție, Maică, slavă ție, slavă, slavă !"

Cînta cuprinsă de extaz, iar chipul ei părea să capete — în lumina lăptoasă a acelei dimineți înnourate — o strălucire care nu era nici cerească și nici pămîntească. Printre cei care

priveau această scenă se afla și un om cu un aparat de fotografiat. Acesta păși în față și făcu o poză cu îndemînarea unui profesionist, iar fotografia respectivă apăru a doua zi în presă, însoțită de o știre detaliată.

Întîmplarea aceasta cu femeia-*bhairabi* fu mană cerească pentru presă. Scrisorile primite de la cititori au menținut evenimentul la ordinea zilei încă o săptămînă, iar comentariile din editorialele ziarului *Swadesh* i-au mărit însemnătatea.

Lanțul incidentelor acestea curioase a continuat. Într-una din zile, un tînăr foarte prezentabil, în vîrstă de cel mult douăzeci de ani, îmbrăcat cu o tunică ușoară de mătase, trase la poarta templului, într-un Chrysler impozant. Și el, ca și femeia-*bhairabi*, se prosternă la picioarele Chandra Lekhăi, făcînd *pronam*-ul ceremonial. Fiind vremea vecerniei, întîmplarea a avut drept martori zeci de credincioși și de trecători. Tînărul intonă, ca și predecesorii lui, versurile cunoscute, cuprins de un extaz plin de adorație.

„O, tu, izvor al fericirii, care sălășluiești în toate creaturile,
Slavă ție, Maică, slavă ție, slavă, slavă !"

Nimeni nu știa cine-i tînărul, dar *Swadesh* dezvălui că este unicul moștenitor al unui milionar al cărui nume nu-l putea divulga. Tînărul simțise în el un tainic imbold să meargă la templul lui Shiva, unde o aflase pe Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări în persoana unei tinere fete, fiica unui demnitar. Această întîlnire îl determinase pe tînăr să ia hotărîrea de a-și schimba modul de viață. Va abandona căminul și părinții și va adopta calea yoghinilor rătăcitori, străduindu-se să se elibereze de propriul eu.

Lekha era îngrozită. Se simțea răspunzătoare pentru hotărîrea tînărului de a-și părăsi familia, considerînd că într-un fel influențase soarta acestuia.

În concluzia relatării sale, *Swadesh* scria că tînăra fată de la lăcașul cel nou al lui Shiva are o personalitate spirituală puternică, care depășește limitele obișnuite.

Lekha era zguduită. Ceva de neînțeles se petrecea cu ea de cînd se dedicase templului. Acționase sub un impuls de moment, copleșitor, izvorît din străfundurile întunecoase ale sufletului. Și templul era întuneric, nu lumină ! Abia trecuse o săptămînă de cînd pătrunsese tîlcul gestului prin care îl nedreptățise pe Biten, purtîndu-se cu el în mod melodramatic. Sentimentul de vinovăție o cuprindea încet, se extindea și îi stăpînea gîndurile. Era convinsă că el nu o va ierta niciodată, că nu va mai reveni la ea. Ce duh rău o posedase în ziua aceea ? Nu se purtase ca o ființă normală, fusese dominată de o senzație stranie, anormală. Creierul ei era bolnav și nu va mai fi sănătos niciodată, ca al altora.

Într-o noapte i se arătă în vis un bărbat. O înlănțui și o strînse la piept cu putere. Buzele îi căutau sprîncenele, ochii, se lipeau de gura ei iar ea nu îl respingea. Își abandonase

trupul moleșit în brațele lui puternice. Ridică și ea brațele și îl strînse la piept. Viața și timpul curgeau ca un fluviu, cerul era mai aproape, stelele coborau plutind și rămîneau aninate în jurul ei, astrele străluceau și păreau niște figuri viclene la pîndă. Cînd bărbatul se îndepărtă, i se păru că este respinsă și că gura îi este încă flămîndă. Luă capul bărbatului în mîini, îl privi adînc în ochi și îl trase din nou la pieptul ei. Îi simți trupul apăsîndu-i sînii, se strînse și mai mult în el, cu putere, iar stelele sclipeau și clipeau !

— Chandra Lekha !

Un glas familiar, venind parcă din afara somnului, o trezi, punînd capăt visului. Deschise ochii și se strădui să pătrundă întunericul. Trupul îi era cuprins de o moleșeală plăcută, de o dulce căldură. Se gîndi mult timp la acest vis și își pipăi buzele cu degetele, aducîndu-și aminte — cu uimire — de scenele pe care parcă le trăise. Nu mai simțea nici un fel de teamă, ci doar plăcere. Deci era și ea o fată normală, nu o ființă omenească ciudată ! Putea și ea să se încadreze în viața de toate zilele, o femeie printre femei ! Ce ciudat ! Pentru prima oară era conștientă de ea însăși și datora acest lucru lui Biten. Deși pasiunea cu care o îmbrățișase îi provocase oroare, bărbatul trezise în ea femeia. Iar groaza se topise cu încetul, pînă ce dispăruse cu totul.

Visul îi umplu și îi coloră gîndurile. Cuvinte simple și întîmplări obișnuite căpătau noi semnificații. Auzea rîsul lin al băiatului, își amintea felul lui de a-și înălța brusc sprîncenele, vedea aievea seriozitatea meditativă a chipului său. Apoi o copleșeau remușcările, cînd își amintea chemarea lui dureroasă : „Chandra Lekha“ ! Tristețea creștea în ea, amplificată de un ecou continuu. „Nenorocito, nu meriți să-i speli nici picioarele !“ își spunea sieși. Dar nu îi va mai înălța un templu, de-acum va fi un om între oameni !

Va reveni, oare ? Dorea cu patimă să-i povestească tot ce se petrecuse cu ea, de la început și pînă la sfîrșit. Trupul ei era neprihănit, iar acest fapt căpăta un sens nou, minunat, făcînd sîngele să-i pulseze mai repede prin vine. Era o descoperire nouă, eliberatoare. Își privi chipul în oglindă, cu ochi lacomi, pătrunzători. Se îngrășase în ultima lună. Fața, încadrată de ramele oglinzii, era — de ce să nu recunoască ? — atrăgătoare. Lekha examină cu atenție fiecare detaliu și se simți liniștită. Chipul ei avea *roop ?* Avea farmec ? Ochii îi sclipeau, nările erau frumos arcuite, gura bine conturată, bărbia puternică, dar rotunjită. Tenul ei însă nu era cel obișnuit, de culoarea cafelei cu lapte. Era mult mai deschis, ai fi spus că nu are culoare dacă nu își freca obrajii ca să-i înroșească.

Avea ceea ce se cheamă frumusețe ? Era femeie cu adevărat ? Da ! Și tocmai acum, cînd era o femeie ca oricare alta, o slăveau ca pe Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări, tocmai acum cînd devenise o femeie adevărată era în mod fals zeificată !

Venise fotograful, ciudat !, același fotograf care se găsea la fața locului cînd apăruse fe-

meia-*bhairabi*. Voia — spunea el — să realizeze o fotografie care să redea spiritualitatea fetei, care să fie cu adevărat *ea!* Era fantastic, Lekha putea să rîdă și să plîngă în același timp.

— Ridică-ți mîna în semn de binecuvîntare, o îndrumă fotograful. Așa... da... Iar chipul tău trebuie să exprime compasiunea supremă, îndurarea supremă pentru întregul univers.

Dar fata nu reușea să adopte expresia recomandată.

— Ce sînt eu, actriță ? protestă ea. Truda pentru realizarea pozei potrivite continuă pînă cînd fata se simți epuizată. Compasiune ? Mai degrabă ar da cu tifla întregului univers ! De ce nu o lăsau în pace ?

Obhijit stătea și privea aparatul cu ochii plini de respect. Fotograful își îndreptă atenția în altă direcție, să-i lase Maicii-Înșeptitei-Binecuvîntări un scurt răgaz.

— Vino, privește, îl chemă el pe băiețel. Bagă-ți capul sub pînza asta neagră și spune-mi ce vezi.

Fotograful era un om plăcut, glumeț și îi plăcea băiețașul acesta timid. Obhijit era emoționat. Se uită la Lekha pentru ca să capete aprobarea ei.

— Da, de ce nu ? grăi ea, privește-mă prin lentila aparatului.

Fotograful îl ridică pe un scăunel, trase pînza neagră peste capul copilului și se întoarse către Lekha, care întreba cu nerăbdare :

— Mă vezi ?

— Te va vedea îndată. Lasă-i ochii să se obișnuiască. Fotograful era atent. Lekha privea la lentila aparatului, dornică să fie văzută de Obhijit. Repede, fotograful scoase din buzunar un aparat mic. Lekha era absorbită cu totul de Obhijit și de emoția acestuia. Obhijit ! Dragul de el ! O să-i cumpere un aparat cînd o să se facă mai mare !

Aparatul cel mic clincăni.

— Este exact ce îmi trebuie, spuse fotograful cu un aer fericit.

— Poftim ? Lekha se întoarse, surprinsă, către el.

— Chipul tău cu expresia plină de compasiune pentru viitorul universului. Am reușit să fac fotografia pe care o doream. Mîine, orașul cel mare o va vedea !

24

— OBHIJIT ESTE un nume prea lung. De ce nu mai scurt, Jit de pildă ?

Kalo cugetă.

— Jit ? Mie îmi place Obhi. Savură numele, era încîntat.

— Eu prefer Jit. Să poarte ambele nume.

— Ceilalți însă trebuie să-l cheme cu numele lui întreg, Obhijit. Mamei tale îi plăcea numele acesta, dar îi rămăseseră doar două zile de trăit ca să se bucure de el.

Kalo nu se sătura povestind originea celor două nume. Cînd începea să evoce îl cuprin-

dea tristețea, dar trăsăturile feței i se destindeau. Acum Kalo se străduia să-și dea seama de simțămintele noi care se nășteau în el. De ce avea atîta nevoie de băiatul acesta, ca și cînd Chandra Lekha nu i-ar fi fost de ajuns ? Uneori era chiar gelos pe Obhijit, pentru atașamentul lui față de Lekha, pe care o urma cu un devotament total, nepierzînd-o niciodată din ochi.

Lekha îl învăța literele alfabetului bengalez și poezioarele iubite de copii. Băiatul memora repede versurile, dar literele nu reușea să le rețină. Poate că avea calitățile gîndirii seculare moștenite de la străbunii săi țărani, care nu știau nici citi, nici scrie, deși memorau cu ușurință și treceau din gură în gură lungi pasaje de epopei, parabole, anecdote și o sută și una de zicători ? Obhijit învăța cu urechile fără nici un efort.

Kalo nu era mulțumit. Meșteșugul fierăritului, îndemînarea transmisă din tată în fiu de-a lungul veacurilor și perfecționată de propriile sale brațe, acestea trebuiau să constituie adevărata moștenire pentru Obhijit. În adîncul inimii, Kalo aparținea încă obștei sale ale cărei rădăcini erau adînc înfipte în timp și spațiu. Rîse de propria-i nerăbdare. Obhijit era încă prea mic ca să poată învăța meșteșugul tatălui său. Avea timp destul. Putea să închirieze o încăpere, undeva departe de templu și să instaleze în taină un atelier. Ce plăcere va fi să-l ducă pe băiat acolo ! Îi va spune numai Lekhăi și nimănui altcuiva !

— Ce părere ai de ideea asta ? o întrebă pe cea nevăzută dar prezentă în casă, pe mamă.

Ea încuviință. Avusese totdeauna un simț dezvoltat al umorului și dorea și ea ca Obhijit să aibă parte de o moștenire adevărată. Problema era, deci, rezolvată. Acum trebuia doar ca Obhijit să crească mai repede, ca să poată începe inițierea lui. Totodată însă ar fi dorit ca băiatul să rămînă copil, să-l poată purta în brațe, căci fusese lipsit de această bucurie, anii cît Obhijit fusese micuț fiind pierduți pentru Kalo. Brațele lui tînjeau să-l salte pe Obhijit-copilașul, umărul lui puternic — pe care acesta ar fi putut să-și odihnească micuțul lui căpșor — era pustiu.

Între timp, Lekha trebui să facă față unei probleme pe care o rezolvă singură, ca să nu-l necăjească pe părintele ei. Într-o zi, Bamni, bucătăreasa, i se adresă cu șoapta ei răgușită, așa cum proceda atunci cînd avea de comunicat o taină tenebroasă.

— Vino-ncoace, o clipă ! O luă înainte către camera Lekhăi, se apropie de patul lui Obhijit și ridică marginea saltelei. Privește !

Lekha văzu un pachet de hîrtie, pe care Bamni îl desfăcu, încet, tacticos, pîndind totodată reacția stăpînei. Înăuntru erau două bucăți de pîine din făină de grîu, turtite, vechi și uscate.

— Vezi ?

Trebui să se scurgă un minut pînă să priceapă că Jit fusese acela care împachetase în hîrtie de ziar pîinea și o ascunsese sub saltea, fără îndoială cu săptămîni de zile în urmă.

Procedase ca un cățeluș care ascunde osul, pentru a-l mînca altă dată.

— Să așteptăm să vedem ce face cu pîinea. Lekha ascunse pachetul înapoi.

Trecură mai multe zile și pachetul rămase neatins, la locul lui. Atunci Lekha aruncă pîinea. A doua zi, sub saltea era din nou o bucată de pîine, proaspătă. Lekha se hotărî. Îl chemă pe copil în cameră. Pe fața lui se răspîndi îndată frica. Privea fix la pîine, clipind întruna.

— Să nu mai faci asta, Jit! Cere să ți se dea de mîncare dacă ți se face foame. Nu trebuie să ascunzi pîinea, avem pîine proaspătă destulă zilnic, în bucătărie, nu știi?

Lekha aruncă pîinea, dar cîteva zile mai tîrziu altă bucată apăru sub saltea. De astă dată se supără, glasul ei suna aspru cînd vorbi. Jit lăsă capul în piept, cu ochii în lacrimi.

— Am să-ți dau *sandesh,* lapte îndulcit, să-l ai pe măsuță, lîngă pătuțul tău, îi zise.

În van, căci pîinea reapăru sub saltea, ca de obicei. Lekha era furioasă. Jit începu să plîngă. Era așa de mic și de neajutorat, încît Lekhăi îi păru rău pentru izbucnirea avută. Dar copilul trebuia lecuit de nărav. Lekha înțelese că amintirea trecutului îl apasă și îl înspăimîntă pe copil, că lui îi trebuie pîine simplă, obișnuită, nu *luchi* * preparat din făină albă, fină și prăjit în *ghee.* Copilul, care mai ieri murea de foame, încă nu se încredea

---

* *Luchi* — un soi de plăcintă prăjită în unt sau altă grăsime.

în noua lui viață, nu putea uita alimentele putrede culese din lăzile de gunoi. Pentru el singurul lucru adevărat, pe care se putea bizui, era pîinea, pîinea pe care o putea avea fără să ceară.

Lekha era îngrijorată. În fiecare zi bucătăreasa arunca pîinea dosită de copil și în fiecare zi apărea altă bucată la loc. Era zadarnic să i se interzică, sau să se ascundă pîinea. Problema era mult mai complicată.

Într-o altă zi, Bamni îi vorbi din nou stăpînei, foarte agitată.

— Cum poți să treci cu vederea o asemenea purtare? Doar este fiul acestui cămin, nu-i așa?

— Ce s-a întîmplat? Lekha era pregătită să înfrunte noi necazuri.

— Ce este el, un „intușabil"? Bamni își lovi fruntea cu palmele în semn de adîncă dezaprobare.

— Bamni! Lekha ridică glasul, aspru.

Bucătăreasa începu să-i povestească. Obhijit coborîse la primul etaj și trăgea cu ochiul în bucătăria *pujari*-ului. Curios, dar asta fusese totul! Doar era un copil! Nevasta preotului, care mesteca într-o oală cu orez pusă pe plita sobei, îi ghicise prezența fără să se întoarcă, căci avea simțuri de tigroaică, și începuse să răcnească.

— Vagabond fără de castă! Copil de pripas! Lepădătură! Îndrăznești să te uiți în bucătăria unui brahman? Ai să-mi spurci mîncarea cu răsuflarea ta și o să trebuiască să o dau la cîini. Nu pricepi?

Obhijit o rupsese la fugă, cuprins de panică. Bamni tocmai freca scările și fusese martoră la scena petrecută. Vorba aspră și brutală a femeii îi arsese urechile ca plumbul topit !

Lekha ascultă cu atenție, cu buzele strînse, fără să comenteze. A doua zi, cînd era în bucătărie iar Jit ședea în apropiere pe un scăunel, o chemă pe bucătăreasă.

— Mergi și poftește-o pe soția *pujari*-ului să vină la mine pentru un minut.

Bamni era fericită. Prevedea că se va petrece ceva deosebit. Să-l faci pe Obhijit lepădătură, fără de castă, și să-l tratezi ca pe un *„intușabil"* ! Nu era destul că stăpînul templului l-a adoptat ca fiu ? Puteai să pui la îndoială simțul și înțelepciunea acestuia, să-ți bați joc de el ? De astă dată, preoteasa aceasta îngîmfată a depășit orice limită !

Cînd sosi femeia, Lekha o primi cu un zîmbet prietenos.

— Azi am pregătit un nou soi de *curry*. Iată o strachină plină și pentru dumneavoastră.

Și înmînă strachina lui Obhijit, cu zîmbetul cald încă pe buze.

— Vrei să-mi faci un serviciu, Jit ? Du asta în bucătărie, la mătușica. Vezi să nu verși !

Preoteasa era uluită. Lekha se întoarse din nou către ea.

— Să nu uiți să-mi spui dacă ți-a plăcut gustul *curry*-ului. Am folosit un amestec special de condimente.

Obhijit porni spre scară. Preoteasa se luă după el, urmată de Bamni, zăpăcită. La capătul de jos al scării, preoteasa aproape că începu să alerge.

— Ajunge, fiule, acum dă-mi mie strachina ! îl chemă ea pe băiat.

Dar băiatul nici nu se uită înapoi, ci clătină doar capul. Misiunea pe care o primise nu fusese îndeplinită. I se spusese cu precizie și claritate : să ducă strachina la bucătărie. Obhijit intră, deci, în bucătărie. Neputincioasă, preoteasa se opri. Ochii ei de tigroaică observaseră în apropiere umbra lui Bamni. „Vagabondul fără de castă" păși în bucătărie, încălcînd sanctitatea ei. Ce era de făcut ? Să arunce mîncarea, să spargă străchinile și tigăile, să purifice bucătăria împrăștiind pe podea și sobă balegă de vacă înmuiată în apă ? Așa ar fi trebuit să procedeze. Dar fără îndoială că întîmplarea va ajunge la urechile lumii, iar lumea va pălăvrăgi. *Pujari*-ul și-ar putea pierde slujba.

Bamni povesti tot ce văzuse stăpînei, sclipind de bucurie. Seara tîrziu, Jit întrebă :

— Să mai duc mîncare la mătușica în bucătărie ?

Lekha îl privi cu mirare.

— Nu astăzi.

— Altă dată ?

— Poate că altă dată.

— Nu o să mă bată cu bățul ?

— Să te bată ? Nimeni nu va îndrăzni să te bată !

— Nu o să țipe la mine : „Piei, spurcatule" ?

— Nimeni nu va îndrăzni să-ți spună că ești spurcat !
— Chiar dacă mă duc în bucătărie ?
— Poți merge oriunde.
Jit tăcu, cugetînd la faptele acestea ciudate.
A doua zi, Bamni se duse din nou la stăpîna ei.
— Vino aici o clipă !
Lekha oftă. De astă dată ce mai era ? O însoți pe femeie în cameră.
— Privește ! exclamă Bamni, ridicînd salteaua.
Lekha nu vedea nimic.
— Ce să văd ? întrebă ea.
— Pîinea ! A dispărut pîinea !
— A dispărut pîinea, repetă ea ca un ecou. Dar, poate că... mîine ?
Dar nici a doua zi și nici în zilele următoare nu mai găsiră pîine sub saltea. Părea că Jit s-a vindecat. Lekha era nedumerită, dar se simțea ușurată. Cum și ce determinase schimbarea băiatului ? Era doar o coincidență că aceasta se produsese după ce intrase în bucătăria preotesei ? Lekha nu putea afirma cu certitudine. Poate că pășind pe terenul care îi era interzis și văzînd că nu i s-a întîmplat nimic rău, Jit se eliberase de trecutul său, cu toate tabuurile și interdicțiile pe care le cuprindea. Și, ca urmare, scăpase de spectrul foametei care îl îngrozea. Poate că, în cele din urmă, devenise un băiat normal, încrezător și netemător, gata să facă năzbîtii

ca orice copil de seama lui. Poate că în curînd îi vor crește aripile personalității.

*

O nevoie comună îi îndemnase pe Lekha și pe tatăl ei să caute un refugiu sufletesc... și îl găsiseră în Obhijit. Copilul îi ajuta să-și uite amărăciunea.

Biten nu se înapoiase și nici vești nu primiseră de la el. De cîte ori pe strada lor se abătea o demonstrație, Lekha se repezea la balcon, scrutînd cu privirile rîndurile din față, căci Biten trebuia să fie în avangardă. Oare unde se afla ? Poate că părăsise orașul ? Poate fusese aruncat din nou în închisoare ? Așa de mult o ura pe Lekha, încît nici măcar un semn de viață nu voia să-i dea ? Kalo își dădea seama de zbuciumul fetei, înțelegea durerea ei. Și el cugeta cu melancolie la necazurile lor. Părea obosit, îmbătrînit peste noapte.

După plecarea lui Biten, administratorul clădirii în care locuise — Paradise Lodge — îi aduse lui Kalo o scrisoare adresată lui Bikash Mukherji. Administratorul nu știa ce să facă, deoarece locatarul plecase fără a lăsa noua sa adresă. Poate că Mangal Adhikari știe unde se află acesta ?

Deci acesta era adevăratul nume al lui Biten ! Scrisoarea purta ștampila oficiului Tatanagar și provenea de la unul din părinții lui Biten, căruia probabil că îi dăduse adresa de la oraș.

Mukherji ! Deci Biten era cu adevărat brahman ! Kalo se strădui să judece și să priceapă situația. Biten era brahman, dar refuza să poarte firul sacru la care avea drept prin naștere, deși refuzul îl costa pierderea fetei iubite. Dincolo, un fierar pretindea că este brahman și nu admitea ca fiica lui să se mărite cu alesul inimii ei, ca să nu le fie „profanată" casta și să ia sfîrșit bunăstarea lor. Care era izvorul ce îl întărea pe acest om, insuflîndu-i curajul să înfrunte orice suferință de dragul unei idei ? Întrebarea aceasta i-o va pune lui Biten — Bikash Mukherji — dacă se va reîntoarce vreodată.

Obhijit apăruse la momentul oportun, ajutîndu-i să suporte mai ușor viața. Dar copilul nu era o chestiune care îi privea numai pe ei ; templul lua seama la toți cei care pășeau în umbra lui. Erau implicate probleme sociale acute. Cuvintele rostite de preoteasă, despre „vagabondul care s-a hrănit din gunoaie", erau suficiente ca băiatul să fie înfierat drept fără-de-castă. Era limpede, pentru oricine avea ochi, că băiatul nu era altceva, decît un țăran. Glasul femeii avea tremurul revelației cînd zicea :

— V-aș fi spus eu așa ceva dacă nu aveam motive ? Omul care poartă lucruri fine, dar mănîncă pîine prăjită în *ghee*, este inferior și unui țăran, ce zic ! este inferior chiar și unui tăbăcar, care este ultimul dintre „intușabili".

Cei de față îl invocau îngroziți, pe zeu :

— Shiva ! Shiva !

De la o vreme Motichand venea tot mai des la templu, aproape în fiecare seară, la ora slujbei religioase. Un îndemn lăuntric creștea și se întărea în el, făcîndu-l să simtă imperios nevoia de a asista o oră întreagă, negreșit, la *puja*. Dar pentru că afacerile nu puteau fi neglijate prea mult timp, căci și afacerile făceau parte din îndatoririle sacre ale omului, Motichand rezolvase problema făcînd să fie instalat un telefon într-o cameră din apropierea sanctuarului.

— Imperial Coppers, doi-trei ; Sunbeam Paper, cincizeci și nouă ; Rudranath Chemicals, două sute șapte.

Așa zumzăia monoton vocea de la celălalt capăt al firului. Motichand memora cursul, sensibil la orice adiere a vîntului financiar, dar totodată asculta cu atenție rugăciunile psalmodiate de preot. Căci lui Motichand îi plăcea să facă ambele treburi deodată, ceea ce îi permitea să economisească timp. Urechile sale receptau cuvintele sfinte, în timp ce mintea i se concentra, analizînd tendințele pieței. Dar nici ochii nu îi erau mai puțin ocupați, căci și ochii aveau rolul lor. Motichand ocupa un loc pe podeaua de marmură de unde o putea privi în voie pe Chandra Lekha. La vederea ei, trupul îi era năpădit de plăcere. Într-una din zile ea îi va aparține, ea va fi bunul lui cel mai de preț !

Petrecea un ceas plăcut !

Într-o seară, după *puja*, îl luă deoparte pe Mangal Adhikari.

— Băiețașul mă îngrijorează. De ce nu îl trimiteți de aici ? zise Motichand.

Kalo se clătină, parcă primise o lovitură.

— Obhijit ?

— Nu vorbesc în calitate de epitrop. Vorbesc ca un servitor în slujba poporului. Mi-am plecat totdeauna capul în fața voinței poporului. Lumea este foarte pornită, pentru că băiatul este de castă inferioară.

Kalo era pe cale să-și piardă stăpînirea de sine. Nu răbda ca Obhijit să fie vorbit de rău. Îi venea să rîdă în hohote. Auzi ! Era de castă inferioară ! Cum îi mai îmbrobodise și pe Motichand și pe toate ființele acestea îngîmfate, pline de ele, de superioritatea castei lor !

— El este ca și fiul meu !

Motichand clătină din cap cu tristețe.

— Acesta este secolul omului simplu, de rînd și voința lui prevalează. Noi, dumneata și cu mine, sîntem doar niște umili servitori ai maselor populare. Simțămintele noastre personale nu contează.

Kalo răspunse printr-o tăcere îndîrjită.

— L-ai cules de pe stradă. A fost zărit, adesea, mîncînd din lăzile de gunoi. Motichand îl pîndea pe Mangal Adhikari cu ochi iscoditori. Poate că este un *chamar*, sau vreun alt soi de „intușabil".

— Chiar și un băiat de brahman dacă este flămînd va mînca din lada de gunoi.

— Un băiat de brahman ar muri mai degrabă !

— Toți copiii sînt niște odoare pure, indiferent de originea lor.

Motichand clătină din nou din cap cu tristețe.

— Acesta-i marele necaz. Dumneata ai vederi largi, la fel și eu. Îmi aduc aminte și acum ce spunea lordul Macauley despre egalitatea oamenilor. Motichand își scormoni creierul să-și amintească vorbele rostite de lord, dar ele îi scăpau, așa încît continuă în grabă. Masele ! Masele trăiesc în întunecime, iar soarta noastră este un fir subțire în mîinile lor.

— Cine ar îndrăzni să rupă firul gingaș al vieții unui copil ? întrebă aspru Kalo.

Motichand îl privea cu atenție pe Mangal Adhikari, încăpățînatul. Era timpul să pună punctul pe i.

— Trebuie să acceptăm adevărul de netăgăduit. Putem noi induce în eroare sutele și miile de credincioși care se închină în templul nostru ? Doar dacă există un motiv serios care să ne îndemne să îndrumăm, cu tactul cuvenit, norodul acesta de bună-credință. Pleoapele i se strînseră pînă ce rămase deschisă doar o crăpătură îngustă. Am să am eu grijă să înceteze clevetirile acestea. Chandra Lekha îl iubește și ține la copilul acesta ca la propriul ei frate, iar pentru mine nu există argument mai puternic. Nu admit ca simțămintele ei pure să fie jignite !

Motichand plecă, iar Kalo îl urmări cu priviri amenințătoare. Ce treabă avea el să se îngrijească de simțămintele duioase ale fe-

tei ? Părea că o devorează din ochi, din ochii lui de cucuvea, în timpul *arati*-ului. Kalo l-ar sugruma pe cel ce ar îndrăzni să-i facă vreun rău fetei.

Peste o zi sau două, Kalo află ce este în capul lui Motichand, cînd peţitorul îi vorbi.

— Clevetirile au încetat. Acum ai să te gîndeşti la cererile în căsătorie pentru fiica dumitale ?

— Chiar aşa ?

— Am primit o nouă cerere în căsătorie şi este cea mai bună. A fost făcută de către unul din cei mai bogaţi oameni din oraş.

Kalo tăcea, cu sprîncenele încruntate.

— Shri Motichand, chiar el ! Peţitorul îl privea cu atenţie. Continuă. În ziua cea fericită va înmîna miresei sale un act legal prin care va primi un venit substanţial pe viaţă şi o vilă cu trei etaje, în Barrackpore.

— Aşaa ! Are nevoie de a cincea nevastă !

— Nu te necăji pentru asta, frăţioare. Actuala nevastă se va duce după celelalte. Fiica dumitale va rămîne regina gospodăriei.

— Fiica mea nu este demnă de acest mare om !

Peţitorul sări în picioare.

— Ce tot spui ?... Cum ! Ea este o zînă, aripile îi lipsesc !... Îşi înghiţi cuvintele, văzînd fulgerele care ţîşneau din ochii stăpînului.

— Ea nu este demnă de acest mare om ! Kalo făcea eforturi vizibile să se stăpînească.

— Pot să-i transmit mesajul acesta ?

— Adaugă şi toate zorzoanele pe care le poţi scorni !

25

PENTRU CHANDRA Lekha, noua ei viaţă — plină de splendoare — pe care o trăia în prezent părea un basm. Nu trecuse nici un an de cînd era doar o biată fiică de fierar, închistată în cochilia ei. Un călcîi uriaş zdrobise scoica, scoţînd-o la lumina zilei. Apoi îşi găsise o nouă scoică în care îşi ascunsese vidul sufletesc şi durerea, pînă ce Biten o spărsese dîndu-i posibilitatea să-şi reia viaţa. Acum se petrecea din nou ceva curios. Se afla într-un sanctuar, unde oamenii veneau cu miile pentru *darshan*, dornici să o vadă, să-i surprindă măcar o secundă privirea sacră, să se bucure de lumina divină ce strălucea pe faţa ei. Lekha se privi în oglindă, căutînd să discearnă lumina aceea, dar nu observă nici o schimbare, cu excepţia unor pistrui care făceau ca nasul să-i pară tare caraghios. Rîse în oglindă : îi plăcea rolul jucat. Înălţă braţul ei frumos modelat ca şi cînd ar fi voit să culeagă nişte daruri aninate de puzderia de stele lucitoare de pe bolta cerului şi care doar asta aşteptau. Chandra Lekha descoperise acum o nouă posibilitate de eliberare sufletească, o compensare pentru necazurile suferite în trecut. Chandra Lekha îşi aflase alinarea sufletească în calitatea ei de Maică-a-Înşeptitei-Binecuvîntări.

Totuși, o greutate continua să-i apese inima. Calitatea esențială a *devi*-ei era să rămînă surdă și de piatră în fața implorărilor și rugilor înălțate de credincioși, dar Lekha — o muritoare de rînd — se simțea profund tulburată. Sufletul ei era plin de căldură, ca totdeauna, și — ascultînd suferințele îndurate de oameni — ochii i se umpleau de lacrimi. Își întorcea ochii, să-și ascundă durerea, dar în felul acesta spulbera speranțele credincioșilor. Va veni vremea cînd va reuși să adopte atitudinea potrivită, să rămînă impasibilă în fața mizeriei umane, căci nenorocirile lumești erau trecătoare, erau prețul care trebuia plătit pentru ispășirea păcatelor săvîrșite în viețile anterioare. În acest chip oamenii se purificau și se apropiau de porțile iertării. Un doctor era în stare să aline doar durerile trupului, dar preocuparea Maicii era mai profundă, depășea problemele trupești și chiar și ale minții. Ea se înălțase pe treapta supremă, reușise să aibă harul de a pătrunde profunzimile sufletului, făcînd să strălucească și mai puternic scînteia divină din om. Ea era duhul tainic care sălășluia în toate ființele, lumina fericirii și izvorul binecuvîntării lor. Templul avea grijă ca ea să nu cadă sub influența unor oportuniști. Circulase zvonul, într-un limbaj suficient de clar ca să fie priceput de toată lumea, că Maica nu se preocupa de vindecarea rănilor trupului și nici de rănile lăuntrice.

Totuși, femeile nu țineau seama de tot ce se vorbea și unele îi solicitau favoruri ciudate. O femeie stearpă, soția unui om bogat, cerea să fie blagoslovită să-i rodească pîntecul. „La ce-i bună toată averea noastră ? gemea ea. Cine se va bucura de roadele muncii noastre după ce nu vom mai fi ?" O altă femeie, soția unui mic funcționar de la căile ferate, se ruga — dimpotrivă — să nu mai aibă copii. Născuse nouă din care muriseră doi. Era amenințată să facă în fiecare an cîte un copil, deși uneori avea norocul să lepede fătul. Nefericita aproape că plîngea cînd se ruga, cu palmele împreunate.

— Măicuță, cum să nasc copii cînd nu am cu ce să-i hrănesc și să-i îmbrac ?

Stînjenită, Lekha întorsese capul. Tăcerea îi era răspuns. Femeia plecase cu disperarea în suflet.

Aceste întîlniri emoționante o tulburau pe Lekha. Ședea pe spinarea tigrului, împreună cu părintele ei, dar ea nu era în stare să se mențină călare cu hotărîrea și ușurința lui. Problemele cărora trebuia să le facă față erau pentru ea prea grele. Clipa de liniște era prea scurtă. Încordarea îi creștea în suflet. Încotro se îndrepta ? Pînă unde va merge ? Ce va urma ? Acestea erau strigătele de alarmă care se înălțau din sufletul ei. Încă nu era în stare să participe la bătălia dusă de tatăl ei. El era convins că, arogîndu-și calitatea de brahman și înălțîndu-se pînă la vîrful piramidei, răsturnase vechile rînduieli. Dar în loc de a submina această societate se integrase în ea, folosea forța ei, acceptînd în mod tacit regulile ce i se impuneau și implicit slujindu-i țelurile. Cu ce ajutase clasa

căreia îi aparținea cu adevărat, cu ce influențase clasa căreia i se atașase ? Nu, Lekha nu-l putea înțelege, tot așa cum nu putea pricepe ce se petrecea cu tatăl ei în ultimele luni. Călare pe tigru, Mangal Adhikari nu părea să fie în apele lui, părea să fie speriat de gîndurile sale pline de fumul răzvrătirii. Iar ea nu mai era în stare să pătrundă sensul luptei pe care o ducea tatăl ei, pentru că pierduse acea legătură sufletească ce îi unise pînă atunci.

Lekha vedea, cu o undă de bucurie, că în cele din urmă tatăl ei va fi obligat să aleagă, să se decidă. Bătălia, al cărei țel fals îi acaparase toată ființa, devenea o bătălie adevărată : sfîrșitul legendei despre templu urma să fie hotărît de soarta unui biet orfan. În ce privește atitudinea ei, Lekha era decisă să nu cedeze nici un pas. Nu va admite să devină o simplă păpușă fără libertate de voință și manevrată de alții ! Fata strînse buzele. Măcar o dată în viață va acționa după voința ei. Va lupta pentru Jit, nu se va lăsa despărțită de el pentru nimic în lume ! Dar tatăl ei ce va face ? Stăpînul templului nu era o persoană oarecare, el era reprezentantul și apărătorul codului social însuși. Va îndrăzni să încalce legea ? Va avea curajul să-și taie propriul braț ?

Jit nu era singura lui problemă. Mai era și cererea în căsătorie din partea lui Motichand, pe care Kalo o respinsese cu dispreț. Cînd Lekha aflase, simțise că i se aprind obrajii de rușine. Ce credea babalîcul acesta cu

patru neveste, că averea lui este totul ? Că virtutea țîșnește din el o dată cu transpirația care îi ține ud în permanență nasul ca o pătlăgică ? Că el reprezintă onoarea, codul onoarei ? Dar, să ți-l faci dușman însemna să-ți cauți beleaua cu orice preț ! Zece mii de fecioare de pe tot cuprinsul Bengalului ar fi fost fericite să aibă parte de un asemenea soț, bogat și sus-pus. Dar Lekha nu le semăna nici ca temperament, nici ca pretenții. Nu tînjea după bunătățile vieții, purta puține podoabe și îmbrăcăminte numai din bumbac. Restul nu era decît o povară care îi era impusă împotriva voinței ei.

Aceasta era Chandra Lekha cea adevărată, nu eroina de basm ce strălucea într-o lumină venită parcă din altă lume ! Cîteodată i se părea, totuși, că harul divin s-a pogorît asupra-i, așa cum s-a întîmplat într-o zi cînd a venit la templu o femeie cu un copil bolnav în brațe. Ea înălță obișnuita rugăciune a mamei îngrijorate, iar Lekha își întoarse fața. Sub imboldul clipei însă, aruncă o privire către copilașul acela, care putea să aibă un an. Un zîmbet tainic îi ilumină fața, pupilele ochilor i se dilatară, și ea — Mama-Înșeptitei-Binecuvîntări — ridică brațul în semn de binecuvîntare și împlinire a rugăciunii, cu *chooriele*-urile sclipind la încheietura gingașă a mîinii.

Tînăra mamă nu mai putea de bucurie. Cum se făcuse de meritase o asemenea favoare ? Copilul ei era salvat !

— Praful călcîielor tale este de-ajuns ca să vindece, exclamase ea, punînd copilul pe podea.

Lekha îi atinsese fruntea fierbinte cu călcîiul ei gol. O forță mistică țîșnea din adîncul ochilor ei negri. Zîmbetul i se extinse pe fața cuprinsă de extaz.

A doua zi după-amiază, pe cînd dormita în pat, auzi un cor de vaiete venind din stradă. Deschise ochii și ascultă. Ușa fu dată în lături și bucătăreasa intră în grabă.

— Nu da ascultare, o rugă Bamni. Era tare tulburată. Urechile tale nu trebuie să audă asemenea cuvinte.

— Ce este ? întrebă Lekha alarmată, ridicîndu-se brusc din pat. Jit ? Unde este Jit ?

— Jit este bine, este în bucătărie, bea un castronaș cu lapte.

— Atunci, ce este ?

Bamni se foia, căutînd un răspuns.

— Femeia aceea, care a venit ieri cu copilul bolnav...

— Copilul bolnav pe care l-am binecuvîntat.

Bamni dădu din cap.

— Oamenii aceștia sînt lipsiți de credință. Se roagă, dar numai din buze, nu din adîncul sufletului. Și atunci cum de speră să li se îndeplinească rugile ? Este o nesăbuință din partea lor să vină la templu, căutînd să obțină mila cerească. Nu sînt doctori la oraș ?

— Copilul ! Lekhăi i se tăie respirația.

— S-a dus ! Noaptea trecută.

Lekha simțea că se sufocă. Se dădu jos din pat și se repezi pe balcon. Bamni strigă după ea.

— Nu trebuie să te duci, nu te uita, nu-i pentru tine !...

Mulțimea se adunase în jurul femeii disperate, care bocea cu jale mare și își bătea pieptul cu pumnii.

— Micuțul meu, comoara mea, odorul meu neprețuit ! Oh, Biju al meu.. Dar pe fața ei schimonosită se putea citi mai mult decît durere. Ochii ei roșii ca sîngele, ridicați către balcon, păreau ai unui animal sălbatic. Cînd o zări pe Lekha, toată ura și furia care zăceau în ea izbucniră. Femeie rea care mi-ai mîncat copilul ! țipă ea cu voce ascuțită. Vrăjitoare în straie sfinte, care zici că te numești Maica Binecuvîntării ! Dar-ar Dumnezeu să orbești, să-ți rămînă pîntecul sterp, să-ți putrezească și să-ți cadă mîinile, să-ți înghețe sîngele în vine ! Blestemată să fii, căpcăuno care mi-ai mîncat copilul !

Agita brațele ca un uliu al răzbunării aprige, gata să-și ia zborul și să o sfîșie pe Lekha cu ciocul și cu ghearele. Lekha se cutremură și se năpusti îngrozită înapoi în cameră, cu urechile încă pline de urletul acela nebun.

— Femeia a înnebunit de durere, zise Bamni cu mînie, încercînd să o calmeze pe fată. E numai din vina ei, nu este credincioasă cu adevărat. Ce poți spera să obții cînd te rogi numai din buze ?

Dar, în sinea ei, Bamni știa care este adevărul. Femeia aceea nu avea bani să plătească doctorul și își pusese toată credința în Maică. O credință care izvora din neputință !

— Du-te, Bamni !

Încremenită, Lekha asculta țipătul care răzbătea încă prin fereastră. Se înfioră toată.

— Așa îmi trebuie ! Am ucis un copil ! Merit să fiu spînzurată !

Trecură parcă ore întregi pînă ce femeia plecă. Mulțimea asculta întristată vaietele ei, trecînd faptele din gură în gură, comentînd și criticînd. Unii blamau femeia : fără îndoială că Maica Binecuvîntării nu a pretins că are harul de a vindeca. Alții exprimau dezgustul că șarlatanii erau lăsați să profite de credulitatea oamenilor simpli. Țara este năpădită de escroci ! Privește în dreapta și în stînga și pretutindeni ai să vezi că este nevoie de curățenie, de o adevărată curățenie !

În cele din urmă, o bătrînă, adusă de spate și sprijinindu-se de un toiag, se desprinse din mulțime.

— Fata mea, grăi ea, hai să te duc acasă. Spune-mi unde stai. Ai jelit destul.

26

LEKHA CITISE în cărțile de istorie despre un supliciu din vremurile de demult : condamnatul era cusut în pielea crudă a unui bou și se sufoca pe măsură ce pielea se usca

și se strîngea. Fata avea aceeași senzație, i se părea că se înăbușă. Nu aflase alinare în rolul Maicii-Înșeptitei-Binecuvîntări. Dimpotrivă, se simțea pedepsită. Aerul care îl respira i se părea îmbibat de miasme înăbușitoare, la fel ca în casa acelei șerpoaice care o biciuise. Cum era posibil ca harul binecuvîntat al templului să aibă asupra ei același efect ca și acea casă a pierzaniei ? Casa aceea voise să-i spurce trupul, dar templul o submina pe dinăuntru, corupîndu-i sufletul.

Zeificarea avea urmări nu numai asupra sentimentelor ei. Nu putea să nu dea ochii cu toți oamenii, cu bărbații și femeile de bună-credință, care veneau să i se închine cu inima plină de pioșenie. Ajunsese o unealtă în mîinile altora, în mîinile falsei și nemiloasei Maici-a-Înșeptitei-Binecuvîntări. Trebuia să o distrugă !

Aceasta era starea ei sufletească, cînd auzi vocea groasă a bucătăresei șoptindu-i tainic :

— I-a promis cinci sute de rupii ! Bamni avea un fel al ei de a rupe cuvintele din context cînd vorbea. Motichand, explică ea, a oferit pețitorului brahman cinci sute de rupii drept comision.

— Care pețitor ? întrebă Lekha.

Bamni îi relată faptele în amănunt. Motichand îi spusese în taină brahmanului :

— Încearcă să aranjezi căsătoria mea cu fata lui Mangal. Fă-l să înțeleagă și să accepte. Dacă nu... Și tatăl și fata îl iubesc pe vagabondul ăla mic, pe care l-au botezat Ob-

hijit. Soarta lui depinde de mine și prin el îi am pe amîndoi la mînă !

— Dar cum rămîne cu Maica ? Cu înscăunarea ei ? întrebă pețitorul nedumerit. Toată lumea a aflat despre ceremonia care trebuie să aibă loc. *Yagna*, focul sacru, trebuie să fie aprins peste o săptămînă.

— Din păcate, în privința asta nu mai e nimic de făcut și răspunderea o poartă ziarul *Swadesh*, care s-a grăbit să difuzeze povestea, inducîndu-ne în eroare pe toți. Chandra Lekha nu-i decît o fată obișnuită, ca toate fetele.

— Prestigiul templului ar crește dacă ar fi înscăunată Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări, grăi brahmanul cu mîhnire.

— Este adevărat.

— Preoții de la templul cel vechi din Baghbazar au început să clevetească. „Cine-i proprietarul ziarului *Swadesh ?*“ întreabă ei cu subînțeles și tot ei răspund : „Sir Abalabandhu !“

Motichand clătină din cap.

— Nu putem să le zicem nimic, deoarece am fost induși în eroare. Acum, calea cea mai bună este să tăiem nodul acesta încurcat. Dar să păstrezi taina, da ?

— Da, da, desigur.

— Mangal Adhikari știe că îl pot frînge ca pe o surcea. Și Motichand făcu gestul corespunzător.

— Dar de unde știi toate acestea ? întrebă Lekha, cînd Bamni termină de povestit.

Bucătăreasa luă o mină jignită. Se putea întîmpla ceva în templu fără ca ea să afle ?

— Dacă nu o să fie cum vrea el, Motichand o să se răzbune, o să răspîndească zvonul că băiatul este un *chamar*. Este un om fără suflet !

Lekha păli, inima începu să-i bată iute de teamă pentru Jit. Ce îi mai rămăsese în afară de băiețaș ? Se duse în camera ei și, aruncîndu-se pe pat, începu să plîngă cu deznădejde.

Cînd Jit intră în cameră, rămase buimăcit, văzînd-o cu obrajii scăldați în lacrimi. Și mama lui plîngea așa, de obicei cînd nu avea ce-i da de mîncare, iar Jit căuta să o liniștească. „*Ma*, nu mi-e foame, *Ma...*“ Mama îi lua capul și i-l strîngea la piept. Cînd se potolea, Jit ieșea în stradă cu pași șovăielnici, se ducea să scormonească în lăzile cu gunoi, căutînd resturi de mîncare pe care nu le găsiseră înaintea lui alți muritori de foame. Tot ce găsea împărțea cu mama lui, căci și ea era flămîndă.

Jit se apropie de pat și o privi pe Lekha așa cum sta, cu fața cufundată în pernă.

— Nu mi-e foame, *Ma !* spuse el.

Lekha se ridică și se întoarse către el. Nu înțelegea ce vrea să spună copilul, dar îi putea citi îngrijorarea pe față. Niciodată pînă atunci nu îi spusese *Ma*. Îi luă capul și i-l strînse la piept, așa cum era obișnuit el și așa cum făcea mama lui. Și atunci îi trecu prin cap un gînd îngrozitor, atît de îngrozitor, încît i se tăie respirația la început. Ce-ar fi dacă ar accepta cererea în căsătorie făcută de Motichand ? Ce-ar fi dacă s-ar mărita cu el ?

Jit se strecură afară din cameră și se înapoie după puțin cu un mango mare, copt.

— Mănîncă, *Ma*, o îndemnă el, întinzîndu-i fructul.

Dacă se mărită cu Motichand, Jit va fi în siguranță, nu va fi smuls de lîngă ea și aruncat într-un lagăr al oropsiților. Ea va fi eliberată din robia Maicii, iar tatăl va fi lăsat în pace cu templul său. La urma urmei, ideea nu era chiar atît de îngrozitoare.

Măritată cu Motichand! Lekha își imagină figura lui slăbănoagă, de țap, toată numai nas și mustăți. Ce i-o fi plăcut la ea? se întrebă. Bogăția lui fabuloasă făcea ca rușinea de a fi avut mai multe neveste să pară doar un mic cusur omenesc. Putea să-și cumpere cîte mirese poftea. Privirea îi era respingătoare și la fel vor fi și mîinile lui cînd vor aluneca pe trupul ei. Simți că îi vine greață și numai prezența lui Jit, care aștepta lîngă pat cu fața plină de îngrijorare, o făcu să se abțină.

— Mănîncă, *Ma*... Glasul lui subțirel, tremurat, era plin de teamă.

Lekha strînse buzele. Ce mai putea aștepta de la viață? Zilele tihnite de odinioară, petrecute la Jharna, nu puteau fi reînviate. Totuși, suferințele ei nu erau ceva ieșit din comun, ele făceau parte din nenorocirile abătute asupra poporului și care puteau fi întîlnite la tot pasul. Dimpotrivă, soarta fusese chiar mai binevoitoare cu ea decît față de multe altele, căci ea fusese salvată la timp de tatăl ei. Dacă el nu ar fi venit, nu ar fi avut altă cale

decît să se omoare. Da, fusese salvată și găsise un adăpost sigur, apoi întîlnise un bărbat — ieșit din închisoare — care îi răscolise viața și plecase. Oare nu-i putea ierta nebunia de care dăduse dovadă? De ce nu o ajutase să înțeleagă lucrurile, de ce nu se înapoia, să o ia de mînă și să-i spună:

— Chandra Lekha!

În clipa aceea Lekha se simțea pătrunsă de vocea lui. Era ca un vas plin-ochi de speranța așteptării. Închise ochii, cuprinsă de un tremur ușor.

— Mănîncă, *Ma!* Văzînd că nu i se dă atenție, Jit începuse să se smiorcăie.

— Ce este, Jit? Îl trase la ea. Mănîncă tu mangoul, iar eu am să te privesc. Uite, îl curăț eu pentru tine, băiatule. Lekha mîncă o bucățică și dădu restul copilului, care — mulțumit — părăsi încăperea.

Biten nu o va ierta, nu va reveni, iar ea nu va fi în stare să afle fericirea cu alt bărbat. Motichand era o frînghie bună cu care să te spînzuri! Motichand o va abandona și pe ea, ca și pe celelalte neveste, doar că va face acest lucru mai repede și atunci ea va fi eliberată din lanțuri. Motichand va fi salvatorul ei!

Totuși, avea încă îndoieli față de această idee. A se mărita cu Motichand era ca și cînd s-ar lăsa închisă într-o cameră cu un șarpe piton! Mai tîrziu, ceru lămuriri bucătăresei despre acesta și nevestele lui.

— Actuala nevastă este o femeie frumoasă și îl ține sub papuc. Ea l-a rugat să-și caute o nouă nevastă.

— Foarte ciudat!

Bamni se încălzi.

— Radha, așa o cheamă, s-a dus într-o zi la templul zeiței la un yoghin care tocmai sosise acolo, după cum i-a spus cineva. Acest yoghin este în stare să citească trecutul, prezentul și viitorul în cutele de pe frunțile oamenilor.

— Ce i-a spus Radhei?

— Ceva îngrozitor: că va rămîne văduvă în șase luni!

— Și ea l-a crezut?

— Radha este o femeie pe care nu o sperii ușor, ea nu poate fi păcălită de un șarlatan. Așa că l-a repezit pe yoghin, spunîndu-i cuvinte grele. L-a făcut „crocodil înfășurat în pînză"! Atunci yoghinul a pus-o la punct, iar Radha a căzut — plîngînd — la picioarele lui.

— Cum s-a întîmplat?

Bamni era adeptă a suspansului, îi plăcea să redea povestea cu întreruperi.

— Păi, aici e minunăția cu omul acesta. Yoghini de seama lui se abat rareori prin orașul nostru, nu vor să-i respire aerul viciat de păcate și trăiesc, de obicei, prin locurile cele mai izolate din Himalaia, hrănindu-se doar cu un pumn de zăpadă. Cel despre care povestesc venise la templul zeiței Kali într-un scurt pelerinaj.

— Cum a reușit să o convingă pe Radha?

— Ochii yoghinului aruncau flăcări cînd o privi pe Radha în față. I-a povestit trecutul, i-a spus amănunte din viața ei intimă pe care nici un bărbat, cu excepția soțului, nu le putea ști.

— Chiar așa?

— Yoghinul era mînios și pentru faptul că Radha venise la el în timpul ciclului, cînd o femeie nu este curată. Era în ziua a treia. Cum putea ști yoghinul acest lucru? Bamni se opri, să sublinieze mai bine puterile supranaturale ale acestui om. Radha se prosternă la picioarele sfîntului, implorîndu-l să o salveze de blestemul văduviei. Yoghinul se îndură de ea, mînia i se potoli. „Există o cale, zise el cu glasul blînd, o cale care îți va rupe inima, fiica mea." „*Baba*, strigă ea, viața soțului meu este mai prețioasă pentru mine decît orice pe lume! Spune-mi ce să fac?" Cînd yoghinul termină de vorbit, Radha rămase încremenită. Lacrimi i se prelingeau pe față. Își împreună mîinile a rugă. „*Baba*, nu există altă cale?" întrebă ea. Yoghinul o mîngîie pe cap. „Știu că inima ți se frînge, îi răspunse el, dar nu există altă cale, fata mea. Mă rog Domnului să-ți dea puteri să faci față acestei îndatoriri dureroase. Numai luînd o altă femeie de nevastă viața lui poate fi prelungită. De aceea, lasă-l să se căsătorească din nou. Altminteri, semnul roșu de pe fruntea ta va fi șters. Cugetă bine și procedează cu înțelepciune." Radha se înapoie acasă, cugetă timp de o săptămînă. În cele din urmă, se hotărî și îi vorbi soțului, implorîndu-l să-și caute o

altă soție. El rîse. Ea plînse. Apoi începu și el să plîngă. Femeia îi îmbrățișă picioarele și îl imploră mereu și mereu, cu lacrimi în ochi. Bărbatul plîngea, dar clătina din cap. Chinul acesta se prelungi zile în șir, pînă ce toți servitorii din casă aflară ce se petrece. În cele din urmă, bărbatul fu nevoit să cedeze. Își va căuta o nouă soție, promise el, muindu-și degetul în apă sfîntă, adusă de la Gange.

Lekha o ascultă cu atenție. În vastul întuneric ce o înconjura începu să licăre un pic de lumină. Își va sacrifica numai destinul ei de femeie, așa cum i-a fost — poate — însemnat pe frunte. Apoi va fi liberă să-și urmeze calea ei și nu va proceda ca Radha, care își ținea bărbatul sub papuc. Oare îl nedreptățise pe Motichand, crezînd că citește pe fața lui altceva decît gîndea el în realitate ? Așa trebuie să fie, imaginația înfierbîntată îi înșelase ochii ! Se simți ușurată de povara care îi apăsase sufletul pînă atunci. Punînd semnul stacojiu pe frunte, la rădăcina cărării care desparte părul în două, va dobîndi libertatea, libertatea de a merge pe calea ei, calea lui Biten. Și, de repetate ori în ziua aceea, își împreună palmele și își atinse fruntea cu ele, înălțînd o rugă fierbinte :

— Fă, Doamne, ca Biten să afle fericirea în lupta lui pentru popor, să i se împlinească tot ce dorește în viață, să nu se abată de la calea sa de adevărat luptător !

Rugăciunea aduse alinare și îi reduse încordarea, dîndu-i tărie și pace sufletească. De trei zile nu mai călcase pe la templu, dar în

seara aceasta va merge și va participa cu fruntea senină la slujba religioasă. Motichand va fi acolo, îl va privi în față, cu curaj și va încheia socotelile cu ea însăși.

Ceremonia începu, dar Motichand nu sosise încă. Lekha privea în jurul ei și în același timp se străduia să-și scruteze simțămintele. Aici, în templul acesta, dobîndise o măreție nevisată, măreția focului care o mistuia. Acum, după ce se hotărîse să abandoneze totul, putea privi în urmă fără patimă. O femeie capabilă să se prefacă ar fi tras mari avantaje de pe urma templului. Mila adîncă din ochi și fața strălucind de lumina mistică izvorîtă din adîncul ființei ar fi fost suficiente pentru ca să fie înălțată pe piedestalul gloriei. Dar Lekha nu avea chemare să joace rolul sfintei. Ea era prea pămînteană, prea umană.

Privi absentă în jurul ei, la credincioșii care se rugau. Motichand apăruse la locul lui obișnuit, dar Lekha îi evită ochii, căci o năpădise din nou sila. Pentru scurt timp se străduise și reușise să creeze în mintea ei un nou Motichand, dar acum imaginea aceea se spulberase. Totuși, Lekha nu accepta înfrîngerea. Se oțeli în hotărîrea ei. Nu putea găsi altă frînghie mai bună cu care să se spînzure. Să se spînzure ? Dar de ce ? De ce ? Își va afla în cele din urmă locul ce i se cuvine în viață, nu se va autonega. Dîndu-se lui Motichand își va achita și datoria de fiică iubitoare față de părintele ei, apoi va avea dreptul să fie

liberă. O aștepta viața, nu moartea. În ea creștea o nouă forță, o nouă conștiință de sine, cu care va înfrunta dificultățile unui viitor necunoscut.

Tîrziu, în noaptea aceea, Lekha destăinui tatălui ei hotărîrea luată. Kalo era înspăimîntat.

— Cum te poți gîndi la așa ceva ? întrebă el cu durere. Rechinul ăla bătrîn, cu droaia de neveste...

Un tînăr potrivit ei, doar unul din zece mii poate fi găsit ! Niște ochi de cucuvea care devorează chipul fetei ! Trei purceluși cu ochi răi și un elefant răsturnat deasupra lor...

— Vrei să rămîn îngropată veșnic în templul acesta ?

— Chandra Lekha, este nevoie să repet ce am dorit dintotdeauna pentru tine ?

— Să mă mărit cu un brahman ! Glasul îi era plin de patimă. Nu pot juca un asemenea rol cu cineva pe care în mod firesc ar trebui să-l respect !

Cuvintele acestea îi permiseră lui Kalo să-i pătrundă și să-i înțeleagă gîndurile. Lekha este în stare să se mărite cu Motichand, dar nu-l va putea respecta. Ea este în stare să-l mintă pe brahman, pe Motichand, cu inima împăcată.

Ca și cînd i-ar fi citit gîndurile, Lekha îi vorbi.

— Trebuie să consimți. În cele din urmă voi fi alături de tine în lupta pe care o duci. Îngîmfatul acela va avea drept nevastă o femeie fără de castă ! Va mînca hrana gătită

și servită de mîinile ei spurcate ! Apoi... Ezită, o undă de amărăciune umbrindu-i fața. Apoi, un copil va face ca pierzania lui să fie totală !

— Chandra Lekha ! gemu el.

— Nu asta așteptai de la mine ? Nu-ți dai seama de avantaje ? Am să am un soț bogat, tu ai să fii în siguranță cu templul tău, Jit va rămîne cu noi, un băiat brahman !

Obhijit, băiat brahman ! Nu va moșteni meșteșugul unui lung șir de *kamar*, făurari cinstiți care lucrează cu focul și fierul ?

— Într-una din zile, soțul meu va afla adevărul din gura mea. Totul ! Ce o să se mai perpelească ! Și va fi cu totul neputincios ! Cum ar îndrăzni să recunoască în fața lumii rușinea suferită ?

Kalo mormăi ceva, dar Lekha continuă fără să-i acorde atenție.

— Totul este așa de simplu ! Fii liniștit. Și fii fericit. Începe pregătirile de căsătorie. Este prea tîrziu să anulezi *yagna*, invitațiile au fost deja lansate. De aceea, focul pentru sacrificiu să fie aprins așa cum a fost plănuit, iar Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări să fie înscăunată. Înainte de a trece la actul următor, am să gust din plin scena din piesa care va fi jucată la templu !

— Ascultă, Chandra Lekha !... Un val de mînie îi risipi suferința. Chipul lui reflecta o înverșunare cumplită pe care fata nu i-o mai văzuse altă dată. Nările îi tremurau, ochii îi aruncau fulgere. O clipă fata se sperie. Apoi rîse cu nepăsare.

— E timpul să ne culcăm, *Baba*, îi spuse ea, îndepărtîndu-se pentru a pune capăt discuției. Du-te să te culci. Totul o să se termine cu bine. Glasul i se pierdu de parcă se înăbușea. În timp ce ieșea, repetă, gata să izbucnească în plîns : Da, *Baba*, totul va fi bine.

27

YAGNA, CEREMONIA focului sacru, trebuia să înceapă în zorii zilei, la orele sfinte ale dimineții. Toate pregătirile fuseseră terminate din ziua precedentă. O sută de bidoane mari de *ghee* fuseseră aduse cu autocamionul și așezate pe ruguri de surcele. Momentul suprem al ceremoniei îl reprezenta aprinderea focului sacru, alimentat cu *ghee*, din cel mai pur, foarte greu de găsit în acele vremuri de restriște. În timp ce nori de fum plăcut mirositor se înălțau, *pujari*-ul care dirija ceremonia începu să psalmodieze invocarea sfîntă. Opt preoți — așezați în cerc în jurul lui — ținea isonul, împletindu-și glasurile cu al lui. Melopeea se înălța ca un bocet :

„O, tu duh tainic, care dai viață tuturor
creaturilor,
Slavă ție, Maică, Slavă ție, slavă, slavă !“

Apoi iarăși :

„O, tu, lumină a fericirii care sălășluiești
în toate creaturile,
Slavă ție, Maică, slavă ție, slavă, slavă !“

Și din nou :

„O, tu, izvor al fericirii care sălășluiești
în toate creaturile,
Slavă ție; Maică, slavă ție, slavă, slavă !“

Maica însăși, îmbrăcată în mătase galbenă, cu brațele împodobite de brățări din sidef montat în aur, cu un *har* * din șapte fire de perle imaculate în jurul gîtului, se așezase pe un covoraș îngust lîngă focul sacru. Flăcările o vor încălzi și o vor îmbujora ca pe zeița zorilor, fumul aromat va pătrunde adînc în trup o dată cu aerul respirat, amestecîndu-se cu sîngele ei. Ceremonia va continua toată ziua, fără întrerupere, pînă la apusul soarelui.

Invitații oficiale fuseseră trimise tuturor templelor din oraș, precum și unor vestiți *pandiți* **, binecunoscuți pentru înțelepciunea și erudiția lor în cele sfinte, dar erau bineveniți toți bunii brahmani care doreau să participe la ceremonia înscăunării Maicii, aceasta urmînd să fie o zi unică prin măreția ei în istoria orașului. Motichand interpreta cu îndemînare rolul omului modest, părînd că nu îi pasă nici de timpul și nici de banii pe care îi cheltuia.

---

* *Har* — colan, șirag.
** *Pandit* — înțelept, savant.

O pînză de cort cenușie, întinsă deasupra curții templului, îi ferea pe participanți de razele soarelui. Pe jos erau așezate, pînă la „pavilionul lotusului“, *satrenji* * de bumbac țesute la războaiele manuale de la închisoarea centrală. Pavilionul era rezervat oaspeților de seamă, podeaua de marmură fiind acoperită toată cu un bogat covor albastru de cașmir. Pernițe de satin erau împrăștiate pretutindeni, pentru ca oaspeții să-și poată sprijini brațele. Alte perne, mari și moi, erau destinate odihnei spinărilor lor. Nu erau admise scaune de tip occidental, căci ceremonia trebuia să se desfășoare întocmai după tradiție. Cu o singură excepție.

Motichand era adeptul discursurilor, o modă englezească. Discursurile îi fuseseră de folos în viața publică, cu ajutorul lor dobîndind — de fapt — un mandat de deputat în Consiliul Legislativ. Dar, nu el va fi primul vorbitor ; onoarea aceasta îi revenea lui Mangal Adhikari, Motichand urmînd să fie ultimul. Cu vioiciunea spiritului său și cu îndemînarea deosebită de a intui ce dorește să audă publicul, Motichand va fi personalitatea dominantă a zilei, căci el era arborele grandios cu o sută de ramuri, pe cînd Mangal era umbra lui. El era forța motrice, Mangal unealta lui. Mangal avea și el valoarea lui. Nu era departe ziua cînd acest om, grosolan în aparență, șiret în realitate, va deveni socrul lui.

* *Satrenji* — preș, covoraș.

În ultimele zile, Motichand se simțea adesea nedumerit : nu știa cum să conducă jocul pe care îl făcea. Niciodată nu se împotrivise dorinței manifestate de ceilalți consilieri eparhiali de a o înscăuna pe fata lui Mangal Adhikari ca Maică-a-Înșeptitei-Binecuvîntări. Dimpotrivă, se străduise sincer și cinstit ca ceremonia să aibă loc. Acum însă, consilierii vor avea o surpriză care nu le va fi pe plac, dar Motichand se simțea destul de puternic să conducă jocul după propriile sale reguli.

Lui Motichand i se aprinseseră călcîiele după fată. Se va căsători cu ea. Auzise — căci el avea urechi pretutindeni ! — că fata este de acord. La început, încăpățînatul de Mangal luase o atitudine prostească (era clar că vrea să tragă foloase de pe urma Maicii !), dar va fi silit să accepte inevitabilul. Ciudat însă că Mangal și consilierii eparhiali gîndeau la fel. Dar important era faptul că Motichand nu o va lua de nevastă pe Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări. La timpul potrivit va trebui să renunțe la rolul ei spiritual și să devină soția unui muritor de rînd. Fata luase o hotărîre corectă : la vîrsta ei era mult mai plăcut să fie o femeie ca toate celelalte. Numai de și-ar da seama că va fi soția unui om cu o ținută morală severă, cum rar întîlnești în aceste zile pline de păcat !

Relațiile lui viitoare cu Radha nu erau încă precizate. În sinea lui nu se decisese asupra acestui punct delicat. O va lăsa pe noua lui soție să rezolve problema. Doar asta era îndatorirea ei, să-și păstreze soțul folosind toate

mijloacele femeiești pe care le are la îndemînă !

Radha se lăsase ușor dusă de nas și nu făcuse nici un fel de greutăți. Avusese noroc, căci pe Radha nu o putea trata ca pe celelalte neveste. Nu bănuise niciodată că ține așa de mult la statutul de femeie măritată, cu semnul stacojiu pe frunte. Ea știa cîte parale face soțul ei ! Trebuia însă să recunoască meritul tîlharului acela îmbrăcat în galben, de la templul zeiței Kali. Cu ochiul lui expert, Motichand alesese omul potrivit. Radha nu era proastă, dar o convinsese șarlatanul ! Slavă Sfîntului Duh ! Tîlharul profitase, cerînd un preț pipărat pentru serviciul făcut : o mie de rupii ! Dar Motichand nu regreta cheltuiala. Doar cît arunca privirea către Chandra Lekha și simțea o căldură plăcută că-i aleargă prin vine, convingîndu-l că meritase prețul plătit. Singur nu ar fi putut lupta niciodată împotriva Radhei și nici să-i vină de hac !

Orașul o va pierde pe Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări, în schimb prestigiul lui va atinge cele mai înalte culmi. Ce ar fi să realizeze o tovărășie cu propria-i soție, ajutînd-o să joace mai departe rolul de sfîntă ? O idee excepțională pe care numai mintea lui inventivă o putea născoci ! Se și vedea în noul rol, unic în analele spiritualității. O clipă fu atît de impresionat de imaginea aceasta nobilă despre sine, încît aproape că îi veni să se prosterneze la propriile sale picioare, cu fruntea în țărînă. Ideea însă, oricît de măreață, nu era practic realizabilă. Începu să rîdă pe înfundate, iar

dinții îi luceau. Chiar de ar reuși să îmbrace stranie sfinte, ceea ce nu ar fi deloc ușor, ar întîmpina piedici. De pildă, afacerile sale. Ar fi obligat să nu participe la conducerea treburilor și nu ar fi înțelept să le dirijeze prin intermediul unui administrator, sau al unui asociat. În orice caz, ar pierde tot ce face savoarea vieții lui.

Asta îl făcu să-și amintească de o altă problemă, de actualul administrator și socru. După îndepărtarea Radhei, tatăl ei nu ar mai prezenta încredere, căci ar putea nutri împotriva lui resentimente ascunse. De aceea va trebui înlocuit, dar pe cine să pună în loc ? Pe Chotalal, administratorul adjunct ? Da, trebuia să rezolve și această problemă. Thakurdas trebuia luat prin surprindere și anunțat brusc, să nu-i dea răgaz să pună la cale ceva. Ce de lucruri delicate și plictisitoare avea de rezolvat !

*

Ora ceremoniei sosise.

Oaspeții de vază se sculaseră devreme și se grăbiseră să meargă la templu, unde sosiseră cu mașinile lor. Chiar și Sir Abalabandhu, care de obicei se trezea tîrziu din somn, ajunsese la timp. Totul era în ordine, totul era pus la punct pentru ca Mangal Adhikari să-și înceapă cuvîntarea.

Chandra Lekha și Kalo urcară scara pavilionului. Îi întîmpină Motichand, înmînînd fetei salba cu șapte șiruri de mărgăritare albe

ca zăpada, care fusese purtată de ultimele două neveste. Chipul Lekhăi era senin, dar privirea îi era gravă. Motichand înțelegea. „Nu te neliniști, ar fi vrut să-i spună. Nu ai să porți mult timp rochia galbenă de preoteasă. Inima ta de femeie se zbate și se răzvrătește. Îți înțeleg sentimentele, eu, care am făcut casă cu patru femei, pe rînd. Ai răbdare pînă va sosi ziua fericită a căsătoriei noastre !"

Observă că Mangal era adîncit în gînduri. Ochii îi erau afundați în orbite, ca și cînd nu ar fi dormit nopți de-a rîndul. Părea absent la tot ce se petrece în jur și nu îi saluta nici măcar pe oaspeții de vază. Părea departe de tot ce îl înconjoară.

— Ce-i cu Mangal ? Sir Abalabandhu se adresă în șoaptă prietenului său. Parcă-i o stafie.

— Este copleșit de emoție, îi răspunse Motichand, tot în șoaptă. A străbătut un drum foarte lung pînă să ajungă aici și asta-i suficient ca să zdruncine pe oricine.

Îmbrăcat în alb, cu sandale tradiționale de lemn în picioare, *pujari*-ul se apropie de pavilion și anunță :

— Focul sacru a fost aprins și este în toi.

Motichand se sculă, se apropie de marginea pavilionului și, cu un gest plin de umilință, ridică palmele împreunate în dreptul pieptului.

— Prieteni și frați, vă rog să luați loc, grăi el.

Un murmur de aprobare se înălță din mulțime și oamenii începură să se așeze pe jos,

cu picioarele încrucișate. Distinșii oaspeți din pavilion traseră mai aproape pernele cele moi să-și instaleze mai comod spinările și burțile.

— Sînt deosebit de onorat și mîndru să-l rog pe ctitorul acestui sfînt lăcaș, căruia zeul însuși i s-a arătat în vis, să ne spună cîteva cuvinte izvorîte din adînca sa înțelepciune și să ne împărtășească mesajul divin cel curat. Prieteni și frați, sînteți de acord ?

— Da, da !

Kalo continuă să rămînă așezat cîtva timp, cu umerii aduși ca sub o povară grea. Apoi, încet, se sculă în picioare, ridică mîna mecanic și își mîngîie chelia lucitoare. Păru că se clatină. După o lungă clipă de tăcere, începu să vorbească :

— Eu nu sînt persoana potrivită să ia cuvîntul în fața voastră. Pronunța cuvintele ezitînd. Se opri. Invocările și psalmii nu sînt pe înțelesul meu. Cuvintele sfinte...

— Te ascultăm, Adhikari, te ascultăm. Un glas prietenos din mulțime îl încurajă.

— Cuvintele sfinte au fost totdeauna niște tabuuri pentru cei din casta mea, de mii și mii de ani de cînd au fost ele inventate și de cînd a fost hotărît modul nostru de viață. Iară eu, cel care vă vorbește în fața voastră, făuritorul sălașului lui Shiva... Vorbea calm dar tonul îi era agresiv. Eu, făuritorul acestui templu, nu m-am născut brahman !

Hohote de rîs întîmpinară declarația. Mulțimea se amuza copios. Oamenii se priveau rînjind și spuneau :

— Ați auzit vreodată o glumă mai bună ?

— Nu este o glumă, ci smerenia unui suflet care a aflat calea împăcării cu întreaga lume, nu pricepeți ?... În spatele spuselor lui găsești un înțeles profund...

Cu ochii ficși, lucind ca jarul mocnit, Kalo privea mulțimea. Îi bătuse ceasul spre care fusese împins în mod inexorabil de evoluția evenimentelor din ultimele săptămîni și luni. Cînd Lekha îi împărtășise hotărîrea de a se mărita cu un bărbat pe care nu îl va putea iubi sau respecta vreodată, Kalo înțelesese că voia să-și plătească datoria pe care considera că o are față de el. Își închipuia, oare, că în acest fel îl va ajuta să-și răscumpere viața însăși ? Așa de puțin prețuia el în ochii fetei ? Kalo înțelese cauzele pentru care Lekha se îndepărtase de el. Se văzu pe sine însuși cu alți ochi și se cutremură.

Kalo călărea un tigru și nu putea descăleca. Ședea pe el, pe jumătate resemnat, neputincios, în timp ce fiara se tîra sau alerga în galop, după plac. Și totuși, călare fiind își dăduse seama tot timpul că nu are altă ieșire decît să ucidă fiara. Dar gîndul că va trebui să renunțe la traiul îndestulat, la confortul și siguranța zilei de mîine, întorcîndu-se la viața aspră de la Jharna, îl îngrozise și îi slăbise voința, determinîndu-l să se cramponeze și mai tare, și mai bine, în șea. Însă nevoia de a ucide tigrul crescuse în tărie, dîndu-i o forță pe care niciodată nu bănuise că o are. Era forța pe care o capeți cînd vezi lumea așa cum este ea în realitate. Scrutase cu ochi pătrunzători pe cei care se considerau superiori, îi

studiase pe cei care sălășluiau în „sferele înalte", a căror simplă umbră îl făcea odinioară să se simtă cuprins de un sentiment de umilință înjositoare. Devenise însă egalul lor și îi apreciase la valoarea lor reală. Întîmplările prin care trecuse umilul *kamar* din Jharna — închisoarea, bordelul, templul, tortura sufletească și rușinea, apoi triumful — influențaseră profund structura interioară a ființei sale. Niciodată fierarul nu se va lăsa călcat în picioare sau disprețuit, niciodată nu va mai permite ca cineva să-și bată joc de el ! Niciodată ! Căci sfărîmase lanțurile care pînă atunci îi ținuseră încătușat cugetul. Acum avea privirea limpezită, imaginile nu mai erau deformate.

Următoarea fază începuse cînd Biten îi răscolise străfundurile sufletului nu cu vorba, ci doar prin pildă. O pildă de dăruire totală, de sacrificiu pentru o idee. Criza de conștiință în Kalo, pe care Biten o prevăzuse, ar fi izbucnit oricum, dar Chandra Lekha — cu dorința ei de a se autodistruge — îi grăbise hotărîrea. Brațul său se înarmase cu tăria voinței. Va lovi cu pumnalul în inima tigrului ! Acum era prilejul potrivit să-l ucidă, în ambianța creată de focul sacru, de aerul îmbîcsit cu miros de tămîie și de melopeele sfinte. Nici măcar Lekha nu știa de hotărîrea pe care o luase. Lui Kalo nu îi lipsea simțul dramatic, iar pentru el nu exista o altă cale mai dramatică și mai sigură de ispășire.

— Rîdeți ? Prea bine, rîdeți ! Rîdeți, dar adevărul o să vă cadă greu la stomac ! Ca un

pietroi ! Rîdeți, frați și prieteni ! Se opri să-și tragă sufletul. V-am spus că nu sînt bun să stau în fața voastră și să vă vorbesc. Dar ăsta-i un fel de a spune. Știu carte puțină, repet, dar și asta-i un fel de a spune. Căci am învățat o lecție care a pătruns în sîngele și în oasele mele. O lecție mai importantă decît toate invocările și versurile voastre sfinte, *tantra* și *mantra*. Ascultați, deci, cu luare-aminte, voi, preoți și *pandiți*, să auziți adevărul. Glasul lui avea rezonanța loviturilor de ciocan. Am înscăunat un zeu fals, căci nu a existat nici un vis. V-am făcut să comiteți sacrilegii care v-au înnegrit chipurile de păcat. Pentru voi nu există ispășire, pentru că cei care au întocmit cartea sfîntă nu au prevăzut nici o cale de ieșire din situația în care vă aflați, neputîndu-și închipui că așa ceva s-ar putea întîmpla. Unii dintre voi s-au mîniat și au privit cu ochi răi faptul că am cules de pe drumuri un copil a cărui castă nu o cunoșteam. Un umil *kamar* a purtat de grijă sufletelor voastre și și-a bătut joc de mîndria de castă și de banii-gheață pe care îi aveți în pungă !

Uluită și prea zăpăcită ca să poată acționa, mulțimea amuțise. Un singur glas se înălță ca un vaiet, risipind vraja care îi cuprinsese pe toți.

— Nenorocire ! Dezastru ! Nu, nu poate fi adevărat !

— Nu ? În glasul lui Kalo se putea distinge furia. Apucă pînza care îi acoperea trupul și își dezgoli pieptul : nu purta firul sacru !

Cinci sute de perechi de ochi se holbau fascinați, cu groază, la pieptul gol din fața lor. Liniștea adîncă porni să se destrame, începu să se audă un murmur îndepărtat, ca un șuier ușor. Mulțimea părea un șarpe care se trezește după o lungă hibernare.

— În sfîrșit, acuma știți ! Eu sînt un biet *kamar* dintr-o regiune îndepărtată. Foametea m-a silit să-mi părăsesc locurile natale. Foametea m-a împins în închisoare. De acolo am pășit direct în iad și am văzut chipul Necuratului. Eu care eram mulțumit de soarta mea, de locul umil pe care îl ocupam în viață, am început să-mi pun întrebări. Eram uimit de tot ce mi se întîmpla, pînă cînd am căpătat răspunsul dorit : nimic nu este mai adevărat ca neadevărul ! Cu cît ești mai fals față de alții și față de tine însuți, cu atît devii mai real. Restul răspunsului este următorul : trebuie să înfrunți Răul, să-l combați cu propriile lui mijloace.

Se opri, îndreptîndu-și privirile către oaspeții din pavilion. Pe buzele lui Sir Abalabandhu flutura un surîs ciudat, ca și cînd situația creată l-ar fi amuzat. Motichand avea o privire aiurită. Jogesh își ștergea ochelarii și mîinile îi tremurau. Iar Chandra Lekha... Kalo își opri privirile asupra ei și citi pe chipul fetei o expresie de adorație profundă pe care o mai văzuse și în alte dăți : cînd, fetiță fiind, îl urmărea cum muncește în atelier și făurește potcoave din fier și foc ; cînd odată, se trezise în miez de noapte și îl surprinsese aplecat pe cartea ei de geografie... De multă

vreme însă, nu văzuse această expresie pe fața ei, iar acum simțea că bucuria fetei îi pătrunde în suflet și în trup, ca oțelul sau ca mierea, întărindu-i și mai mult voința de a distruge din ură și de a crea din iubire. Se simțea în stare să zdruncine pămîntul întreg cu mîinile lui, sau să îndure în tăcere chinurile cele mai crunte. Era nespus de fericit.

Se întoarse din nou către mulțimea care încă era pradă șocului suferit.

— Iată cum s-au petrecut lucrurile. Înainte de toate m-am transformat în brahman și am întins firul sacru de-a lungul pieptului. Să nu îndrăzniți să mă judecați, sau să spuneți că sînt un escroc. Am fost tot atît de brahman cît și voi ! Apoi am pus la cale șmecheria cu minunea. Se opri cîteva clipe, după care continuă cu glasul plin de o nouă vigoare. Multe așa-zise minuni, de fapt șmecherii, sînt înfăptuite în fiecare zi de bunii mei prieteni aici de față, dar cea despre care vă povestesc a fost a mea proprie. Am cioplit o bucată de piatră, dîndu-i forma și chipul zeului Shiva. Am îngropat-o în locul acesta, unde acum se înalță templul, iar sub piatră am pus niște semințe, doi *seer* de semințe. Tot udînd pămîntul, semințele au început să se umfle și au împins la suprafață piatra. Norodul stătea de jur-împrejur și privea cum se înfăptuiește „minunea".

Șarpele, acum treaz de-a binelea, își agita capul triunghiular, iar colții îi erau plini de venin.

— Templul s-a născut și a crescut. Au apărut personalități importante, împreună cu desagii lor doldora de bani. Kalo vorbea cu glasul unui îmblînzitor de șerpi. Aveau ei motivele lor, aveau ei „minunile" lor pregătite și în curînd începură să realizeze o șmecherie la fel de abilă ca a mea. Kalo răsuflă adînc, pregătindu-se să înfigă pumnalul adînc în inima tigrului, în timp ce asistența aștepta încremenită. Privi către Lekha și văzu din nou expresia de adorație profundă întipărită pe fața ei. Au făurit dintr-o adolescentă pură, nevinovată, dintr-o fată fără pretenții de sfințenie, o fată ca alte zece milioane de pe întreg cuprinsul Bengalului, o minciună la fel de mare ca cea dinăuntrul templului. Au creat-o pe Maica-Înșeptitei-Binecuvîntări !

Pujari-ul, așezat în rîndul întîi, țîșni ca împins de un arc și începu să urle ca un nebun.

— Necuratul ne-a făcut să ne spurcăm, să ne hrănim cu murdării. Necuratul ne-a sortit pieirii, de-acum și în vecii vecilor ! Barba lui sură și lungă zvîcnea. Trebuie să plătească !

Cei de față începură și ei să urle, din răsputeri.

— Ticălosul ! *Shaitan !* * Pe el, să-i rupem oasele ! Ne-a spurcat, sîntem sortiți să suferim toate viețile noastre viitoare !... *Shaitan* venit din străfundurile iadului !... Diavol cu chip de om !... Vocile pline de furie turbată se înălțau, împletindu-se. Pumnii se agitau.

Kalo începu să vorbească din nou.

---

* *Shaitan* — diavol.

— Stați ! strigă el din toate puterile, căci povestea mea nu s-a terminat.

Dar vraja era risipită. Mulțimea urla amenințătoare însă nu știa cum să reacționeze. Motichand făcu un semn, iar *pujari*-ul se apropie de marginea pavilionului.

— Da, da, aprobă el în șoaptă, după ce Motichand îi spuse ceva, înfierbîntat.

— Am să vă spun un alt mare adevăr pe care l-am descoperit și din care cauză sînt azi în fața voastră.

Kalo începu din nou să vorbească, dar o piatră aruncată din mulțime îl lovi în pieptul gol, făcîndu-l să se oprească. Înaltele personalități, aflate pe platforma pavilionului, se ascunseră în spatele coloanelor. Sîngele începu să picure din rană, însă Kalo nu făcu nici un efort să-l oprească. Chandra Lekha alergă la el și îl înlănțui cu brațele, făcînd pavăză cu trupul ei. Kalo o împinse ușor, în lături, și rămase nemișcat, ca cioplit în stîncă.

— Femeia aia, nerușinata !... După aspect îți dai seama că este o tîrfă ! De fapt, noi am avut adesea îndoieli asupra originii ei... Soția mea și-a dat seama și mi-a spus alaltăieri...

— Vagabondul acela este bastardul ei, desigur !

— *Kamar ?* Pielea lui, trăsăturile, totul trădează în el pe „intușabilul“ de cea mai ordinară speță, un *chamar*, un peticar, sau un măturător !

— Trăznetul din ceruri să-i nimicească pe toți trei ! Vulturii să se înfrupte din cadavrele lor putrezite !

Kalo privea în jos către mulțimea turbată. Nu simțea mînie. Patima se topise în el, era cuprins de o liniște adîncă. Era conștient că este mai puternic decît toată gloata aceea dezlănțuită. Avea însă chipul trist, iar ochii ciudat de blînzi și plini de milă.

Pujari-ul răcnea :

— Fraților, nu aruncați cu pietre și cărămizi ! În pavilion sînt oaspeți de seamă ! Sînt alte căi...

— O să le smulgem mădularele, bucată cu bucată !... *Shaitan*-ul !... Tîrfa !... Din cauza lor sîntem sortiți pierzaniei în viața aceasta și în toate cele viitoare ! Să-i spînzurăm de *banian !*

În timp ce tensiunea creștea printre brahmani, un murmur de protest începu să se închege în rîndurile cele mai îndepărtate ale mulțimii. Erau oaspeții neinvitați, care ședeau pe iarbă. Era norodul de rînd, măturătorii de stradă, oameni care trag ricșa, *culii* de la fabrica de săpun „Hema“, care veniseră să vadă *tamasha* *. La început fuseseră zăpăciți de splendoarea ceremonialului și nu pricepuseră nimic. Dar cuvintele lui Kalo le pătrunseseră în inimi și stîrniseră întrebări în minți. Cei mai ageri explicară celor care pricepeau mai greu ce se petrecea acolo. Ochii li se deschiseră, murmure pline de emoție începură să se înalțe.

— Ce minunăție ! I-a făcut pe cei puternici să se spurce ! Pe cei puternici, care umblă cu

* *Tamasha* — spectacol distractiv.

nasul pe sus, care ne calcă în picioare și ne tratează mai rău decît pe viermi !... Da, pentru că și viermii ne sînt superiori, pentru că noi îi „spurcăm“ chiar și numai cu prezența noastră !.. Parcă Dumnezeu este de castă brahmană !... Noi nu sîntem demni să mergem în ceruri, să nu-i atingem și să-i spurcăm pe cei de castă superioară !..

Așa se discuta în rîndurile din spate, în timp ce personalitățile din pavilion își recăpătau curajul.

— Ticălosul trebuie adus în fața justiției ! Un eminent judecător privea din spatele unei coloane, adresîndu-se unui faimos avocat, ascuns în spatele alteia.

— Este un caz limpede de înșelăciune. Avocatul se gîndea în care secțiune a codului criminal se poate încadra cazul.

— Dacă acuzația nu este acceptată, va trebui să acționeze guvernul, folosind dreptul la detențiune preventivă, interveni la rîndul său o înaltă oficialitate din secretariatul guvernamental. Nu putem permite ca moralul populației să fie subminat în timp de război !

— Dar furia poporului poate fi exprimată prin acțiune directă, zise un politician cu păr cărunt, aruncînd pieziș o privire lungă către brahmanii adunați la ceremonie. Dacă mulțimea va încerca să încheie socotelile cu cei doi dușmani ai societății, noi vom fi neputincioși !

Din spatele unei coloane de marmură din colțul cel mai îndepărtat al pavilionului, apăru fața lui Sir Abalabandhu, schimonosită de efortul îndelungat de a-și stăpîni rîsul.

— Minunat ! explodă el în cele din urmă. Ce simț mercantil ascuțit ! Ce metodă ! De ce nu am unul sau doi oameni de talia fierarului acesta în întreprinderea mea ! Îl bătu pe umăr pe Motichand, care stătea alături de el. Frate Motichand, la urma urmelor este descoperirea ta !

Gloata brahmanilor se agita, vociferînd și cerînd din ce în ce mai insistent să se treacă la acțiune violentă, dar norodul de rînd, aflat în spate, continua să discute.

— Le-a dat o lecție de n-or să uite niciodată !... Le-a tras trei picioare la fund pentru toate murdăriile cu care ne mînjesc !... Stăpînul templului este unul de-ai noștri, este fratele nostru !...

Din rîndul norodului, frămîntat de patimi, se desprinseră doi oameni. Își croiră drum cu coatele către pavilion și se opriră în fața scărilor, întorcîndu-se cu fața la mulțime, ca și cînd ar fi stat de pază.

Lui Kalo îi venea să strige de bucurie. Ochii îi scînteiau. Biten ! Viswanath ! Se înapoiaseră ! Ajunseseră la timp ca să-l audă, ca să-l vadă cum înfige oțelul în inima fiarei ! Drojdia pămîntului se răzbuna, lovea pe stăpîni acolo unde îi durea mai rău !

Chipul Chandra Lekhăi era fermecător, îmbujorat de amintiri. O iertase pentru nebunia ei de o clipă ? De-ar ști el cît o făcuse să sufere prin plecarea lui ! De-ar ști el că, plecînd, o abandonase templului și Maicii-Înșeptitei-Binecuvîntări !

În clipa aceea se întîmplă ceva cu totul neașteptat. Din rîndurile cele mai îndepărtate ale mulțimii se auzi un glas strigînd :

— Victorie pentru fratele nostru ! Era un singur glas, tremurat, dar care exprima simțămintele celor umili, ale norodului de rînd. Prinzînd curaj, sute de alte glasuri i se alăturară, strigînd : Victorie fratelui nostru !

Brahmanii, înghesuiți sub acoperișul din foaie de cort, se întoarseră ca la comandă. Cei din pavilion erau încremeniți. Cum de a putut să se întîmple așa ceva ? Cum de reușise acest impostor să răstoarne situația în favoarea sa ? Avea oamenii săi în mulțime ? Unde era poliția ?

— Victorie pentru fratele nostru ! La fiecare nouă repetare a lozincii glasurile se întăreau, se înflăcărau, într-un crescendo plin de mînie. Victorie fratelui nostru !

Kalo era tot atît de uluit ca și brahmanii. Ce se întîmpla cu norodul acesta care îl aclama *pe el ?* O singură privire aruncată asupra lor îl lămuri.

— Motichand ! Sir Abalabandhu îl chemă la el, cu fața gravă. Cei doi conferiră cîteva clipe.

— Victorie fratelui nostru ! Cuvintele erau acum un adevărat strigăt de război.

Kalo înțelese că a cîștigat bătălia. *Auzi, Biten ? Auzi, Viswanath ? Cum ar putea cineva să înșele sînge din sîngele său, carne din carnea sa ?*

Chandra Lekha se simțea cuprinsă de o exaltare copleșitoare, aproape insuportabilă. *Baba,*

norodul strigă victorie pentru tine ! Baba, o sută de temple laolaltă nu prețuiesc cît clipa aceasta ! Baba, de acum orice s-ar întîmpla, oriunde ne-am duce, nimeni nu ne va putea înfrînge !

Brahmanii erau cuprinși de panică. Stăteau pe locuri, gata să o rupă la fugă. Erau înconjurați din toate părțile de huligani cu cuțitele pitite sub haine ! *Fugiți, fugiți !*

Motichand ieși repede în fața pavilionului, cu palmele împreunate în dreptul pieptului, rugînd să fie ascultat. Vocea îi era gravă, înăbușită. Liniștea și ordinea trebuiau păstrate cu orice preț. Niciodată nu trebuie folosită violența, cu atît mai puțin într-un lăcaș sfînt, chiar atunci cînd are loc o provocare de o asemenea gravitate. *Kamar*-ul acesta fără de Dumnezeu, care și-a bătut joc de zeul suprem, își va primi pedeapsa meritată, fără îndoială, dar ea va trebui să vină din partea divinității. Și divinitatea începuse deja să-și arate puterea. Nu ea îl silise pe fierar să mărturisească nebunia comisă ? Nu este ușor să ierți asemenea fapte, dar liderii spirituali ai acestui mare oraș nu-și puteau permite să acționeze sub impulsul pasiunii...

— Vino, Chandra Lekha !

Kalo părăsi lotusul cu nouă petale de piatră și coborî scările pe pămîntul moale, ținînd-o de mînă pe fată. Se opri, întrebîndu-l din ochi pe Biten. Iar răspunsul băiatului se făcu auzit ca un murmur ușor, plin de înflăcărare.

— Ai ales, prietene ! Ai triumfat asupra tuturor și în primul rînd asupra ta însuți. Ceea

ce ai făcut tu va oțeli sufletele a sute și mii de alți oameni asemenea nouă. Povestea ta va deveni o legendă a libertății, care va inspira și va trezi din letargie pe cei oropsiți.

Uniți prin simțăminte comune, cei doi bărbați se priviră îndelung, pînă ce Kalo surîse ușor și clătină din cap.

— Nu, Bikash Mukherji, a ta este izbînda!

Se întoarse și începu să pășească, croindu-și drum prin mulțimea brahmanilor cu fețe încruntate și cu pumni încleștați.

— Perlele! Motichand scoase un țipăt disperat.

Chandra Lekha uitase perlele! Smulse colierul de la gît, aruncîndu-l în palma întinsă a lui Motichand, și se îndepărtă.

Biten și Viswanath pășeau la cîțiva pași în urma lor. Cînd ajunseră la ultimul rînd al mulțimii, se opriră.

— Acum ei au nevoie unul de altul și de nimeni altcineva, grăi Biten. Viswanath aprobă din cap.

Kalo și Chandra Lekha trecură singuri prin poarta templului și ieșiră afară, în stradă.

Lector: RUXANDRA VASILESCU-POTLOG
Tehnoredactor: V. E. UNGUREANU

Bun de tipar: 22.02.1985.
Coli tipar 12.

Tiparul executat sub comanda nr. 1585 la
Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România

